NICOLAE STOICESCU

BIBLIOGRAFIA LOCALITĂȚILOR ȘI MONUMENTELOR MEDIEVALE DIN BANAT

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI
TIMIȘOARA 1973

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

NICOLAE STOICESCU

BIBLIOGRAFIA
localităților și monumentelor medievale din Banat

MUZEUL DE ISTORIE AL R. S. R. BIBLIOTECA

TIMIȘOARA
EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI
1973

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

TIPOGRAFIA ARHIDIECEZANĂ TIMIȘOARA

BIBLIOTECA
INV 15.084

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

CUVÎNT ÎNAINTE

Cercetarea trecutului constituie preocuparea nu numai a specialiştilor ci datoria oricărui interesat de prezent şi doritor să asigure buna temeluire a viitorului. În ţara noastră — şi evident nu sîntem o excepţie — se acordă drept aceea multă preţuire studiilor istorice îmbrăţişînd cele mai variate aspecte ale dăinuirii în timp a românilor. Contribuţii de valoare sînt mereu aduse fie privitor la izvoarele reprezentate de urmele arheologice sau documentele scrise şi mărturiile orale, fie privitor la interpretarea lor fidelă şi autentică. Studiile ce se înmulţesc pe zi ce trece, publicate în volume aparte, în reviste şi periodice, compendiile şi monografiile, tratatele şi simplele articole însumează la ora actuală nenumărate titluri şi greu de calculat pagini. Inventarierea acestora chiar şi aproximativă, catalogarea şi sistematizarea lor din timp în timp a devenit absolut necesară. Astfel au început să apară bibliografii pe probleme şi teme a căror utilitate, ca unelte de lucru indispensabile cercetătorilor, abia dacă este necesar a fi subliniată.

Pentru că monumentele bisericeşti reprezintă urme ale trecutului poporului şi ţării noastre, am putea spune nu cele mai din urmă ca importanţă, era firesc să devină obiect de atentă investigaţie. Au şi fost studiate, deşi nu toate în egală măsură. Cele care nu s-au împărtăşit încă de acest privilegiu vor ajunge treptat, pînă la urmă, să intre în obiectivul cercetătorilor. Dacă însă vechile şi mai noile lăcaşuri răsfirate pe întinsul pămîntului românesc, doveditoare ale unor drepturi imprescriptibile şi vrednicii necontestate, sînt mult-puţin cunoscute, trebuie să recunoaştem totuşi că mai e încă destul de făcut în această privinţă. Cele din părţile Banatului în special credem necesar a forma de acum înainte preocuparea specialiştilor. Nu pentru că e vorba de o provincie care ne-ar fi unora mai apropiată sufleteşte, ci datorită faptului că, parte integrantă a pămîntului românesc, Banatului se cuvine a-i pune în completă lumină contribuţia adusă de-a lungul veacurilor la formarea culturii şi civilizaţiei noastre.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Inventariind lăcaşurile bisericeşti din partea de sud-vest a ţării şi cercetările care le-au fost rezervate, vom constata ce s-a întreprins pînă acum şi cu osebire spre ce sector merită să ne concentrăm în viitor. Bibliografia întocmită de cercetătorul Nicolae Stoicescu constituie un bun început. Evident, ca oricărei lucrări desţelenitoare, îi vor putea fi găsite unele scăderi şi lipsuri. Acestea nu ne-au împiedicat totuşi să grăbim publicarea ei, întrucît, cu îmbunătăţirile ce i se vor aduce, răspunde unei necesităţi adînc resimţite de iubitorii trecutului nostru. În forma actuală o punem deci la-ndemîna celor interesaţi cu nădejdea că alţii vor continua şi desăvîrşi modestul nostru început.

Timişoara la 15 septembrie 1973, praznicul Sfîntului Iosif cel Nou de la Partoş.

† NICOLAE
Mitropolitul Banatului

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

INTRODUCERE

Cunoscînd utilitatea şi necesitatea bibliografiei pentru munca de cercetare în domeniul istoriei locale, vom publica o bibliografie a localităţilor şi monumentelor medievale din Arhiepiscopia Timişoarei şi Caransebeşului (judeţele Timiş şi Caraş-Severin).

De la început atragem atenţia că este vorba de o *bibliografie românească*, care cuprinde cu precădere lucrările alcătuite în limba română. După cum se ştie, însă, despre localităţile şi monumentele medievale din Banat s-au scris numeroase lucrări şi studii în germană şi maghiară, pe care cercetătorii nu le pot neglija ; de aceea au fost înregistrate şi asemenea lucrări, în limita posibilităţilor. La fiecare localitate am indicat în paranteze şi numirile aşa cum au fost traduse sau transcrise în respectivele lucrări şi studii străine.

Titlurile lucrărilor au fost grupate pe localităţi şi monumente în ordine cronologică, începînd cu cele mai vechi şi terminînd cu cele mai recente. La fiecare lucrare citată s-au adăugat în paranteze şi cîteva cuvinte despre cuprinsul ei, insistînd asupra celor mai de seamă.

La oraşe (Caransebeş, Lugoj, Timişoara etc.), bibliografia fiind foarte bogată, au fost separate lucrările privind oraşul sau diverse aspecte din trecutul său de cele relative la monumentele sale, aşezate în ordinea : monumente civile (cetăţi, case vechi, şcoli [1]), spitale etc.) şi apoi monumente religioase (biserici ortodoxe, romano-catolice, evanghelice etc.).

La fiecare monument din sate şi oraşe am făcut şi un scurt istoric, indicînd — în măsura posibilităţilor — data construirii, reconstruirii, reparaţiilor şi refacerilor. Construcţiile cărora li s-a recunoscut calitatea de monumente de arhitectură sau istorice au fost marcate cu litera M.

Bibliografia cuprinzînd lucrările editate a fost completată cu o serie de trimiteri la documentele ce se păstrează în Arhivele Statului din Timişoara, ca şi la unele date aflate în arhiva Mitropoliei Banatului unde se

---

1) La 1778 existau în Banat 200 de şcoli, din care 147 româneşti (C. Popeţi, *Aspecte ale învăţămîntului românesc din Banat de la sfîrşitul sec. al XVIII-lea*, în „Tibiscus", 1970, p. 68). Vezi şi lista din 1781 la Iuliu Vuia, *Şcolile româneşti în Banat în sec. XVIII. Studiu istoric*, Orăştie, 1896, p. 42—49 ; precum şi *Statistische Übersicht der röm-kath. Volksschulen in der Wojwodschaft Serbien und dem Temeser Banate* („Temesvarer Zeitung", 20. V. 1852, nr. 120, p. 1—2) ; *Das Schulwesen im Banate und der Wojwodschaft (ibidem*, 1. V. 1857, p. 1—2) etc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

găsesc — printre altele — și numeroase monografii sau cronici, inegale ca valoare, ale parohiilor ortodoxe din eparhie.

După aceste sumare precizări asupra modului de lucru [2]), ne exprimăm speranța că această lucrare va constitui un instrument util de lucru pentru cei care studiază trecutul localităților și monumentelor medievale din Banat [3]).

Pentru a face economie de spațiu, s-au abreviat titlurile lucrărilor generale și ale periodicelor utilizate după cum urmează :

I. LUCRĂRI

— Borovszky, *Csanád*=Borovszky Samu, *Csanád vármegye története* [Istoria comitatului Cenad], 2 vol., Budapesta, 1896—1897.

— Borovszky, *Temes*=Borovszky Samu, *Temes vármegye.* [Comitatul Timiș], 2 vol., Budapesta, (f.a.), 463+294 p.+pl.+1 h. (cuprinde date despre localitățile din regiune).

— Borovszky, *Torontál*=Borovszky Samu, *Torontál vármegye.* [Comitatul Torontal], Budapesta, 1911.

— Cornean N., *Caransebeș*=Cornean Nicolae, *Monografia eparhiei Caransebeșului,* Caransebeș, 1940, 663 p. (date sumare despre istoricul satelor — după Pesty și Borovszky — și despre biserici). Recenziile din rev. „Biserica Ortodoxă Română", 1941 și „Revista Teologică", 1940, reproduse în „Foaia Diecezană", 1941, nr. 12, p. 7—8. Vezi și prezentarea din *ibidem,* 1940, nr. 10, p. 6—7 ; Tr. C(onstantin), *Pe marginea lucrării „Monografia eparhiei Caransebeșului" de Nicolae Cornean, cons. ref. eparhial* („Dacia", 6 april. 1940, p. 2) și prezentarea lui N. Ilieșiu, *ibidem,* 3 iunie 1940).

— Cosma A., *Pictura românească*=Cosma Aurel, *Pictura românească din Banat de la origine pînă azi,* Timișoara, 1940.

— Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor*=Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor în Banat pe baza toponimiei,* Caransebeș, 1946.

— Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări*=Cotoșman Gh., preot, *Inscripții și însemnări din bisericile Mitropoliei Banatului* („Mitropolia Banatului", 1964, nr. 9—10, p. 593—606). (De pe cărțile foste în muzeul eparhial Caransebeș).

— *Cronica Banatului*=Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului, Studiu și ediție de Damaschin Mioc,* București, 1969, 365 p. (Cronicile medievale ale României, VII).

— *Cronici turcești*=*Cronici turcești privind țările române. Extrase I. Sec. XV—mijlocul sec. XVII. Volum întocmit de Mihail Guboglu și Mustafa Mehmed,* București, 1966, Ed. Academia R.S.R., 562 p.

Csánki=Csánki Dezső, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak Korában* [Geografia istorică a Ungariei în timpul Huniazilor], vol. I, II și V, Budapesta, 1890—1913.

2) Pentru amănunte a se vedea introducerea la *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din Țara Românească,* 1970.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

— Fényes=Fényes Elek, *Magyarország geográfiai szótára, melyben minden város, falu és puszta betürendben Körülményesen leiratik.* [Dicționar geografic al Ungariei, în care fiecare oraș, sat și pustă se descriu amănunțit, în ordinea alfabetică], 4 vol., ed. II-a, Pesta, 1851 ; vezi și Iliești Nicolae, *Banatul acum 100 de ani după statistica lui Fényes Elek* („Dacia", 18 sept. 1939, p. 2, 28 sept., p. 2, 2 oct., p. 2, 9 oct., p. 2 pînă la 18 dec. 1939, p. 6). (Lista localităților cu numărul locuitorilor la 1839) [3]).

— Iorga N., *Probleme bănățene*=Iorga N., *Observații și probleme bănățene,* București, 1940, 119 p.+XXI pl.+harta Banatului la 1776 (cuprinde însemnări și inscripții, precum și fragmente din cronica lui popa Stoica).

— *Istoria artelor plastice*=*Istoria artelor plastice în România. Redactată de un colectiv sub îngrijirea acad. prof. George Oprescu,* vol. I, București, 1968, vol. II, București, 1970.

— Juhász K., *Tschanader Diözese*=Juhász Koloman, *Die Stifte der Tschanader Diözese im Mittelalter. Ein Beitrag zur Frühgeschichte und Kulturgeschichte des Banats,* Münster, 1927 (cuprinde date și documente despre m-rile catolice din dioceză).

— Kernuch A., *A bánáti evang.*=Kernuch Adolf, *A bánáti evang. esperesség monográphiája az esperesség önállóságának ötvenéves forduloja alkamából az egyházmegye megbizásából jubileumi emlékül,* Timișoara, 1886 (cuprinde date despre bisericile evanghelice din regiune).

— Lotreanu I., *Banatul*=Lotreanu I., *Monografia Banatului,* vol. I, *Situația geografică. Locuitorii. Comunele,* Timișoara, (1935), 466 p.+1 h. (cuprinde date istorice sumare despre fiecare sat).

— Milleker=Milleker Bódog, *Délmagyarország Középköri földrajza* [Geografia Ungariei de Sud în evul mediu], I, Timișoara, 1913 (date sumare despre localități după Pesty).

— Moisi, *Clisura*=Moisi Al., *Monografia Clisurei,* 1938 (istoricul satelor și date despre situația satelor din regiune).

— Oprișa L., *Biserici de lemn monumente istorice*=Oprișa Longin, *Biserici de lemn monumente istorice din arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului* („Mitropolia Banatului", 1965, nr. 1—3, p. 184—193).

— Ortvay-Pesty=Ortvay Tivadar, Pesty Frigyes, *Oklevelek Temesvármegye és Temesváros történetéhez* [Documente privitoare la istoria comitatului Timiș și a orașului Timișoara], Bratislava, 1894.

— Pesty, *Krassó*=Pesty Frigyes, *Krassó vármegye története* [Istoria comitatului Caraș], 5 vol. Bu,dapesta, 1883—1884 ; vol. II, partea 1 și 2 cuprinde localitățile cu un scurt istoric, așezate în ordine alfabetică ; vol. III—IV, 590 documente, 1230—1738).

— Pesty, *Magyarország helynevei*=Pesty Frigyes, *Magyarország helynevei történeti, földrajzi és nyelvészeti tekintetben* [Nume de localități

3) Despre satele existente în Banat la sfîrșitul sec. XVIII vezi și Paul Binder, *Lista localităților din Banat de la sfîrșitul secolului al XVII-lea,* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 61—68. Vezi, de asemenea *Handbuch der Wojwodschaft Serbien und des Temeser Banates samt der Militärgrenze für das Jahr 1854,* Timișoara (listă de localități, proprietari, școli, primari etc.).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

din Ungaria din punct de vedere istoric, geografic și lingvistic], Budapesta, 1888.

— Pesty, *Szörény*=Pesty Frigyes, *A szörény bánság és Szörény vármegye története* [Istoria Banatului de Severin și a comitatului Severin], vol. II, Budapesta, 1878. Recenzia lui Ortvay Tivadar și P(auler) Gy(ula), în „Századok", 1878, p. 646—655, 733—740, 841—846, 1879, p. 163—169.

— Popiți=Popiți Gr., *Conspectul arhivelor din Banat,* București, 1950, 75 p. (se indică localitățile în ordine alfabetică cu data mențiunii bisericilor).

— Popiți, *Date și documente*=Popiți Gr., *Date și documente bănățene,* Timișoara, 1939 (cuprinde tabele de populație și averea sa, școli la 1803, 1808 etc.).

— Rumy, *Donau Ansichten*=Rumy G. C., *Donau Ansichten vom Ursprunge bis zum Anflusse in's Meer. Begleitet mit einer topographisch-historisch-etnographisch . . .,* Viena, 1826 (cuprinde gravuri înfățișînd și lități din Banat).

— *Schematism istoric 1903=Diecesa Lugoșului. Schematism istoric publicat sub auspiciile P.S.S.D.D. Dr. D. Radu, episcop gr.-cat. de Lugoș, pentru iubileul de la sînta unire de 200 ani, de la înființarea aceleiași diecese de 50 ani,* Lugoj, 1903, 683 p. (date istorice despre fiecare parohie, lista preoților și uneori inscripții).

— *Schematism Lugoj=Șiematismul veneratului cleru alu diecesei romanesci greco-catolice a Lugoșiului pre anul Domnului 1871 și 1891.*

— Simu T., *Colonizarea*=Simu Traian, *Colonizarea șvabilor în Banat,* Timișoara, 1924, 53 p. (date despre fiecare localitate unde s-au făcut colonizări).

— Suciu C., *Dicționar*=Suciu Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania,* 2 vol., București, 1967 (cuprinde numirile vechi și noi ale tuturor localităților din Transilvania și Banat, cu trimiteri la surse documentare și monografii pentru fiecare localitate).

— Suciu I., *Revoluția 1848—1849*=Suciu I. D., *Revoluția de la 1848—1849 în Banat,* București, 1968.

— Suciu I., *Nicolae Tincu Velia*=Suciu I. D., *Nicolae Tincu Velia (1816—1867). Viața și opera lui,* București, 1945, 538 p. (cu documente și știri despre unele localități bănățene la mijlocul sec. trecut).

— Szentkláray J., *A szerb monostoregyházak*=Szentkláray Jenő, *A szerb monostoregyházak-történeti emlékei délmagyarországon,* Budapesta, 1908, 65 p. (date despre mănăstirile din Banat, greșit denumite sîrbești).

— Tincu-Velea N., *Istorioară bisericească*=Tincu-Velea Nic., *Istorioară bisericească politico-națională a românilor preste tot, mai ales a celor ortodocși-orientali din Austria și cu distincțiunea bănățenilor față cu pretențiunile ierarhice și politice ale colonilor serbesci din Austria, după tradițiuni, monumente și documente istorice,* compusă de . . . Sibiu, 1865, XXIX+326 p. (cuprinde unele date despre m-rile bănățene). Despre opera sa vezi I. D. Suciu, *Nicolae Tincu-Velea (1816—1867). Viața și opera lui,* București, 1945, 538 p. (cu documente).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

— Wettel, *Der Buziascher Bezirk*=Wettel Helmuth, *Der Buziascher Bezirk. Landschaften mit historischen Streiflichtern*, Timișoara, 1919 (date despre satele din regiune).

II. PERIODICE

A. B.=Analele Banatului.
A.I.I.C.=Anuarul Institutului de Istorie — Cluj.
A.I.I.N.C.=Anuarul Institutului de Istorie Națională — Cluj.
Alt. B.=Altarul Banatului.
B. B.=Biserica bănățeană.
B.C.M.I.=Buletinul comisiei monumentelor istorice.
B.M.I.=Buletinul monumentelor istorice.
B.O.R.=Biserica Ortodoxă Română.
B. Ș.=Biserica și școala.
E.M.=Erdélyi Muzeum.
F.D.=Foaia diecezană.
F.M.I.L.=Foaia pentru minte, inimă și literatură.
G.T.=Gazeta de Transilvania.
H.T.E.=A Hunyadmegyei történelmi és régeszeti társulat évkönyve, Deva.
M.B.=Mitropolia Banatului.
R.I.=Revista istorică.
R.I.R.=Revista istorică română.
R.I.S.B.C.=Revista Institutului Social Banat-Crișana.
S.C.I.A.=Studii și cercetări de istoria artei.
S.C.I.V.=Studii și cercetări de istorie veche.
S.M.I.M.=Studii și materiale de istorie medie.
T.A.=Történelmi adattar. Csanád-egyházmegye hajdana s. jelenéhez.
T.R.E.K.=Történelmi és régészeti értesitő a délmagyarországi történelmi és régészeti társulat közlönye.
T.T.=Történelmi Tar.
T.Z.=Temesvarer Zeitung.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

A

AGADICI (Agadics), jud. Caraş-Severin (bis. Naşterea Maicii Domnului, 1772) [1]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 4 ; Lotreanu I., *Banatul, p.* 35 (bis. din 1755) ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 112—113 ; Popiţi, p. 38—39 (bis. 1781) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 26 (satul amintit de la 1366) ; T.A., 1871, p. 605—606.

ALIOŞ (Aliuş, Allios, Temesillésd), jud. Timiş (bis. ante 1768, reclădită 1823—1826) [2]).

Suciu I. D., *Însemnări de pe cărţile bisericeşti din Alioş* („Luceafărul"-Timişoara, V, s. II, 1939, nr. 1—2, p. 45—49) (din sec. XIX) ; Idem, *Comuna Alioş,* Buc., (1940), 63 p., (despre biserică, şcoală, populaţie, port etc. ; şi însemnări de pe cărţile bisericeşti, din sec. XIX) ; Idem, *Monografia comunei bănăţene Alioş* („Soc. de mîine", XVII, 1940, p. 21—30) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 36 ; Popiţi, p. 68—69 (bis. 1768) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 30 (satul amintit de la 1334).

ALMĂJ (ruinele cetăţii feudale lîngă Mehadia, existentă la începutul sec. XV, cînd era a familiei Gîrleşteanu din Rudăria, ruinată în sec. XVII—XVIII). Vezi şi Rudăria şi Mehadia.

Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăţi medievale din Banat,* în vol. *Studii de istorie a Banatului,* Universitatea din Timişoara, 1969, p. 55—56 (descriere, istoric) ; Buracu Coriolan, *Din trecutul Almăjului şi al Rudăriei* . . . 1932, 32 p. ; Buracu C., *Din trecutul bisericilor din Almăj. Contribuţiuni istorice* (F. D., 1932, nr. 18—20) (despre preoţi şi bisericile din regiunea Almăj).

ALTRINGEN (Recăşel, Recasat, Kisrékás), jud. Timiş.

Lotreanu I., *Banatul,* p. 36—37 ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 37 (amintit la 1436 cu numele Rekas).

ANINA (Steierdorfanina, Stájerlak, Stajerlakanina, Steierdorf), jud. Caraş-Severin. Vezi şi Steierdorf.

Von Oravitza nach Anina (T. Z., 22. VIII. 1869, p. 1—2) (impresii de călătorie) ; Pesty, *Krassó,* II/2, p. 157 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 115—117 (bis. nouă) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 39 (amintit de la 1733).

APADIA, jud. Caraş-Severin (bis. veche de lemn ante 1831, apoi bis. Sf. Dumitru, 1896, reparată 1929) [3]).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 7—10 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 47 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 117—118 ; Popiți, p. 38—39 (bis. 1831) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 40 (satul amintit de la 1423) ; Cotoșman Gh., *Autonomia românilor*, p. 40 (despre numele satului) ; *Sfințirea părților renovate și adaptate la biserica din Apadia* (F. D., 1929, nr. 27, p. 3) (bis. construită în 1897).

ARMADIA (Hărmădia, Harmadia, Harmad), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Gheorghe, veche, de lemn, ante 1829, zugrăvită 1849, demolată la 1949) [4]).

Cioloca D., *Din cele trecute veacuri. Însemnări de pe cărțile vechi* (F. D., 1945, nr. 9, p. 6) (Parohul Harmandiei, 1825) ; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 208—209 (Harmadia) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 38 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 119—120 ; Bălan Iosif, *Numiri de localități*, Caransebeș, 1898, p. 20—21 (numele satului) ; Popiți, p. 10—11 (bis. din 1847) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 44—45 (satul amintit de la 1444) ; Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 40 (despre numele satului).

ARMENIȘ (Örményes), jud. Caraș-Severin (bis. Înălțarea, c. 1800 [5]) ; școală ante 1808).

Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 66 (însemnări de pe cărți, sec. XIX) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 429—434 (despre sat) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 38—40; Cornean N., *Caransebeș*, p. 118—119 ; Popiți, p. 38—39 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 45 (satul amintit de la 1428).

Fenești Costin, *Contribuții la istoricul învățământului în granița militară bănățeană la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX*, în *Studii de istorie a Banatului, II*, p. 102 (situația școlii din Armeniș, 1808).

NOTE

1) Despre biserica din Agadici vezi doc. din 1805 iul. 2 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 97/145, f. 1296—1305). Vezi și monografia — săracă în știri mai vechi — a bisericii, în arhiva Mitr. Banatului.

2) Vezi și cronica satului — săracă în știri mai vechi — în arhiva Mitr. Banatului.

3) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului ; aici se susține că biserica veche a fost clădită pe la 1760.

4) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

5) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului, unde se reproduc inscripții și însemnări de pe cărți din sec. XIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

B

BABȘA (Babsa), jud. Timiș (bis. ante 1845).

Lotreanu I., *Banatul*, p. 40 ; Popiți, p. 10—11 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 50 (sat amintit la 1488).

Drăganu Nicolae, *Numele proprii cu sufixul — șa*, Cluj-București, 1933, 37 p. (și despre numele Babșa).

BACOVA (Bakovar, Bacowa), jud. Timiș (bis. catolică ante 1786, bis. ortodoxă nouă).

T. A., 1871, p. 205—210 (despre sat) ; Wettel, *Der Buziascher Bezirk*, p. 39—50 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 41—42 ; Popiți, p. 10—11 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 51 (sat amintit de la 1783, numit astfel după numele comisarului Ioan Baccho) ; Möller, Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, II, Timișoara, 1924, p. 70—73.

BAIA NOUĂ (Ujbanja), jud. Caraș-Severin.

Lotreanu I., *Banatul*, p. 42 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 53 (sat din sec. XVIII).

BALINȚ (Bálinc), jud. Timiș (bis. ortodoxă din c. 1829, reclădită 1890 ; altă bis. din 1858) [1]).

Schematism Lugoj, 1871, p. 20, 1891, p. 18 ; *Schematism istoric 1903*, p. 221 ; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 17—18 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 42—43 ; Popiți, p. 10—11 ; *Anchetă monografică în comuna Balinț*, Timișoara, 1938, V+412 p. (Institutul Social Banat-Crișana) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 54 (sat amintit de la 1510).

BĂLOȘEȘTI (Balosest, Bégabalazs), jud. Timiș.

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 18—19 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 43 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 120—121 (fără bis.) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 55 (sat amintit de la 1548).

BANLOC (Bánlak), jud. Timiș (bis. veche din sec. XVIII, fostă pe locul școlii confesionale ; dispărută ; apoi bis. ortodoxă din 1862—1869, zugrăvită 1885—1888 ; bis. catolică de piatră din „Wyodour", începutul sec. XIV [2]); castel medieval din 1793) [3]).

Bodor A., *Temesvár és Délmagyarország*, p. 276—277 ; Borovszky, *Torontál*, p. 21 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 121—122 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 43—44 ; Popiți, p. 10—11 (bis. din 1779) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 56

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

(sat amintit la 1717); Mureşianu B. Ion, *Banlocul. Povestea unui grof. Castelul istoric...* („Dacia", 7. VIII. 1939, p. 5) (din 1793).

BARA (Barra, Barafalva), jud. Timiş (bis. de lemn ante 1773, reclădită 1800—1810, reclădită de zid 1885, reparată 1928 [4]); şcoală de la începutul sec. XIX, reclădită 1879).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 22—24; Lotreanu I., *Banatul*, p. 44; Popiţi, p. 10—11; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 56 (sat amintit la 1440).

BAZIAŞ, jud. Caraş-Severn (m-rea Înălţarea, sec. XVIII, în hotarul satului Socolovăţ [5]); şcoală ante 1812) [6]).

Rumy, *Donau Ansichten*, pl. 180 (planşe înfăţişînd bis. la 1826); vezi şi Bugariu V., *Vederi din Banatul de altădată* (A. B., 1930, nr. 4, p. 79) (vedere m-re); Ilie Ghenadie, *Un călător francez prin Banat la începutul sec. XIX* („Luceafărul", IV, 1938, nr. 3—4, p. 50) (despre Baziaş); Boleszny Anton, *Die Donaukatarakte, Veteranische Höhle und Festung Peth zwischen Baziasch, Orschova und Turnu Severin*, Orşova, 1874; Boleszny Antal, *Kézikönyv az al-Dunán Szerb-Oláh- és Bolgárországban utazók számára* Orşova, 1870, p. 86—88 (despre Baziaş); De Gerando, *Le défilé du Bas-Danube depuis Bazias jusqu'a Orsova. Avec cartes*, Paris 1894, 188 p. (din „Revue de geographie", 1894). Prezentare în „Erdélyi Muzeum", XI, 1894, p. 459—460; *Die Eisenbahn von Temesvar bis zur Donau bei Bazias. I. Die Geschichte des Bahnbaues vom Projekt an bis zum Tag der Eröffnung. II. Beschreibung der Trasse und der Bahn in Bezug auf Entwicklung der Agrikultur, Industrie, des Bergbaus und der Forstwirtschaft. IV. Bazias und seine Zukunft* (T. Z., 21. VII—25. VII. 1858); Pesty, *Krassó*, II/1, p. 33—34.

Szentkláray J., *A szerb monostoregyházak*, p. 51—53 (istoricul m-rii); Moisi, *Clisura*, p. 127—139) (istoricul satului); Cornean N., *Caransebeş*, p. 124 (m-re); Meteş Şt., *Mănăstirile din Transilvania*, p. 191—192; Tîrziu Const., *Scurtă privire istorică asupra bisericii ortodoxe din Banat* (F. D., 1938, nr. 49, p. 5—6) (despre m-rea Baziaş din 1225?);

Milleker Felix, *Geschichte der Kolonie Bazias*, 1908, 16 p., Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 59 (sat amintit de la 1581).

BAZOŞ, jud. Timiş (bis. ante 1779).

Borovszky, *Temes*, p. 27; Lotreanu I., *Banatul*, p. 45—46; Popiţi, p. 10—11; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 59 (sat amintit la 1783).

BĂILE HERCULANE (Herkulesfürdő, Herkulesbad) [7]), jud. Caraş-Severin, (bis. din 1863 pe locul uneia vechi, demolate) [8]).

Iorga N., *Probleme bănăţene*, p. 66—67 (însemnare din 1799 despre zidirea unei „bisericuţe"); Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország*, p. 314—322; Lotreanu I., *Banatul*, p. 46—48; Cornean N., *Caransebeş*, p. 125—126; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 61 (fostă localitate romană; amintită ca Mehadienses Thermae la 1828);

Rumy, *Donau Ansichten* (5 planşe reprezentînd localitatea la 1826); Uhl Friedrich, *Aus dem Banate Landschaften mit Staffagen*, Leipzig, 1848,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

233 p.+o vedere a Băilor Herculane ; Bugariu V., *Vederi din Banatul de altă dată* (A. B., 1931, nr. 1, p. 82—85) ; *Turismul în țările române acum un veac*, București, 1939 (Băile H. la începutul sec. XIX, stampă) ; Blumenbach W., *Der walachisch-banatische Regiments Distrikt in der Militärgrenze*, Viena 1840 (vederi color ale Băilor Herculane) ;

Buracu Coriolan, *De pe marginea cărților bisericești* (F. D., 1924, nr. 11, p. 4) (însemnare sec. XVIII despre refacerea băilor Mehadiei) ; Boleszny Antal, *A belgrádi békekötés tekintettel Orsova és a mehádiai Herkulesfürdők vidékére* [Pacea de la Belgrad cu privire la Orșova și la ținutul din jurul Băilor Herculane ale Mehadiei] (T.R.E.K., II, 1876, p. 188—195) ;

Caryophylus Paschalis, *Dissertatio epistolaris de thermis herculanis nuper in Dacia detectis*, Viena, 1739 (despre băi) ; ed. II-a, 1743, 4+45 p. ; Idem, *De usu et praestantia termarum Herculanorum que nuper in Dacia Trajani detectae sunt*, 1793, 4+38 p ; Schwarzott I. G, *Die Herkules-Bäder bei Mehadia, ein monographischer Versuch*, Viena, 1831, XIV+342 p. ; Dorner Iosif, *Das Banat in topographisch-naturhistorischer Beziehung mit besonderer Berücksichtigung der Herkulesbäder, Mehadia und ihrer Umgebungen*, Bratislava, 1839, 245 p. ; *Die Herkules-Bäder nächst Mehadia im Banat* (T. Z., 25. V. 1853, p. 1—2) ; *Skizzen über die Herkules-Bäder bei Mehadia* (T. Z., 18. IV. —19 IV, 27. IV.—28. IV., 15. V.—16. V. 1860) ;

Ludvigh's malerische Reise. Mit politisch-historisch-statistischen Bemerkungen und vorzüglicher Berücksichtigung der Bäder von Mehadia . . ., 2 vol., 1835, I — *Von Pesth über Semlin, Belgrad, Mehadia nach Orsowa*, XII+120 p., II — *Von Orsowa über Temesvar . . .*, 175 p. ; Zeyk János, *Utazási töredek. Vajda-Hunyadi bányászat. Várhely. Ruskicza. Batiz. Csertes. Hondor. Nagyág. Boicza. Abrudbánya. Vöröspatak. Zalathna. Ferdinandberg. Karánsebes. Mehádia. Jorgován. Ó-Orsova, Uj-Orsova. A Herkules fürdők története* [Note de călătorie. Hunedoara. Grădiște. Ruschița. Batiz. Certege. Sărăcîmb. Băița. Arbud. Roșia Montană. Zlatna. Caransebeș, Mehadia. Orșova veche și nouă . . . Istoria Băilor Herculane] („Nemzeti Társalkodó", Cluj, 1836, nr. 161, 200, 213 ; 1837, nr. 225, 241 ; 1839, nr. 33, 41, 49) ; Uhl Friedrich, *Aus dem Banate. Landschaften mit Staffagen. Mit einer Ansicht der Herkulesbäder und einer Karte des Banats*, Leipzig, 1843, 233 p. ;

Klein F., *Die Herculesbäder nächst Mehadia. Monographischer Versuch von . . .*, Viena, 1858, VIII+199 p ; Manciulea Șt., *Băile Herculane văzute de Timoteiu Cipariu* („Transilvania", 1941, p. 503—506) ; Munk *dészeti, történelmi és statisztikai tekintetben . . .* [Băile Herculane și împre-*dészeti, történelmi és statistikai tekintetben . . .* [Băile Herculane și împrejurimile. Din punct de vedere al științelor naturale și din punct de vedere medical, terapeutic, istoric și statistic], Pesta, 1872, 263 p. ; Onaciu Alexandru, *Mehadia, băile lui Ercule* („Familia", X, 1874, p. 330—331, 402—403) ; Reichersdorfer Josef, *Die Donaustrecke Bazias—Ada-Kaleh—Eisernes Thor und der Curort Herculesbad . . .*, Timișoara, 1884, 56 p.+3 tab. ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Popoviciu Alessandru, *Băile lui Ercule sau scaldele de la Meedia*, Pesta, 1872 ; vezi și Pocrean Emil, *Doctorul Alexandru Popovici, monografistul Băilor Herculane (1831—1903)* („Luceafărul", 1936, nr. 11, p. 484—486) și „Történelmi adattar", III, 1873, p. 26—28 ; Dr. Vuia, *Băile Herculane (Herkuleszfördő-Herculesbad)* (F. D., XII, 1897, nr. 27, p. 6—7, nr. 28, p. 5 etc.) (date istorice sumare ; se insistă asupra băilor) ; Vuia G., *Din trecutul Băilor Herculane (Mehadia)* („Transilvania", 1900, nr. 9, p. 219—226) ;

Buracu Coriolan, *Băile Herculane*, București, 1920 ; Buracu Coriolan, *Heracle, Hercules, Iovan Iorgovan și Băile Herculane. Mituri, tradiții, balade, legende și povestiri*, T. Severin, 1924, 32 p ; Drăgan Hilda, *Băile Herculane* („Banatul", II, 1927, nr. 5, 6 și 12) ; Bărcăcilă Al,. *Băile Herculane în epoca romană și credințele populare de azi*, București, 1932, 28 p. ; Borgovan Ion, *Băile Herculane în lumina noilor cercetări științifice* („Conferința", 1942, nr. 10—11, p. 39—48) ; Acsinteanu Gh., Apostol Od. și Rafael Soceanu, *Herculanele au răsărit din legendă*, Timișoara, 1944, 34 p.

BĂNIA (Banya), jud. Caraș-Severin (M bis. Nașterea Maicii Domnului, 1779—1780, reparații 1966).

Cronica Banatului, p. 222 (despre zidirea bisericii, 1780) ; vezi și indice; Lotreanu I., *Banatul*, p. 48—49 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 126—128; Popiți, p. 38—39 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 63—64 (sat amintit de la 1484) ; M. B., 1966, p. 739 ;

Birăescu Traian, *Patru comune almăjene. Cercetări monografice în Borlovenii Noi, Bozovici, Moceriș și Bănia* (R.I.S.B.C., X, 1942, sept-dec., p. 563—594) ; Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 225 și urm.) (se dau diverse date despre sat, sec. XVIII—XX) ; vezi și *ibidem*, 1941, p. 33—46, 176—185, 283—287 ;

Kenézi Csatár, *A bánságok eredete és a bánok hatásköre* („Századok", 1869, p. 242—251) ; Botiș Emil, *Considerațiuni asupra demnității de „ban" în vechiul drept public* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 193—204) ; Haiduc Gh., *Originea cuvîntului „ban"* („Societatea de mîine", 1943, nr. 3, p. 47—48) ; Sacerdoțeanu A., *Originea băniei și a „banilor" la români* („Ramuri", 15 sept. 1967, p. 19) ; Stoicescu N., *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova*, sec. XIV—XVII, București, 1968, p. 156 (despre originea banului și a băniei).

Kisch Gustav, *Das Banat im Spiegel seiner Ortsnamen*, Timișoara, 1928, p. 11 (din „Banater Deutsche Kulturhefte", II, 1928, nr. 3, p. 1—43) (crede că numele Bănești derivă de la lat. balnia ; Șt. Pașca, în „Dacoromania", II, 1929—1930, p. 438—439, îl derivă din numele familie Banu).

BĂRĂTEAZ (Barachaza, Baratzhausen), jud. Timiș (bis. ortodoxă reclădită 1822—1832 ; bis. catolică din 1837) [9]).

Borovszky, *Temes*, p. 27 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 49 ; Popiți, p. 10—11 (bis. din 1779) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 64 (sat amintit la 1411) ; Möller, Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

BĂRBOSUL (Barbosza, Barbos), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, 1828).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 24—25, II/2, p. 328 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 49—50 (bis. din 1804) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 123—124 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 64 (sat amintit de la 1689).

BĂSEȘTI, vezi Begheiul Mic.

BĂTEȘTI (Batyest, Vadpatak), jud. Timiș (M bis. de lemn Cuv. Paraschiva, după tradiție din sec. XVI, adusă din hotarul Făgetului, din locul numit „Veta" ; zugrăvită 1783, cu cheltuiala lui Mihai și Ianăș Vasiescu de zugravii Gheorghe Diaconovici și Ștefan Popovici, mărită 1858, reparații 1966).

Cristache-Panait Ioana, *Contribuții la cunoașterea picturii bănățene din bisericile de lemn de la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX* (SCIA, 1972, artă plastică, nr. 1, p. 122 și urm.) (despre pictura bis. din Bătești).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 28 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 51 (bis. din 1700) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 129—130 ; Popiți, p. 10—11 ; Brătulescu V., *Izvoarele picturii în Banat. Pictura m-rii Tismana* (M. B., 1961, nr. 5—6, p. 34—36) (descrierea picturii) ; Oprișa L., *Biserici de lemn monumente istorice* (*ibidem*, 1965, nr. 1—3, p. 184—185) ; M. B., 1969, nr. 7—9, p. 409 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 65 (sat amintit de la 1597).

BĂUȚARUL INFERIOR (Bouțarul de Jos, Alsóbaucár), jud. Caraș-Severin.

Schematism Lugoj, 1871, p. 98, 1891, p. 65 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 513—514 (bis. din 1893) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 65 (satul amintit la 1750).

BĂUȚARUL SUPERIOR (Bouțarul de Sus, Felsőbaucár), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Ilie, 1840).

Schematism Lugoj, 1871, p. 98, 1891, p. 65 ; *Schematism istoric 1903*, p. 514—515 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 65 (sat amintit la 1750).

BEBA VECHE (Obéba) jud. Timiș (bis. ortodoxă din 1779 ; altă bis. din 1857 [10]) ; bis. catolică din 1783).

Christoph Gottlob Jähne, *Reise des Grafen von Hofmannsegg*, p. 419 (descriere sat) ; T. A., 1871, p. 246—259) (despre sat) ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 39, 1891, p. 39 ; *Schematism istoric 1903*, p. 290—291 (capelă revenită) ; Borovszky, *Torontal*, p. 94—95 ; Bugariu Aurel, *Un călător german prin Banat la 1857* ; în vol. *Mărturii din trecut*, București, 1940, p. 26 (și despre Beba) ; Cotoșman Gh., *Urme străvechi de românism și ortodoxism în Banat. Bisericile din Beba Veche* („Luceafărul", 1936, nr. 7—8, p. 345—350) (una din sec. XV, alta de lemn din sec. XVIII) ; *Corespondență* („Sionul românesc", 1865, p. 81—82) (clopote pentru bis. din Beba, 1858) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 53—56 ; Popiți, p. 10—11 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 65—66 (sat amintit la 1247).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

BECICHERECUL MIC (Kisbecskerek, Kleinbetschkerek), jud. Timiș (bis. ortodoxă din 1811, reclădită 1909 [11]); bis. sîrbească din 1844; bis. catolică din 1786).

Brătulescu V., *Însemnări* („Glasul bis.", 1960, nr. 3—4, p. 301) (din 1769); Göllner C., *O anchetă a arhiducelui Iosif din anul 1777* („Țara Bîrsei", IX, 1937, nr. 4—5, p. 391—392) (despre bejenirea locuitorilor); T. A., 1871, p. 362—369, 393—422, 441—576, 497—550; Lotreanu I., *Banatul*, p. 56—57; Popiți, p. 10—11;

Simu T., *Colonizarea*, p. 25—26 (despre colonizarea șvabilor la B. Mare); Stanglicza Fr., *Klein-Betschkerek und St. Andrasch, zwei saarpfälzische Siedlungen im Banat*, Kaiserslautern, 1938, p. 31; Țintă Aurel, *Colonizări forțate de refugiați spanioli și italieni în Banat (1716—1740)*, în *Studii de istorie a Banatului*, II, p. 111 și urm. (și la Becicherec); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 66 (sat amintit la 1232);

Vuia Iuliu, *Școlile românești bănățene în sec. XVIII. Studiu istoric*, Orăștie, 1896 (despre Țichindeal); Möller, Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, II, Timișoara, 1924, p. 73—77 (despre satul B. Mic).

BECLIZA, vezi Bethausen.

BEGHEIUL MIC (fost Băsești, Bazesd), jud. Timiș (bis. de lemn din 1805?, reclădită 1905).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 28; Lotreanu I., *Banatul*, p. 50 (1805); Cornean N., *Caransebeș*, p. 128—129 (1905); Popiți, p. 10—11 (bis. din 1825); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 67 (sat amintit de la 1690—1700).

BELINȚ (Bélinc, Belence), jud. Timiș (bis. reclădită 1797; școală sec. XVIII; capelă 1859) [12]).

Micu Emilian, *Două acte vechi de mare valoare pentru istoria școalelor noastre bănățene din anii 1789 și 1809* (F. D., 1904, nr. 13, p. 5—6) (Despre școala din Belinț, 1789); *Cronica Banatului*, p. 172, 176 (satul prădat de turci); Pesty, *Krassó*, II/1, p. 17—18; Cioloca D., *Din trecutul școalei noastre. Un document* („Drapelul", Lugoj, 10/23—17/30 aug. 1913) (despre școala din Belinț); Lotreanu I., *Banatul*, p. 57—58; Popiți, p. 10—11;

Anchetă monografică în comuna Belinț, Institutul Social Banat-Crișana, Timișoara, 1938, VI+906 p.+15 pl. (și o mică privire retrospectivă); Contrea Aurel, *Belințul. Cadrul fizic și etic al unui sat bănățean*, Timișoara, 1938, 40 p.; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 69 (numele și vechimea satului, amintit de la 1285).

BELOBREȘCA (Belobreska, Fehérdomb), jud. Caraș-Severin [13]).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 36; Lotreanu I., *Banatul*, p. 58—59; Moisi, *Clisura*, p. 142—144 (istoric); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 69 (satul amintit de la 1717).

BENCECUL DE JOS (B. Român, Románbencsek, Alsóbencsek), jud. Timiș (bis. de la începutul sec. XIX, reclădită 1899) [14]).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Borovszky, *Temes,* p. 22 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 59—60 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 70 (sat amintit de la 1447).

BENCECUL DE SUS (B. German, Németbencsek, Felsőbencsek), jud. Timiș (bis. catolică din 1832).

T. A., 1871, p. 589—595 ; Borovszky, *Temes,* p. 41 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 60 ; Popiți, p. 10—11 (bis. catolică din 1799) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 70 (sat amintit de al 1471) ; Möller K., *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* I, p. 78—80.

BERECUȚA (Berekutca), jud. Timiș (bis. din 1924).

Borovszky, *Temes,* p. 29 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 61 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 132—133 (bis. din 1924) ; Popiți, p. 10—11 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 72 (sat amintit la 1458) ; Mărgineanțu Tiberiu. *Triumful românilor ortodocși din comunele Berecuța și Mânăstire. Acte și documente privitoare la despărțirea românilor de către sîrbii din aceste comune,* Caransebeș, 1937, 70 p. ; Simu T., *Colonizarea,* p. 26 (despre colonizarea șvabilor la 1724) ; Tiberiu, preot, *Din comuna Berecuța. Crîmpeie din trecut și din prezent* (F. D., 1925, nr. 14, p. 4—5) (despre clădirea bis. și școlii) ; vezi și nr. 48, p. 3—4.

BEREGSĂUL MARE (Beregszó), jud. Timiș (bis. din 1793).

Borovszky, *Temes,* p. 28—29 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 61 ; Popiți, p. 10—11 (bis. din 1780) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 72 (satul amintit de la 1335) ;

F., *Berekszói Péter czimeres levele 1448 évből* [Diploma cu blazon a lui Petru din Beregsău din anul 1448] („Turul", VIII, 1890, p. 41—43) [dată de Iancu de Hunedoara].

BEREGSĂUL MIC (B. Nemțesc, Német, Berekszónémeti), jud. Timiș (bis. din 1855—1860).

Lotreanu I., *Banatul,* p. 61 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 72 (satul amintit de la 1317).

BERINI (Berény, Temesberény), jud. Timiș (bis. de lemn de la începutul sec. XIX sau din a doua jumătate a sec. XVIII, pictată 1824 ; bis. revenită 1861) [15]).

A.B., 1929, fasc. 3, p. 66—67 (descriere biserică) ; Borovszky, *Temes,* p. 99 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 62—63 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 133—134; Popiți, p. 10—11 (bis. din 1779) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 73 (satul amintit de la 1333).

BERLIȘTE (Berlistye), jud. Caraș-Severin (bis. sec. XVIII).

Pesty, *Krassó,* II/1 ,p. 39 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 63 (bis. din a doua jumătate a sec. XVIII) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 134—136 (bis. din 1890) ; Popiți, p. 38—39 (bis. 1794) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 74 (satul amintit de la 1611).

BERZASCA (Bîrzasca, Berszaszka), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn Sf. Arhangheli, 1722, clădită de zid la 1836) [16]). Vezi și Drencova.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

A. B., 1930, nr. 4, p. 19—20 (inscripţie bis. 1836); Pesty, *Szörény*, II, p. 14; Lotreanu I., *Banatul*, p. 64; Moisi, *Clisura*, p. 276—285; Cornean N., *Caransebeş*, p. 136—138; Cozma A., *Pictura românească*, p. 28; Popiţi, p. 38—39 (bis. 1824); Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 75 (satul amintit de la 1692); Vuia Iuliu, *Şcolile bănăţene în sec. XVIII. Studiu istoric*, Orăştie, 1896 (despre şcoală).

BERZOVIA (fost Jidovin, Jidovar, Zsidovin), jud. Caraş-Severin (bis. Înălţarea, 1812).

Cioloca D., *Din cele trecute veacuri. Însemnări de pe cărţile vechi* (F. D., 1945, nr. 9, p. 6) (preot Jidovar, 1835); Cotoşman Gh., *Inscripţii şi însemnări* (M. B., 1964, nr. 9—10, p. 599) (însemnare, 1831); B. Ş., 1905, p. 147—148, (descriere palancă de lemn, Evlia Celebi); Pesty, *Krassó*, II/1, p. 2; Lotreanu I., *Banatul*, p. 64—66; Cornean N., *Caransebeş*, p. 363—364; Suciu I., *Nicolae Tincu Velia*, indice (ştiri despre parohie la mijlocul sec. XIX); Popiţi, p. 38—39 (bis. 1836); Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 75 (amintit de la 1690—1700);

Cotoşman Gh., *Autohtonia românilor în Banat pe baza toponimiei*, I, Caransebeş, 1946, p. 22 (Berzovia de la dacicul Berz=mesteacăn); *Documinte istorice. De la Lugoş* (F.M.I.L., XIV, 1851, nr. 21, p. 163—166) [diplome din sec. XV—XVII); *Observăţiuni la documintele istorice din Lugoş, privitoare la privilegiile districtelor Lugoş, Sebeş, Mehadia, Halmagiu, Craşovia, Comeatul şi Iladia (ibidem*, nr. 38, p. 294—296, nr. 39, p. 298—301).

BETHAUSEN (Becliza), jud. Timiş.

Griffel Michael, *Ansiedlungs-Geschichte der Gemeinde Bethausen (Severin)*, Lugoj, 1927, 13 p.; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 75 (amintit de la 1883).

BICHIGI (Bichiş, Bikis, Kisbékés), jud. Timiş (bis. din 1780, reclădită 1927).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 49—50; Lotreanu I., *Banatul*, p. 68; Cornean N., *Caransebeş*, p. 138—139 (bis. din 1927); Popiţi, p. 12—13; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 78 (satul amintit de la 1717).

BIGĂR (Biger, Schuellersruhe), jud. Caraş-Severin.

Pesty, *Szörény*, II, p. 482—483; Lotreanu I., *Banatul*, p. 68; Moisi, *Clisura*, p. 293—301 (despre sat); Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 78 (sat întemeiat la 1826);

Schlögl Heinrich, *Bilder aus der tschechischen Ansiedlungsgeschichte in Rumänisch-Banat* (T. Z., 13. V., 26. V., 5. VI., 19. VI., 10. VII., 24. VII., 31. VII., 17. VIII. 1925). (Cu prilejul aniversării a 100 de ani); Alexandru-Dobriţoiu Teodora, *Istoricul aşezării cehilor în Banatul de sud* („Romanoslavica", XII, 1965, p. 139—144) (şi despre cehii aşezaţi la Bigăr).

BILED (Billéd), jud. Timiş (bis. din 1786; bis. catolică din 1769).

T. A., 1872, p. 11—23; Borovszky, *Torontal*, p. 26; Lotreanu I., *Banatul*, p. 68—69; Popiţi, p. 12—13; Fromme Karl, *Die deutsche Gemeinde Billed im Banat* („Zeitschrift für Erdkunde" — Frankfurt a.M., IX, 1941,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

H. 13—14, p. 405 și urm.) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 79 (satul amintit de la 1462) ;

Ernst Fr. V., Kremer W., *Grundbuch des Dorfes Billet, errichtet am 1. November 1774*, citată de Emil Botiș, *Recherches ;* Möller K., *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I, p. 93—97.

BINIȘ (Beniaș, Bényes), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Apostoli, 1809 sau 1855, renovată și pictată 1943).

Pesty, *Krassó*, II/1 ,p. 51—52 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 69—70 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 140—141 ; Popiți, p. 38—39 (bis. 1792) ; Cîmpianu Ilie, *Sfințirea bisericii din Biniș* (F. D., 1943, nr. 27, p. 2—3) (după renovare și repictare) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 79—80 (satul amintit de la 1371—1372) ; Milleker, p. 68—69.

M-REA BISERE (m-re benedictină, ante 1338 [17]), dispărută — Timiș.

Balásy, *A bizerei apatság* [*M-rea Bisere*] („Magyar Sion", 1868, p. 336—360) ; Márki S., *Az aradi prépostság romjai* („Délmagyarországi Történelmi", 1882, p. 49—52) ; Juhasz K., *T'schanader Diözese*, p. 40—48 (istoricul m-rii benedictine, foto ruine și plan) ; vezi și p. 248 și urm. (doc. începînd de la 1423) ; Pesty Frigyes, *Bizere és Zásty* (TR.E.K., 1883, p. 164—166) ; Ardeleanu V., *Mărturia Bistrelor bănățene*, în *Studii și materiale de onomastică*, București, 1969 (și despre numele Bizere, preluat de maghiari de la populația slavo-română).

BIRDA, jud. Timiș (bis. din 1779 și una nouă din 1911 ; bis. evanghelică, 1851).

Suciu I., *Nicolae Tincu Velia*, p. 462—463 și indice (doc. 1866 cînd bis. „amenința să cadă și trebuie să se zidească și să se repareze") ; Borovszky, *Temes*, p. 30 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 71 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 141—142 ; Popiți, p. 12—13 (bis. 1786) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 80 (satul amintit de la 1717) ; Röhrig Hans W., *Die Geschichte der deutsch-evangelischen Gemeinden des Banats*, p. 47—48.

BÎRNA (Barnafalva), jud. Timiș (bis. veche Adormirea).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 53—54 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 51—52 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 130—131 ; Popiți, p. 10—11 (bis. din 1853) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 82—83 (satul amintit de la 1514—1516).

BÎRZA (Berza, Börza, Börzény), jud. Caraș-Severin (bis. Buna Vestire, în ruină la 1755, aci ? ; bis. Sf. Apostoli, 1808).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 25—26 (Barsa) ; F. D., 1909, nr. 9, p. 5 (1755, Bersa) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 52 (bis. din 1850) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 131—132 (din 1808) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 83 (satul amintit de la 1808).

BÎRZASCA, vezi Berzasca.

BLAJOVA (Balázsd), jud. Timiș (bis. Adormirea, 1794 sau 1779).

Borovszky, *Temes*, p. 27 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 71—72 (bis. din 1734) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 144—146 ; Popiți, p. 12—13 ; Wettel Hellmuth,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Der Buziascher Bezirk, p. 102—111 (numele de la familia Blaj) ; prezentare lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 167—168 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 84 (satul amintit de la 1462).

BOBDA (Papd), jud. Timiș (bis. din 1860, renovată 1924 ; pictura iconastasului din 1868—1870 ; biserica pictată 1924 ; reparată și pictată 1964) [18]).

Borovszky, *Torontal*, p. 103 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 72 ; Popiți, p. 12—13 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 85 (satul amintit de la 1221) ; *Documente*, C, XI—XIII, p. 178 (la 1221 amintită bis. din Popi=Bobda ?) ; M.B., 1964, p. 457).

BOCȘA, subordonat municipiului Reșița, (ruine de cetate medievală, fostă Cuiești, cucerită de turci la 1551, recucerită de ardeleni la 1595 și distrusă de turci la 1658). Vezi și următoarele două, contopite în aceeași localitate.

Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăți medievale din Banat*, în vol. *Studii de istorie a Banatului*, Universitatea din Timișoara, 1969, p. 63—65 ;

Holban Maria, *Mărturii asupra rolului cnezilor de pe marile domenii din Banat în a doua jumătate a sec. XIV* (S.M.I.M., II, 1957, p. 407—420) (și despre castelanul din Cuiești) ; Binder P., *Localizarea districtului bănățean Cuiești, o veche organizație a populației băștinașe* (A.I.I.C., 1964, p. 321—327).

BOCȘA MONTANĂ [19]) **(Boksanbánya, Altwerk, Neuwerk),** jud. Caraș-Severin, (bis. Pogorîrea Sfîntului Duh din 1815, zugrăvită în 1845 ; bis. revenită Sf. Apostoli Petru și Pavel, mijlocul sec. XIX ; bis. catolică de lemn, sec. XVIII ; reclădită ? 1840 ; școală din 1840) [20]).

Diaconu A., *Cea din urmă invaziune turcească în Banat (vasiovenii și ezerișenii, în luna lui septembrie 1788, împiedică pe turci de a jefui și arde orășelul montan Bocșa.* (F. D., III, 1888, nr. 37 ; p. 3—4) ; T. A., 1872, p. 61—83 ; Gașpar Mihai, *Date monografice cu referire la comuna Bocșa Montană*, Caransebeș, 24 p. (retipărire din F. D., XXIX, 1914, nr. 7—10) (date sumare despre istoricul localității și despre locuitorii ei) ; *Centenarul bisericii ortodoxe române din Bocșa Montană (ibidem*, XXX, 1915, nr. 23) ; M. B., 1964, nr. 4—6, p. 237, 238 (bis. ortodoxă din 1796) ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 45, 1891, p. 48 ; *Schematism istoric 1903*, p. 317—318 (bis. unită din 1874) ;

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 56—68 (istoric) ; Simu T., *Colonizarea*, p. 26 (colonizarea șvabilor la 1718, 1726) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 146—148 (bis. din 1793—1798) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 72—75 (istoric) ; Cosma A., *Pictura românească*, p. 22 ;

Suciu I., *Revoluția 1848—1849*, indice ; Dragomir Silviu, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—49*, III, p. 237—238, 265—267 passim (despre evenimentele petrecute aici) ; Mihalik Sándor, *Német-Bogsán az 1848—49-iki szabadságharcban* [Bocșa în timpul luptelor pentru libertate din 1848—49], Lugoj, 1899, 41 p. ; Jäger Josef, *Die kriegerischen Ereignisse beim Eisenwerk Bogsan im Jahre 1848*, (f. 1, f. a).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Băloni D., *Sfințirea bisericii din Bocșa Montană* (F. D., 1943, nr. 39, p. 2—3) (După 150 de ani) ; Birou Virgil, *Aspecte de cult de la începutul sec. XVIII în localitățile miniere cărășene* (M. B., 1964, nr. 4—6, p. 237) (bis. de lemn sec. XVIII) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 86 (amintit de la 1534) ;

Konstantiny Johann, *Denkschrift über die banater Bergwerke Oravitza, Moldova, Saska, Dognacska, Bogschan, Resitza und ihre Filialen mit Rücksicht auf das Gemeindewesen, als Beitrag zur Geschichte dieser Bergwerke*, Timișoara, 1857, VI+109 p. ;

Karácsonyi János, *Genus Brucsa* [Neamul B.] („Turul", VI, 1888, p. 135—136) [și despre localitatea Bocșa din Banat].

BOCȘA ROMÂNĂ, jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Nicolae, 1795, zugrăvită 1810, zugrăvită și reparată 1938). Vezi și precedenta.

Cornean N., *Caransebeș*, p. 148—150 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 75—76 ; Popiți, p. 38—39 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 86 (satul amintit la 1828) ; *Sfințirea bisericii din comuna Bocșa Română* (F. D., 1939, nr. 1, p. 4—5) (după repictare).

BODO (Bodofalva, Bodăul Mare), jud. Timiș.

Lotreanu I., *Banatul*, p. 76 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 87 (satul amintit de la 1344).

BOGDA (Bogdarigós), jud. Timiș (bis. catolică ante 1772).

Borovszky, *Temes*, p. 90 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 77—78 ; Popiți, p. 68—69 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 89 (satul amintit de la 1436).

BOGODINȚI (Bogodinc), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Nicolae, ante 1831, restaurată 1891).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 56 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 150—152 ; Lotreanu I., *Banatul*. p. 78 (bis. din prima jumătate a sec. XIX) ; Popiți, p. 38—39 (bis. 1831) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 90 (satul amintit de la 1690—1700).

BOGOLTIN (Bogîltin, Bogoltény), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Ilie din 1790—1791, reclădită 1853—1854) [21]).

Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 68—69 (însemnări despre construirea bis.) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 23—24 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 153—154 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 78—79 (bis. din 1867) ; Popiți, p. 38—39 (bis. 1826); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 90 (satul amintit de la 1452).

BOLDUR (Boldor), jud. Timiș (bis. Sf. Petru și Pavel, ante 1720, reclădită 1868, pictura din 1904) [22]).

Boroș I., *Excursiune în parohiile gr.-cat.-rom. din parohiile bănățene* (A. B., 1930, iul.—sept., p. 39) (cărți copiate pentru bis. din Boldur, 1720) ; vezi și M. B., 1969, nr. 7—9, p. 409 ; Micu Emilian, *O singhelie românească din anul 1787 a unui episcop sîrbesc dată unui preot românesc în limba românească* (F. D., XIX, 1904, nr. 13, p. 4—5) (pentru preotul din „satul cameralnic" Boldur) ; A. B., 1930, nr. 3, p. 34—38 (date din arhiva veche a parohiei) ; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 69—71 ; Cornean N., *Caransebeș*,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

p. 152—153 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 79—80 ; Popiţi, p. 12—13 ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 92 (numele şi vechimea satului, amintit de la 1290).

BOLVAŞNIŢA (Bolvásnica), judeţul Caraş-Severin (bis. Adormirea, 1832—1835).

Iorga N., *Arta românească în Banatul muntos* (B.C.M.I., 1938, p. 147 şi 154) (foto inscripţie) ; idem, *Probleme bănăţene*, p. 69—70 (însemnări şi inscripţii) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 26—28 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 154—155 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 80—81 ; Popiţi, p. 38—39 ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 93 (satul amintit de la 1376) ; Petrovici Emil, *Toponime slave în isk-ica pe teritoriul României* („Cerc. filologice", XIII, 1968, nr. 2, p. 193—199) ; reprodus şi în vol. *Studii de dialectologie şi toponimie*, Bucureşti, 1970, p. 284—291 (şi despre numele Bolvaşniţa).

BORLOVA (Borló), jud. Caraş-Severin (bis. Înălţarea, ante 1824 [23]), reclădită 1885).

Pesty, *Szörény*, II, p. 31 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 81 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 158—159 ; Popiţi, p. 38—39 (bis. 1824) ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 95 (satul amintit de la 1519) ; *Sfinţirea bisericii din Borlova* (F. D., 1886, nr. 46, p. 5) (ridicată în locul celei vechi).

BORLOVENII NOI (Breazova, Ujborloveny), jud. Caraş-Severin (bis. din 1871 sau 1877, reparată şi zugrăvită 1964).

Iorga N., *Probleme bănăţene*, p. 70 (însemnări) şi 75 (despre construirea bis.) ; Cornean N., *Caransebeş*, p .156 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 81—82 ; Popiţi, p. 38—39 ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 95 (satul întemeiat la 1829) ;

Bărăescu Traian, *Patru comune almăjene. Cercetări monografice în Borlovenii Noi, Bozovici, Moceriş şi Bănia* (R.I.S.B.C., X, 1942, sept.—dec., p. 563—594) ; Petrovici Emil, *Toponime de origine slavo-bulgară pe teritoriul României*, în vol. *Studii de dialectologie şi toponimie*, Bucureşti, 1970, p. 190—191 (despre numele Borloveni) ; M.B., 1964, p. 802.

BORLOVENII VECHI (Oborlovény), jud. Caraş-Severin (bis. Sf. Ioan Botezătorul, 1807—1825, zugrăvită 1847) [24]). Vezi şi precedentul.

Popiţi Gr., *Date şi documente*, p. 75—76 (despre mutarea locuitorilor, 1780) ; Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., 1942, p. 225 şi urm.) (se dau diverse date despre sat, sec. XVIII—XX) ; vezi şi 1941, p. 33—46, 176—185, 283—287 ; Cosma A., *Pictura românească*, p. 22 ; Puia Dănilă, *Biserici vechi din Almăj* (M. B., 1957, nr. 4—6, p. 85—92) (istoric, descriere, îndeosebi pictură) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 31—32 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 82 (bis. din 1802) ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 157—158 ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 95 (satul amintit de la 1690—1700) ; Popiţi, p. 40—41 (bis. 1824).

BOTEŞTI (Botyest), jud. Timiş.

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 75—76 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 159 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 82—83 ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 98 (satul amintit de la 1464).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

BOTINEȘTI (Bottyanfalva), jud. Timiș (bis. din 1779, reclădită 1871).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 76—77 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 159—160 ; Lotreanu I,, *Banatul,* p. 83 ; Popiți, p. 12—13 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 98 (satul amintit de la 1514—1516).

BOZOVICI, jud. Caraș-Severin (bis. Înălțarea, 1798—1803, zugrăvită 1821 și 1857—1858 ; școală din 1774) [25]).

Iorga N., *Probleme bănățene,* p. 71 (însemnări sec. XVIII—XIX, „sat milităresc") ; Popiți Gr., *Date și documente,* p. 119—120 (despre refugiații veniți în sat, 1811) ; Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 225 și urm.) (se dau diverse date despre sat, sec. XVIII—XX) ; Vezi și *ibidem,* 1941, p. 33—46, 176—185, 283—287, (date istorice) ; Birăescu Traian, *Patru comune almăjene. Cercetări monografice în Borlovenii Noi, Bozovici, Moceriș și Bănia* (R.I.S.B.C., X, 1942, sept.—dec., p. 563—594) ;

Cronica Banatului, p. 209 (la 1775 se zidea „școala nemțească de normă") și passim (diverse evenimente petrecute în sat la sfîrșitul sec. XVIII) ; vezi indice ; Cosma A., *Pictura românească,* p. 23 (bis. pictată la 1858) ;

Goian Viorica, *Din istoria școalelor grănicerești bănățene,* în *Studii de istorie a Banatului,* Timișoara, 1969, p. 115—130 (și despre școala din Bozovici) ; Fenești Costin, *Contribuții la istoricul învățămîntului în granița militară bănățeană la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX,* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 99 (învățător la Bozovici) ; vezi și Vuia Iuliu, *Școlile românești bănățene în sec. XVIII. Studiu istoric,* Orăștie, 1896, passim ;

Hietzinger C. B. Edlen von, *Statistik der Militärgrenze des österreichischen Kaiserthums,* 2 vol., Viena, 1817—1820, passim (diverse știri), F. M., *Die neue Strasse von Bozovics in der Almas nach Steierdorf und Orawitza* (T. Z., 4. VII. 1860, p. 1009) ; T. A., 1872, p. 243—253 ;

Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország,* p. 298—299 ; Pesty, *Szörény,* II, p. 32—36 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 161—163 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 83—85 ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1772) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 100 (satul amintit de la 1484).

BRĂDIȘORUL, vezi Măidan.

BRĂNEȘTI (Branyest, Avasfalva), jud. Timiș, (bis. de lemn Cuv. Paraschiva, 1820, mutată pe fundament de piatră 1864) [26]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 28—30 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 163—164 (bis. din 1820) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 85 (bis. din 1863) ; Popiți, p. 12—13 (bis. din 1783) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 103 (satul amintit de la 1514—1516).

BREAZOVA (Brazova, Béganyiresd), jud. Timiș (bis. de lemn. Sf. Arhangheli, 1818, adusă de la Birchiș ; fostă M, demolată în 1958, fiind degradată ; altă bis. din 1870).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 30—31 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 85—86 (bis. din 1870) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 164—165 (bis. din 1818) ; Popiți, p. 12—13 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 104 (numele și vechimea satului, amintit de la 1579) ; Petrovici Emil, *Toponime de origine slavo-bulgară pe teritoriul României*, în vol. *Studii de dialectologie și toponimie*, București, 1970, p. 190 (despre numele Breazova) ; vezi și Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 25 ; „Altarul Banatului", II, 1945, nr. 8—10, p. 289 (originea numelui).

BREBUL (Perlö), jud. Caraș-Severin (bis. Înălțarea, arsă în timpul războiului austro-turc, reclădită 1791, reparată 1913) [27]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 109—112 (Prebul) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 86 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 165—167 ; Popiți, p. 40—41 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 104 (satul amintit de la 1577) ; Schmidt Josef, *Die Deutschböhmen im Banate*, Timișoara, (f. a.) (despre sat).

BRESTOVAȚ (Bresztovac), Aga), jud. Timiș, (bis. catolică din 1847 ; bis. ortodoxă de lemn c. 1774, reclădită 1853 ; reclădită 1927—1928) [28]).

T. A., 1872, p. 275—279, 307—313 ; Borovszky, *Temes*, p. 22 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 87 ; Popiți, p. 12—13 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 105 (satul amintit de la 1440).

BREȘTEA (Brestye), jud. Timiș (bis. evanghelică 1838).

Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 196—197 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 87 ; Popiți, p. 12—13 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 105 (sat întemeiat la 1846).

BROȘTENI (Brostyan), jud. Caraș-Severin (bis. din 1778, pictată 1800, 1855 și 1901, pictura spălată 1965).

Cosma A., *Pictura românească*, p. 23 ; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 83—84 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 167—168 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 88 ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1767) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 106 (satul amintit de la 1690—1700) ; M. B., 1969, nr. 7—9, p. 425.

BUCHIN (Bökény), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, reclădită 1854—1855, restaurată 1913, pictura din 1949) [29]).

Cioloca D., *Din cele trecute veacuri. Însemnări de pe cărțile vechi* (F. D., 1945, nr. 13, p. 7) (despre zidirea bis. din Buchin, 1854—1855) ; Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 72 (însemnare din 1861) ; Bălan I., *Buchin* („Lucrul", 1906, nr. 4, p. 13—16) (despre nume, de la slavul fag ; istoric) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 37—39 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 168—170 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 89—90 ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1831) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 108 (satul amintit la 1411).

BUCOȘNIȚA (Bokos), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Ilie, ante 1793, reclădită 1836—1837).

Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 67—68 (însemnări și inscripții) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 24—26 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 172—173 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 90 ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1793) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 109 (satul amintit de la 1468) ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Petrovici Emil, *Toponime slave în isk-ica pe teritoriul României* („Cerc. filologice", XIII, 1968, nr. 2, p. 193—199); și în vol. *Studii de dialectologie și toponimie*, București, 1970, p. 284—291 (și despre numele Bucoșnița);

Cronicar, *Căpitanul de „plăieși" Petru Vancea, primul ofițer român băștinaș din Banatul Severinului, după eliberarea de sub jugul turcesc* („Tribuna granițeî", 1 april. 1938, p. 3—4) (originar din Bucoșnița).

BUCOVA (Bukova), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn Sf. Dumitru, reclădită de zid la 1857).

Schematism Lugoj, 1871, p. 65, 1891, p. 99; *Schematism istoric 1903*, p. 515—516; Radu I., *Istoria Haţegului*, p. 174—175 (B. fost Remetea; sat înființat la 1740—1750); Iorga N., *Revelații toponimice*, p. 9 (despre numele Bucov=loc cu fagi); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 109.

BUCOVĂȚ (Bukovec), sat care depinde actual de Dumbrava, jud. Timiș (bis. din 1780) [30]).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 85; Cornean N., *Caransebeș*, p. 170—172; Lotreanu I., *Banatul*, p. 90—91 (bis. din 1780); Popiți, p. 12—13; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 109 (satul amintit de la 1440).

BUCOVĂȚ (Bükkfalva), sat care depinde actual de Remetea Mare, jud. Timiș (bis. din 1862, avariată în 1944; M. bis. ortodoxă, Adormirea, de lemn ante 1779, zugrăvită 1823).

Lotreanu I., *Banatul*, p. 91; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 109 (satul amintit de la 1828); M. B., 1969, nr. 7—9, p. 428; Atanasiu Gh., *Biserica din Bucovăț* („Dacia", 28 april. 1940, p. 10) (de lemn, sec. XVIII).

BUDINȚ (Budincz), jud. Timiș (bis. din 1840; altă bis. ortodoxă din 1794, reclădită 1887—1888, renovată și pictată 1906) [31]).

Schematism Oradea Mare, 1844, p. 85; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 24, 1891, p. 23; *Schematism istoric* 1903, p. 232—233 (capelă); Borovszky, *Temes*, p. 30; Lotreanu I., *Banatul*, p. 91—92; Popiți, p. 12—13; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 110 (satul amintit de la 1717); *Santirea bisericii gr.-or.-rom. din Budinţiu* (B. Ș., 1888, p. 378—379) (nou clădită); Traila Georgiu, *Corespondență* („Sionul rom.", 1866, p. 8—9) (despre clădirea bis. gr.-catolice din Budinț în locul capelei arse).

BUJOR, vezi Traian Vuia.

BULGĂRUȘ (Bogarosch), jud. Timiș (bis. din 1774; M bis. catolică din 1777).

T. A., 1872, p. 32—36, 49—61; Borovszky, *Torontal*, p. 31; Lotreanu I., *Banatul*, p. 95; Popiți, p. 12—13; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 112 (satul amintit de la 1462, reînființat 1769); Thierjung I., *Kulturhistorische Monographie von Bogarosch und deren Familien eingekleidet in Banater Skytzen* (ms.);

Hubert Joseph, *Geschichte der Gemeinde Bogarosch von 1769—1935*, Periam, 1935, 172 p. [Istoria com. Bulgăruș; planul colonizărilor din 1769,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

documente, liste de locuitori din diferite date, despre biserică și școală din 1853] ; Kraushaar Karl, *Historisches über Bogarosch. Zum Jubelfest der Gemeinde am 14. und 15. August* (T. Z., nr. 182, 14. VIII. 1924, p. 4) (A 150-a aniversare) ; vezi și nr. 184, 17. VIII. 1924, p. 7—8 ; List Berta, *Die deutschen Erstsiedler der Banater Gemeinde Bogarosch. Ein Beitr. z. Wanderungsgeschichte d. dt. Volkes,* Viena, 1944, 62 p. ; Möller K., *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* I, p. 64—74.

BULZA, jud. Timiș.

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 93—94 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 95 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 113 (satul amintit de la 1366).

BUNEA MARE (B. Română, Románbunya), jud. Timiș (bis. din 1790).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 94—95 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 96 ; Popiți, p. 12—13 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 113 (satul amintit de la 1440).

BUNEA MICĂ (B. Ungurească, Bunyaszekszárd), jud. Timiș.

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 96 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 113 (satul amintit la 1871) ; Tökés Gyula : *Bunea-Mică (Bunyaszegszárd) multja és jelene. Falutanulmány.* [Trecutul și prezentul comunei B. M. Monografie de sat], Lugoj, 1942, 16 p. (extras din „Magyar Kisebbség" 1942, nr. 11).

BUTIN (Temesbuttyn), jud. Timiș (bis. de lemn adusă la 1805 din Cîlnic ; apoi bis. din 1925 ; școala arsă la 1866 ; bis. evanghelică 1816). Vezi și mănăstirea Săraca, a cărei biserică a fost un timp utilizată de această parohie.

Suciu I., *Nicolae Tincu Velia,* indice și p. 448 (diverse știri despre parohie și arderea școlii la 1866, cînd comuna era „de tot mică") ; T. A., 1872, p. 403—407 ; Pesty, *Krassó,* II/1, p. 15—16, 97 ; Borovszky, *Temes,* p. 99 ; Kernuch A., *A bánáti evang.,* p. 197—201 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 174—176 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 96—97 (bis. de lemn reclădită) ; Popiți, p. 12—13 (bis. din 1794) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 115 (satul amintit de la 1364) ;

Miloia I., *Patru icoane executate de zugravul Nedelcu* (A. B., 1929, fasc. 3, p. 6—8+pl.) (din sec. XVIII, de la biserica din Butin, unde au fost aduse de la Cîlnic o dată cu bis. de lemn, la 1805) ; vezi și *ibidem,* p. 68—69 ; Cosma A., *Pictura românească, p.* 12 ; Cîlniceanu, preot, *Date istorice inedite asupra bisericii din Butin* (F. D., 1934, nr. 22, p. 6) (adusă de la Cîlnic la 1806) ; Frunzetti I., *Pictorii bănățeni din sec. XIX.,* București, 1957, p. 8.

BUZAD, jud. Timiș (bis. ante 1772, refăcută în 1965).

Csánki, *Magyarország,* II, p. 31 ; Lotreanu, *Banatul,* p. 97 ; Popiți, p. 68—69 (bis. 68—69 (bis. 1772) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 116 (satul amintit de la 1415).

BUZIAȘ (Buziásfürdő), jud. Timiș (bis. de lemn Sf. Apostoli, sec. XVIII, 1725, reclădită de zid 1834—1839, zugrăvită 1910).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iinf.ro

Buzias (im Banat) („Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde", 1846, p. 239—242); Nagy Michael, *Buziascher Sauerbrunnen* (T. Z., 23. IV. 1854); T. A., 1872, p. 408—421; Borovszky, *Temes*, p. 30; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyaország*, p. 251—252; Silberstein Adolf, *Ferien in Buzias* (T. Z., 22. VIII., 24. VIII. 1870); Pesty Frigyes, *Magyarországi helynevek I. Buziás* („Századok", 1868, p. 109—111) (și despre vechimea așezării); Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 5—38; vezi și recenzia lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 163—164; „Dreptatea", 26.II/10. III. 1894, p. 5 (despre un incendiu care a avariat școala); Geția Ioan, *Inventarul vechii biserici ortodoxe române din Buziaș* (A. B., 1929, fasc. 3, p. 38—40.) (Reproduce o descriere din 1805, cînd bis. era de lemn); Idem, *Date referitoare la comuna Buziaș (ibidem*, 1930, nr. 2, p. 53—57) (Istoric sumar și despre monumente); Möller K., *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I, p. 87—88; Milleker, p. 74; Cornean N., *Caransebeș*, p. 176—179; Lotreanu I., *Banatul*, p. 97—99; Popiți, p. 12—13; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 116 (satul amintit de la 1320); Geția Ioan, *Din trecutul Banatului. „Drumul Mare"* (M. B., 1959, nr. 5—6, p. 13—28) (Cu unele știri despre Buziaș); Pesty F., *Magyarország helynevei*, p. 52—56 (despre numele Buziaș).

NOTE

1) La 1 dec. 1857 capela din Balint fusese mutată din casa de școală în edificiul aerarial „spre acest scop destinat" (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei ep. gr. cat. Lugoj, nr. 1266/1857); vezi și nr. 1362/1857. La 10 mart. 1858 se arată că adaptarea edificiului „cît mai curînd se va pune în lucrare" (*idem*, nr. 282/1858); în iunie 1858 nu se începuse lucrul (*idem*, nr. 699/1858). La 3 oct. 1859 se închiriase o casă pentru școală (*idem*, nr. 1010/1859). La 28 nov. 1859 se spune că repararea și adaptarea edificiului destinat pentru capelă nu se putuse face deoarece comuna nu efectuase prestațiile cerute „în lucru cu palma" (*idem*, nr. 1187/1858); la 11 decembrie se ceruse prefecturii locale „să înduplece" pe locuitori „a presta lucru jugal și manual la repararea capelei" (nr. 1233/1859). La 20 iulie 1865 preotul cere repararea capelei (nr. 1312/1865); vezi și passim (multe rezumate de documente), vezi de asemenea și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

2) Amintită la 1322 aug. 28, cînd satul a fost lăsat ca zestre de magistrul Teodor de Voiteg fiicei sale la căsătoria cu magistrul Gall, notar regal (*Documente*, veac. XIV, vol. II, p. 54).

3) Vezi și monografia foarte bine informată a satului, făcută de preotul I. B. Mureșianu, în arhiva Mitr. Banatului (istoricul satului, despre biserica veche, construirea celei existente, preoți, despre școală, învățători, despre locuitori etc.).

4) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului, cu listă de cărți vechi.

5) Despre unificarea m-rilor Baziaș, Cusici și Zlatița vezi doc. din 1812 febr. 12 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 197/27, f. 243—276).

6) Despre școala din localitate vezi doc. din 1812 nov. 7 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 138/33, f. 302—313).

7) La Arh. St. Timișoara, fondul Direcția districtului de fortificații Timișoara, se găsesc două planuri din 1808 ale clădirii de locuit a personalului de la Băile Herculane, precum și un plan din 1830 al barăcii militare. Vezi și idem, Actele arhivei militare, 2 vol., indice. Despre construcții vezi *ibidem*, 138/84, f. 797—807 (1812). Despre construcția unui spital, reparații la băi și la șosele, doc. din 1818 febr. 23 (*ibidem*, 189/27,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

f. 225—268). Despre arendarea băilor, hanul de aici etc. vezi doc. din 1821 ian. 15 (*ibidem*, 217/9, f. 121—616, 212/4, f. 19—24).

8) Această biserică este pomenită la 1815 mai 15 (*ibidem*, 157/67, f. 728—737).

9) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului, cu lista de cărţile vechi ale bisericii.

10) La 16 mai 1858 o comisie întărea contractul pentru „casă de capelă" şi pentru şcoală la Beba (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr. cat. Lugoj, nr. 595/1858); vezi şi nr. 1190/1858, 1223/1858 passim, nr. 387/1859. Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului, unde se spune că a fost doar o capelă, amenajată în case particulare.

11) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

12) La 6 ianuarie 1859 credincioşii uniţi din Belinţ cer un preot, avînd capela gata (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 38/1859). Vezi şi cronica — slab informată — a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

13) Despre un incendiu din sat vezi doc. din 1801 mai 2 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 84/34, f. 169—172); despre inundaţii, doc. din 1818 februarie 26 (*ibidem*, 191/27, f. 204—221).

14) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

15) La 20 septembrie 1857 Ioan Ciumaş arată că e gata să zidească „biserică de piatră frumoasă" la Berini (Berii), dacă fiul său va fi numit preot acolo. (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 966/1857). La 20 octombrie Ioan Illyes arhidiacon intervine pentru primirea tînărului la teologie la Blaj pentru ca tatăl acestuia să-şi îndeplinească promisiunea (*idem*, nr. 1061/1858). La 26 septembrie 1861 biserica era gata pentru sfinţire (nr. 899/1861). La 20 septembrie 1864 preotul arăta „lipsa de ornamente" la biserică (nr. 1419/1864) şi passim. Vezi şi cronica parohiei, în arhiva Mitr. Banatului.

16) Despre biserică vezi doc. din 1814 iulie 20 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 151/43, f. 244—248).

17) Amintită la 1337 octombrie 15, cînd se spune că abaţia Bissere fusese ţinută pe nedrept de un oarecare Ştefan (*Documente*, veac. XIV, vol. III, p. 425).

18) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului, unde se reproduc şi protocoale din sec. XIX.

19) Despre producţia locală de fier vezi doc. din 1811 dec. 25 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 137/14, p. 337—339). Vezi şi vol. I—II, indice.

20) Vezi şi contractele încheiate la 1840 mart. 16 de oficiul minier Bocşa pentru construirea şi renovarea şcolii germane, bisericii etc. (Arh. St. Timişoara, col. Sim. Sam. Moldovan, nr. 23).

La 19 sept. 1859 se cere ajutor pentru procurarea de clopot pentru biserica din Bocşa. (Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 932/1859); vezi şi nr. 1112/1859. La 29 ian. 1860 se trimite planul după care fuseseră aşezate clopotele „în un scaun de campane" (*idem*, nr. 131/1860). La 3 iulie 1861 capela se mutase în „localitatea (clădire) cea nouă" (nr. 566/1861); vezi şi passim (multe scrisori despre capelă).

21) Despre zidirea bisericii din Bogoltin vezi doc. din 1775 mai 1 şi mai 31. (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 31/17, f. 108—109 şi 32/21, p. 122—125).

22) Vezi şi cronica parohiei — fără date prea bogate — în arhiva Mitr. Banatului.

23) Despre zidirea bisericii vezi doc. din 1796 mai 25 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 66/20, f. 683—684). Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

24) Despre biserica din Borloveni vezi şi doc. din 1810 april 14 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 122/29, f. 431—436).

25) Despre şcoala din Bozovici vezi doc. din 1774 sept. 3 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 28/22, f. 123—128); capela militară, doc. din 1792 sept. 6 (*ibidem*, nr. 55/38, f. 178—181); biserică, doc. din 1804 mart. 13 (*ibidem*, 93/66, f. 546—551); cazarmă, doc. din 1813 iunie 15 (*ibidem*, 144/32, f. 268—270); vezi şi vol. I—II, indice. Despre repararea bisericii ortodoxe, doc. din 1819 mai 6 (*ibidem*, 269/307, f. 307—312).

26) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului. La 1833 locuitorii din Brăneşti cer încetarea lucrărilor de reorganizare a satului deoarece nu aveau posibilitatea să-şi mute casele în locurile stabilite. (Arh. St. Lugoj, Pref. jud. Severin, nr. 11/1833).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

27) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

28) Vezi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului, fără date interesante. Despre biserică vezi și doc. din 1811 mai 10. (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 131/19, f. 128—135).

29) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului. Despre mutarea satului Buchin din cauza primejdiei inundațiilor vezi doc. din 1816 sept. 16. (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 164/31, f. 317—322).

30) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

31) Despre actele pentru edificarea bisericii din Budinț la 1859 vezi Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 140/1859, 218/1859 passim. În 1859 preotul voia să mute capela „într-un edificiu necuvincios" (*idem*, nr. 941/1859). La 1 dec. 1859 preotul relatează despre locul „destinat pentru edificarea bisericii" (*idem*, nr. 1164/1859); la 6 iunie 1860 se arată: „casa întrebuințată de capelă în anul trecut, nemaiputînd corespunde scopului, s-au lăsat" (nr. 514/1860). La 6 sept. 1860 se spunea că „edificarea unei biserici în Budinț e cu multe spese împreunată" (nr. 791/1860); vezi și nr. 971/1866 despre sfințirea capelei și nr. 1022/1862 (unde se spune „capela e restaurată"); vezi și nr. 189/1863 (despre actele „adoptării" capelei). Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

C

CACOVA, vezi Grădinari.

CADAR (Kádár), jud. Timiș (bis. din 1783, apoi din 1903—1904).

Borovszky, *Temes,* nr. 53 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk,* p. 146—151 (despre vechimea satului) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 171 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 181—182 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 100 ; Popiți, p. 14—15 ; Suciu C., *Dicționar,* I, 119 (satul amintit de la 1717).

CARANI (Mercișoara, Mercydorf), jud. Timiș (bis. catolică din 1734). Pentru numele vechi vezi și Mercina.

Borovszky, *Temes,* p. 72—74 ; Țintă Aurel, *Colonizări forțate de refugiați spanioli și italieni în Banat (1716—1740),* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 111 și urm. (și la Carani) ; Möller, Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* II, Timișoara, 1924, p. 120—129 (despre sat) ; Schiff Peter, *Beiträge zur Geschichte der Gemeinde Mercydorf,* Timișoara, 1934, 89 p. ; Reiser Georg, *Wandlungen der Ortschaft Mercydorf. Beiträge zur Siedlungsgeschichte d. Banats* („Neue Heimatblätter", I, 1935—1936, p. 97—114) ; Idem, *Die Mercydorfer Feldbesitzer im Jahre 1774* („Deutsche Forschungen in Ungarn", VI, 1941, p. 36—46) ; Popiți, p. 14—15 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 120 (amintit de la 1717).

CARANSEBEȘ (Karánsebes), jud. Caraș-Severin.

Veress A., *Documente,* I, p. 251 (descriere, 1564) ; „Apullum", II, 1943—1945, p. 156 (descriere, 1565, oraș și cetate) ; *Călători străini,* II, p. 317 (Gromo despre oraș, 1564); vezi și p. 329 (oraș cu ziduri, 1566—1567); II, p. 78 (despre caracterul românesc al regiunii, 1584) ; vezi și p. 105, unde se spune că orașul era în „Valahia" ; 120—122 (despre situația catolicilor, 1586) ;

Mureșianu B. Ion, *Caransebeșul în 1785* („Dacia", 5. VIII. 1939, p. 2) (numărul caselor, locuitorilor, episcopia) ; Buracu Coriolan, *De pe marginea cărților bisericești* (F.D., 1924, nr. 11, p. 5) (despre arderea orașului, 1788) ; *Cronica Banatului,* p. 180 (despre arderea orașului, 1788) ; M.B., 1964, nr 9—10, p. 601 (însemnare despre arderea orașului, 1788) ; Salabery, *Voyage à Constantinople, en Italie et aux îles de l'Archipel par l'Allemagne et a Hongrie,* p. 89 (la 1791 orașul era ruinat) ; Christoph Gottlob Jähne, *Reise des Grafen von Hofmannsegg,* p. 207 (orașul devastat de război) ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Schmidl A., *Reisehandbuch durch das Königreich Ungarn*, p. 367—368 (despre monumentele orașului, 1835); D'Haussez, baron, *Alpes et Danube, ou voyage en Suisse, Styrie, Hongrie et Transilvanie*, II, Paris, 1837, p. 273 (descriere); Zeyk János, *Utazási töredék. Vajda-Hunyadi bányászat. Várhely. Ruskicza. Batiz. Csertes. Hondor. Nagyág. Boicza. Abrudbánya. Vöröspatak. Zalathna. Ferdinanberg. Karánsebeș. Mehádia. Jorgován. Ó-Orsova. Uj-Orsova. A Hercules fürdők története.* (Note de călătorie. Hunedoara. Grădiște. Ruschița. Batiz. Certege. Săcărîmb. Băița. Abrud. Roșia Montană. Zlatna. Caransebeș. Mehadia. Orșova veche și nouă. Istoria Băilor Herculane) („Nemzeti Társalkodó", Cluj, 1836, nr. 161, 200, 213; 1837, nr. 225, 241; 1839, nr. 33, 41, 49);

Boroș János, *Az 1848-év eseményei Krassó vármegyében.* [Evenimentele anului 1848 în comitatul Caraș], Lugoj, f. a.; Deák Imre, *Adatok az 1848-év. eseményeikhez Krassó vármegyében, sajtó al rendezte Jakabffy Elemér Dr.* [Documente privitoare la evenimentele din 1848 în comitatul Caraș. Revizuită pentru tipar de dr. J. E.], Lugoj, 1931; Suciu I., *Revoluția 1848—1849*, indice (despre evenimentele din timpul revoluției); Braniște V., *Murgu în Caransebeș* („Drapelul", 24 dec. 1911);

T. Z., 23—24. VII. 1852, p. 1—2 (despre vizita lui Franz Iosef în oraș); Cioloca D., *Dintr-un jurnal vechi* (F.D., 1945, nr. 34—35, p. 4 (despre un incendiu la Caransebeș, 1865);

Iványi István, *Vidékünk története 1571—1658-ig különös tekintettel Lugos, Karánsebes és Lippa története* [Istoria regiunii noastre de la 1571 la 1658, cu specială privire la istoria Caransebeșului, Lugojului și Lipovei], Timișoara, 1875, 61 p. (extras din „Temesi Lapok", 1875; Iványi István, *Lugos és Karánsebes története, 1526—1658* [Istoria Lugojului și Caransebeșului] („Tört. és Rég. Értesitö", 1876, p. 24—34, 70—91, 136—145); Idem, *Adatok Lugos és Karánsebes történetéhez 1658—1659) (ibidem*, 1877, p. 59—67; Idem *Adatok Lugos és Karánsebes történetéhez 1695—1718 (ibidem*, 1878, p. 22—29); Milleker Felix, *Geschichte der Kön. Freistadt Werschetz*, 2 vol., Budapesta, 1886, indice (cuprinde și unele știri despre episcopia de Caransebeș și oraș);

Pesty, *Krassó*, II, p. 115—269, passim (istoricul orașului și comitatului); vezi și vol. III—IV, passim (multe documente); Bartolomei I., *O privire fugitivă asupra trecutului orașului Caransebeș* (F.D., II, 1887, nr. 2, p. 1—3, nr. 4, p. 2—5, nr. 4, p. 4—6, nr. 5, p. 3—6, nr. 6, p. 3—4) (începînd din vremea daco-romanilor, cu date despre istoria orașului și monumentele sale: bis. franciscanilor, cazarma veche, bis. Sf. Ioan); *Organisations-Statuten der Stadt Karansebeș*, Caransebeș, 1890, 41 p.;

Szentkláray J., *Krassó vármegye öshajdana* [Comitatul Caraș, în vremurile de de mult], Budapesta, 1900 (și despre oraș); Turchányi Tihamér, *Krassó-Szöreny-vármegye néprajzi viszonyai a mohácsi vész elötti időkben* [Situația etnografică a comitatului Caraș-Severin înainte de lupta de la M.], Lugoj, 1901 (cuprinde știri pe ani pînă la 1526, printre care și Caransebeșul); Turchányi Tihamér, *Krassó-Szőrény megye története. Az ösidőktől a régi Krassó megye megszüneséig (1490)*, Lugoj, 1906;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Bartolomei Ioan, *Istoria orașului Caransebeș* („Drapelul", III 1903, nr. 110, p. 1—2, nr. 112, p. 1—2, nr. 113, p. 1—2); *Cînd s-a întemeiat orașul Caransebeș și ce știm din trecutul lui?* [1]) (F.D., XVIII 1903, nr. 2—52, XIX, 1904, nr. 9—41, XX, 1905, nr. 12—16) (Date istorice doc. despre bisericile orașului: Sf. Ioan și Sf. Gheorghe, lista preoților mult despre episcopia Caransebeșului îndeosebi la sfîrșitul sec. XIX despre școalele din oraș etc.); Iorga N., *Spre Caransebeș — Caransebeșu (ibidem,* XXI, 1904, nr. 13, p. 5—6) (Reproduce din *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească)*; Idem, *Neamul Românesc,* II, p. 686 și urm. Idem, *La Roumanie pittoresque,* p. 21—22 (despre oraș);

Drăgălina P., *Din istoria Banatului Severin. Partea I-a, Istoria Banatului Severin pînă la căderea Turnu Severinului în mîinile turcilor,* Caransebeș, 1899; partea II-a; *Severinul sub stăpînirea principilor ardeleni pînă la predarea cetăților Caransebeș și Lugoj în mîinile turcilor,* Caransebeș, 1900; partea III-a *Războaiele între Austria și Turcia pentru eliberarea Banatului, pînă la înființarea regimentului valaho-iliric, 1658—1767,* Caransebeș, 1902 passim (diverse evenimente, fortificații, despre stăpînirea turcească etc.; vezi îndeosebi partea III-a); *Date referitoare la teritoriul la raporturile de proprietate și topografia Caransebeșului* („Lucrul", 1906 nr. 7, p. 11—16) (Se dau diverse știri despre locurile din oraș după Pesty *A szörényi bánság,* vol. II; Jakabbfy Elemér, *Az 1790—91-iki magyar országgyülés előzményei Krassó-Szörény vármegyében* [Antecedentele dietei maghiare din 1790—91 în comitatul Caraș-Severin), Lugoj;

Ghidiu Andrei și Bălan Iosif, *Monografia orașului Caransebeș dimpreună cu monografiile caselor dumnezeești, a episcopiei, a institutului teologic și pedagogic și cu biografiile bărbaților care au lucrat la una sau altă instituțiune,* Caransebeș, 1909, 358 p. (un scurt istoric al orașului — după Pesty; despre monumentele sale, școlile vechi, datini și obiceiuri, biografiile unor oameni de cultură și cîteva documente); va fi citată Ghidiu-Bălan, *Caransebeș*;

Bogrea V., *Din toponimia românească* („Dacoromania" II, 1921—1922, p. 666—667) (despre numele Caransebeș de la Caravansebeș); Melich J. *Krassó* [Caraș], („Erd. Irod. Szemle", 1925, p. 29—34); Miloia I., *Căvăranul în evul mediu. O rectificare istorică* (A.B., 1931, nr. 1, p. 33—57 (Crede că Caravan=Caran, nu Caransebeș, cum afirmă Pesty Frigyes); Dorner Joseph von, *Das Banat in topographisch-naturhistorischen Beziehungen ...,* 1839, p. 135—137 (despre oraș; crede că numele derivă de la „cara mihi sedes");

Tomiciu Nic., *Caransebeșul în sec. XIV—XVII* (R.I.S.B.C., IV, april-mai 1936, p. 3—10) (cîteva considerații generale); Tomiciu Nic., *Lugojul și Caransebeșul. Contribuții la istoria unei alianțe* („Tribuna graniței". 1 aprilie 1937, p. 3—4 (despre relațiile dintre ele în sec. XVI—XVIII); Iana Ion *Caransebeș, cetatea generalului Traian Doda* („România de vest", 25. II 1939, p. 3) (despre o conferință a lui P. Fotoc); Cornean N., *Caransebeș* p. 184—188 (istoric, după Ghidiu-Bălan); Lotreanu I., *Banatul,* p. 110—111 (istoric, despre monumente); Bodor A., *Temesvár és Délmagyarország,* p. 282—284;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Cotoșman Gh., *Episcopia Caransebeșului pînă în pragul sec. XIX-lea*, Caransebeș, 1941, 201 p. (Istoricul orașului Caransebeș, al comunităților catolică și calvină, istoricul episcopiei și date despre biserici, după Ghidiu-Bălan); recenzia lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., IX, 1941, p. 383—393; Cotoșman Gh., *300 de ani de la căderea sub turci a Banatului, Caransebeșului și Lugojului. Vlădica Ioanichie al Caransebeșului dezleagă pe cei ce vor să se refugieze de groaza turcilor. Raporturile cu mitropoliile Albei Iulii și a Timișorii* (M.B., VIII, 1958, nr. 12, p. 7—16); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 120—121 (amintit de la 1290, iar civitas Karan de la 1376); Simu T., *Colonizarea*, p. 26—27 (colonizarea șvabilor în sec. XVIII);

Goldenberg S., *Contribution à l'histoire du commerce roumano-balkanique du XVI-e siècle* („Revue roumaine d'histoire", 1969, nr. 3, p. 605—619) (despre rolul orașului Caransebeș ca centru comercial și poartă de pătrundere a negustorilor levantini în Transilvania în sec. XVI); *Comerciul în Caransebeș în trecut* („Lucrul", 1906, nr. 8, p. 10—13) (se reproduce un doc. din 1801 cu numele comercianților din acea vreme); Goldenberg S., *Caransebeșul în comerțul sud-est european din secolul al XVI-lea* („Banatica", 1971, p. 163—177) [despre drumurile comerciale, negustorii din oraș după un memoriu din 1573 și activitatea lor comercială în Transilvania];

Chirilă E., L. Groza; *Un tezaur feudal din Caransebeș* („Apulum", VIII, 1970, p. 103—107); Chirilă Eugen, Nicolae Gudea, Ilie Uzum, *Tezaurul monetar de la Caransebeș sec. XV—XVIII* („Banatica", 1971, p. 179—190+3 pl.) [prezintă 793 piese de argint emise în Ungaria, Transilvania, Polonia, Moravia etc.);

Pop Șt., *Din trecutul cultural al Caransebeșului* („Calendarul românului", 1930, p. 136—141); Mureșianu I. B., *Aspecte din trecutul bisericii bănățene* (M.B., 1969, nr. 7—9, p. 397 și urm.) (despre rolul cultural al Caransebeșului în evul mediu, personalitățile de seamă din acest domeniu, școală etc.);

Miletz János, *Krassó vármegye történelmi és régészeti emlékei* [Comitatul Caraș și monumentele sale istorice și arheologice] (T.R.E.K., 1878, p. 3—22);

A lugosi és karánsebesi bánok [Banii de Lugoj și Caransebeș] *karánsebesi bánok* [Banii de Lugoj și Caransebeș] (T.R.E.K., 1875, nr. 2,

A lugosi és karánsebesi bánok [Banii de Lugoj și Caransebeș] (T.R.E.K., 1875, nr. 2, p. 100—103); Bizeria M. și C. Rudneanu, *Considerațiuni istorico-geografice asupra districtului autonom al Caransebeșului în evul mediu*, în *Studii de istorie a Banatului*, 1969, p. 7—22; recenzia lui A. Rădulțiu, „Studia Univ. Babeș-Bolyai", s. Historia, 1970, fasc. 2, p. 140—144.

— CETATEA (sec. XVI, dispărută).

Călători străini, II, p. 329 (descriere cetate 1566—1567); Guboglu Mihail, *Călătoria lui Evliya Celebi Efendi în Banat (1660)*, în *Studii de istorie a Banatului*, II, p. 49—50 (descrierea cetății Kevelaboș-Caransebeș ?); Bar-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

tolomei, *Fortăreaţa Caransebeş* (F.D., 1892, nr. 29, p. 3—5). (Se reproduce o descriere amănunţită a cetăţii din 1695, cînd a fost părăsită) ; vezi şi Ghidiu-Bălan, *Caransebeş,* p. 353—361 (aceiaşi descriere).

— PRIMĂRIA VECHE [2]).

— SPITALUL MILITAR [3]).

Din trecutul Caransebeşului (F.D., 1922, nr. 24, p. 4) (din 1834—1835).

— CAZARMA (sec. XVIII) [4]).

Hietzinger C. B., Edlen von, *Statistik der Militärgränze des österreichischen Kaiserthums,* 2 vol., Viena, 1817—1820, passim (diverse ştiri) ; Bartolomeu Ioan, *Schiţe istorice şi culturale despre teritoriul fostului regiment ces. reg. grăniceresc nr. 13 român bănăţean din cei 6 ani din urmă ai existenţei lui (1866—1872),* Caransebeş, 1892.

— ŞCOALA VECHE [5]). Vezi şi biserica Sf. Gheorghe.

Iorga N., *Cronică* (R.I., VI, 1920, p. 188) (O însemnare despre şcoala din Caransebeş înainte de 1747) ; Vezi şi Vuia Iuliu, *Şcolile româneşti bănăţene în sec. XVIII. Studiu istoric,* Orăştie, 1896, passim ; Ghidiu-Bălan, *Caransebeş,* p. 183 şi urm. (despre şcoalele vechi, începînd de la 1566 cînd este amintită „şcoala papistaşilor", şi despre profesorii lor) ; Vuia Iuliu, *Cele dintîi cursuri de şcoală normală în Caransebeş* („Semenicul", 1930, nr. 7—8, p. 11—13) ; Ionescu P., *Un cuvînt sincer* (FD., 1896, nr. 15, p. 4—5, nr. 17, p. 3—4) (despre şcoala din Caransebeş, sec. XVIII) ; Bălan I., *„Însemnătatea notelor vechi* („Lucrul", Caransebeş, 1906, nr. 2, p. 15) (însemnări din 1748 despre şcoala din Caransebeş) ; vezi şi M.B., 1969, nr. 7—9, p. 406 ; Cornean Nicolae, *Protopopul Ioan Tomici. La 130 de ani de la moartea lui* (M.B., 1969, nr. 7—9, p. 506 şi urm.) (despre şcoala din Caransebeş în sec. XIX) ; Tîrziu Constantin, *Cultura bisericească în Banat. Şcolile clericale* (F.D., 1939, nr. 6 şi urm.) (şi despre şcoala din Caransebeş) ; Mureşianu B. Ion, *Şcoala bănăţeană în veacul XVI* („Dacia", 15. XII. 1939, p. 2) (şi despre vechea şcoală din Caransebeş) ; Milleker Felix, *Geschichte des Schulwesens in der Banater Militär-Grenze, 1764—1876,* Vîrşeţ, 1939, 76 p. ; Idem, *Geschichte des Banater Schulwesens unter Maria Theresia, 1740—1774,* Vîrşeţ, 1940 ; Jumanca Pavel, *Şcoala de dăscălie din Caransebeş şi rolul ei în viaţa culturală a Banatului* („Altarul Banatului", IV, 1947, nr. 1—3, p. 45—48, nr. 4—6, p. 109—116) (Şi despre şcolile vechi din Caransebeş, începînd din sec. XVI) ; Goian Viorica, *Din istoria şcoalelor grănicereşti bănăţene,* în col. *Studii istorice a Banatului,* Timişoara, 1960, p. 115—130 ;

Cioloca Dimitrie, *Suprimarea Academiei teologice din Caransebeş ?* (F.D., 1929, nr. 17, p. 3—5). (Şi un istoric al ei).

— BISERICA EPISCOPALĂ (fostă episcopie probabil din sec. XV, episcopia restaurată 1863—1865) [6]).

Iorga N., *Însemnări preoţeşti din Banat* („Buletinul Com. istorice", VI, 1927, p. 7—9) (din 1741 despre construirea caselor arhiereşti) ; *Un*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

document interesant (F.D., 1894, nr. 31, p. 4—5) (din 1816, despre vechea reședință episcopală); *Acte și documente din trecutul episcopiei ortodoxe române a Caransebeșului* (F.D., 1886, nr. 1, p. 3—4 (publică doc. din 1865 de reînființare a episcopiei); vezi și nr. următoare; Cotoșman Gh., *Memoriul oraviților pentru strămutarea episcopiei Caransebeșului la Oravița* (F.D., 1938, nr. 29, p. 3—4) (din 1866, pe motiv că reședința din Caransebeș este „în totul slabă");

Bartolomei I., *Șirul cronologic al episcopilor de Caransebeș-Vîrșeț (1690—1865)* (F.D., II, 1887, nr. 45, p. 2—4, nr. 47, p. 1—4, nr. 48, p. 1—2, nr. 49, p. 1—3). (Un scurt istoric al episcopiei); *Biografia primului episcop diec. gr-or.-rom. al Caransebeșului Ioan Popazu*, Caransebeș, 1899, 74 p.; Micu Em., *Privire în istoria bisericească a românilor bănățeni. Despre episcopia Mehadiei și din ea născută episcopie a Caransebeșului și despre învecinata ei episcopie a Rîmnicului* („Dreptatea", Timișoara 1896);

Pușcariu Ilarion, *Metropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania*, Sibiu, 1900, p. 396—397 (doc. 1865 despre reînființarea episcopiei de Caransebeș, „ubi iam antiquis temporibus Episcopatus graeci ritus orientalis existerat"); *Vechea reședință episcopească* („Calendarul românului"), 1904, p. 75—77); Minea I., *Episcopia Caransebeș-Vîrșeț sub metropolia din Bălgradul Sîrbesc (?—1739)* (F.D., XXI, 1906, nr. 40, p. 2—4); Milleker F., *Prosloșt vrșacikog vladicianstva*, Vîrșeț (și despre episcopia de Caransebeș); Ghidiu-Bălan, *Caransebeș*, p. 100 și urm. (istoricul episcopiei, îndeosebi despre reînființarea ei la 1865); Milleker F., *Kurze Geschichte der Stadt Wrschatz, 1427—1918*, Vîrșeț, 1921; Ruvarac D., *Opis vrșaciko-sebeșke eparhije od 1713 godine*, Karloviț, 1924;

Pop Ștefan, *Din trecutul diecezei Caransebeșului*, vol. I, Caransebeș, 1932, 110 p. (din F.D.) (despre episcopii din sec. XVIII și sinodul din 1721); Prezentare în A.I.I.N.C., VI, 1931—1935, p. 619; Tîrziu Const. *Scurtă privire istorică asupra bisericii ortodoxe române din Banat*, Caransebeș, 1938, (din F.D., 1938) (și despre episcopia de Caransebeș);

Cornean N., *Monografia eparhiei Caransebeșului*, Caransebeș, 1940, 663 p. (Se face un scurt istoric al episcopiei și se dă lista episcopilor, începînd de la 1695); Cosma A., *Pictura românească*, p. 23; M.B., 1956, nr. 4—6, p. 108—109 (reparații catedrală);

Bartolomeu Ioan, *Schițe istorice și culturale despre teritoriul fostului regiment ces. reg. grăniceresc nr. 13 român bănățean din cei 6 ani din urmă ai existenței lui (1866—1872)*, Caransebeș, 1892 (și despre mutarea reședinței episcopale în edificiul de brigadă din Coronsebeș);

Cotoșman Gh., *Episcopia Caransebeșului pînă în pragul secolului XIX-lea*, Caransebeș, 1941, 201 p. (istoricul episcopiei începînd din sec. XV și lista episcopilor); recenzii: C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1941, p. 383—393; Șt. Lupșa, B.O.R., LIX, p. 577—581; *Istoria pe scurt a episcopiei Caransebeșului*, I, *Pînă la 1785*, Caransebeș, 1941 (din „Calendarul românului", 1941); Cotoșman Gh., *Vechimea organizației naționalbisericești la românii bănățeni* („Rev. ist. bis., I, 1943, p. 82—115);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.lini.ro

Olde Petru, *Episcopii Moise Stanoevici şi Nicolae Dimitrievici* (F.D., 1935, nr. 2—4) (despre cei doi episcopi ai Caransebeşului, 1717—1728) ; Olde Petru, *Maxim Nestorovici, 1728—1738* (F.D., 1935, nr. 6, p. 4—5) (şi despre Eftimie Damianovici, 1738—1739) ; Cotoşman Gh., *Contribuţii la istoria bisericii române. I. Isaia Antonovici (1731—1748), episcopul Aradului şi Caransebeşului. Încorporarea eparhiei Caransebeşului la eparhia Aradului ca urmare a revoluţiei de la 1739* (M.B., VII, 1957, nr. 1—3, p. 82—98) ; Idem, *Episcopul Iosif al Mediei, Severinului şi Caransebeşului 1596—1618—1628). Legăturile cu Rîmnicul. Mănăstirea Mrăcunea. Mihai Viteazul în Banat* (M.B., IX, 1959, nr. 11—12, p. 107—114 ; idem, *Vlădica Antimie (1638—1651) al Caransebeşului şi Virşeţului. Ortodoxia românească în faţa asalturilor calvine şi romano-catolice.* (M.B., IX, 1959, nr. 3—4, p. 13—20) ; Idem, *Biserica Banatului în epoca turcească. Episcopii Ioan I şi Ioan II ai Caransebeşului şi Vîrşeţului. Soarta mănăstirilor şi a şcolii gramaticeşti* (M.B., 1960, nr. 7—12, p. 32—41) (De la 1668—1680) ; Idem, *Episcopul Simion II (1681—1684) al Caransebeşului şi Vîrşeţului. Episcopul Isaia (1684—1686) al Caransebeşului şi Vîrşeţului* (M.B., XI, 1961, nr. 1—4, p. 108—114) ; Cotoşman Gh., *Soboarele bisericii Banatului împotriva Unirii sub episcopul Gherasie al Caransebeşului. Legăturile cu mitropolia Ungrovlahiei* („Glasul bis.", XXVII, 1968, nr. 9—10, p. 976—990) (despre activitatea acestui episcop la începutul sec. XVIII).

— M BISERICA SF. GHEORGHE (ante 1738, fostă m-re, restaurată şi mărită către sfîrşitul sec. XVIII, sfinţită la 1796 ; tîmpla zugrăvită de negustorul Manoil Stancovici, a fost refăcută la 1862—1863), str. Episcop Popazu nr. 1.

F.D., 1903, nr. 37, p. 2—3 (inscripţii, istoric) ; M.B., 1964, nr. 4—6, p. 227 (însemnare), 1738) ; Szentkláray J., *A szerb monostoregyházak*, p. 39—46 (m-rea Sf. Gheorghe) ; Meteş Şt., *Mănăstirile din Transilvania*, p. 192—195 (fostă m-re) ; „Calendarul românului", Caransebeş, 1923, p. 54—55 ; Ghidiu-Bălan, *Caransebeş*, p. 32 şi urm. (însemnări, istoric, listă de preoţi) ; reprodusă în parte şi în „Calendarul românului", 1905, p. 110—112 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 189 ;

Cotoşman Gh., *Şcoala gramaticească din Caransebeş, ctitorită de episcopul Partenie II Cărturarul (1628—1638)* (M.B., 1956, nr. 7—9, p. 77—79 (însemnare din 1701, şcoala gramaticească din m-rea Sf. Gheorghe) ; vezi şi Cotoşman Gh., *Izvoarele istoriei românilor bănăţeni. I. Viaţa Sfîntului Ierarh Iosif cel Nou, mitropolitul Timişorii, 1650—1656, după Damaschin Udra şi egumenul Nichifor*, Timişoara, 1957 (din M.B., 1956). (D. Udra dascăl la şcoală, 1696) ;

Pascu Caius, *Preotul şi zugravul Radu Lazarovici* (F.D., 1941, nr. 28, p. 5—6) (preot la bis. Sf. Gheorghe, Caransebeş) ; Cioloca D., *Din trecutul nostru* (F.D., 1932, nr. 34, p. 2—4) (predică din 1814 la catedrala din Caransebeş) ; Vezi şi nr. următor ; Cioloca D., *Din trecutul nostru* (F.D., nr. 48—49) (predică din 1832 la acoperirea turnului bis. catedrale Sf. Gheorghe din Caransebeş) ; Tîrziu Const., *Scurtă privire istorică asupra*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

bisericii ortodoxe române din Banat (F.D., 1938, nr. 52, p. 14) (despre m-rea Sf. Gheorghe).

— BISERICA SF. IOAN BOTEZĂTORUL (bis. „de sus" sau „din deal", din cimitir ; prima bis. de lemn sec. XVII, reclădită de zid la 1780—1781 lîngă cea veche „cu truda și cheltuiala" locuitorilor ; altarul zugrăvit la 1787, pictura bisericii, stricată în vremea războiului austro-turc, 1788, a fost reînnoită la 1808 cu cheltuiala negustorului Manoil Stancovici ; turnul bisericii acoperit cu tinichea la 1855) ;

F.D., 1887, nr. 6, p. 3 (inscripții) ; Bălan Iosif, *Biserica Sf. Ioan din Caransebeș* (F.D., IX, 1894, nr. 37, p. 1—2 ; *Un prapor vechi interesant (ibidem,* XII, 1897, nr. 47, p. 5—6) (din 1762 ; se dă inscripția) ; Iorga N., *Studii și doc.,* XIII,' p. 75—77 (pietre de mormînt, inscripții) ; Ghidiu-Bălan, *Caransebeș,* p. 22 și urm. (inscripții, istoric) ;

Vuia I., *Biserica Sf. Ioan din cimitirul Caransebeșului* (A.B., III, 1930, nr. 2, april-iunie, p. 59—62) (date istorice, inscripție) ; Cosma A., *Pictura românească,* p. 20 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 189 ; Mureșianu I. B., *Aspecte din trecutul bisericii bănățene (*M.B., 1969, nr. 7—9, p. 423) (despre bis. Sf. Ioan Botezătorul, pictată probabil sec. XVII, repictată 1787).

— BISERICA CATOLICĂ (sec. XV, reclădită după 1725 cînd a redevenit bis. franciscană) [7]).

T.A., 1871, p. 552 (1766) ; Ghidiu-Bălan, *Caransebeș,* p. 93 și urm.

— BISERICILE EVANGHELICĂ ȘI LUTERANĂ.

Müller Edgar-Josef Kaden, *Geschichte der evang. Kirchengemeinde A.B. zu Caransebeș. Zum 25-jährigen Jubiläum d. Kirchenbaues,* Oravița (1937), 48 p. ; Péntek Árpád, *A Karánsebesi régi és uj református egyházközség és temploma* [Vechea și noua biserică și comunitate reformată din Caransebeș], Lugoj, 1941, 9 p.

— CAPELA DUMINICA CRUCII (1825).

Cornean N., *Caransebeș,* p. 190.

CARAȘOVA (Krassóva), jud. Caraș-Severin (ruinele cetății medievale, existentă la 1230 — după Pesty — cînd era cetate regală, cucerită de turci la 1551 și recucerită de armatele transilvane la 1595, a fost ruinată după aceea ; bis. catolică ante 1726).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 256—266 (despre sat și cetate) ; T.A., 1871, p. 552 (bis. catolică 1766) ; Lotreanu I., *Banatul, p.* 111—113 ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1726) ; Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăți medievale din Banat,* în vol. *Studii de istorie a Banatului,* Universitatea din Timișoara, 1969, p. 60—63 (istoric, descriere) ; „Dacoromania", VI, 1934, p. 234—235 (N. Drăganu despre originea numelui Caraș) ; Dorner Joseph von, *Das Banat in topographisch-naturalhistorischer Beziehung . . .* , 1839, p. 132—133 (despre Crașova) ; Miletić Lj., *Ueber die Sprache und die Herkunft der sog. Krasovaner în Süd-Ungarn* („Archiv für slavische Philologie". XXV, 1903, p. 161—181).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty F., *A Szörény vármegyei hajdani oláh Kerületek* [Vechile districte valahe din comitatul Severinului], Budapesta, 1876, 84 p. (cu documente); vezi și Vuia Iuliu, *Districtus Valachorum . . .*, Timișoara, 1930, p. 37—41 (despre căpitanii cetății Caransova); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 121 (despre localitate, amintită de la 1333); *Documente istorice. De la Lugoș* (F.M.I.L., XIV, 1851, nr. 21, p. 163—166) [diplome din sec. XV—XVII relative la Banat]; *Observățiuni la documintele istorice din Lugoș, privitoare la privilegiile districtelor Lugoș, Sebeș, Mehadia, Halmagiu, Crasova, Berzavia, Comeatul și Iladia (ibidem,* nr. 38, p. 294—296, nr. 39, p. 298—301);

Petrovici Emil, *Urme de graiu bănățenesc din secolul al XV-lea* („Luceafărul", 1936, nr. 1, p. 19—21) (la Carașova); Idem, *Graiul crașovenilor*, București, 1938; Simu Traian, *Originea crașovenilor. Studiu istoric și etnografic*, Lugoj, 1939, 147 p.+erată (despre colonizarea populației crașovene în acest sat și în alte cîteva din jur); C.M.L., *Originea crașovenilor. Studiu istoric și etnografic de prof. Traian Simu. Reflexii asupra tezei d-lui Alex. Stanoilovici* („Dacia", 15 ian. 1940, p. 2); Czirbusz G., *A Temes és Torontalmegyei Bolgárok. A krassószörényi Krassóvánok* [Bulgarii din comitatele Timiș și Torontal. Crașovenii din Caraș-Severin], Budapesta, 1913; Trîpcea T., *Crașovenii „o măruntă populație din țara noastră. De unde și cînd au venit?* („Studii", 1957, nr. 6, p. 93—101); vezi și Spezing Karl, în: *Ethnographie der Österreichischen Monarchie*, III, Viena, 1857, p. 145—146);

Birou Virgil, *Crucile de piatră de pe valea Cărașului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 465—466) și extras, Timișoara, 1941, p. 36—38.

CĂLACEA (Temeskalácsa), jud. Timiș (bis. din 1812 sau 1828, reparată radical 1939) [8]).

Borovszky, *Temes*, p. 105; Lotreanu I., *Banatul*, p. 113; Popiți, p. 14—15 (bis. din 1779) Suciu C., *Dicționar*, I, p. 123—124 (satul amintit de la 1339); Floruțiu G., *Tîrnosirea bis. ortodoxe din Călacea* („Dacia", 1. XI. 1939, p. 4) (cu un scurt istoric al satului).

CĂLINA (Kalina, Galanya), jud. Caraș-Severin (bis. din sec. XVIII, ante 1770—1780, adusă de la Greoni).

Holban Maria, *Mărturii asupra rolului cnezilor de pe marile domenii din Banat în a doua jumătate a sec. XIV* (S.M.I.M., IV, 1957, p. 407—420) (și despre cei din Călina); Birou Virgil, *Crucile de piatră de pe Valea Cărașului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 459—461) (descrie crucile din cimitir); și extras, Timișoara, 1941, p. 31—32; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 244—245; Cornean N., *Caransebeș*, p. 182—183; Lotreanu I., *Banatul*, p. 100—101; Popiți, p. 40—41 (bis. 1824); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 119—120 (satul amintit de la 1368—1371;

Liuba Sofroniu, *Documente istorice. Decorarea preotului din Calina* („Transilvania", XXXI, 1900. p. 100—101 (Doc. din 1791 despre împrejurările din 1788); Molin R. S., *Contribuții la istoria bisericii în Banat* (F. D., 1923, nr. 38, p. 5—6) (1791, preot din Călina).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

M-REA CĂLUGĂRA, vezi Ciclova Montană.

CĂNICEA (Szörénykanicza), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Nicolae, 1820 sau 1823).

Pesty, *Szörény*, II, p. 107—109 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 183—184 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 113—114 ; Juhász K., *Tschanader Diözese*, p. 181—186 (despre m-rea catolică Kanischa) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 125 (satul amintit de la 1535).

CĂPĂT (Keped), jud. Timiș (bis. de lemn din 1736 sau 1778, zugrăvită 1778—1816).

Borovszky, *Temes*, p. 54 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 201—205 (despre originea numelui Kapati=loc umed și vechimea satului) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 175 ; Popiți, p. 14—15 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 115 (bis. din prima jumătate a sec. XIX); Cornean N., *Caransebeș*, p. 191—192 (bis. din 1925) ; Kisch Gustav, *Germanische Kontinuität in Siebenbürgen* (KVSL, 1929, p. 40) (despre numele Kepe-Căpăt).

Pascu Caius, *Din trecutul bisericii de lemn din Căpăt, jud. Timiș-Torontal)*, Timișoara, 1939, 8 p. (*Arhive bănățene, Seria I, Studii și cercetări nr. 2* (extras din „Brazde bănățene") ; Iorga N., *Arta românească în Banatul muntos* (B.C.M.I., 1938, p. 145—147) ; Oprișa L., *Biserici de lemn monumente istorice* (M.B., 1965, nr. 1—3, p. 188—189) (descriere numară) ; Teleguț Mircea, *Două biserici de lemn la marginea cîmpiei Banatului* (M.B., 1968, nr. 1—3, p. 100—104 și planșe) (de la sfîrșitul sec. XVIII, zugrăvită la începutul sec. XIX) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 421 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 125 (numele și vechimea satului, amintit de la 1447).

CĂRBUNARI (Szenesfalu, Kohldorf), jud. Caraș-Severin (bis. Coborîrea Sf. Duh, 1834, reparată 1926).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 280—281 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 192 Lotreanu I., *Banatul*, p. 116 (bis. din 1810) ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1788) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 127 (satul amintit de la 1785) ; Gropșianu Mișu, *Colonii olteni la grea răspîntie* ... („Dacia", 6. VIII. 1939, p. 2) (despre satul Cărbunari).

CĂRPINIȘ (Gertianosch, Gyertyános), jud. Timiș (bis. din 1803 [9]) ; apoi capelă din 1944 ; bis. catolică din 1785, sfințită 1804).

Borovszky, *Torontal*, p. 50 ; *Gyertyamos Kirchen-Gemeinde Monographie*, Timișoara, 1885, 342+7 p. ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, Timișoara, 1924, p. 143—148 (despre sat) ; Hoffman Leo, *Geschichte deutscher Ansiedlungen im oberen Banat*, Jimbolia, 1926, p. 10—28 (despre așezarea lor la Cărpiniș) ; *Hundertfünfzigjahrfeier der Gemeinde Carpiniș* (T.Z., nr. 232, 15. X. 1935, p. 4) ; vezi și 12. X. 1935, p. 6 (Gertianosch) ; Hoffmann Matz, *1785—1935, 150 Jahre deutsches Gertianosch — Banat — Rumänien*, Timișoara, 1935, 368 p. ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 116—117 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 128 (satul amintit de la 1387, fiind colonizat cu șvabi în sec. XVIII).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

CĂVĂRAN (Kavarán), jud. Caraș-Severin (bis. medievală din sec. XIII—XIV, descoperită prin săpături arheologice ; bis. Nașterea Maicii Domnului, 1844, zugrăvită 1849, reparată 1936 ; școală sec. XVIII, arsă la 1791 în cursul războiului austro-turc).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 253—254 ; A.B., 1930, nr. 4, p. 14—15 (despre săpăturile efectuate) ; Miloia Ioachim, *Biserica medievală din Căvăran,* Timișoara, 1930, 28 p. (extras din A.B., III, oct.—dec. 1930, p. 26—53) (descrie pe larg săpăturile efectuate ; cu foto ; crede că bis. e din sec. XIII); Idem, *Căvăranul în evul mediu. O rectificare istorică* (A.B., 1931, nr. 1, p. 33—57) și extras, Timișoara, 1931, 28 p., (istoricul localității ; crede că Cavaran=Caran, nu Caransebeș, cum afirmă Pesty Frigyes) ; Lăpăduș Remus, *Sfințirea bisericii din Căvăran* (F.D., 1936, nr. 29, p. 4—5) (din 1844, reparată) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 192—194 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 117 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 129 (satul amintit de la 1376). Despre nume vezi și Caransebeș.

CEBZA (Csebza), jud. Timiș (M bis. de lemn din cimitir 1758 [10]), turnul refăcut 1780 ; bis. renovată 1815 ; altă bis. din 1880 ; o fostă m-are, bis. de lemn, ctitor Mihai Săracu, 1829, fostă în cimitir).

Miloia I., *Bisericile de lemn din Iersig și Cebza,* Timișoara, 1932, 12 p. ; Miloia I., *Biserica de lemn din Cebza* (A.B., IV, 1931, nr. 2—4, p. 121—124) (descrierea bis. de lemn) ; Oprișa L., *Biserici de lemn monumente istorice* (M.B., 1965, nr. 1—3, p. 188) (descriere sumară, istoric) ; Borovszky, *Torontal,* p. 35 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 119—120 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 200—202 (bis. din 1880 pe locul uneia din sec. XVIII) ; Popiți, p. 14—15 bis. din 1779) ;

Sfințirea bisericii din Cebza (F.D., 1911, nr. 47, p. 2—4) (despre zugrăvirea și renovarea bisericii) ; Cotoșman Gh., *Mănăstirea Cebza* (M.B., 1969, nr. 7—9, p. 429—435) (despre o m-re veche, însemnări din sec. XIX) ; B.B., 10 nov. 1946, p. 5 (renovarea bisericii) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 429 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 129—130 (satul amintit de la 1333).

CENAD (Morisena, Nagycsanád, Tschanad) [11]), jud. Timiș.

Bălan Iosif, *Numiri de localități,* Caransebeș, 1898, p. 21—22 (despre originea numelui Cenad) ; vezi și Drăganu N., *Românii în veacurile IX—XIV,* p. 227—229 ; Pesty F., *Magyarország helynevei,* p. 216—217 ;

Callimachi Scarlat, *Răscoala țărănească din 1514 condusă de Gheorghe Doja, descrisă de Paolo Giovio* („Studii", 1949, nr. 4, p. 183 (despre arderea Cenadului la 1514) ; Guboglu Mihail, *Călătoria lui Evliya Celebi Efendi în Banat (1660),* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 52—53 (descrierea cetății și orașului Cenad, cu 3 mănăstiri și 4 școli) ; Cotoșman Gh., *Contribuții la trecutul mitropoliei Morisenei și Timișorii* (M.B., VIII, 1958, nr. 7—9, p. 137—156). (Scurte note istorice, sec. XI—XVIII) ; Szentkláray J., *Krassó vármegye öshajdana* [Comitatul Caraș în vremurile de odinioară], Budapesta, 1900 (și despre Cenad) ; Borovszky, *Csanád,* II, p. 72 passim ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Lotreanu I., *Banatul*, p. 120—123 (C. Mare și Vechi); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 131 (amintit ca urbs Morisena la 1030);

Cotoșman Gh., *Din trecutul Banatului, IV. Comuna și bisericile din Giridava, Morisena și Cenad. (Monografie istorică)*, Timișoara, 1935, p. 391—495 (paginația în continuare). (Istoricul localității, despre vechile biserici ale sale, descrierea bisericii ortodoxe, însemnări de pe cărți, listă de preoți); vezi și idem, *Din trecutul Banatului. Studiu introductiv de istorie național-bisericească*, Cartea I, Timișoara, 1934 passim (despre vechimea localității, episcopia ortodoxă română din „cele dintîi veacuri creștine", mutată apoi la Timișoara etc.).

— EPISCOPIA CATOLICĂ (fostă m-rea lui Ohtum, Sf. Ioan Botezătorul, sec. XI, devenită apoi m-re și episcopie catolică, 1036—1552, transformată de turci în moscheie, ruinată în sec. XVIII, dărîmată la 1868, cînd s-au descoperit temeliile clădirii vechi, considerată a fi fost basilică romană cu baptiseriu).

Ortvay T., *Az Ajtony és Csanád nemzetségek birtokviszonyai* [Relațiile de proprietate ale neamurilor Ahtum și Cenad] („Századok", 1891, p. 263—264); Karácsonyi J., *Ajtony=Achtum* („Turul", 1891, p. 94—96); Motogna V., *Ohtum. Contribuție la istoria românilor din veacul IX—XI*, Timișoara, 1942, 19 p. (extras din *Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj*, vol. VII, 1942);

Legenda Sancti Gerhardi Episcopi, ed. Emericus Szentpétery, *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis arpadianae gestarum*, II, Budapesta, 1938; Batthiany Ignatius, *Acta et scripta S. Gerardi cum serie episcoporum Chanadiensium*, Alba Carolinae, 1790; Cosma Aurel, *Urme de viață italiană în Banat* („Dacia", 4. XI. 1939, p. 2) (despre Sf. Gerard de la Morisena); Karácsony J., *Szent-Gellért csanádi püspök élete és művei* [Sfîntul Gerard episcop de Cenad, Viața și opera], Budapesta, 1887; Juhasz Koloman, *Gerhard der Heilige, Bischof von Maroschburg*, München, 1930 (din „Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens und seiner Zweige"); Prezentare în E.M., 1930, p. 308: *Der erste Bischof (St. Gerhard) des Banats* („Donauschwäbische Rundschau", 18. X. 1953, p. 5);

Alexander Bischof v. Csanád entbietet bei seinem Amtsantritte an alle Gläubigen Gruss und Segen, Timișoara, 1852, 28 p; Czajághy Gábor, *Officia nova diocesis Csanádiensis*, Timișoara, 1855, 384 p.;

Oltványi Pál, *A csanádi püspöki megye birtokviszonyainak rövid története* [Scurtă istorie a raporturilor de proprietate ale episcopiei de Cenad], Szeged, 1867, 183 p.; Ortvay T.-Szentkláray J., *Történelmi Adattár Csanád egyházmegye hajdanához és jelenéhez* [Colecție de doc. istorice privind trecutul și prezentul diocezei Cenad], I—III, Timișoara, 1871—1873; IV, Budapesta, 1874, (cuprinde diverse documente despre episcopie și istoricul ei); Henszlmann Imre, *Archaeologiai Kirándulás Csanádra* („Archaeologiai Közlemények", VIII, 1871); Ortvay Tivadar, *A csanádi püspökség egyházi állapotáról a XIV században* [Despre situația eclesiastică a episcopiei de Cenad în sec. XIV], Timișoara, 1891;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

CĂVĂRAN (Kavarán), jud. Caraș-Severin (bis. medievală din sec. XIII—XIV, descoperită prin săpături arheologice ; bis. Nașterea Maicii Domnului, 1844, zugrăvită 1849, reparată 1936 ; școală sec. XVIII, arsă la 1791 în cursul războiului austro-turc).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 253—254 ; A.B., 1930, nr. 4, p. 14—15 (despre săpăturile efectuate) ; Miloia Ioachim, *Biserica medievală din Căvăran,* Timișoara, 1930, 28 p. (extras din A.B., III, oct.—dec. 1930, p. 26—53) (descrie pe larg săpăturile efectuate ; cu foto ; crede că bis. e din sec. XIII); Idem, *Căvăranul în evul mediu. O rectificare istorică* (A.B., 1931, nr. 1, p. 33—57) și extras, Timișoara, 1931, 28 p., (istoricul localității ; crede că Cavaran=Caran, nu Caransebeș, cum afirmă Pesty Frigyes) ; Lăpăduș Remus, *Sfințirea bisericii din Căvăran* (F.D., 1936, nr. 29, p. 4—5) (din 1844, reparată) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 192—194 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 117 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 129 (satul amintit de la 1376). Despre nume vezi și Caransebeș.

CEBZA (Csebza), jud. Timiș (M bis. de lemn din cimitir 1758 [10]), turnul refăcut 1780 ; bis. renovată 1815 ; altă bis. din 1880 ; o fostă m-are, bis. de lemn, ctitor Mihai Săracu, 1829, fostă în cimitir).

Miloia I., *Bisericile de lemn din Iersig și Cebza,* Timișoara, 1932, 12 p. ; Miloia I., *Biserica de lemn din Cebza* (A.B., IV, 1931, nr. 2—4, p. 121—124) (descrierea bis. de lemn) ; Oprișa L., *Biserici de lemn monumente istorice* (M.B., 1965, nr. 1—3, p. 188) (descriere sumară, istoric) ; Borovszky, *Torontal,* p. 35 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 119—120 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 200—202 (bis. din 1880 pe locul uneia din sec. XVIII) ; Popiți, p. 14—15 bis. din 1779) ;

Sfințirea bisericii din Cebza (F.D., 1911, nr. 47, p. 2—4) (despre zugrăvirea și renovarea bisericii) ; Cotoșman Gh., *Mănăstirea Cebza* (M.B., 1969, nr. 7—9, p. 429—435) (despre o m-re veche, însemnări din sec. XIX) ; B.B., 10 nov. 1946, p. 5 (renovarea bisericii) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 429 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 129—130 (satul amintit de la 1333).

CENAD (Morisena, Nagycsanád, Tschanad) [11]), jud. Timiș.

Bălan Iosif, *Numiri de localități,* Caransebeș, 1898, p. 21—22 (despre originea numelui Cenad) ; vezi și Drăganu N., *Românii în veacurile IX—XIV,* p. 227—229 ; Pesty F., *Magyarország helynevei,* p. 216—217 ;

Callimachi Scarlat, *Răscoala țărănească din 1514 condusă de Gheorghe Doja, descrisă de Paolo Giovio* („Studii", 1949, nr. 4, p. 183 (despre arderea Cenadului la 1514) ; Guboglu Mihail, *Călătoria lui Evliya Celebi Efendi în Banat (1660),* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 52—53 (descrierea cetății și orașului Cenad, cu 3 mănăstiri și 4 școli) ; Cotoșman Gh., *Contribuții la trecutul mitropoliei Morisenei și Timișorii* (M.B., VIII, 1958, nr. 7—9, p. 137—156). (Scurte note istorice, sec. XI—XVIII) ; Szentkláray J., *Krassó vármegye öshajdana* [Comitatul Caraș în vremurile de odinioară], Budapesta, 1900 (și despre Cenad) ; Borovszky, *Csanád,* II, p. 72 passim ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Lotreanu I., *Banatul*, p. 120—123 (C. Mare și Vechi); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 131 (amintit ca urbs Morisena la 1030);

Cotoșman Gh., *Din trecutul Banatului, IV. Comuna și bisericile din Giridava, Morisena și Cenad. (Monografie istorică)*, Timișoara, 1935, p. 391—495 (paginația în continuare). (Istoricul localității, despre vechile biserici ale sale, descrierea bisericii ortodoxe, însemnări de pe cărți, listă de preoți); vezi și idem, *Din trecutul Banatului. Studiu introductiv de istorie național-bisericească*, Cartea I, Timișoara, 1934 passim (despre vechimea localității, episcopia ortodoxă română din „cele dintîi veacuri creștine", mutată apoi la Timișoara etc.).

— EPISCOPIA CATOLICĂ (fostă m-rea lui Ohtum, Sf. Ioan Botezătorul, sec. XI, devenită apoi m-re și episcopie catolică, 1036—1552, transformată de turci în moscheie, ruinată în sec. XVIII, dărîmată la 1868, cînd s-au descoperit temeliile clădirii vechi, considerată a fi fost basilică romană cu baptiseriu).

Ortvay T., *Az Ajtony és Csanád nemzetségek birtokviszonyai* [Relațiile de proprietate ale neamurilor Ahtum și Cenad] („Századok", 1891, p. 263—264); Karácsonyi J., *Ajtony=Achtum* („Turul", 1891, p. 94—96); Motogna V., *Ohtum. Contribuție la istoria românilor din veacul IX—XI*, Timișoara, 1942, 19 p. (extras din *Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj*, vol. VII, 1942);

Legenda Sancti Gerhardi Episcopi, ed. Emericus Szentpétery, *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis arpadianae gestarum*, II, Budapesta, 1938; Batthiany Ignatius, *Acta et scripta S. Gerardi cum serie episcoporum Chanadiensium*, Alba Carolinae, 1790; Cosma Aurel, *Urme de viață italiană în Banat* („Dacia", 4. XI. 1939, p. 2) (despre Sf. Gerard de la Morisena); Karácsony J., *Szent-Gellért csanádi püspök élete és művei* [Sfîntul Gerard episcop de Cenad, Viața și opera], Budapesta, 1887; Juhasz Koloman, *Gerhard der Heilige, Bischof von Maroschburg*, München, 1930 (din „Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens und seiner Zweige"); Prezentare în E.M., 1930, p. 308: *Der erste Bischof (St. Gerhard) des Banats* („Donauschwäbische Rundschau", 18. X. 1953, p. 5);

Alexander Bischof v. Csanád entbietet bei seinem Amtsantritte an alle Gläubigen Gruss und Segen, Timișoara, 1852, 28 p; Czajághy Gábor, *Officia nova diocesis Csanádiensis*, Timișoara, 1855, 384 p.;

Oltványi Pál, *A csanádi püspöki megye birtokviszonyainak rövid története* [Scurtă istorie a raporturilor de proprietate ale episcopiei de Cenad], Szeged, 1867, 183 p.; Ortvay T.-Szentkláray J., *Történelmi Adattár Csanád egyházmegye hajdanához és jelenéhez* [Colecție de doc. istorice privind trecutul și prezentul diocezei Cenad], I—III, Timișoara, 1871—1873; IV, Budapesta, 1874, (cuprinde diverse documente despre episcopie și istoricul ei); Henszlmann Imre, *Archaeologiai Kirándulás Csanádra* („Archaeologiai Közlemények", VIII, 1871); Ortvay Tivadar, *A csanádi püspökség egyházi állapotáról a XIV században* [Despre situația eclesiastică a episcopiei de Cenad în sec. XIV], Timișoara, 1891;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Szentkláray E., Dr., *A Csanád egyházmegyei plébániák története* [Istoria parohiilor din episcopia Cenad], Timişoara, 1898 ; *Ein nationales Bistum (Das Monumentalwerk des Abt-Domherrn Dr. Eugen Szentkláray* (T.Z., nr. 175, 3. VIII. 1898, p. 1) (Despre *Geschichte der Pfarreien der Tschanader Diözese*) ;

Schiff Béla, *Interessantes Dokument . . . im bischöflichen Archiv gefunden . . . Domherr Zaccaria de Lech, das erste Mitglied des „restaurierten Csanader Kapitels"* (T.Z., 6. V. 1937, p. 12—13). (Sec. XVIII) ;

Juhasz Koloman, *Die Stifte der Tschanader Diözese im Mittelalter. Ein Beitrag zur Frühgeschichte und Kulturgeschichte des Banats,* Münster, 1927, VIII+333 p. (Despre mănăstirile din eparhie, printre care şi aceea din Cenad ; cu documente şi o hartă a mănăstirilor din eparhie) ; prezentarea lui C. Grofşoreanu, R.I.S.B.C., X, 1942, p. 704—707 ; Juhasz Koloman, *Das Tschanad-Temesvarer Bistum im frühen Mittelalter, 1030—1307,* Münster, 1930, XII+368 p.+pl.) (despre organizarea episcopiei, activitatea culturală ; lista episcopilor de la 1030 la 1307 cu activitatea fiecăruia) ; Juhász Kálman, *A Marosmenti hiteleshelyek legrégibb emlékei* [Cele mai vechi amintiri despre locurile de adeverire din regiunea Mureşului] (E.M., 1930, p. 258—270) (Din sec. XIII despre capitlul din Cenad) ; Juhász Kálman, *A csanádi székeskáptalan legrégibb szervezete és tagjai* [Cea mai veche organizare şi membrii capitlului de reşedinţă din Cenad] (E.M., 1930, p. 333—344) (sec. XIII) ; Idem, *A Csanád-Temesvári püspökség története 1243—1307)* [Istoria episcopiei de Cenad - Timişoara], Makó, 1933, 150 p.+pl. (despre 4 episcopi, 1243—1307, activitatea culturală, şcoli etc. ; completează lucrarea precedentă) ; Idem, *Das Tschanad-Temesvarer Bistum während der Türkenherrschaft, 1552—1699. Untergang der abendländisch-christlichen Kultur im Banat,* Dülmen, 1938, XII+355 p. (organizarea episcopiei sub stăpînirea turcească, listă de episcopii din această epocă şi activitatea lor pe scurt, documente şi o foarte bogată bibliografie) ;

Müller E., *A csanádi német település eredete és nyelvjárásának keletkezése* [Originea aşezării germane din Cenad şi formarea dialectului său], Szeged, 1930 ; Engelsz János, *A csanádi püspöki könyvtárban őrzött Révai kézirás és annak Janus Pannoniusra vonatkozó állitásai* [Manuscrisul Révai păstrat în biblioteca episcopiei din Cenad şi afirmaţiile sale privitoare la I.P.] (T.R.E.K., 1875, nr. 2, p. 88—95) (sec. XVIII) ;

Nagy Ladislaus, *Carmen Domino Ladislas Köszeghy, cathedralis ecclesiae Csanadienensis Episcopo occasione instalationes anno 1801 die 10 maii* [Cîntec dedicat episcopului L. K. cu ocazia instalării sale în catedrala din Cenad la 10 mai 1801], Timişoara, 1801, 5 p. ; Juhász Coloman, *Faustus Verancich, Bischof von Tschanad (1550—1617)* („Gelbe Hefte", 1935, p. 346 şi urm.) ; Idem, *Zwei Dominikaner-Bischöfe von Tschanad : Johann v. Klausenburg und Hyacinth Macripodani* („Archivum Fratrum Praedicatorum", 1936, p. 89—110) ;

Tincu-Velea N., *Istorioară bisericească,* p. 48 (despre ruinile unei cetăţi-biserici) ; Bunea A., *Încercare de istoria românilor,* p. 171—173 (despre inexistenţa unei episcopii ortodoxe) ; Idem, *Ierarchia românilor din Ardeal*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

și Ungaria, Blaj, 1904, p. 91—92 (despre m-rea Morisena-Cenad) ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 40—41, 1891, p. 41 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 292—293 ;

Csergheo Géza, *Magyar sirkövek* [Pietre funerare maghiare] („Turul", VII, 1889, p. 34—36) [Un sarcofag cu blazon din sec. XVI din cimitirul de la Cenad] ; Makay Dezsö, *A Csanád nemzetség* [Neamul Cenad] („Turul", XIII, 1895, p. 64—71) [despre începuturile cetății Cenad, sec. XI] ;

Marienescu At. M., *Despre mănăstiri. I. M-rea Sfîntului Ioan Botezătorul în cetatea Morisena (anii 1000—1038)* (T.R., LIX, 1911, nr. 13—14) (după Viața Sf. Gerard) ; Tîrziu Constantin, *Scurtă privire istorică asupra bisericii ortodoxe române din Banat* (F.D., 1937, nr. 19 și urm.) (despre episcopia ortodoxă de Morisena-Cenad) ; Cotoșman Gh., *Contribuții la cunoașterea celor mai vechi biserici creștine din Banat* („Luceafărul", 1935, nr. 6, p. 262—267) (despre basilica romană și bis. lui Ohtum din Cenad-Morisena) ; Cotoșman Gh., *Biserica românească din Banat înainte de venirea ungurilor în Europa* („Altarul Banatului", III, 1946, nr. 7—8, p. 158—164, nr. 9—10, p. 225—230) (și despre episcopia Morisena-Cenad) ;

Șesan Milan, *Mănăstirea Murășanei* (M.B., VIII, 1958, nr. 7—9, p. 231—242) (despre m-rea Morisena-Murășana, înființată de Ohtum la începutul sec. XI) ; Geția Ion, *Vechi rămășițe bisericești în Banat* (M.B., XV, 1965, nr. 4—6, p. 407—419) (Despre baptiseriul subteran și sarcofagul creștin din Cenad-Morisena, găsit pe locul bisericii catolice dărîmate la 1868) ; Cotoșman Gh., *Bazilica romană cu baptiseriu din Urbs Morisena. Contribuții la istoria creștinismului în Dacia Traiană* (B.O.R., LXXXVI, 1968, nr. 3—5, p. 469—485+4 pl.) (Despre cele trei biserici mai vechi descoperite cu prilejul demolării catedralei episcopale catolice din Cenad la 1868 ; una din ele clădită de Ohtum la începutul sec. XI).

— BISERICA ORTODOXĂ (Sf. Nicolae, de lemn, sec. XVIII, ante 1758, reclădită de zid la 1773). Pentru biserica veche vezi episcopia catolică.

— SEMINARUL (1806).

Kováts Sándor, *A csanádi papnevelde története* [Istoria seminarului din Cenad], Timișoara, 1898 ; vezi și Kováts Sándor, *A csanádi papnevelde története. A mai papnevelde megnyitásának első centenáriuma alkalmából 1806—1906* [Istoria seminarului din Cenad. Cu ocazia sărbătoririi primului centenar al seminarului, 1806—1906], Timișoara, 1908, 567+XXXII p. ; Bezdán-Latzkovits, *A csanádi növendék papság magyar egyház irodalmi iskolájának története* [Istoria școlii de literatură eclesiastică maghiară a seminariștilor din Cenad], Timișoara, 1889 ; Faragó János, *A csanádi kisebb papnevelde története* [Istoria seminarului mic din Cenad], Timișoara, 1925.

CENEI (Csene), jud. Timiș (bis. ortodoxă sîrbă din 1730 ; bis. catolică din 1905).

Lotreanu I., *Banatul*, p. 123—124 ; Popiți, p. 14—15 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 131 (amintit ca posesie de la 1330).

CERNA (Temescerna), jud. Timiș (bis. din 1784, reclădită 1902—1903 ; școală din 1860) [13]).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty-Ortvay, *Temes*, p. 135—137 ; Borovszky, *Temes*, p. 100 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 202—203 (bis. nouă) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 124 ; Popiți, p. 14—15 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 132 (amintit de la 1373).

Sacerdoțeanu Aurelian, *Considerații asupra istoriei românilor în evul mediu*, București, 1936, p. 215 (numire de origine romană) ; Drăganu N., *Românii în veacurile IX—XIV*, p. 237—238 (despre originea numelui).

CERNETEAZ (Csernegyháza), jud. Timiș (bis. ante 1779, reclădită 1845—1846 ; iconostasul din 1899 ; turnul bisericii renovat la 1939 ; bis. reparată și pictată 1965 ; școală din 1812, reclădită 1876) [14].

Borovszky, *Temes*, p. 36 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 124—125 ; Popiți, p. 14—15 (bis. 1770) ; A.B., 1929, fasc. 3, p. 65—66 (icoane vechi) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 133 (amintit la 1470) ; Popovici Ion, *Din hîrtiile unui epitrop sătesc din Banat* („Sociologie românească", III, 1938, p. 556—560) ; Uhl Friedrich, *Aus dem Banate, Landschaften und Staffagen, mit einer Ansicht der Herkulesbäder und einer Karte des Banats*, Leipzig, 1848, 233 p. ; M.B., 1965, p. 442.

CETAD, vezi Lenauheim.

CHECEA (Köcse), jud. Timiș (bis. ante 1779, reclădită 1859 de locuitori) [15].

Csanky, II, p. 47 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 125—126 ; Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia*, indice (diverse știri despre parohie la mijlocul sec. XIX) ; Popiți, p. 14—15 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 135 (amintit de la 1470).

CHECHEȘ (Kékes, Lippakékes), jud. Timiș (bis. de lemn din 1800, reclădită de zid 1900) [16].

Csanki, I, p. 761 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 126 ; Popiți, p. 14—15 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 136 (amintit de la 1440).

CHEGLEVICI (Keglevichháza), jud. Timiș.

Borovszky, *Torontal*, p. 61 ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, II, Timișoara, 1924, p. 155—162 (despre sat) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 136 (amintit de la 1844).

CHERESTUR (Cristur, Pusztakeresztur), jud. Timiș.

T.A., 1871, p. 262—263 (despre sat) ; Csanki, I, p. 698 ; Borovszky, *Csanad*, II, p. 457 ; idem, *Torontal*, p. 109 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 128 ; Popiți, p. 14—15 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 136 (amintit de la 1274).

CHEVEREȘUL MARE (Nagykövéres), jud. Timiș (bis. Înălțarea, 180[illegible] renovată 1925, zugrăvită 1935, reparată 1968).

T.A., 1871, p. 210—213 (despre sat) ; Borovszky, *Temes*, p. 78 ; Wett[illegible] Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 57—63 (crede că numele e de origin[illegible] slavă, sat de covaci) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 194[illegible] p. 165—166 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 203—205 ; Lotreanu I., *Banatu*[illegible] p. 129 (bis. din 1839) ; Popiți, p. 14—15 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționa*[illegible] I, p. 139—140 (amintit de la 1717) ; M.B., 1968, p. 144.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

CHIȘODA (Kissoda, Tesöld), jud. Timiș (bis. din 1740 ; turnul cu pridvor din 1822 [17]), bis. repictată 1966 ; școală din 1777, reclădită 1892).

Borovszky, *Temes*, p. 118 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 130 ; Firu Nicolae, *Monografia comunei Chișoda* (R.I.S.B.C., XI, sept.-oct., p. 457—472, XII, p. 127—144 și 309—324) ; Popiți, p. 14—15 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 144 (amintiit de la 1333) ; M.B., 1966, p. 364.

CHIZĂTĂU (Chisetau, Kiszetó), jud. Timiș (bis. sec. XVIII, reclădită 1831—1825, restaurată 1943 ; școală din 1874).

Csanki, II, p. 88 ; Borovszky, *Temes*, p. 59—60 ; Sestini D., *Viaggio curioso*, p. 307—308 (despre sat) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 129—130 ; Popiți, p. 14—15 (bis. 1776) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 144—145 (amintit de la 1359); Ursu Nicolae, *La tricentenarul corului din Chizătău, 1657—1957* (M.B., 1957, nr. 10—12, p. 149—156) ; Cotoșman Gh., *Vechile antimise din bisericile arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului* (M.B., 1967, nr. 4—6, p. 265) (și al bis. din Chizătău, 1873 ; cu o listă de biserici bănățene unde se găsesc antimise).

CHIZDIA, vezi Coșari.

CIACOVA (Csákova, Tschakowa), jud. Timiș (M cetate medievală de la începutul sec. XIV, fostă a familiei Chak, cucerită de turci la 1551, incinta exterioară a fost dărîmată la 1701, în urma păcii de la Karlovitz ; bis. nouă din 1900—1907 ; bis. catolică din 1734) [18]).

Csanky, II, p. 11, 17 ; M.B., 1956, nr. 7—9, p. 117 (însemnare 1701 despre facerea șanțului cetății) ; Trâpcea Teodor, *Despre unele cetăți medievale din Banat*, în vol. *Studii de istorie a Banatului*, Universitatea din Timișoara, 1969, p. 65—67 ; Secară N., *Turnul medieval din Ciacova* („Tibiscus", 1970, p. 157—172) (cu foto și planuri ; turnul restaurat la 1962—1963) ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, II, Timișoara, 1924, p. 179—183 (despre sat) ; „Dreptatea", 26. II—10. III. 1894, p. 3 (despre despărțirea „hierarhică" de sîrbi) ; Cotoșman Gh., *Syngheliile sau gramatele mitropoliei Banatului* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 317—319) (numire preot, 1757) ; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország*, p. 253—254 ; T.A., 1872, p. 441—453 ; Simu I., *Colonizarea*, p. 27—28 ; Popiți, p. 14—15 ; Ciuhandu Gh., *Episcopii Vulcan și Raț*, indice ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 131—134 (istoric) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 205—207 ; Suciu I., *Revoluția 1848—1849*, indice (despre evenimentele din timpul revoluției) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 146 (amintit de la 1335, uneori ca oppidum și castrum) ;

Velikobečkerečki slikarski ateljei dvesto godina slikarstva u Zrenjaninu 1740—1940. Katalog izlozbe, Zrenjanin, 1969 (despre zugravii Nedelco și Dimitrie Popovici ; și planșe iconostas bis. din Ciacova) ; vezi și bibliografia.

CIAVOȘ, vezi Grăniceri.

CICLENI (Csikleny), jud. Caraș-Severin (capelă veche).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty, *Szöreny*, II, p. 44—45 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 135 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 207 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 148 (amintit de la 1572).

CICLOVA MONTANĂ (Ciclov, Csiklobánya, Tschiklova), jud. Caraș-Severin (bis. catolică din 1777 ; bis. ortodoxă din 1783, zugrăvită 1844—1845, 1866 și 1937 ; m-rea Călugăra din 1860).

Tincu-Velea N., *Istorioară bisericească*, p. 188—192 (despre m-rea Ciclova) ; vezi și „Calendarul românului", Caransebeș, 1923, p. 55 ; Murgu Vasile, preot, *M-rea „Călugăra"* („Arh. Olt.", 1926, p. 46—48) (lîngă Ciclova) ; Murgu Vasile, *Mănăstirea „Călugăra"* (F.D., 1924, nr. 45, p. 2—3 (scurt istoric ; despre starea rea a clădirilor) ; Tîrziu Const., *Scurtă privire istorică asupra bisericii ortodoxe române din trecut* (F.D., 1938, nr. 52, p. 15) și extras (despre m-rea Călugăra) ; Crețu Iosif, *Sfințirea m-rii „Călugăra". Sărbătoarea sufletului românesc ortodox din sudul Banatului* (F.D., 1943, nr. 42, p. 2—3) (din 1860 lîngă Ciclova) ;

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 107—110 ; Un ciclovean, *Însemnări despre Ciclova* (F.D., 1895, nr. 2, p. 3—4, nr. 3, p. 2—3) (Date sumare despre localitate și biserici) ; Meteș Șt., *Mănăstirile din Transilvania*, p. 193—194 (despre m-re) ; M.B., 1964, nr. 4—6, p. 237, 238 (istoricul bisericii) ; Cosma A., *Pictura românească*, p. 22 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 135—136 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 208—209 ; Simu T., *Colonizarea*, p. 28 ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1783) ;

Birou Virgil, *Cu apele Cărașului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 629—631) (despre crucile din cimitirul din C. Montană și C. Română) ; vezi și idem, *Crucile de piatră de pe valea Cărașului*, Timișoara, 1941, p. 53—55 ; Idem, *Aspecte de cult de la începutul sec. XVIII în localitățile miniere cărășene* (M.B., 1964, nr. 4—6, p. 237) (despre bis. catolică) ;

Murgu Vasile, *Monografia comunei Ciclova Montană*, Oravița, 1929, 23 p. (date sumare despre sat, biserică, școală, intelectualii satului și despre m-rea Călugăra) ; Suciu I., *Revoluția 1848—1849*, indice ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 148 (amintit de la 1437) ;

Moldovan Sim. Sam., *Versuch aus der Geschichte des Banat's, die verklungenen Ereignisse des Wallfahrtsortes Montan-Ciclova zu erfassen*, Oravița, 1931, 41 p. ; Idem, *Ciclova Montană*, 1932 ; Idem, *Din trecutul bufenilor. Scris cu ocazia serbărilor bufenești din Ciclova Montană, 18 august 1935*, Oravița, 1935, 72 p.

CICLOVA ROMÂNĂ (Ciclova Bătrînă, Románcsiklova, Cameral-Tschiklova), jud. Caraș-Severin, (bis. Înălțarea, 1851—1859 ; și o bis. din sec. XVIII, c. 1794 [19]), iconostasul zugrăvit 1814, reparată 1948 ; una din ele repictată la 1966 ; școală din 1846).

Cotoșman Gh., *Syngheliile sau gramatele mitropoliei Banatului* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 325—327) (numire preot, 1778) ; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 110 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 209—210 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 136—137 (bis. din 1645 și 1853) ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1800) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 148 (amintit de la 1828).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

CIORTEA (Csorda), jud. Caraș-Severin (bis. ante 1782, reclădită 1907).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 112—113 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 210—211; Lotreanu I., *Banatul,* p. 137—138 ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1782) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 150 (amintit de la 1355).

CIREȘA (Csirása, Bisztracseres, subordonat orașului Oțelul Roșu, jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Arhangheli, 1830—1833, pictată 1867, 1938) [20]).

Pesty, *Szörény,* II, p. 42—43 ; Fenyes, VI, p. 204 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 138 (bis. din 1827) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 211—212 ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1824) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 150 (amintit de la 1580).

CIREȘUL (Cserestemes), jud. Timiș (bis. Sf. Dimitrie, ante 1813, reclădită 1837, zugrăvită 1855, restaurată 1949) [21]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 102—103 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 212—214 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 138—139 (bis din 1834) ; Popiți, p. 14—15 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 150 (satul amintit de la 1603).

CIUCHICI (Csukics, Tyukó), jud. Caraș-Severin (bis. ante 1824, reclădită 1871 ; altă bis. din 1840) [22]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 113—114 ; *Schematismus Oradea Mare,* 1844, p. 85 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 214—215 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 139 ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1824) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 152 (amintit de la 1464).

CIUDANOVIȚA (Csudafalva), jud. Caraș-Severin (bis. sec. XVIII, reclădită 1904).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 113 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 139—140 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 216—217 ; Popiți, p. 40—41 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 152 (amintit de la 1538).

CIUTA (Csutta), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Gheorghe, ante 1800, sfințită 1833, reparată și acoperit turnul 1891, zugrăvită 1928 și 1949) [23]).

Pesty, *Szörény,* II, p. 48—50 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 217—218 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 140 (bis. din 1700) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 154 (amintit de la 1411).

CÎLNIC (Kölnik, Kolnok), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn dusă la 1805 la Butin ; bis. reconstruită 1799—1803, zugrăvită 1830).

Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 593—594) (însemnări, sec. XIX) ; Idem, *Syngheliile sau gramatele mitropoliei Banatului* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 320—323) (numire de preot, 1756) ; Pesty, *Krassó,* II/1, p. 292—293 ; Miloia I., *Patru icoane executate de zugravul Nedelcu* (A.B., 1929, fasc. 3, p. 6—8) (bis. de lemn dusă la Butin la 1805) ; Cosma A., *Pictura românească,* p. 21 ; vezi și Frunzetti I., *Pictorii bănățeni din sec. XIX,* București, 1957, p. 29, 39 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 194—196 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 117—118 (bis. din 1794) ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1778) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 424 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 155 (satul amintit de la 1597) ; Cîlniceanu, preot, *Date istorice inedite asupra biseriici din Butin* (F.D., 1934, nr. 22, p. 6) (bis. de lemn adusă de la Cîlnic, 1806).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

CÎMPIA (Langofăt, Langenfeld [24]**), Neramezö),** jud. Caraş-Severin.

Moisi, *Clisura,* p. 120—122 (date istorice); Cornean N., *Caransebeş,* p. 197; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 155 (amintit la 1829); Simu T., *Colonizarea,* p. 31 (colonizarea şvabilor, 1724).

CÎRNECEA (Kernyécsa), jud. Caraş-Severin (bis. Adormirea, 1834—1836, ridicată pe locul uneia din sec. XVIII; altă biserică din 1859 [25]) şi şcoală de la mijlocul sec. XIX).

Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia,* indice şi p. 249 (ştiri despre parohie şi starea şcolii la 1865); Pesty, *Krassó,* II/1, p. 270—273; Lotreanu I., *Banatul,* p. 118—119; Cornean N., *Caransebeş,* p. 197—198; Popiţi, p. 40—41 (bis. 1778); Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 156 (amintit de la 1597); Molin R. S., *Contribuţii la istoria bisericii în Banat* (F.D., 1923, nr. 3—9, p. 4—5) (1800, preot din Cîrnecea); Birou Virgil, *Crucile de piatră de pe Valea Căraşului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 466—468) (şi despre vechimea satului); vezi şi extras, Timişoara, 1941, p. 38—41.

CÎRPA, vezi Valea Timişului.

CLADOVA, jud. Timiş, (bis. ante 1796 [26]; renovată 1970).

Boleszny Antal, *Kézikönyv az al Dunan-Szerb-Olah- és Bolgárországban utazók számára,* Orşova, 1870, p. 147—150; Dorner Joseph von, *Das Banat in topographisch-naturalhistorischer Beziehung . . .,* p. 213 şi urm.; Szentkláray J., *Krassó vármegye öshajdana* [Comitatul Caraş în vremurile de odinioară], Budapesta, 1900, p. 76 (Cladova=Gladova, de la Glad); Popiţi, p. 14—15 (bis. 1796); Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk,* p. 85—89 (nume slav de la Klade=copac); Bîrăescu Traian, *Banatul sub turci,* Timişoara, 1936, anexe, p. X (doc. 1602 despre prădarea Cladovei de tătari); M.B., 1970, p. 627.

CLICIOVA (Klicsova), jud. Timiş (bis. din sec. XVIII, ante 1791, reclădită 1832 şi 1908; şcoală din c. 1820) [27]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 275—276; Cornean N., *Caransebeş,* p. 218; Lotreanu I., *Banatul,* p. 140—141; Popiţi, p. 16—17 (bis. 1791); Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 156 (amintit de la 1453—1454).

CLOPODIA (Klopodia) [28]**),** jud. Timiş (bis. zugrăvită la 1762 de Vasile ierodiacon, reparată 1910; altă biserică din sec. XIX [29]); M castelul Petale, devenit internat şcolar).

Borovszky, *Temes,* p. 60; *Schematism Lugoj,* 1871, p. 49, 1891, p. 53; *Schematism istoric,* 1903, p. 330; Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia,* indice (diverse ştiri despre parohie la mijlocul sec. XIX); Brătulescu V., *Izvoarele picturii în Banat. Pictura m-rii Tismana* (M.B., 1961, nr. 5—6, p. 33) (inscripţie); M.B., 1969, nr. 7—9, p. 424; Pascu Caius, *Preotul şi zugravul Radu Lazarovici* (F.D., 1941, nr. 28, p. 5—6) (zugravul bis. din Clopodia); Miloia I., *Din activitatea artistică a ierodiaconului Vasile* (A.B., 1930, nr. 3, p. 89—93) (despre bis. din Clopodia, pictată 1762); Cosma A., *Pictura românească,* p. 15—16; vezi şi Frunzetti I., *Pictorii bănăţeni din sec. XIX,* Bucureşti, 1957, p. 13—14; Lotreanu I., *Banatul,* p. 141 (bis. din 1826);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Cornean N., *Caransebeș*, p. 218—220 ; Popiți, p. 16—17 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 158 (amintit de la 1717).

COMEAT (Temeskomját), jud. Timiș (bis. de lemn ante 1766).

Vuia Iuliu, *Districtus Walachorum. Cercurile românești bănățene. Cele din Timiș reconstruite pentru prima oară*, Timișoara, 1930, p. 35—37 despre districtul Comiat) ; Vezi și Pesty F., *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek* [Vechile districte valahe din comitatul Severinului], Budapesta, 1876, 84 p. (cu documente) ; *Documinte istorice. De la Lugoș* (F.M.I.L., XIV, 1851, nr. 21, p. 163—166) [diplome din sec. XV—XVII] ; *Observățiuni la documintele istorice din Lugoș, privitoare la privilegiile districtelor Lugoș, Sebeș, Mehadia, Halmagiu, Crașova, Berzovia, Comeatul și Iladia (ibidem*, nr. 38, p. 294—296, nr. 39, p. 298—301) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 142—143 ; Popiți, p. 68—69 (bis. 1766) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 163 (amintit de la 1547).

COMLOȘUL MARE (Gross-Komlosch, Bánátkomlós), jud. Timiș (M bis. Adormirea, sec. XVIII, reclădită lîngă ea o alta la 1794—1796 ; turnul refăcut după 1798 ; bis. mărită la 1814 de familia Nacu, reparată la 1852 și zugrăvit bolta la 1925 după ce bis. fusese pictată la 1891 ; cruce din 1827 în curtea bisericii ; bis. catolică din 1849 ; M castelul Nacu, devenit sediul G.A.S. ; bis. evanghelică, 1783) [30]).

Göllner C., *O anchetă a arhiducelui Iosif din anul 1777* („Țara Bîrsei", IX, 1937, nr. 4—5, p. 391—392) (despre băjenirea locuitorilor din Comloș) ; Csanki, I, p. 699 ; Bugariu Aurel, *Mărturii din trecut*, București, 1940, p. 20—25 (descriere 1857, Comloș) ; Idem, *Un document bisericesc din 1858* (R.I.S.B.C., 1941, p. 406—408) (de la bis. din C. Mare, descoperit cu ocazia renovării bis.) ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 40, 1891, p. 40 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 294—295 ; Cioroianu Ștefan, *Craiovenii la marginea vestică a Banatului. Notițe istorice* (B.O.R., XL, 1922, p. 337—340) (stabiliți la Comloșul Bănățean) ;

Cotoșman Gh., *Din trecutul Bănatului. III. Comuna și bisericile din Comloșul Mare și Lunga. Monografie istorică*, Timișoara, 1934, p. 245—390 (istoricul satului, descrierea bisericii, obiecte, multe însemnări de pe cărți, lista preoților) ; Kurzhals Martin, *Kurze Geschichte des Banates und seiner deutschen Besiedlung. Die Vergangenheit des Dorfes Grosskomlosch. Die Familie Nako*, Timișoara, (1940), 142 p. (O prezentare sumară a istoriei Banatului și a colonizărilor făcute aici, apoi date despre C. Mare, locuitorii săi bisericile și școlile din localitate) ; Cioroianu Ștefan, *„Die Festi", însemnări comemorative cu prilejul serbărilor național-culturale din Comloșul Mare, ținută la 15 august 1934 în amintirea celor 200 ani trecuți de la venirea oltenilor în Comloșul Mare*, Sînnicolaul Mare, 1934, 19 p. ; Hoffmann Leo, *Geschichte deutscher Ansiedlungen im oberen Banat*, Jimbolia, 1926, p. 3—10 (despre așezarea lor la Comloș, sec. XVIII) ; Pesty F., *Magyarország helynevei*, p. 176 (despre numele Comloș) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 143—144 ; Popiți, p. 16—17 ; Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 227—228) ; M.B., 1958, nr. 1—3, p. 192

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

(restaurarea bisericii); Suciu I., *Revoluţia 1848—1849*, indice; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 163 (amintit de la 1453).

COMLOŞUL MIC (Kiskomlós, Ostern), jud. Timiş (bis. din 1806; bis. catolică din 1837).

Borovszky, *Torontal*, p. 62; Lotreanu I., *Banatul*, p. 144; Popiţi, p. 16—17; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 163 (înfiinţat la 1770—1771); Pinl Peter, *Die Heidegemeinde Ostern*, Timişoara, 1935, 345 p.

COMORIŞTE (Komoristye), jud. Caraş-Severin (bis. Adormirea, sec. XVIII reclădită 1800—1820 şi capelă) [31]).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 284—285; Lotreanu I., *Banatul*, p. 144 (bis. din 1815); Cornean N., *Caransebeş*, p. 220—221; Popiţi, p. 42—43 (bis. 1778); Stoia-Udrea I., *Răscoala ţărănească din Banat de la 1738—39*, Timişoara, 1945, p. 39, 52 (despre preotul Damaschin Brenca din Comoriște, ucis în timpul răscoalei); vezi şi M.B., 1969, nr. 7—9, p. 399; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 163 (amintit de la 1597).

CONSTANTIN DAICOVICIU, vezi Căvăran.

CORAMNIC (Koromnok), jud. Caraş-Severin.

Pesty, *Szörény*, II, p. 276; Cornean N., *Caransebeş*, p 222; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 165 (amintit de la 1739).

CORNEA (Kornya, Somfa), jud. Caraş-Severin (bis. Adormirea, 1779, arsă 1788, reparată 1792—1794, zugrăvită 1829, refăcută 1862) [32]).

Fényes, VI, p. 205; Pesty, *Szörény*, II, p. 277—278; Popiţi, p. 42—43 (bis. 1790); Ciuhandu Gh., *Episcopii Vulcan şi Raţ*, indice (doc. 1833, locuitorii din Cornea cer bis. de la uniţi); Lotreanu I., *Banatul*, p. 145—146; Cornean N., *Caransebeş*, p. 223—224; Puia D., *Biserici vechi din depresiunea Mehadiei* (M.B., 1958, nr. 10—11, p. 34—37); Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 166 (satul amintit de la 1539).

R.I.S.B.C., 1946, p. 46 (despre arderea bisericii 1788 şi refacerea ei); Iorga N., *Arta românească în Banatul muntos* (B.C.M.I., 1938, p. 154) (foto pisanie bis. 1862); vezi şi Idem, *Probleme bănăţene*, p. 73—74 (pisania şi însemnări); *Cronica Banatului*, p. 212 (amintită bis. 1775), p. 222 (despre reclădirea bisericii, 1776); vezi şi indice (diverse evenimente petrecute în sat); p. 287—288 (despre refacerea bisericii arse în timpul războiului); p. 290—291 (idem a locuinţelor); F.D., 1924, nr. 7, p. 3 (despre construirea bis., 1779—1780).

CORNEREVA (Kornyaréve, Somosréve), jud. Caraş-Severin (bis. Adormirea, arsă de turci la 1788, reclădită 1797—1805, pictura restaurată 1936, refăcută 1968).

Iorga N., *Probleme bănăţene*, p. 72—73 (însemnări pe cărţi, sec. XIX); Pesty, *Szörény*, II, p. 281—285; Fényes, VI, p. 205; Cornean N., *Caransebeş*, p. 224—226; Lotreanu I., *Banatul*, p. 146, (bis. din 1836); Popiţi, p. 42—43 (bis. 1812); R.I.S.B.C., 1946, p. 46 (despre arderea bisericii, 1788, cînd s-a făcut una de nuiele); „Altarul Banatului", II, 1945, nr. 8—10, p. 290 (originea numelui); vezi şi Cotoşman Gh., *Autohtonia românilor*,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

p. 26 ; Suciu C., *Dicționar*, I., p. 166 (satul amintit de la 1518) ; M.B., 1968, p. 143.

CORNEȘTI (Jadani, Zsadány), jud. Timiș (bis. din 1823).

Csánki, II, p. 72 ; Borovszky, *Temes*, p. 75 ; Lotreanu, *Banatul*, p. 225—226 ; Vuia Iuliu, *Școlile românești bănățene în sec. XVIII. Studiu istoric*, Orăștie, 1896 (și despre școala din Jadani) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 167 (amintit de la 1334, o dată cu preotul) ;

Micu Emilian, *O pagină din istoria culturală a românilor bănățeni. Epoca, viața și scrierile neuitatului apostol al românilor bănățeni Mihai Roșu alias Martinovici (1750—1822)* („Dreptatea", Timișoara, 22. IX./4. X. 1894 și urm.) (născut la Jadani) ; Damșa Ioan, *Studiu critic asupra vieții lui Mihai Roșu alias Martinovici* (ibidem, 20. X./1. XI. 1894 și urm.) (face unele considerații despre articolul lui E. Micu) ;

Badiu Nicolae, *Ion Ioviță și monografia comunei Jadani, jud. Timiș-Torontal*, Timișoara, (f. a.), 16 p. ; Almásy Dénes, *A Zsadányi és Törökszentmiklósi Almásy grófog* [Grofii A. din Cornești și T.], Kétegyháza, 1903, 147 p. (sec. XVII—XIX). Prezentarea lui Sz(ádeczky) B., E.M., XX, 1903, p. 165—166.

CORNI, vezi Cornea.

CORONINI, vezi Pescari.

COȘARI (fost Chizdia, Kizdia, Kisgye), jud. Timiș (bis. de lemn și piatră dezafectată în 1966 ; bis. Buna Vestire, 1832) [33]).

Borovszky, *Temes*, p. 58 ; *Schematismus Oradea Mare*, 1833, p. 50, 1834, p. 51—52, 1836, p. 52, 1844, p. 82 ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 31, 1891, p. 31 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 258—259 (bis. veche) ; Ciuhandu Gh., *Episcopii Vulcan și Rat*, indice ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 130—131 ; Popiți, p. 14—15 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 169 (satul amintit de la 1440) ; Traian, *Santirea unei biserici* (B.Ș., 1879, p. 6) (din Chișdia) ; M.B., 1969, p. 766.

COȘAVA (Coșoa, Koszova), jud. Timiș (bis. de lemn, sec. XVIII, 1776, reclădită tot de lemn 1893—1894 din materialul bis. vechi din Făget ; școală din 1853) [34]).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 287—288 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 228—230 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 147 (bis. din 1831) ; Popiți, p. 16—17 (bis. 1842) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 169 (amintit de la 1405) ; Mureșianu I. B., *Aspecte din trecutul bisericii bănățene* (M.B., 1969, nr. 7—9, p. 409—410) (despre Ivantie Popovici, parohul Coșavei la 1857) ; Mureșianu B. Ion, *Din trecutul școalei bănățene* („Dacia", 25. X. 1939, p. 2) (Școala de la Coșava, 1853).

COȘEVIȚA (Cosovița, Kossavica), jud. Timiș (bis. de lemn Adormirea, 1720 ? sau 1860) [35]).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 288 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 147 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 230—231 (bis. veche) ; Popiți, p. 16—17 ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 421 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 169—170 (sat mai nou de sec. XVIII).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

COȘTEI (Nagykostély și Kiskostély), jud. Timiș (bis. ante 1794, reclădită 1897 la C. Mare [36]).

Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia,* indice (știri despre parohie la mijlocul sec. XIX) ; Pesty, *Krassó,* II/1, p. 288—291 (două sate) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 231—232 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 148 (C. și C. de Sus) ; *Schematism Lugoj,* 1871, p. 21, 1891, p. 19 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 221—222 ; Popiți, p. 16—17 (bis. 1794) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 170 (două sate, amintite de la 1548 și 1597).

CRICIOVA (Kricsova), jud. Timiș (bis. de lemn sec. XVIII, dusă la Măguri, apoi bis. din 1888—1892) [37]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 276—278 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 235—236 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 150 ; Popiți, p. 16—17 (bis. 1851) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 174 (amintit de la 1444) ; *Sfințire de biserică* (F.D., 1929, nr. 33, p. 5) (bis. din Criciova, după reparații).

CRIVINA DE JOS (Strîmbătura, Krivina, Alsógörbed), jud. Timiș, (bis. Nașterea Maicii Domnului, ante 1796, reclădită 1854—1855, reparată 1930 ; școală din 1870) [38]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 278—279; Cornean N., *Caransebeș,* p. 238—239; Lotreanu I., *Banatul,* p. 150—151 ; Popiți, p. 16—17 (bis. 1796) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 421 (bis. de lemn adusă din Transilvania la mijlocul sec. XIX) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 177 (satul amintit de la 1470).

CRIVINA DE SUS (Felsőkrivina, Felsőgörbed), jud. Timiș (M bis. de lemn Sf. Paraschiva, 1676 sau 1778 ? ; restaurată 1969).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 279—280 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 238 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 151 ; Oprișa L., *Biserici de lemn monumente istorice* (M.B., 1965, nr. 1—3, p. 187—188) (descriere sumară) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 177 (satul amintit de la 1514—1516) ; M.B., 1970, p. 204.

CRIVOBARA (Krimarvára), jud. Timiș (capelă ; bis. din 1780).

Schematism Lugoj, 1871, p. 31, 1891, p. 32 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 260—261 ; Csánki, I, p. 761 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 151 (bis. din 1780) ; Popiți, p. 16—17 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 177 (amintit de la 1440).

CRÎȘMA, vezi Măgura.

CRUȘOVĂȚ (Krusovec, Körtvélypatak), jud. Caraș-Severin (bis. Cuv. Paraschiva, 1805—1810, zugrăvită 1824 [39]) ; reparată 1963).

Pesty, *Szörény,* II, p. 290—292 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 240—241 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 152 (bis. din 1750) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 177 (amintit de la 1447) ; M.B., 1964, p. 104.

„Archivum Europae Centro-Orientalis", 1941, p. 229 (despre numele Crușovăț).

CUIEȘTI, vezi Bocșa.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

CUPTOARE (Kuptoria), jud. Caraș-Severin (bis. Înălțarea, 1810, zugrăvită 1824, reparată 1866 și 1936 ; înaintea acesteia o bis. din sec. XVIII ; școala reclădită 1842) [40]).

Fényes, VI, p. 205 ; Pesty, *Szörény,* II, p. 287—289 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 242—243 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 152—153 ; Popiți, p. 42—43 (bis. 1783) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 184 (amintit de la 1501) ; Cotoșman Gh., *Vechile antimise din bisericile arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului* (M.B., 1967, nr. 4—6, p. 265) (și al bis. din Cuptoare, 1796) ; Frunzetti I., *Pictorii bănățeni din sec. XIX,* București, 1957, p. 29 (bis. zugrăvită 1824).

CURTEA (Kurtya), jud. Timiș (M bis. de lemn cuv. Paraschiva, 1794, zugrăvită 1804—1806, reparații 1966).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 303—304 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 245—246 (bis. din 1935—1937) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 154 ; Popiți, p. 16—17 (bis. 1783) ; Oprișa L., *Biserici de lemn monumente istorice* (M.B., 1965, nr. 1—3, p. 185—186) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 421 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 184 (satul amintit de la 1517—1518).

Cristache-Panait Ioana, *Contribuții la cunoașterea picturii bănățene din bisericile de lemn de la sfîrșitul sec. XVIII—începutul sec. XIX,* (SCIA, artă plastică, 1972, nr. 1, p. 125 și urm.) (despre pictura bis. din Curtea, 1804—1806).

CUTINA (Kuttina), jud. Timiș (bis. ante 1793).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 305—306 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 154—155 ; Popiți, p. 16—17 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 186 (amintit de la 1440).

NOTE

1) Pentru Caransebeș a se vedea și „Foaia diecezană", 1886—1950.

2) Despre reconstrucția primăriei din Caransebeș vezi doc. din 1819 iunie 7, 1821 iulie 19 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 263/3, f. 7—11, 216/18, f. 109—113).

3) Despre construirea spitalului militar și a închisorii vezi doc. din 1817 aprilie 14 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 178/13, f. 220—227).

4) Despre cazarma din Caransebeș vezi și Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 21/12, f. 56—63 (1771), nr. 125/2, f. 5—14 (1811) etc. Vezi și indice, vol. I—II, cu multe știri despre oraș, școli, diverse clădiri etc.

5) La 1566 Ioan Zapolya dăruia nobilului Ludovic Fiat locul pe care fusese școala papistașilor din Caransebeș (locum desertum schole papistarum). (Pesty, *Krassó,* III, p. 347 și Hurmuzaki, II/5, p. 594) ; vezi și p. 629—630. Despre școala silvică din Caransebeș vezi doc. din 1811 februarie 6 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 134/18, f. 328—343). Vezi și vol. I—II, indice (multe documente).

6) Despre reconstruirea sediului episcopal vezi doc. din 1795 iul. 22 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 64/30, f. 150—151, 64/31, f. 152—161) ; despre alte construcții doc. din 1811 ian. 2 (*ibidem,* 132/36, f. 467—470). Despre propunerea de demolare a vechii reședințe episcopale vezi „Dreptatea", 25. IV./7 mai 1897.

7) Despre m-rea franciscanilor din Caransebeș vezi și doc. din 1808 mai 23 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 111/69, f. 893—904).

8) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

9) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

10) Despre lucrările de restaurare ale bisericii de lemn (m-re) din Cebza la 1963, vezi dosarul din Arhiva Mitr. Banatului (cu planuri ale bisericii și descriere).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

11) La 1598 se spunea că Cenadul era pustiu şi că satele şi oraşele dintre Mureş şi Criş au fost arse de tătari (A. Veréss, *Documente*, V, p. 198).

12) La 1857 se spunea că, dacă se va ridica la Cenad o bis. catolică, cea veche va fi dată uniţilor împreună cu o şcoală. (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 893/1857). La 19 februarie 1858 preotul de acolo propune să se cumpere o casă pentru biserică, şcoală şi locuinţa preotului (*idem*, nr. 218/1858); vezi şi nr. 276/1858, 320/1858 passim, nr. 478/1861 (local pentru şcoală şi capelă) etc. La 18 martie 1863 se vorbeşte de „urzirea" făcută pentru ridicarea unei biserici (nr. 384/1863). La 4 februarie 1864 se opinează pentru transformarea bisericii catolice în biserică unită (nr. 189/1864). Apoi s-a revenit, urmînd a se ridica biserică nouă „însă numai cu vreo 8—10.000 fr." (*idem*, 1542/1864). La 9 iulie 1865, Oficiul edil din Becicherecul Mare cere „planurile vechi a edificandei biserici" revenite din Cenad (*idem*, nr. 1027/1865); vezi şi nr. 1308/1865, passim.

13) Vezi şi cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

14) Vezi şi cronica parohiei — unde se reproduc şi inscripţii şi însemnări, în arhiva Mitr. Banatului.

15) Vezi şi cronica parohiei — unde se reproduc şi inscripţii şi însemnări, cele mai multe noi — în arhiva Mitr. Banatului.

16) Vezi şi cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

17) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului, unde se reproduc şi însemnări de pe cărţi.

18) Despre cazarma din Ciacova vezi doc. din 1797 august 16 (Arh. St. Timişoara, nr. 71/91, f. 487—492); despre reconstruirea ei, doc. din 1820 februarie 20 (*ibidem*, 205/30, f. 301—302).

19) Vezi şi cronica parohiei, cu date despre cele două biserici, în arhiva Mitr. Banatului.

20) Despre construirea bisericii vezi şi doc. din 1821 febr. 13 şi 1824 febr. 6 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 211/23, f. 176—179 şi 233/19, f. 156—159).

21) Vezi şi cronica parohiei, unde se reproduc şi însemnări de pe cărţi, în arhiva Mitr. Banatului.

22) Despre fondurile destinate pentru edificarea bisericii revenite din Ciuchici, vezi Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 217/1864.

23) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului. Despre construirea bisericii vezi doc. din 1824 februarie 6. (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 233/17, f. 147—150).

24) Despre clopotul necesar bisericii din Lagerdorf vezi doc. din 1801 mart. 21 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 82/58, f. 484—489).

25) La 20 iunie 1857 se vorbeşte de locul dat pentru ridicarea bisericii revenite din Cîrnecea (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat., Lugoj, nr. 652/1857); despre ridicarea casei parohiale vezi *idem*, nr. 1029/1857; nr. 371/1859 (predarea locaului pentru capelă, şcoală şi casă parohială) şi nr. 833/1859, 886/1859 passim; la 17 septembrie 1859 se cere licenţă pentru facerea uşii la altar şi a treptelor „pentru mai comoda intrare" (nr. 938/1859); la 10 decembrie 1859 preotul arată „mai multe defecte a noului edificiu" şi cere facerea unui gard de zid (*idem*, nr. 1204/1859). Vezi şi nr. 158/1860 (plan pentru repararea edificiului Iagodician). La 4 martie 1860 se vorbea de „alt plan de adaptare" al capelei de aici (*idem*, nr. 189/1860). La 8 septembrie se spunea că „şcoala nu e adaptată după cuviinţă", (*idem*, nr. 799/1860). La 30 martie 1865 preotul cerea să se înceapă repararea edificiului bisericii (nr. 468/1865). La 1 septembrie al aceluiaşi an oficiul parohial „întreabă despre începerea reparării casei parohiale" (nr. 1343/1865. Vezi şi passim (multe documente rezumate).

26) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

27) Vezi şi cronica, bine informată a parohiei, unde se reproduc şi inscripţii, în arhiva Mitr. Banatului.

28) Despre mutarea unor locuitori din Clopodia la Petrovaselo vezi doc. din 1807 decembrie 9 (Arh. St. Timişoara. Actele arhivei militare, 103/19, f. 207—242). Vezi şi Penţia Nicolae, *Monografia comunei Român-Petre (Petrovosello) 1808—1908*, Oraviţa, 1911, p. 10—13 (listă de locuitorii din Clopodia).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

29) La 20 decembrie 1862 preotul unit din Clopodia arată că a așezat capela în casa sa, (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 12/1863). Despre această capelă există numeroase rezumate de documente în fondul amintit. La 14 aprilie 1867, uniții de aici cer pe seama lor școala locală (nr. 504/1867).

30) La 27 aprilie 1859 „campanariul" din Timișoara cere bani pentru „campanele" făcute bisericii unite din Comloș. (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 409/1859). La 27 mai 1859 protopopul unit de Arad arată că găsise școala și biserica în stare bună (*idem*, nr. 521/1859).

31) Despre crearea fostei parohii greco-catolice la Comoriște, vezi Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 1125/1857; la această dată existau două școli, una unită și una ortodoxă (*idem*, nr. 1258/1857); vezi și nr. 1371/1857. La 27 februarie 1859 se dăduseră 800 de florini pentru „instruirea" capelei unite din Comoriște. (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 210/1859). La 25 septembrie 1859 se propune „strămutarea capelei și școlii în edificiul notariului N. Moldovanu" (*idem*, nr. 1044/1859), iar la 29 august 1860 cumpărarea casei „spre acest scop" (nr. 751/1860); școala a continuat să funcționeze în case închiriate (vezi *idem*, nr. 357/1865 și passim).

32) Depre zidirea bisericii din Cornia, vezi doc. din 1780 august 12 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 41/12, f. 83/86).

33) În anul 1857 se dădeau bani pentru repararea bisericii foste unite și a casei parohiale din Chizdia. (Arhiva Mitrop. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 47/1857). La 23 iunie preotul de acolo arăta că suma dată pentru pictură nu ajunge (*idem*, nr. 619/1857). La 27 februarie 1858, preotul Paul Murgu din Iezvin se oferea să picteze el icoanele (*idem*, nr. 249/1858); despre „campana" bisericii vezi nr. 284/1858; despre reparații *idem*, 1032/1860 passim. La 7 mai 1861 se trimitea „planul adaptării localităților (clădirilor) parohiale spre revizuire" (*idem*, nr. 300/1861). La 20 ianuarie 1863 se cerea „colorarea" bisericii, dar nu s-a aprobat (nr. 54/1863). La 30 iunie 1865 se cerea unui meșter care se ocupa de clădirea casei parohiale „colandarea edificiului deplin" (nr. 983/1865); vezi și passim (multe rezumate de documente).

34) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

35) Vezi și cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

36) La 3 mai 1857 se spunea că se va folosi mai departe capela din Coștei pînă se va face o biserică nouă (Arhiva Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 466/1857). Despre edificarea unei bis. la Coșteiul Mic vezi nr. 768/1957. Despre necesitatea unui clopot pentru capela din Coștei, *idem*, nr. 869/1857; vezi și nr. 1257/1857, 925/1858 passim. Despre necesitatea construirii unei biserici vezi *idem*, nr. 364/1860. La 1862 urma să se clădească pe un loc din izlazul comunei (nr. 1019/1862); vezi și nr. 149/1862 passim. La 10 martie 1863 se arăta că se schimbase locul cu altul „mai aptu pentru edificarea bisericii" (nr. 323/1863); vezi și nr. 1737/1863 passim; nr. 342/1864 (pentru începerea edificării bisericii). La 3 martie 1865 se cere Înaltului Consiliu să „aplacideze" un fond de 400 de fl. pentru edificarea capelei (*ibidem*, nr. 308/1865); vezi și nr. 363/1866 și passim (numeroase documente rezumate). Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

37) Vezi și cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

38) Vezi și cronica parohiei, unde se reproduc inscripții și însemnări din sec. XIX, în arhiva Mitr. Banatului.

39) Despre construirea bisericii vezi doc. din 1812 mai 23, 1813 mai 10, 1818 martie 19 etc. (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 136/56, f. 637—639, 139/28, f. 414—421 și 189/48, f. 718—724). Vezi și indice vol. I—II.

40) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului. Despre construirea bisericii vezi și doc. din 1818 martie 19 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 189/48, f. 718—724).

În anul 1842 locuitorii din Cuptoare au cerut să fie scutiți de muncile obligatorii pe timp de un an, deoarece își construiau o școală nouă (Arh. St. Lugoj, Pref. jud. Severin, dos. 1/1842).

41) Despre unificarea mănăstirilor Baziaș, Cusici și Zlatița, vezi doc. din 1820 februarie 12 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 197/25, f. 243—276).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.fini.ro

D

DALBOȘEȚI (Dalbosfalva), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, sfințită la 1782, reclădită 1828, zugrăvită la 1832, reparată 1894, 1909—1910, cînd a fost repictată ; școală din 1808) [1]).

Christoph Gottlob Jähne, *Reise des Grafen von Hoffmannegg,* p. 186 (han, la sfîrșitul sec. XVIII) ; *Cronica Banatului,* p. 222 (despre sfințirea bisericii, 1782) și passim (diverse evenimente petrecute în sat) ; vezi și indice ; Cotoșman Gh., *Snygheliile sau gramatele Mitropoliei Banatului* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 324) (numire preot, 1770) ; „Dacoromania", VIII, 1934—1935, p. 175—179 (despre originea numelui) ; Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 225 și urm.) (diverse date despre sat, sec. XVIII—XX) ; vezi și *ibidem,* 1941, p. 33—46, 176—185 și 283—287 ; Pesty, *Szörény,* II, p. 50—51 ; Fényes, VI, p. 204 ; Cosma A., *Pictura românească,* p. 22 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 155—156 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 246—247 ; Popiți, p. 42—43 (bis. 1783) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 190 (amintit de la 1603) ;

Fenești Costin, *Contribuții la istoricul învățămîntului în granița militară bănățeană la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX,* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 102 (despre lipsa localului de școală la Dalboșeț, 1808).

DALCI (Dálcs), jud. Caraș-Severin (bis. Cuv. Paraschiva 1778, reparată 1877).

Nicola Ion, *Culegere de însemnări din cărțile noastre vechi* (M.B., 1965, nr. 10—12, p. 771—772) ; Pesty, *Szörény,* II, p. 51—52 ; Fényes, VI, p. 204 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 247—248 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 157 ; Popiți, p. 42—43 (bis. 1832) ; Cornean N., *Protopopul Ioan Tomici. La 130 de ani de la moartea lui* (M.B., 1969, nr. 7—9, p. 507) (învățător la Dalci, 1829) ; Vuia Iuliu, *Contribuții la istoria școalelor bănățene. Activitatea culturală a protopopului I. Tomici,* Caransebeș, 1923, 7 p. ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 190 (amintit de la 1534).

DAROVA (Daruvar), jud. Timiș (bis. evanghelică la Istvánfalva).

Kernuch A., *A bánáti evang.,* p. 216—224 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 191 (înființat la 1786) ; Milleker Felix, *Geschichte der Gemeinde Darova im rumänischen Banat. 1786—1930,* Vîrșeț, 1930, 15 p. (Banater Bücherei, XLIV).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

DEJANI (Radovanț, Dezsanfalva), jud. Timiș (bis. din sec. XVIII, ruinată la 1940 ; bis. catolică 1851).

Popiți Gr., *Date și documente,* p. 125 (despre locuitori mutați, 1818) ; Borovszky, *Temes,* p. 39 ; Milleker B., *Dezsánfalva története (1794—1908)* [Istoria satului Dejani], Vîrșeț, 1904 ; Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia,* indice (diverse știri despre parohie la mijlocul sec. XIX) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 248—250 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 158 (bis. din 1793) ; Popiți, p. 16—17 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 195 (amintit de la 1717) ; Orgonás Mihály, *Dejan (Dézsánfalva). Falutanulmány* [Dejan. Monografie de sat], Lugoj, 1942, 12 p. (din „Magyar Kisebbség", 1942, nr. 12) ;

Velikobečkerečki slikarski ateljei dvesto godina slikarstva u Zrenjaninu 1740—1940. Katalog izlozbe, Zrenjanin, 1969 (despre Nedelco Popovici, zugrav la bis. din Dejani) ; vezi și bibliografia.

DELINEȘTI (Delinyest), jud. Caraș-Severin (bis. Învierea, sec. XVIII, arsă la 1791 în timpul războiului austro-turc, reclădită 1838, renovată, pictura din 1869).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 137—138 ; Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 594—595) (însemnări, sec. XVIII—XIX) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 251—252 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 158—159 (bis. sec. XVIII) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 196 (amintit de la 1433).

DENTA (Dench), jud. Timiș (bis. catolică de piatră începutul sec. XIV [2]); bis. ortodoxă Adormirea, 1872 sau 1884 ; întăritură feudală existentă în sec. XVII).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 128—129 ; Pascu Caius, *Comuna Denta (Monografie istorică),* Timișoara, 1939, 43 p. ; Idem, *Istoria comunei Denta (jud. Timiș-Torontal)* („Brazde bănățene", II, 1939, p. 21—23, 31—32, 38—40, 45—48) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 252—254 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 159—160 ; Simu T., *Colonizarea,* p. 28 (colonizarea șvabilor, 1724) ; Popiți, p. 16—17 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 197 (amintit ca posesie de la 1322 și ca villa de la 1329) ; Milleker, p. 80—81 ;

Guboglu Mihail, *Călătoria lui Evliya Celebi Efendi în Banat (1660),* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 31 (despre palanca sau întăritura de la Denta) ; *Velikobečkerečki slikarski ateljei dvesto godina slikarstva u Zrenjaninu 1740—1940. Katalog izlozbe,* Zrenjamin, 1969 (despre Nedelco Popovici, zugrav la bis. din Denta) ; vezi și bibliografia.

DETA (Gheda), jud. Timiș (capelă nouă 1923 [3]) ; bis. catolică 1768).

Pesty, *Krassó,* III, p. 31, II/1, p. 130 ; Szmida Lajos, *Temesvármegyei Detta nagyközség multja és jelene* [Trecutul și prezentul comunei Deta din comitatul Timiș], Timișoara, 1900, 116 p. ; Idem, *Vergangenheit und Gegenwart der Grossgemeinde Detta im Temeser Comitate,* Timișoara, 1901, 120 p. ; Farkas László, *Detta magyarsága a bánsági magyarság sorskérdéseinek tükrében* [Populația maghiară din Deta în lumina soartei populației maghiare din Banat] („Magyar Kisebbség", XX, 1941, p. 328—346) ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden ent-*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

standen sind, I, Timișoara, 1923, p. 39—42 (despre satul Deta) ; *Kirchenweihe in Detta* (T. Z., 27. VII—28. VII. 1900) ; Milleker, p. 79—80 ;

Chevereșan Alexandru, *Monografia comunei Deta. Scrisă cu ocaziunea jubileului de 200 ani de la înființarea comunei, 1724—1924*, Timișoara, 1925, 178 p. (Text român și german ; istoricul satului, despre școli, biserici, ocupațiile locuitorilor etc.) ; Simu T., *Colonizarea*, p. 28 (colonizarea șvabilor, 1724) ; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország*, p. 254—255 ; Andronicus, *Das 200-jährige Detta* (T.Z., nr. 78, 5. IV. 1925) ; *Zur 200-Jahrfeier der Grossgemeinde Detta* (T.Z., nr. 104, 9. V. 1925, p. 2) ; vezi și 17. V. 1925, p. 2—3 și 26. V., p. 4 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 254—257 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 160—161 ; Popiți, p. 18—19 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 198 (amintit de la 1360).

DEZEȘTI (Dezest), jud. Caraș-Severin (bis. ante 1797, reclădită 1912).

Pesty. *Krassó*, II/1, p. 129 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 257—258 ; Popiți, p. 42—43 (bis. 1797) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 199 (amintit de la 1583).

DINIAȘ (Dinyes), jud. Timiș (bis. din 1835).

Borovszky, *Torontal*, p. 125 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 161 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 200 (amintit de la 1723—1725).

DOBREȘTI (Dobrest), jud. Timiș (bis. ante 1779 ; școală mijlocul sec. XIX) [4]).

Csánki, I, p. 761 ; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 132—133 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 161—162 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 258—260 (Dobrița, bis. din 1802) ; Miloia I., *Constantin Daniel a fost sîrb sau român?* („Luceafărul", 1935, nr. 1, p. 21 și urm.) (autorul iconostasului bis. din Dobrița, 1852—1855 ; citează și o lucrare a lui Berkeszi) ; Vezi și Frunzetti I., *Pictorii bănățeni din sec. XIX*, București, 1957, p. 56 ; Popiți, p. 18—19 ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 21, 1891, p. 19 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 223 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 204 (amintit de la 1477).

DOCLIN (Doklin), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, sec. XVIII, ante 1790, renovată 1891 și 1963—1964).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 135—136 ; Ivan Iosif, *Renovarea și repararea bisericii noastre gr.-or.-rom. din Doclin* (F.D., VI, 1891, nr. 44, p. 5) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 162—163 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 260—261 ; Popiți, p. 42—43 (bis. 1790) ; Suciu C., *Dicționar, I*, p. 205 (amintit de la 1597) ; M.B., 1964, p. 626.

DOGNECEA (Dognácska), jud. Caraș-Severin [5]) (bis. catolică din 1740 ; bis. ortodoxă Sf. Gheorghe, 1795 ; zugrăvită 1859, pictura restaurată la 1925 ; școală din 1868).

T.A., 1871, p. 552 (bis. catolică la 1766) ; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 134—135 ; Simu T., *Colonizarea*, p. 29 (colonizarea șvabilor, 1722) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 261—262 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 163 ; Cosma A., *Pictura românească*, p. 23 ; Popiți, p. 42—43 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 205 (amintit de la 1722, fost oppidum camerale) ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Konstantiny Johann, *Denkschrift über die banater Bergwerke Oravitza, Moldova, Saska, Dognacska, Bogschan, Resitza und ihre Filialen mit Rücksicht auf das Gemeindewesen als Beitrag zur Geschichte dieser Bergwerke*, Timișoara, 1857, VI+109 p.; Griselini Fr., *Versuch einer politischen und natürlichen Geschichte des temeswarer Banats in Briefen an Standespersonen und Gelehrte*, Viena, 170, p. 75—78 [despre minele de la Dognecea]; vezi și Wollmann Volker, *Dezvoltarea tehnicii miniere din munții Cărășeni în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea* („Banatica", 1971, p. 202—203 passim);

Birou Virgil, *Aspecte de cult de la începutul secolului al XVIII-lea în localitățile miniere cărășene* (M.B., 1964, nr. 4—6, p. 235—238). (Date sumare despre biserică).

DOLAȚ (Dolác), jud. Timiș (bis. catolică din 1839; capelă ortodoxă 1928) [6]).

Csánki, II, p. 34; Borovszky, *Torontal*, p. 43; Lotreanu I., *Banatul*, p. 163—164; Popiți, p. 18—19; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 205 (amintit de la 1333).

DOMAN (Domány), jud. Caraș-Severin, (bis. Adormirea, 1782, zugrăvită 1863—1870).

Fényes, IV, p. 435; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 136—137; Cornean N., *Caransebeș*, p. 265—266; Lotreanu I., *Banatul*, p. 164 (bis. din 1805); Popiți, p. 42—43 (bis. 1804); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 207 (amintit de la 1370).

DOMAȘNEA (Domasnya), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Atanasie, sec. XVIII sau începutul sec. XIX, zugrăvită la 1834 [7]); școală ante 1808).

Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 74 (însemnare sec. XIX); Fényes, VI, p. 204; Pesty, *Szörény*, II, p. 55—60; Iorga N., *Arta românească în Banatul muntos* (B.C.M.I., 1938, p. 147—150) (Foto obiecte biserică); Nicola Ion, *Culegere de însemnări din cărțile noastre vechi* (M.B., 1965, nr. 10—12, p. 773); Lotreanu I., *Banatul*, p. 164—165 (bis. din 1807); Cornean N., *Caransebeș*, p. 266—268 (bis. din 1807—1817); Popiți, p. 42—43 (bis. 1790); Cosma A., *Pictura românească*, p. 22; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 206 (amintit de la 1326);

Fenești Costin, *Contribuții la istoricul învățământului în granița militară bănățeană la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX*, în *Studii de istorie a Banatului*, II, p. 102 (situația școlii din Domașnea la 1808).

DRAGOMIREȘTI (Dragomirest), jud. Timiș (bis de lemn Nașterea Maicii Domnului, 1754, după tradiție adusă de la Zorlențul Mare; restaurată 1969).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 120—122; Cornean N., *Caransebeș*, p. 268; Lotreanu I., *Banatul*, p. 166 (bis. din 1777); Popiți, p. 18—19 (bis. 1774); Oprișa Longin, *Biserici de lemn, monumente istorice din arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului* (M.B., 1967, nr. 7—9, p. 553—544) (descriere); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 208—209 (amintit de la 1439); M.B., 1970, p. 204.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Cristache-Panait Ioana, *Contribuții la cunoașterea picturii bănățene din bisericile de lemn de la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX*, (SCIA, 1972, artă plastică, nr. 1, p. 124) (despre pictura bis. din Dragomirești).

DRAGȘINA (Dragsina, Temesfalva), jud. Timiș (bis. Sf. Apostoli, de lemn, ante 1737, reclădită de zid 1869, sfințită 1882) [8]).

Csánki, II, p. 35 ; Borovszky, *Temes*, p. 100 ; T.A., 1871, p. 210 (despre sat) ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 64—71 (despre originea slavă a numelui satului) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 166 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 268—270 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 166—167 (bis. din 1866) ; Popiți, p. 18—19 (bis. 1737) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 209 (amintit de la 1442).

DRĂGOEȘTI (Drágonyfalva), jud. Timiș (bis. din 1784).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 119—120 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 185—190 (despre vechimea așezării ; arată că nu a fost a familiei Drag) ; recenzia lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 172—173 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 168 ; Popiți, p. 18—19 (bis. 1852) ; Suciu C., *Dicționar*, p. 210 (amintit de la 1365).

DRĂGȘINEȘTI (Drágfalva), jud. Timiș (bis. din 1900).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 122—123 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 270—271; Lotreanu I., *Banatul*, p. 167—168 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 210 (amintit de la 1453).

DRENCOVA, jud. Caraș-Severin (ruinele unei cetăți medievale așezate pe malul Dunării, fostă Stănilăuți, avariată de turci la 1432, a fost încredințată de Iancu de Hunedoara familiei Bizere ; ruinată în sec. XVI.—XVII).

Ilie Ghenadie, *Un călător francez prin Banat la începutul sec. XIX* („Luceafărul", IV, 1938, nr. 3—4, p. 50) (despre Drencova) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 52—55 ; Moisi, *Clisura*, p. 286—287 (despre sat) ; Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăți medievale din Banat*, în vol. *Studii de istorie a Banatului*, Universitatea din Timișoara, 1969, p. 47—49 ; Boleszny Antal, *Kézikönyv az al-Dunán Szerb-, Oláh- és Bolgárországban utazók számára*, Orșova, 1870, p. 102—103.

DRINOVA (Derenyő), jud. Timiș (bis. ante 1801, reclădită 1900—1909 ; ușile împărătești din 1745, zugrăvite de Grigore zugravul).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 130—132 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 271—272 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 168—169 ; Popiți, p. 18—19 (bis. 1801) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 424—425 (despre bis. de lemn, ușI împărătești) ; Suciu C., *Dicționar, I*, p. 211 (amintit de la 1514—1516).

DUBEȘTI (Dubesd), jud. Timiș (bis. de lemn din sec. XVIII sau de la 1650 ?, restaurată 1959, cînd a fost așezată pe fundație de piatră) [9]).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 138—139 ; Popiți, p. 18—19 (bis. 1852) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 169—170 ; Oprișa Longin, *Biserici de lemn, monumente istorice din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului* (M.B., 1967,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

nr. 7—9, p. 547—548) (descriere sumară) ; M.B., 1960, nr. 1—2, p. 118 (reparații generale la bis. de lemn foarte veche) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 211 (amintit de la 1514—1516).

Cristache-Panait Ioana, *Contribuții la cunoașterea picturii bănățene din bisericile de lemn de la sfîrșitul sec. XVIII—începutul sec. XIX*, (SCIA, artă plastică, 1972, nr. 1, p. 124 și urm.) (despre pictura bis. din Dubești).

DUBOZ (Temesdoboz), jud. Timiș (bis. de lemn din 1755, apoi bis. din 1925).

Csánki, II, p. 33 ; Borovszky, *Temes*, p. 100 ; A.B., 1929, fasc. 3, p. 67 (descriere bis. de lemn) ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 139—145 (despre originea satului de la familia Duboz, derivînd din slavul duboice=doagă) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 169—171 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 272—273 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 170 (bis. sec. XVIII) ; Popiți, p. 18—19 (bis. 1825) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 211 (amintit de la 1333).

DUDEȘTII NOI (fost Beșenova Nouă, Ujbesenyő, Neubeschenowa), jud. Timiș (bis. catolică din 1751. Bis. ortodoxă nouă din 1970).

*Cronica Banatului, i*ndice (despre colonizarea satului, 1730) ; T.A., 1871, p. 608—647 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 67 ; Wettel Fr., *Beiträge zur Chronik der Gemeinde Neubeschenowa*, Timișoara, 1930, 169 p. ; Schmidt Heinrich, *Neu-Beschenowa. Herkunft d. Siedler Kt. entw. nach F. Wettel* („Deutsches Archiv f. Landes- u. Volksforsch.", 1939, p. 143) ; Dumitru Mihai, *Bei den Deutschen in einem Banater Dorf* („Neuer Weg", 16. II. 1951, p. 2) ; *Das Hausbuch des Matthias Siebold aus Neubeschenowa bei Temesvar 1842—78* („Volkskal. f. Heimatvertriebene aus d. Südosten", 1949. p. 112—122) ; Philippi Matz, *Neubeschenowa* („Neuland", 20. VII. 1952, p. 4) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 212 (amintit de la 1333) ; Petri Peter Hans, *Neubeschenowa. Geschichte einer moselfränkischen Gemeinde im rumänischen Banat*, Freilassing, 1963, 160 p.

DUDEȘTII VECHI (fost Beșenova Veche sau Mare, Obesenyő, Altbeschenova), jud. Timiș (bis. din 1804).

Csánki, II, p. 27, I, p. 694 ; Borovszky, *Csanad*, II, p. 54 ; Idem, *Torontal*, p. 95—96 ; Lotreanu I., *Baratul*, p. 66—67 ; Suciu C., *Dicționar*, I .p. 212 (amintit la 1213 ca terra castri Boseneu apoi ca oppidum) ;

Pall Francisc, *Informații inedite despre refugiați bulgari în Banat spre sfîrșitul sec. XVIII*, în *Studii de istorie a Banatului*, II, p. 69 și urm. (și despre așezarea lor la Dudeștii Vechi-Beșenova) ; vezi și Gattájai Gorové László, *A bánsági bolgároknak hajdani mostani állapotuk* [Situația de odinioară și de astăzi a bulgarilor din Banat], în *Tudományos Gyiijtemény*, XXI, vol. VIII, 1837, p. 27—65 și IX, p. 3—19 ; Coernig Karl, *Ethnographie der Oesterreichischen . . .*, III, Viena, 1857, p. 143—145) (despre colonizarea bulgarilor) ; *Die Bulgaren 200 Jahre im Banat. Ansiedlungsfest in Alt-Beschenowa. Viele Gäste aus Bulgarien* („Banater Deutsche Zeitung", 18. VIII. 1938, p. 4).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

DULEU (Dulău, Dulló), jud. Caraș-Severin (bis. din 1908).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 139—140 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 274—275; Lotreanu I., *Banatul*, p. 170—171 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 212 (amintit de la 1690—1700).

DUMBRĂVIȚA (fost Uisenteș, Sintești), jud. Timiș (bis. reformată din 1897, capelă din 1927) [10]).

Lotreanu, *Banatul*, p. 428 ; Popiți, p. 18—19 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 214 (sat întemeiat la 1891).

NOTE

1) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

2) Amintită la 1322 august 28, cînd magistrul Teodor de Voiteg o dă zestre împreună cu satul fiicei sale la căsătoria cu magistrul Gall, notar regal (*Documente*, veac. XIV, vol. II, p. 54). Vezi și cronica parohiei ortodoxe în arhiva Mitr. Banatului.

3) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

4) Despre „arendarea edificiului scolatisc" din Dobrești, vezi Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 662/1859. La 31 ianuarie 1861 se anunță mutarea școlii din casa unui locuitor în alta (*idem*, nr. 66/1861). Vezi și passim (multe documente rezumate relative la capelă unită). Vezi și lista iobagilor din Dobrești la 1815 cu mărimea sesiilor, taxele plătite etc. (Arh. St. Lugoj, Pref. jud. Severin, fond 13).

5) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului (cuprinde și date despre biserica catolică). Despre exploatarea minieră de aici, vezi Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare.

6) Vezi și cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

7) Despre biserică vezi doc. din 1811 februarie 6 și 1813 mai 10. (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 132/53, f. 780—784, 139/28, f. 414—421). Vezi și contractul pentru plata arhitectului în bani și cereale, din 1816 iunie 4 (*ibidem*, 163/10, f. 132—145), doc. din 1818 martie 19 (*ibidem*, 189/48, f. 718—724) etc.

8) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

9) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

10) Vezi și sumară cronică a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

E

EFTIMIE MURGU, vezi Rudăria.

ERSIG (Iersig, Jerszeg), jud. Caraş-Severin (bis. de lemn din sec. XVIII, zugrăvită la 1838, bis. catolică ante 1838).

Holban Maria, *Mărturii asupra rolului cnezilor de pe marile domenii din Banat în a doua jumătate a sec. XIV* (S.M.I.M., II, 1957, p. 407—420) (şi despre civitas Ersig); Pesty, *Krassó,* II/1, p. 238—242; Miloia I., *Bisericile de lemn din Iersig şi Cebza,* Timişoara, 1932, 12 p.; Miloia I., *Biserica de lemn din Iersig* (A.B., IV, 1931, nr. 2—4, p. 115—120) (descriere, inscripţie, foto); Lotreanu I., *Banatul,* p. 172; Cornean, *Caransebeş,* p. 350—351 (bis. din 1888—1889); Popiţi, p. 42—43; Teleguţ Mircea, *Două biserici de lemn la marginea cîmpiei Banatului* (M.B., 1968, nr. 1—3, p. 97—100) (de la sfîrşitul sec. XVIII, zugrăvită la începutul sec. XIX); Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 221—222 (amintit de la 1369).

EZERIŞ (Ezeres), jud. Caraş-Severin (bis. Adormirea, 1801).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 146—148 (Ezeres=Egres) şi 212—214 (Hezeres); Cornean N., *Caransebeş,* p. 277—279; Lotreanu I., *Banatul,* p. 173 (bis. din 1820); Popa Traian, *Românii din Banatul medieval* (R.I.S.B.C., 1943, iul.—aug., p. 118—122 (despre fam. Baciu şi satul Ezeriş, după Pesty); Popiţi, p. 44—45 (bis. 1791);

Cotoşman Gh., *Syngheliile sau gramatele mitropoliei Banatului* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 328—330) (numire preot, 1801); Idem, *Cronica de la Ezeriş din ţara Banatului* (M.B., XVI, 1966, nr. 1—3, p. 102—116) (scrisă de preoţii din Ezeriş între 1788—1872; se reproduce); Suciu I., *Revoluţia 1848—1849,* indice (despre luptele din această epocă); Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 223 (amintit de la 1319).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

F

FĂDIMAC (Fagymak), jud. Timiș.

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 157 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 173 ; Popiți, p. 18—19 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 225 (satul amintit de la 1488).

FĂGET (Facset), jud. Timiș, (cetate medievală, sec. XVI, existentă în sec. XVII ; bis. ortodoxă de lemn Adormirea, ante 1780, reclădită 1890 [1]), cînd bis. veche a fost vîndută comunei Coșava ; bis. catolică 1733, reclădită 1849).

Birăescu Traian, *Banatul sub turci,* Timișoara, 1936, anexe, p. X (scrisoare din 1602 despre intenția tătarilor de a ataca castrul Făget) ; Guboglu Mihail, *Călătoria lui Evliya Celebi Efendi în Banat (1660)* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 41 (descrierea cetății Făget) ; B.Ș., 1905, p. 101 (descriere cetate, Evlia Celebi) ; Sestini D., *Viaggio curioso,* p. 309 (două biserici și han) ; Clarke Ed., *Travels in various countries,* VIII, p. 316 (han la 1800) ; Suciu I., *Revoluția 1848—1849,* indice (despre evenimentele care au culminat cu o răscoală țărănească) ; Ménessy Gyula, László Hangay, *Făget* („Magyar Kisebbség", XXI, 1942, p. 210—227) ; Pesty, *Krassó,* II/1, p. 148—154 (istoricul localității) ; Bodor A., *Temesvár és Délmagyarmagyarország,* p. 287—288 ; Lotreanu, *Banatul,* p. 173—175 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 279—281 ; Popiți, p. 18—19 (bis. 1733 și 1780) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 225 (satul amintit de la 1548, fost castrum).

FĂRĂȘEȘTI (Farasest), jud. Timiș (bis. de lemn, ante 1794, demolată 1930 ; reclădită tot de lemn 1927) [2]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 167—168 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 175—176 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 281—283 (bis. nouă) ; Popiți, p. 18—19 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 226 (satul amintit la 1548).

FENEȘ (Fényes), jud. Caraș-Severin [3]) (bis. de lemn Sf. Arhangheli, sfințită 1729, distrusă de război la 1788, refăcută ante 1798, apoi bis. Sf. Dumitru, 1835—1840, reparată 1888) [4]).

F.D., 1909, nr. 9, p. 4 (1755) ; Paica Vasile, *Monografia satului Feneș dimpreună cu monografia bisericii și școalei, cu prilejul serbării centenarului de la zidirea bisericii parohiale, 1835—1935,* Timișoara, 1935, 16 p. ; Cotoșman Gh., *Syngheliile sau gramatele mitropoliei Banatului* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 331—333) (numire preot, bis. Sf. Dumitru, 1816) ; Pesty, *Krassó,* II/1, p. 164 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 179—180 (bis. din 1840) ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Cornean N., *Caransebeș*, p. 284—285 (bis. din 1835) ; Popiți, p. 44—45 (bis. 1798) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 236 (amintit de la 1501).

FERDINAND, vezi Oțelul Roșu.

FERENDIA (Ferend), jud. Timiș (bis. Adormirea, 1849—1853).

Borovszky, *Temes*, p. 42 ; Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia*, indice (diverse știri despre parohie la mijlocul sec. XIX) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 180—181 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 287—288 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 236 (amintit de la 1717).

FIBIȘ (Temesfüves), jud. Timiș (bis. Sf. Gheorghe, sec. XVIII, ante 1779, reclădită 1810 sau 1829, reparată 1926 și 1958) [5]).

Borovszky, *Temes*, p. 103 ; Lotreanu, *Banatul*, p. 181 ; Popiți, p. 68—69 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 238 (amintit de la 1234) ; Szikrény Vilmos, *Fibis (Temesfüves)* („Magyar Kisebbség", 1940, p. 361—374) ;

Boeru Gh., *Cum s-a făcut înregistrarea fenomenelor demografice într-un sat din Banat din secolul al XVIII-lea pînă în prezent* („Sociologie rom.", IV, 1939, p. 90—93) (despre satul Fibiș).

Damșia Ioan, *Despre mănăstirea Fibișului în Banatu* (B.Ș., 1879, p. 127—128, 133—134, 141—142) (despre starea de ruină a m-rii, situată lîngă Seceani) ; Idem, *Earași despre mănăstirea Fibișului în Banat (ibidem*, p. 173—174, 182—183, 189—190, 197—199, 205—206) (îndeosebi despre vechimea așezării șvabilor în Banat).

FICĂTAR (Fikatár), jud. Timiș (bis. ante 1770).

Csánki, II, p. 26 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 191—196 (despre numele și originea satului) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 173—174 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 181—182 ; Popiți, p. 18—19 (bis. 1770) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 238 (amintit de la 1320).

FIZEȘ (Krassófűzes), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Arhangheli, 1715 sau 1758—1763).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 173—174 ; Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia*, indice (știri despre parohie la mijlocul sec. XIX) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 183 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 288—289 ; Popiți, p. 44—45 (bis. 1780) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 241 (amintit de la 1329) ; Milleker, p. 85—86.

FÎRDEA (Furdia, Ferde), jud. Timiș (bis. Coborîrea Sf. Duh, ante 1743, reclădită 1850).

Miloia Ioachim, *Un caet de cîntări din 1866* („Banatul", III, 1928, nov.-dec., p. 30—41) (Al unui elev din Fiziș-Caraș).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 170 ; Vuia Iuliu, *Districtus Walachorum. Cercurile românești bănățene*, Timișoara, 1930, p. 48—49 (și despre districtul Fîrdea) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 298—300 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 176—177 ; Popiți, p. 18—19 (bis. 1853) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 243 (amintit de la 1361) ;

Gruescu Partenie, în „Albina", 1870, nr. 107 ; Mureșianu I. B., *Contribuții la istoria bisericii bănățene din prima jumătate a sec. XVIII* (M.B.,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

1968, nr. 10—12, p. 643—644) (singhelie dată de episcopul de Rîmnic preotuluidin Fîrdea, 1743); vezi și MB.., 1969, nr. 7—9, p. 399.

FIRLIUG (Furloc, Furlug, Furluk), jud. Caraș-Severin, (bis. Adormirea, sec. XVIII, ante 1783, renovată 1947) [6]).

Schematism Lugoj, 1871, p. 27, 1891, p. 26; *Schematism istoric,* 1903, p. 243—244; Pesty, *Krassó,* II/1, p. 172—173; Lotreanu I., *Banatul,* p. 177—178; Cornean N., *Caransebeș,* p. 283—284; Popiți, p. 44—45 (bis. 1783); Suciu I., *Revoluția 1848—1849,* indice; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 243 (amintit de la 1690—1700, fost localitatea daco-romană Aixis); *Sfințirea bisericii din Fîrliug* (F.D., 1947, nr. 40—41, p. 2) (după renovare).

FOENI (Fény), jud Timiș (bis. din 1875; castelul fam. Mocioni, 1812). Csánky, II, p. 37; Lotreanu I., *Banatul,* p. 183—184; Cornean N., *Caransebeș,* p. 290—294; Popiți, p. 18—19; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 244 (amintit de la 1289); F.P., *Sfințirea bisericilor din Foeni și Sosdea* (F.D., 1926, nr. 48, p. 5—6) (bis. reparată, pictată și făcut zid împrejmuitor); Szolomayer József, *Mezőfény története* [Istoria comunei Foeni], Nagykároly, 1926, 61 p.; Botiș Teodor, *Monografia familiei Mocioni,* București, 1939, 473 p. (Și despre satul Foeni, unde această familie a avut case); Prezentarea lui Ștefan Pascu, „Revue de Trans.", t. V, 1939, nr. 3, p. 381—388; (Marienescu Atanasie ?), *Jocul și portulu romanilor din Feonu* (F.M.I.L., XXII, 1859, nr. 17, p. 125—126).

FOLEA (Folya), jud. Timiș (bis. Sf. Nicolae, sec. XVIII, reclădită 1825, reclădită din nou 1924—1926; altă biserică ante 1857) [7]).

Borovszky, *Temes,* p. 42; Lotreanu I., *Banatul,* p. 184—185; Cornean N., *Caransebeș,* p. 294—295; Popiți, p. 18—19 (bis. 1782); Suciu C., *Dicționar,* I, p. 244 (amintit de la 1341).

FOROTIC (Nărosdea), jud. Caraș-Severin (bis. Învierea, 1710 sau 1743). Pesty, *Krassó,* II/1, p. 168—169; Lotreanu I., *Banatul,* p. 185; Cornean N., *Caransebeș,* p. 295—297; Popiți, p. 44—45 (bis. 1798); Suciu C., *Dicționar,* I, p. 245 (amintit de la 1557).

FRANȚDORF, vezi Văliug.

FREIDORF (Szabadfalu), înglobat orașului Timișoara (bis. catolică din 1735 sau 1723 ?) [8]).

Nagy, I, p. 375; Simu T., *Colonizarea,* p. 29 (colonizarea șvabilor, 1723); Lotreanu I., *Banatul,* p. 186; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 246 (amintit de la 1828).

FREUDENTHAL, vezi Jamul Mare.

NOTE

1) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.
2) Vezi și cronica parohiei, făcută după informații verbale, în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

3) Despre mutarea satului Feneş vezi doc. din 1806 decembrie 10 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 99/8, f. 26—29).

4) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului, care are la bază monografia din 1935.

5) Vezi şi *cronica parohiei* în arhiva Mitr. Banatului.

6) La 19 mai 1859 preotul unit din Furloc arată că a găsit o casă corespunzătoare pentru capelă (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 492/1859); la 14 august 1859 acelaşi arată că găsise o casă pentru şcoală şi cerea un „comisar politic" pentru încheierea contractului (nr. 844/1859). Vezi şi nr. 1035/1859.

7) Despre capela şi locuinţa preotului unit din Folia, închiriate, vezi Arh. Mitropoliei Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 1124/1857. La 20 aprilie 1859 se spune că clădirile destinate pentru capelă şi locuinţa preotului „aşa sînt de ruinate, încît nu merită reparaţiune", astfel încît la 1 mai vor fi vîndute la licitaţie (*idem*, nr. 405/1859); vezi şi nr. 577/1859. Despre locul cumpărat pentru clădirea bisericii vezi *idem*, nr. 852/1860; la 24 decembrie 1860 se spune că „edificiul Csikian fiind aproape de ruinare", nu se poate cumpăra pentru capelă (*idem*, nr. 13/1861); despre „campana" capele, *idem*, nr. 290/1863; despre suma dată pentru edificarea capelei şi casei parohiale, *idem*, nr. 200/1864; despre locul destinat pentru biserică şi casa parohială, *idem*, nr. 331/1864. La 23 septembrie 1864 locuitorii se angajau să facă cîte 2 zile de lucru la ridicarea bisericii (*idem*, nr. 1431/1864). La 4 martie 1865 se cere Înaltului Consiliu să aprobe cumpărarea „fondului Csikyan" cu 250 fl. „pentru edificarea capelei şi casei parohiale" (*ibidem*, nr. 311/1865); la 21 septembrie acelaşi an se vorbeşte — în sfîrşit — de contractele încheiate pentru clădire (nr. 1449/1865); vezi şi passim (multe rezumate de documente). Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

8) Vezi şi cronica parohiei ortodoxe noi în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

G

GAD, jud. Timiș (bis. sîrbo-română din 1775 ; bis. ortodoxă nouă, 1928—1935 ; școală din 1854) [1]).

Csánki, II, p. 38 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 186—187 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 300—302 ; Popiți, p. 18—19 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 250 (satul amintit de la 1333) ; Ilieșiu Nicolae, *Încercări de monografie istorică, O comună în plin progres sau cum prin muncă asiduă se reînvie vechiul caracter românesc al comunei Gad* („Dacia", 19 febr. 1940, p. 8).

GAIUL MIC, jud. Timiș (bis. Sf. Maria, sec. XIV, ante 1364 ; bis. Nașterea Maicii Domnului, 1828, sfințită la 1832 ; turnul refăcut 1879 ; biserica reparată radical 1901, cînd se reface plafonul, acoperișul și pictura iconostasului ; renovată 1923 [2]) ; pictura din 1969).

Borovszky, *Temes,* p. 58 ; Pesty, *Krassó,* IV, p. 193 ; Ciuhandu Gh., *Episcopii Vulcan și Rat,* indice ; Bodea C., *Moise Nicoară,* p. 259 (preotul din Gaia amintit la 1817) ; Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia,* indice (diverse știri despre parohie la mijlocul sec. XIX) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 302—303 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 187 ; Popiți, p. 18—19 (bis. 1798) ; Rîmneanțu Petru, *Două clopote din secolul XV-lea sau al XVI-lea din Gaiu Mic* (M.B., XVI, 1966, nr. 1—3, p. 58—64) (Istoricul satului și despre o biserică Sf. Maria, existentă la 1364) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 250 (satul amintit de la 1597) ; Milleker p. 86 ; M.B., 1969, p. 773.

GAVOJDIA (Gavosdia), jud. Timiș (bis. de lemn Coborîrea Sf. Duh, „slabă" la 1755 ; reclădită de zid apoi, reclădită nava 1928, păstrînd doar turnul vechi).

F.D., 1909, nr. 9, p. 5 (1755) și 1909, nr. 10, p. 4 (fără bis. 1755, Găvoșdia) ; Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 596—597) ; (însemnări, sec. XVIII—XIX) ; Hîncu Gh., *Cartea românească veche în Biblioteca V. A. Urechia,* Galați, 1965, p. 26 (însemnare, 1826) ; Pesty, *Krassó,* II/1, p. 177—179 ;

Cartea veche românească în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare din București, Buc., 1972, p. 112 (însemnări 1798—1838, bis. din Gavojdia).

Dragomir S., *Studii din istoria mai veche a românilor de pe teritoriul diecezei arădane* („Transilvania", XLVIII, 1917, p. 27) (Despre locul „pîrîul m-rii") ; *Sfințirea bisericii din Găvojdia* (F.D., 1928, nr. 47, p. 3—5) (după reclădirea navei ; din bis. veche s-a păstrat turnul) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 188—189 (bis. din 1730) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 304—305 ; Popiți, p. 20—21 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 252 (amintit de la 1447) ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Bălan Iosif, *Numiri de localități*, Caransebeș, 1898, p. 29—30 (originea numelui); *Lugos és Gavosdia régi határai* [Vechile hotare ale Lugojului și Găvojdiei] (T.R.E.K., 1875, nr. 2, p. 149—150).

GĂTAIA (Gáttája), jud. Timiș (bis. Învierea, 1794—1797, pictura din 1806, zugrăvită 1924; bis. catolică din 1843 sau 1863; școala renovată 1873) [3]).

Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia*, indice (diverse știri despre parohie, mijlocul sec. XIX); Pesty, *Krassó*, II/1, p. 176—177; Lotreanu I., *Banatul*, p. 188; Cornean N., *Caransebeș*, p. 305—306; Popiți, p. 18—19 (bis. 1783 și 1843); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 253 (amintit de la 1323);

Brătulescu Victor, *Zugravi și biserici din Banat. Biserica din Gătaia* (M.B., XI, 1961, nr. 7—12, p. 44—47) (Descrierea icoanelor, inscripții, descrierea picturii noi, listă de cărți).

GELU (Chetfel), jud. Timiș (bis. din 1747).

Borovszky, *Temes*, p. 54; Lotreanu I., *Banatul*, p. 191; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 254 (amintit de la 1454).

GHERMAN (German, Ermeny), jud. Timiș (capelă [4]); bis. ante 1778, reclădită 1878).

Schematism Lugoj, 1871 p, 46, 1891, p. 49; *Schematism istoric*, 1903, p. 320; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 144—146; Lotreanu, *Banatul*, p. 191—192; Cornean N., *Caransebeș*, p. 310—311; Popiți, p. 20—21 (bis. 1778); Miloia I., *Numele comunei Gherman* (A.B., 1931, nr. 1, p. 126) (de la Ermen);

Pascu Caius, *Monografia comunei Gherman (Timiș Torontal)*, 1943, 37 p., extras din „Voința Banatului"); Idem, *Stancu Raicu — un zugrav bănățean din secolul XVIII* (M.B., 1967, nr. 10—12, p. 734—735) (icoane pentru bis. din Gherman); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 258 (amintit de la 1323).

GHERTENIȘ (Gertenyes), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, 1824, pictată 1917, pictura restaurată 1965).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 186—191; Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia*, indice (știri despre parohie la mijlocul sec. XIX); Lotreanu I., *Banatul*, p. 192—193; Cornean N., *Caransebeș*, p. 311—313; Popiți, p. 44—45 (bis. 1791); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 258 (satul amintit de la 1380).

GHILAD (Gilád), jud. Timiș (bis. Sf. Arhangheli, 1762, reclădită 1824, renovată 1875, 1901, 1913, pictată 1937) [5]) și capelă).

T.A., 1872, p. 453; Borovszky, *Temes*, p. 47—48; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 36, 1891, p. 36; *Schematism istoric*, 1903, p. 281—282 (capelă); F.D., 1914, nr. 49 (repararea bis.); Lotreanu I., *Banatul*, p. 193; Cornean N., *Caransebeș*, p. 313—315; Popiți, p. 20—21 (bis. 1779); Ghilezan Moise, *Sate bătrîne* („Dacia", 11. X. 1939, p. 2) (despre Ghilad; și însemnări de pe cărți); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 259 (satul amintit de la 1212).

GHIRODA (Györöd), jud. Timiș, (bis. din 1802, demolată în 1935).

Borovszky, *Temes*, p. 48; Lotreanu I., *Banatul*, p. 193—194; Popiți, p. 20—21 (bis. 1780); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 260 (amintit de la 1389).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

GHIZELA, jud. Timiș.

Retzler Johann, *Ghisela. Die kurze Geschichte eines Schwabendorfes (50-jähriger Bestand der Gemeinde Ghisela, 1883—1933),* Timișoara, (1933), 28 p.

GIARMATA (Iarmata, Temesgyarmata, Jahrmarkt), jud. Timiș (capelă ortodoxă din 1946 [6]) ; bis. catolică din 1730).

Simu T., *Colonizarea,* p. 30 (colonizarea șvabilor, 1721) ; Borovszky, *Temes,* p. 103—104 ; Demele Franz, *Temesgyarmat. Ein Beitrag zur Geschichte der Entstehung und Entwicklung dieser Gemeinde und Pfarre Gyarmata,* Innsbruck, 1913, 45 p. [despre înființarea comunei și parohiei] ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* I, p. 50—54 ; Lotreanu I., *Banatul.* p. 194—195 ; Popiți, p. 20—21 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 261 (amintit de la 1334) ; Radvánszky Béla, *Magyar Köriratú pecsétek a XIV és XV századból* („Századok", 1880, p. 483—485) (și pecetea satului Giarmata sau Iermata, 1511).

Kisch Gustav, *Das Banat im Spiegel seiner Ortsnamen* („Banater Deutsche Kulturhefte", II, 1928, nr. 3, p. 1—43) (și despre numele Ghiarmata). Prezentare în „Ung. Jahrbuch", IX, 1929, p. 365—366.

GIERA (Geur, Gyér), jud. Timiș (bis. catolică de piatră Toți Sfinții, începutul sec. XIV) [7]).

Borovszky, *Torontal,* p. 50 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 195 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 261 (amintit de la 1322).

GIROC (Ghiroc, Gyüreg), jud. Timiș (bis. din 1759).

Borovszky, *Temes,* p. 48 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 195 ; Popiți, p. 20—21 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 262 (amintit de la 1371—1372).

GIULVĂZ (Gyülvesz), jud. Timiș (bis. Adormirea, 1725—1730, zugrăvită 1912, turnul reclădit 1936 ; școală din sec. XIX, reclădită 1892) [8]).

Borovszky, *Torontal,* p. 125 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 196 (bis. din 1804) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 315—316 ; Popiți, p. 20—21 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 263 (amintit de la 1433) ; Milleker, p. 88—89.

GIURGIOVA (Jurjova, Zsurzsova), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Gheorghe, 1770—1775, turnul 1841, bis. restaurată 1880, pictată 1882) [9]).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 327 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 197 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 317—318 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 263 (amintit de la 1285).

GÎRBOVĂȚ (Gerbovec), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, 1780, zugrăvită 1831, reclădită 1871—1873).

Cronica Banatului, p. 222 (despre zidirea bis., 1780) ; Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 225 și urm.) (diverse date despre sat, sec. XVIII—XX ; bis. din 1790) ; vezi și *ibidem,* 1941, p. 33—46, 176—185, 283—287 ; Pesty, *Szörény,* II, p. 71—72 ; Cosma A., *Pictura românească,* p. 22 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 189 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 307—308 ; Popiți, p. 44—45 (bis. 1790) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 265 (amintit de la 1608) ; Kisch Gustav, *Das Banat im Spiegel*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

seiner Ortsnamen, Timișoara, 1928, p. 7 (extras din „Banater Deutsche Kulturhefte", II, 1928, nr. 3, p. 1—43) (crede că numele Gîrbovăț vine de la Gîrbov ; în „Dacoromania", VI, 1929—1930, p. 348, Șt. Pașca afirmă că e luat din limba sîrbă).

Golan Viorica, *Din istoria școalelor grănicerești bănățene*, în vol. *Studii de istorie a Banatului*, Timișoara, 1969, p. 115—130 (și despre școala din Gîrbovăț).

GÎRLIȘTE (Gerlistye), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, 1825—1826, zugrăvită 1865—1868, reparată 1969).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 184—186 ; Popovici Axentie, *Date din istoricul unației la Gîrliște* (F.D., 1939, nr. 34 și urm.) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 190 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 309—310 ; Popiți, p. 44—45 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 265 (amintit de la 1535) ; Birou Virgil, *Crucile de piatră de pe Valea Cărașului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 646 și urm.) (descrie crucile din cimitirul satului) ; vezi și extrasul, Timișoara, 1941, p. 32—36 ; M.B., 1969, p. 559—560.

GÎRNIC (Szörénybuzás), jud. Caraș-Severin (bis. catolică din 1848).

Pesty, *Szörény*, II, p. 564—565 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 190—191 ; Moisi, *Clisura*, p. 270—272 ; Popiți, p. 44—45 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 265.

Schlögl Heinrich, *Bilder aus der tschechischen Ansiedlungsgeschichte in Rumänisch-Banat* (T.Z., 13. V., 26. V., 5. VI., 19. VI., 10. VII., 24. VII., 31. VII., 7. VIII. 1925) (Cu prilejul împlinirii a 100 de ani) ; Alexandru-Dobrițoiu Teodora, *Istoricul așezării cehilor în Banatul de Sud* („Romanoslavica", XII, 1965, p. 139—144) (Și despre așezarea lor la Gîrnic).

GLADNA MONTANĂ (Németgladna), jud. Timiș (bis. din 1894).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 810—182 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 197 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 318—319 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 265 (amintit de la 1454) ;

Juhász K., *Tschanader Diözese*, p. 165—172 (m-rea catolică Galad= Glad) ; Cotoșman Gh. *Banatul și biserica românească bănățeană în epoca principilor naționali. I. Principele Glad*, Caransebeș, 1947 (din „Alt. B.", 1947, nr. 7—12), Marienescu At., *Studii despre celți și numele de localități* (F.D., 1895, nr. 49, p. 3) (Gladna de la gal=apă mică) ; Szentkláray Jenő, *Krassó vármegye öshajdana* [Trecutul îndepărtat al comitatului Caraș), Budapesta, 1900 (și despre Glad și formațiunea sa politică).

GLADNA ROMÂNĂ (Romángladna), jud. Timiș (bis. ante 1780).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 182 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 198 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 319—320 ; Popiți, p. 20—21 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 266 (amintită de la 1784).

GLIMBOCA (Novákfalva), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, începutul sec. XIX su 1824 ; mărită și pictată 1969).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty, *Szörény*, II, p. 78—82 ; Lot[illegible]anu I., *Banatul*, p. 320—321 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 198—199 ; P[illegible]opiţi, p. 44—45 (bis. 1794) ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 266 (amintit de la [illegible]370 ca villa Novak) ; M.B., 1969, p. 774.

GLOBUCRAIOVA (Kiskirálymezõ), jud. [illegible]Caraş-Severin (bis. de lemn Sf. Nicolae, c. 1750, reclădită de zid 1836 ; [illegible]is. reparată radical 1903, repictată 1909 ; iconostasul păstrează pictura veche) [10].

Pesty, *Szörény*, II, p. 84—85 ; Lotrea[illegible]nu I., *Banatul*, p. 199—200 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 321—322 ; Popiţi[illegible] p. 44—45 (bis. 1824) ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 266 (amintit de la 1547).

GLOBURĂU (Globuriu, Golbor), jud. C[illegible]raş-Severin (bis. Sf. Arhangheli, 1775—1776, fostă catolică pînă la 1799, [illegible]ugrăvită 1943).

Cronica Banatului, p. 208 (despre [illegible]finţirea bisericii, 1775 ; vezi şi indice (bis. filială la Plugova, despre f[illegible]ga locuitorilor de frica turcilor etc.) ; Iorga N., *Probleme bănăţene*, p. [illegible]6 (însemnări sec. XVIII—XIX, Globul Rîului) ; Cotoşman Gh., *Inscripţii* [illegible] *însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 597) (însemnări, sec. XIX) ; Pesty, *Sz*[illegible]*rény*, II, p. 85—86 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 322—324 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 199—200 ; Popiţi, p. 44—45 ; Iorga N., *Arta românească în* [illegible] *Banatul muntos* (B.C.M.I., 1938, p. 147) ; Puia D., *Biserici vechi din d*[illegible]*presiunea Mehadiei* (M.B., 1958, nr. 10—11, p. 32—34) (descriere, icoan[illegible] ;

Golopenţia Nicolae, *Din trecutul u*[illegible]*i comune bănăţene : Globurău, judeţul Severin* („Dacia", V, 1943, nr. 23[illegible], 23 oct.) ; *Sfinţirea bisericii din Globurău* (F.D., 1943, nr. 41, p. 2—4) ([illegible]n 1775—1799 catolică ; repictată în 1943) ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 266 ([illegible]atul amintit de la 1584) ; Răzvan Andrei, *Rezistenţele strămoşilor la „Gra*[illegible]*iţa bănăţeană"* („Soc. de mîine", XX, 1943, nr. 1, p. 14—15). (Despre zidire[illegible]bis. din Globureu-Severin, 1775, devenită la 1799 ortodoxă).

GOIZEŞTI (Gojesfalva), jud. Timiş.

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 193—195 ; L[illegible]otreanu I., *Banatul*, p. 200 (bis. veche) ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 32[illegible] ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 268 (amintit de la 1514—1516).

GOLEŢ (Galacs), jud. Caraş-Severin ([illegible]is. Adormirea, ante 1808, reclădită 1840).

Pesty, *Szörény*, II, p. 83—84 ; Lotrea[illegible]nu I., *Banatul*, p. 200—201 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 326 ; Popiţi, [illegible]. 44—45 (bis. 1808) ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 268 (amintit de la 1468).

GORNIA (Liubcova de Sus, Gornyal[illegible]bkova), jud. Caraş-Severin (bis. Sf. Nicolae, ante 1793, reclădită 1834) [11].

Nagy, II, p. 203 ; Birou Virgil, *Cruc*[illegible]*e de piatră de pe valea Cărăşului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 462—464) (descrie [illegible]rucile din cimitirul satului Gornia) ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 326[illegible]328 (bis. 1834) ; Moisi, *Clisura*, p. 257—259 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 20[illegible] (bis. din 1844) ; Popiţi p. 44—45 (bis. 1793) ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 26[illegible] (amintit de la 1829).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

GORUIA (Gorony), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Apostoli, 1795—1802, pictată 1818).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 176, 195—186 (Garulia și Goruja) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 201—202 (bis. din 1704) ; Cornean, *Caransebeș,* p. 328—331 ; Popiți, p. 44—45 (bis. 1778) ; Puia Dănilă, *Biserici vechi de pe valea Carașului* (M.B., 1958, nr. 4—6, p. 88—94) (descriere ; și despre icoanele vechi) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 269 (amintit de la 1437).

GOTTLOB, jud. Timiș [12]) (bis. catolică din 1773, reclădită 1863—1865 ; școală germană din sec. XVIII, reclădită 1853. Capelă ortodoxă din 1965).

Borovszky, *Torontal,* p. 62 ; *Die Ortsnamen Triebswetter, Gottlob und Ostern* („Neuland", 5. VI. 1954, p. 6) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 269 (sat întemeiat la 1770—1771) ; Möller K., *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* I, p. 28—30.

GRABAȚ (Garabos), jud. Timiș (bis. catolică din 1764 ; bis. ortodoxă 1939).

Borovszky, *Torontal,* p. 49 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 202—203 ; Popiți, p. 20—21 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 270 (amintit de la 1764) ; Milleker, p. 86—87.

GRĂDINARI (fost Cacova [13]), Kákofalva), jud. Caraș-Severin (bis. veche din 1731 de la care se păstra turnul, reclădită 1906—1909) ; bis. reparată și pictată 1965).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 243—244 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 179—181 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 99—100 ; Popiți, p. 40—41 (bis. 1776) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 270 (satul amintit de la 1723—1725) ; Birou V., *Crucile de piatră de pe valea Carașului,* Timișoara, 1941, p. 45—48 ; M. B., 1965, p. 442.

GRĂNICERI (Ciavos), jud. Timiș.

Borovszky, *Torontal,* p. 35 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 270 (amintit de la 1256) ; Milleker Felix, *Geschichte der Gemeinde Csavos, pr. Tschawosch, 1247—1919* („Banater deutsche Kulturhefte", III, 1929, nr. 2, p. 1—7.

GREONI (Greovaț, Geröc, Pătrovăț), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, sec. XVIII, ante 1735 [14]) ; școală din aceeași vreme și capelă).

Trei inscripții din veacul al XVIII-lea, la I. Stoia-Udrea, *Studii și documente bănățene,* Timișoara, 1943, p. 29 (școală din 1735) ; *Schematism Lugoj,* 1871, p. 42, 1891, p. 44 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 305 (capelă) ; Pesty, *Krassó,* II/1, p. 191—192 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 332—334 (bis. ante 1777) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 203 (bis. prima jumătate a sec. XIX) ; Birou V., *Crucile de piatră de pe valea Carașului,* Timișoara, 1941, p. 45—48 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 270 (amintit de la 1597).

GRUNI (Gruin, Grüny), jud. Timiș (bis. de lemn, ante 1787, mutată pe alt loc la 1796 ; reclădită de zid 1891, pictată 1906—1907) [15]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 199—200 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 203—204) ; Popiți, p. 20—21 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 273 (amintit de la 1453).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

GUNGGUDYGHAZA (aşezare dispărută, fostă în vecinătatea satului Giera, Timiş (bis. catolică de piatră la începutul sec. XIV) [16]). Vezi şi Gier.

GUTTENBRUNN (Hidegkút), jud. Timiş.

Marki, II/1, p. 203 ; *Zweijahrhundertfeier der Gemeinde Guttenbrunn* (T.Z., 10. IX. 1924, p. 3—4) ; Simu T., *Colonizarea,* p. 29—30 (colonizarea şvabilor, 1723) ; *Die Familien der deutschen Gemeinde Guttenbrunn im rumänischen Banat* („Ahnen und Enken", 1934, nr. 3) ; Wamser H. F., *Die Herkunft der Ansiedler des Banater Dorfes Guttenbrunn* („Ahnen u. Enkel", III. 1936, p. 70—73) ; Herrschaft Hans, *Banater Schwaben : Guttenbrunn,* Timişoara, (1937), 203 p. ; Maenner Emil, *In der Urheimat der Guttenbrunner. Beiträge zur Siedlungsgeschichte d. Odenwälder Dorfes Guttenbrunn im rumänischen Banat* („Weinheimer Nachr.", 22. IV. 1938, p. 8) ; Idem, *In der Urheimat der Guttenbrunner* („Banater deutsche Zeitung", 23. IV. 1938, p. 2 şi urm.) ; Idem, *In der Urheimat der Guttenbrunner. Von wo stammen die Familien Ferch, Schmaler und Gölz? (ibidem,* 24. VII. 1938, p. 4 şi urm.) ; Idem, *Pfarrer Balthasar Paschinger und die Pfarrbücher von Guttenbrunn und Neuarad im Banat* („Deutsches Blut im Karpatenraum", Stuttgart. 1942, p. 141—149) ; Herrschaft Hans, *Guttenbrunn, ein Herzstück des Banat* („Neuland", Salzburg, 17. VIII. 1952, p. 4) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 276 (amintit de la 1463) ; Maenner E., *Guttenbrunn, Das Odenwälder Dorf im rumänischen Banat. Veröffentlichungen des Südostdeutschen Kulturwerkes,* München, 1958.

NOTE

1) Vezi şi cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

2) Vezi şi monografia parohiei din arhiva Mitr. Banatului. În ea se citează lucrarea preotului Al. Magda, *Mic istoric al comunei Gaiul Mic,* aflată în arhiva parohiei şi folosită la alcătuirea monografiei.

3) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

4) Vezi şi Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, passim (multe doc. rezumate despre capelă).

5) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului. Despre fosta capelă de aici, vezi documentele rezumate în registrele aflate în Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj.

6) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

7) Amintită la 1322 august 28, cînd a fost dată ca zestre împreună cu satul de către magistrul Teodor de Voiteg, fiicei sale, la căsătoria cu magistrul Gall, notar regal (*Documente,* veac. XIV, vol. II, p. 54). Vezi şi doc. din 1343 aprilie 4, prin care satul a ajuns în stăpînirea doamnei Clara, sora magistrului Ladislau (*ibidem,* vol. IV, p. 122).

8) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

9) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

10) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului ; aici se reproduce şi legenda unui crai Iova, de la care ar veni numele satului. Despre numele Craiova vezi şi N. Stoicescu, *Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din Ţara Românească,* I, sub numele Craiova.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

11) Despre cele două școli din Gornia la 1857 vezi Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 804/1857. Despre construirea bisericii din Gornia-Liubcova vezi doc. din 1816 martie 11 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 167/61, f. 597—606).

12) Despre sat vezi și Arh. St. Timișoara, primăria com. Gottlob, inv. nr. 724, unde se găsesc conscripții ale locuitorilor începînd de la 1843. Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

13) La 1800 august 6 locuitorii din Cacova cereau colonizarea în granița militară (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 79/84, f. 382—390).

14) La 30 decembrie 1865, parohul din Greovaț se oferă „a edifica singur o localitate (local) de capelă", solicitînd ajutor (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 86/1865).

15) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

16) Amintită la 1321 august 28, cînd satul a fost dat ca zestre de magistrul Teodor de Voiteg fiicei sale la căsătoria cu magistrul Gall, notar regal (*Documente*, veac. XIV, vol. II, p. 54).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

H

HARMADIA, vezi Armadia.

HĂUZEȘTI (Hînzești, Hegyest), jud. Timiș (bis. din 1882).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 209—210 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 204—205 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 334—335 ; Popiți, p. 20—21 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 285—286 (amintit de la 1464) ; M.B., 1958, nr. 12, p. 37 (repictarea bisericii).

HERENDEȘTI (Herés), jud. Timiș (bis. Sf. Apostoli, 1796, sfințită 1802, reparată 1855, 1896, 1902, cînd a fost pictată ; demolată și reclădită pe același loc 1931—1936 ; școală din 1842) [1]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 211 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 205—206 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 335—336 ; Popiți, p. 20—21 (bis. 1794) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 287 (amintit de la 1650).

HERNEACOVA (Aranyág), jud. Timiș (bis. catolică din 1825 ; bis. ortodoxă ante 1779).

Borovszky, *Temes,* p. 24 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 206 ; Popiți, p. 20—21 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 288 (amintit de la 1349).

HEZERIȘ (Hezeres, Lugosegres), jud. Timis (M bis. de lemn sec. XVII, Adormirea, zugrăvită 1770—1779, reparată 1941, 1949) [2]). Vezi și Ezeriș.

Cristache-Panait Ioana, *Cărți vechi în însemnări din bisericile mitropoliei Banatului* (M.B., 1969, nr. 4—6, p. 269) ; Pesty, *Krassó,* II/1, p. 112—113 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 206—207 ; Cornean N.. *Caransebeș,* p. 336—337 (bis. sec. XVIII) ; Popiți, p. 20—21 (bis. 1743) ; M.B., 1962, nr. 5—6, p. 261 (repararea bis.) ; M.B., 1961, nr. 1—4, p. 172—173 ; Oprișa L., *Biserici de lemn monumente istorice* (M.B., 1965, nr. 1—3, p. 189) (descriere sumară) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 288—289 (amintit de la 1401).

HISIAȘ (Hisziás, Hosszuság), jud. Timiș (biserică din 1859 [3]) ; bis. ortodoxă ante 1787).

Schematism Lugoj, 1871, p. 25, 1891, p. 23 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 234 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 207 ; Popiți, p. 20—21 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 290 (amintit de la 1488).

HITIAȘ (Hittyiás), jud. Timiș (bis. ortodoxă ante 1779, reclădită 1900).

Schematism Lugoj, 1871, p. 25, 1891, p. 23 ; *Schematism istoric,* 1903, 235 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 207—208 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 337—338 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk,* p. 173—177 (despre numele și vechimea satului) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 172 ; Popiți, p. 20—21 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 290 (amintit de la 1462).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

HODONI (Odoni, Hodony), jud. Timiș (bis. Sf. Dumitru, de lemn, sec. XVIII, reclădită 1812—1815, renovată radical 1913, pictată 1914) [4]).

Borovszky, *Temes,* p. 51 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 208 ; Popiți, p. 20—21 (bis. 1786) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 291 (amintit de la 1480) ; Mădru-Cocoș Traian, *Manuscrisul de la Hodoni* („Dacia", 25. XI. 1939, p. 10).

HODOȘ (Temeshódos), jud. Timiș, în apropiere de Recaș (biserică de lemn din 1774, mutată în curtea reședinței mitropolitane din Timișoara. Biserica de cărămidă existentă este de dată recentă.

Lotreanu I., *Banatul,* p. 209 ; Pesty, *Krassó,* II/I, p. 214—216 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 291 (amintit 1323) ; M.B., 1970, p. 788.

HODOȘ, jud. Timiș, în apropiere de Lugoj (bis. 1897) [5]).

Corneanu N., *Caransebeș,* p. 338—340 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 208—209 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 291.

HOMOJDIA (Homapatak), jud. Timiș (bis. de lemn Adormirea, 1782 ; școală din 1806) [6]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 216 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 209—210 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 340—341 ; Popiți, p. 22—23 (bis. 1848) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 293 (amintit de la 1514—1516) ; Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor,* p. 41 (numele satului).

HONORICI (Honoris), jud. Timiș (bis. ante 1789, reclădită 1903—1904).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 216—218 ; Pascu C. și Biberea E., *Monografia parohiei ortodoxe române și a școalei primare de stat din com. Honorîci, (jud. Severin),* Timișoara, 1939, 16 p. (Arhive Bănățene. Seria Studii și Cercetări. Extras din „Brazde bănățene") ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 210 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 341 ; Popiți, p. 22—23 (bis. 1789) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 294 (amintit de la 1371—1372).

HUSUSĂU, vezi Ususău.

NOTE

1) Vezi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului. Menționez că, la 1835, doi țărani din Herendești au predat împăratului austriac o plîngere împotriva abuzurilor moșierului local (Arh. St. Lugoj, Pref. jud. Severin, 236/269/1835, 3, 151/1836).

2) Vezi și sumara cronică a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

3) La 26 mai 1858 locuitorii uniți din Hisiaș se rugau să fie împrumutat locuitorul Moise Redneanțu care „voiește a le face baserică" (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 609/1858). La 14 februarie 1859 locuitorii doreau ei înșiși „a edifica o capelă" (*idem,* nr. 192/1859); vezi și nr. 265/1859. La 12 martie se cere un „individ basericesc" pentru a se hotărî unde va fi locul pe care să se edifice biserica (nr. 322/1859). La 17 aprilie 1859 se spune că Moise Redneanțu și Trăilă Petac așteptau cu lemnele gata cioplite să ridice biserica promisă (*idem,* nr. 377/1859). La 9 octombrie 1859 biserica „nou edificată" a fost sfințită (nr. 1001/1859). La 22 august 1860 se cerea să se facă proectele pentru ridicarea unei școli (*idem,* nr. 740/1860). Despre „campana" necesară capelei, *idem,* nr. 66/1863, 107/1863 etc. (numeroase scrisori despre contractele de închiriere a localurilor).

4) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

5) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

6) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

I

IABLANIȚA (Jablanica), jud. Caraș-Severin (bis. arsă de turci la 1788, după care se face una din nuele ; apoi bis. Nașterea Sf. Ioan, 1825).

R.I.S.B.C., 1946, p. 46 (despre arderea bisericii, 1788) ; *Cronica Banatului,* indice (diverse evenimente) ; Iorga N., *Arta românească în Banatul muntos* (B.C.M.I., 1938, p. 149) (foto inscripție, 1828) ; Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 598—599) (însemnări, sec. XVIII—XIX) ; Iorga N., *Probleme bănățene,* p. 77 (însemnări despre fuga locuitorilor la 1788 și construirea bis., 1825). Pesty, *Szörény,* II, p. 93—97 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 211 (bis. din 1780) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 342—343 ; Popiți, p. 44—45 (bis. 1789) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 300 (amintit de la 1402).

IAM (Jám), jud. Caraș-Severin (bis. sec. XVIII, c. 1777, reclădită 1896, pictată 1898) [1]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 234 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 211—212 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 346—347 ; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország,* p. 297—298 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 300 (amintit de la 1335).

IANOVA (Margitfalva), jud. Timiș (bis. din 1836, reparată și pictată 1965).

Borovszky, *Temes,* p. 105 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 212—213 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 301 (amintit de la 1333) ; Alt. B., II, 1945, nr. 8—10, p. 290 (originea numelui) ; vezi și Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor,* p. 26 ; M.B., 1965, p. 442 și 1964, p. 808—809.

IARMATA, vezi Giarmata.

IAZ (Jász), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Gheorghe, sec. XVIII, c. 1790—1800 [2]), zugrăvită la 1804 prin grija preotului Constantin Popovici).

Nicola Ion, *Culegere de însemnări din cărțile noastre vechi* (M.B., 1965, nr. 10—12, p. 770) (din 1795) ; Bălan I., *Însemnătatea notelor vechi* („Lucrul" — Caransebeș, 1906, nr. 2, p. 15 și urm. și nr. 3, p. 12 și urm.) (însemnare din 1748 a preotului din Iaz ; despre istoricul satului și preoții săi) ; vezi și M.B., 1969, nr. 7—9, p. 406 ; Pesty, *Szörény,* II, p. 98—100 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 213 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 347—348 ; Popiți, p. 44—45 (bis. 1804) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 302 (amintit de la 1480).

ICLODA (Ikloda), jud. Timiș (capelă din 1863 ; bis. veche de lemn din sec. XVIII ; apoi bis. de zid din 1901, acoperișul refăcut 1931 și 1951 ; clădirea școlii de lemn la 1803) [3]).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Borovszky, *Temes*, p. 53 ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 37, 1891, p. 36 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 282—283 ; F.D., XVI, 1901, nr. 37, p. 4 (bis. veche de lemn era „în stare de tot slabă") ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 85—89 (crede că numele satului e de origine slavă de la Klade=copac) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, pr. 167 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 214 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 348—350 ; Popiți, p. 22—23 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 302 (amintit de la 1717).

ICTAR (Iktár), jud. Timiș (bis. ante 1779, reclădită de lemn 1812, reclădită de zid 1909 [4]) ; clădirea școlii de lemn de la începutul sec. XIX, reclădită 1893).

Borovszky, *Temes*, p. 53 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 214 ; Popiți, p. 22—23 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 302 (amintit de la 1365).

IECEA MARE (Nagyjécsa), jud. Timiș (bis. catolică din 1776 ; capelă ortodoxă din 1945) [5]).

Csánki, II, p. 55 ; Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 204—206 (bis. evang. la Ecska, 1788) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 214—215 ; Heidenfelder Hans, *Die Heidegemeinde Gross-Jetscha — Banat* („Neuland" — Salzburg, 4. V. 1952, p. 4) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 303 (amintit de la 1467) ; Möller Karl, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I, p. 104—110 ; Klingler F., *Heimats- und Volkskunde von Gross-Jetscha* („Banater deutsche Kulturhefte", IV, 1930, nr. 3, p. 14—19).

IECEA MICĂ (Kisjécsa), jud. Timiș (capela Cuv. Paraschiva, 1813 sau 1893) [6]).

Borovszky, *Torontal*, nr. 62 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 215 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 303 (amintit de la 1467) ; Hoffman Leo, *Geschichte deutscher Ansiedlungen im oberen Banat*, Jimbolia, 1926, p. 49—55 (despre așezarea lor la Klein Iecica) ; vezi și Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I, p. 31—34.

IERSIG, vezi Ersig.

IEZERIȘ, vezi Ezeriș.

IERȘNIC (Jersnik), jud. Timiș (bis. ante 1794) [7]).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 236—237 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 215—216 ; Popiți, p. 22—23 (bis. 1794) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 304 (amintit de la 1454).

IERTOF (Heuerdorf), jud. Caraș-Severin (bis. sec. XVIII, ante 1778, reclădită ? 1884—1886).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 112 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 216 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 351—352 ; Popiți, p. 46—47 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 304 (amintit de la 1723).

M-REA CATOLICĂ IGRIȘ — Timiș (Sf. Maria, sec. XII, ante 1179, reconstruită probabil de regele Andrei al II-lea, 1205—1235 [8]), devastată de tătari, 1241, refăcută, avariată de cumani, 1279—1283, ruinată în sec. XIV—XV).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Novák L., *Az egresi cisterci apátság története* [Istoria abației cistercite Igriș], Budapesta, 1892 (din „Religio"); Bósz E., *Az egresi cisterci apátság története*, Budapesta, 1911; Juhász K., *Tschanader Diözese*, p. 73—87+pl. (istoric documentat și foto fragmente de arhitectură); vezi și p. 242 și urm. (numeroase documente despre mănăstire);

Cotoșman Gh., *O străveche mănăstire românească în Banat. Castrul roman de la Igriș* („Luceafărul", 1936, nr. 4, p. 176—180). (Crede că a fost transformată în m-re catolică de Bela al III-lea la 1179); Csomor Lajos, *Volt-e Egeresen apátság?* [A fost oare o abație la Igriș?] (E.M., 1911, p. 223—232); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 305 (abația amintită la 1191); *Istoria artelor plastice*, I, p. 122; Constantinescu R. și E. Lazea, *O bibliotecă monastică din Transilvania pe la 1200* („Studii", XXII, 1969, nr. 6, p. 1145—1153) (De la m-rea Igriș; și despre m-re).

IGRIȘ (Egres, Egresch), jud. Timiș (capelă [9]); bis. din 1819, reparații 1969). *Schematism Lugoj*, 1871, p. 39—40, 1891, p. 40; *Schematism istoric*, 1903, p. 295—296; Borovszky, *Csanád*, II, p. 158; Lotreanu I., *Banatul*, p. 217—218; Popiți, p. 22—23 (bis. 1779); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 305; Dragomir Silviu, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—49*, III, p. 283—285 (școală primară ortodoxă la Igriș, 1849), M.B., 1970, p. 627.

ILIDIA (Iladia, Illadia, Illyéd), jud. Caraș-Severin (bis. Coborîrea Sf. Duh, 1797, zugrăvită 1905; pictura refăcută la 1966; ruine de cetate medievală lîngă Socolari, existentă la începutul sec. XIII, cucerită de turci la 1551, s-a ruinat apoi; fundamentele unei biserici din feudalismul timpuriu și alta din sec. XIII—XIV la cetate) [10]).

Schematism Lugoj, 1871, p. 42—43, 1891, p. 45; *Schematism istoric*, 1903, p. 306 (bis. 1871); *Schematism Oradea Mare*, 1844, p. 86 (Iladia); Pesty, *Krassó*, II/1, p. 224—227; Lotreanu I., *Banatul*, p. 219—220; Cornean N., *Caransebeș*, p. 352—354; Popiți, p. 46—47 (bis. 1776); S.C.I.V., 1970, nr. 3, p. 514—515 (despre săpăturile arheologice); Suciu C., *Dicționar*, I, p. 306 (amintită de la 1223 ca possessio regalis, iar castelanul la 1325);

Bălan Iosif, *Numiri de localități*, Caransebeș, 1898, p. 31—32 (numele satului); Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 41 (despre originea numelui); *Documente istorice. De la Lugoș* (F.M.I.L., XIV, 1851, nr. 21, p. 163—166) (diplome din sec. XV—XVII); *Observațiuni la documintele istorice din Lugoș, privitoare la privilegiile districtelor Lugoș, Sebeș, Mehadia, Halmagiu, Crasova, Berzovia, Comeatul și Iladia (ibidem*, nr. 38, p. 294—296, nr. 39, p. 298—301);

Uzum Ilie și Gheorghe Lazarovici, *Așezarea feudală Ilidia, în lumina izvoarelor scrise și a cercetărilor arheologice* („Banatica", 1971, p. 157—162). [Despre cetatea din sec. XIV; biserica și cimitirul din sec. XIII—XIV; biserica din dealul Obliția din sec. XIII].

Vuia Iuliu, *Districtus Walachorum. Cercurile românești bănățene. Cele din Timiș reconstruite pentru prima dată*, Timișoara, 1930, p. 34 (despre districtul Ilidia);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăți medievale din Banat*, în vol. *Studii de istorie a Banatului*, 1969, p. 59—60 ;

Dăianu Ilie, *Zorile unirii în Banat. Preotul Toma Marincea, 1800—1864. Primul preot unit în Banat*, Lugoj, 1929, 16 p. (fost preot la Ilidia) ;

Birou Virgil, *Cu apele Cărașului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 631—632 (despre crucile din cimitir) ; vezi și idem, *Crucile de piatră de pe valea Cărașului*, Timișoara, 1941, p. 55—57 ; M.B., 1966, p. 739—740.

ILOVA (Illópatak), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, reclădită 1837—1838, zugrăvită 1854) [11]).

Pesty, *Szörény*, II, p. 91—92 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 220—221 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 354—355 ; Popiți, p. 46—47 (bis. 1831) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 354—355 (amintit de la 1519).

IONEL (Johannisfeld), jud. Timiș (bis. catolică din 1827) [12]).

Borovszky, *Torontal*, p. 58 ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, Timișoara, 1924, p. 68—70 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 221 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 310 (amintit de la 1805).

M-REA ISĂU, vezi Partoș.

IVANDA (Iványd), jud. Timiș (bis. catolică începutul sec. XIII [13]) ; bis. ortodoxă din 1851).

Csánki, II, p. 43 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 221—222 ; Popiți, p. 22—23 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 311 (amintit de la 1221).

IZGAR (Izgár), jud. Caraș-Severin (bis. din 1873) [14]).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 230 ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 27, 1891, p. 27 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 244—245 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 222 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 312 (amintit de la 1389).

IZVIN (Jezvin, Öszeny), jud. Timiș (bis. Sf. Toma, 1833 ; bis. catolică din sec. XIV ; bis. ortodoxă ante 1779, reclădită 1786, mărită la 1867 cînd s-a refăcut acoperișul, reparată 1924, 1933 [15]) ; clădirea școlii de lemn ante 1815).

Schematismus Oradea Mare, 1834, p. 52, 1836, p. 53, 1844, p. 90 ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 32, 1891, p. 32 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 261—263 ; Borovszky, *Temes*, p. 87 ; Ciudandu Gh., *Episcopii Vulcan și Rat*, indice ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 222—223 ; Popiți, p. 22—23 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 312 (amintit de la 1333, cînd este pomenit și preotul).

NOTE

1) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

2) Despre clădirea bisericii vezi doc. din 1796 decembrie 3. (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 66/24, f. 695—715).

3) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

4) Vezi și cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

5) Vezi și cronica parohiei, unde se dau și unele știri despre colonizările din sec. XVIII, în arhiva Mitr. Banatului.

6) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

7) Vezi şi cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

8) Amintită într-un rezumat de doc. din 1205 şi apoi de numeroase ori (*Documente*, veac. XI—III. p. 30 passim). La (1311 mai 21—1342 mai 10) Carol Robert a luat-o sub ocrotirea sa, înapoindu-i moşiile luate de voievodul Ladislau (*ibidem* veac. XIV, vol. I, p. 188).

9) Despre capela din Igriş există o bogată corespondenţă la Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj; la 6 iunie 1860 se cerea plata unor icoane făcute (nr. 507/1860); vezi şi nr. 749/1860.

10) La 23 august 1857 preotul unit din Ilidia arăta că biserica şi casa parohială „sînt numai în ruine", trebuind reparate (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 849/1857). La 20 februarie 1858 se spune că reparaţiile trebuiau făcute de Societatea drumului de fier, care patrona parohia (*idem*, nr. 225/1858). La 10 februarie 1859 preotul arăta că nu se făcuse încă nimic pentru repararea casei şi capelei (nr. 160/1859); despre „campana" necesară capelei, *idem*, nr. 403/1859. Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

11) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

12) Vezi şi cronica parohiei ortodoxe noi în arhiva Mitr. Banatului.

13) „Ecclesia de Ponte Ivance" este amintită la 1221 (*Documente*, XI—XIII, p. 178).

14) La 28 martie 1864 nu sosise încă „de la locurile mai înalte" aprobarea pentru clădirea bisericii revenite din Izgar (Arh. Mitr. Banatului Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 534/1864). La 18 iulie 1865 se cere din nou „mijlocirea edificării bisericii" (*idem*, nr. 1090/1865).

15) Vezi şi cronica parohiei — destul de bine informată — în arhiva Mitropoliei Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

J

JABĂR (Zsábar), jud. Timiş (bis. Sf. Apostoli, de lemn, ante 1775 ; reclădită 1889 ; la 1893 s-a pictat iconostasul ; reparată 1903 şi 1930—1931, cînd s-a repictat biserica) [1]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 300—301 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 223—224 ; Popiţi, p. 22—23 (bis. 1775) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 314 (amintit de la 1597).

JADANI, vezi Cornești.

JAMUL MARE [2]) **(Freudenthal, Nagyzsám),** jud. Timiş (bis. catolică din 1813, refăcută 1835 ; capelă ortodoxă din 1926).

Popiţi G., *Date şi documente,* p. 101 (despre incendii în sat, 1808) ; Borovszky, *Temes,* p. 81 ; Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia, indice* (ştiri despre parohie la mijlocul sec. XIX) ; Simu T., *Colonizarea,* p. 29 (colonizarea şvabilor, 1724) ;

Milleker Bodog, *Nagy-Zsám története 1370—1909* [Istoria Jamului Mare], Timişoara, 1909, 64 p. ; *Das Jubiläum der Gemeinde Nagyzsam* (T.Z.. 9. VI., 20. VI. 1909) ; *Die Geschichte der Gemeinde Nagyzsám, 1370—1909* (T.Z., nr. 138, 20. VI. 1909) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 224—225 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 356 ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 315 (amintit de la 1343).

JDIOARA (Zsidóvár), jud. Timiş (ruinele cetăţii medievale de la sfîrşitul sec. XIII, devenită apoi cetate regală [3]) ; asediată de trupele lui Mihai Viteazul la 1600 şi cucerită de austriaci la 1688, a fost distrusă după 1699 ; biserica veche de lemn vîndută satului Criciova).

A.B., 1930, nr. 4, p. 12—14 (despre săpăturile arheologice făcute la cetate) ; Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăţi medievale din Banat,* în vol. *Studii de istorie a Banatului,* Universitatea din Timişoara, 1969, p. 58—59 ; Pesty, *Krassó,* IV, p. 61—62 şi Hurmuzaki, II/4, p. 709—710 (castrul restituit de regele Ferdinand unor nobili locali, 1552) ; Pesty, *Krassó,* II/2, p. 303—321 ; vezi şi vol. III—IV, passim (documente despre sat şi cetate) ; Idem, *Szörényi,* III, passim (doc.) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 226—227 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 358—360 ; Popiţi, p. 22—23 (bis. 1783) ; Pesty F., *Magyarország helynevei,* p. 443 (despre numele Jidovar) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 315 (castelanul de Zsidovar amintit de la 1320) ; Pavel C. G., *Jdioara, un sat de agricultori din Banat,* în *60 sate româneşti. Contribuţii la tipologia satelor româneşti, sate agricole, sate pastorale,* IV, Bucureşti, 1943, p. 16—26 + foto.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

JEBEL (Zsebely), jud. Timiș (bis. ortodoxă Sf. Ilie, 1749—1750 ; altă bis. din 1858) [4]).

Schematism Lugoj, 1871, p. 38, 1891, p. 38 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 283—284 ; Csánki, II, p. 20—24, 64 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 227 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 360—361 ; Popiți, p. 22—23 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 315 (amintit de la 1334) ; Ilieșiu Nicolae, *Însemnări pe o veche carte bisericească din Jebel* („Dacia", 28. VIII. 1939, p. 2) (începînd de la 1689) ; Țigu Viorel, *Zugravul Nedelcu Popovici* (B.M.I., 1971, nr. 2, p. 67—72) (și despre icoanele de la bis. din Jebel).

JENA (Zsena), jud. Timiș (bis. Nașterea Maicii Domnului, sec. XVIII, reclădită 1815—1820, turnul din 1844, pictura din 1923 și 1968) [5]).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 301—303 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 227—228 (bis. din 1820) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 362—363 ; Popiți, p. 22—23 (bis. 1774) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 316 (amintit de la 1548) ; M.B., 1968, p. 149.

JIDOVIN, vezi Berzovia.

JIMBOLIA (Hatzfeld), jud. Timiș (bis. catolică ante 1766 ; bis. ortodoxă 1933 [6]) ; M castelul Csekonics, devenit sediul Consiliului Popular).

Borovszky, *Torontál,* p. 137 ; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország,* p. 273—275 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 228—229 ; Popiți, p. 22—23 ; Jung Peter, *Hundertachtundsechzig Jahre Jimbolia-Hatzfelder Gewerbe. Die Halbjahrhundertfeier der Innung* (T.Z., 20. V. 1934, p. 17) ; Müller-Thoresse Pheder, *Unser Jubeljahr. Denkschrift anlässlich des 150-jährigen Bestandes der Grossgemeinde Zsombolya (Hatzfeld), 1766—1916,* Jimbolia, 1916, 14 p. ; Hoffmann Leo, *Geschichte deutscher Ansiedlungen im oberen Banat,* Jimbolia, 1926, p. 30—48, 56—67 (și despre așezarea lor la Jimbolia) ;

Die Gemeinde Jimbolia hat vom Kastell des Grafen Csekonics Besitz ergriffen (T.Z., 22. I. 1936, p. 8) ; Jung Peter, *Auf den Ruinen einer 150-jährigen Vergangenheit . . . Die gräfliche Familie Csekonics löst d. letzten Bande mit Jimbolia u.d. Banat . . .* („Hatzfelder Zeitung", 5. I. 1936, p. 2) ;

Krischan Alexander, *Die Bewohner von Hatzfeld im Jahre 1767* („Deutsche Forschung im Südosten", I, 1942, nr. 41, p. 641—646) ; vezi și nr. 3, p. 443—457 ; Idem, *Von Chumbul bis Hatzfeld 1333—1766* („Deutsche Forschungen in Ungarn", VII, 1942, p. 34—47 și 74—108) ; Idem, *Briefe zur Kolonistenwerbung für die Gemeinde Hatzfeld im Banat* (*ibidem,* VII, 1942, p. 272—288) ; Martin Paul, *Ortsgeschichte von Hatzfeld,* Timișoara, 1943, 66 p. ; Cotoșman Gh., *Românii din Jimbolia,* Caransebeș, 1942, 24 p. (din F.D., 1942, nr. 46—47) ; vezi și Krischan Al., *Die „Temesvarer Zeitung" als Banater Geschichtsquelle (1862—1949),* indice Hatzfeld ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 317 (amintit de la 1333).

JITIN (Zsittin), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn Adormirea, adusă la 1782 de la Ticvanul Mic) [7]).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 322—323 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 229—230 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 365—366 ; Popiți, p. 46—47 (bis. 1794) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 318 (amintit de la 1464).

JUPA (Zsuppa), jud. Caraș-Severin [8]) (ruinele cetății medievale Turnu Ruieni lîngă Jupa, M, fostă cetate romană ; existentă la 1467 și ruinată în sec. XVII—XVIII ; bis. sec. XVIII, arsă la 1791, în timpul războiului austro-turc ; bis. Sf. Dumitru, 1850, construită de Constantin și Alexandru Capra, pictura din 1870) [9]). Vezi și Turnu Rueni.

Moga Marius, *Tibiscum, document de piatră al continuității poporului nostru* („Drapelul roșu", 1967, nr. 6889, p. 1—2) ; Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăți medievale din Banat*, în vol. *Studii de istoria Banatului*, Universitatea din Timișoara, 1969, p. 56—58 ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 323 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 366—367 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 230 ; Popiți, p. 46—47 (bis. 1790) ; M.B., 1952, nr. 7—9, p. 31 (repararea biserici) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 320 (amintit de la 1369 ; fost localitatea romană Tibiscum) ;

„Dacoromania", I, 1920—1921, p. 147 ; „Buletin linguistique", V, 1937, p. 221—222 ; „Altarul Banatului", 1944, p. 449—450 și Mihăilă Gh., *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*, București, 1960, p. 132—133 (despre termenul jupa-jupan) ; despre numele slav jupan vezi și N. Stoicescu, *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV—XVII)*, București, 1968 ; Dorner Joseph von, *Das Banat in topographisch-naturalhistorischer Beziehung . . .*, 1839, p. 134—135.

JUPALNIC (Oszupánek), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, sec. XVIII, reclădită 1827, 1830 sau 1840 ?) [10]).

Salabery, *Voyage à Constantinople, en Italie et aux iles de l'Archipel par l'Allemagne et la Hongrie*, p. 92 (satul ruinat de război) ; *Cronica Banatului*, indice (despre întemeierea satului J. Nou, diverse evenimente) ; Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 78—79 (însemnări sec. XIX) ; Cioloca D., *Din cele trecute veacuri. Însemnări de pe cărțile vechi* (F.D., 1945, nr. 8, p. 3) (despre intrarea turcilor în Jupalnic, 1788) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 572—574 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 232—233 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 367 ; Popiți, p. 46—47 (bis. 1790) ; *Sfințirea bisericii din Jupalnic* (F.D., 1922, nr. 35, p. 4) (și despre sat ; bis. din 1840) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 320 (amintit de la 1717).

JUPANI (Zsuppány), jud. Timiș (bis. veche, reclădită 1883) [11]).

Pesty F., *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek* [Vechile districte valahe din comitatul Severinului], Budapesta, 1876, 84 p. (cu documente) ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 324—325 ; Vuia Iuliu, *Districtus Walachorum. Cercurile românești bănățene*, Timișoara, 1930, p. 46—47 (districtul Jupani) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 231—232 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 367—368 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 320 (amintit de la 1446).

JUPÎNEȘTI (Zsupánfalva), jud. Timiș (M bis. de lemn din sec. XVIII, ante 1793 [12]) ; pictura a fost văruită).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 325—326 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 233 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 368—369 ; Popiți, p. 24—25 (bis. 1793) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 320 (amintit de la 1514—1516).

JUREȘTI (Zsuresd), jud. Timiș (bis. ante 1797, reclădită 1898).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 326 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 233—234 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 369—370 ; Popiți, p. 24—25 (bis. 1797) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 320 (amintit de la 1569).

NOTE

1) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

2) Despre mutarea unor locuitori la Petrovaselo vezi doc. din 1807 decembrie 9 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 103/19, f. 207—242). Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

3) La 1510 nobilul român Dan din Săcel arată că primise de la George de Brandenburg castrul Jidovar împreună cu cel al Lugojului, dependent de primul (Hurmuzaki, II/3, p. 2).

4) La 15 februarie 1859 preotul unit din Jebel roagă episcopia să i se dea ca locuință casa ispanală de acolo (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 167/1859). La 31 mai 1859 se spune că școala, capela și casa parohială erau într-un „stat (stare) desolat" și se cer din nou casele ispanale (*idem, nr. 548/1859*) ; la 15 august 1859 se arată că edificiul din Jebel „are trebuință de reparare totală" (*idem*, nr. 816/1859). Vezi și nr. 855/1859, 1050/1859, passim 211/1860, La 30 aprilie 1860 se arată din nou că „localitățile (clădirile — N.s.) parochiale și bisericesci sînt foarte ruinate" (*idem*, nr. 401/1860). Despre repararea lor vezi nr. 767/1862). Despre strănile și scaunele capelei, nr. 1691/1863 passim.

5) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

6) Vezi și cronica parohiei ortodoxe noi în arhiva Mitr. Banatului.

7) Despre trecerea locuitorilor din Jitin la unire și ocuparea bisericii și școlii vezi Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 250/1864 ; vezi și nr. 302/1864.

8) Despre mutarea satului Jupa vezi doc. din 1798 decembrie 19, 1799 ianuarie 26, februarie 13 etc. (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 73/108, f. 664—669, 77/70, f. 467—470, 77/73, f. 485—488, 77/71, f. 471—478.

9) Vezi și cronica parohiei, cu unele date despre familia Capra, în arhiva Mitr. Banatului.

10) Despre bis. din Jupalnic vezi doc. de la Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare : 1776 noiembrie 18 (27/70, f. 442—443) ; 1780 noiembrie 15 (reparații), (41/20, f. 128—137) ; 1791 ianuarie 12 (58/18, f. 126—129) ; 1801 martie 28 (82/59, f. 490—495). Despre construirea bis. catolice, vezi doc. din 1818 iunie 24 (*ibidem*, 182/8, f. 186—211).

11) Despre numele satului vezi Jupa. Vezi și sumara cronică a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

12) Vezi și sumara cronică a parohiei, alcătuită mai mult din informații verbale, în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

L

LANGENFELD, vezi Cîmpia.

LĂPUȘNIC (Lepusnik), jud. Timiș (bis. din 1782, reclădită 1850).

Lotreanu I., *Banatul,* p. 235 ; C. Suciu, *Dicționar,* I, p. 354.

LĂPUȘNICEL, jud. Caraș-Severin (bis. din 1841, zugrăvită 1842, renovată 1903.

Cornean N., *Caransebeș,* p. 372—373 ; Iorga N., *Probleme bănățene,* p. 75 (însemnări despre arderea parțială a satului, 1876) și p. 79 (însemnări despre reconstruirea bisericii) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 235—236 ; Pesty, *Szörény,* II, p. 292 ; Suciu C., *Dicționar* I, p. 354.

LĂPUȘNICUL MARE, jud. Caraș-Severin (bis. 1770, reconstruită 1890, pictată 1778, 1878, 1934 și 1972.

Buracu C., *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 225 și urm.) (date despre sat, sec. XVIII—XX) ; vezi și *ibidem,* 1941, p. 33—46, 176—185, 283—287 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 373—374 ; *Cronica Banatului,* p. 222 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 236 ; Pesty, *Szörény,* II, p. 293—294 ; Popiți, 24—25 și 46—47 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 354.

Feneșan Costin, *Contribuții la istoricul învățămîntului în granița militară bănățeană la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX,* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 99 (învățător la Lăpușnic în 1790).

LĂȚUNAȘ (Lacunás), jud. Timiș (bis. ante 1807, reclădită 1844—1846 ; capelă din 1928) [2]).

Schematism Lugoj, 1871, p. 50, 1891, p. 54 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 332—333 ; Suciu I., *Nicolae Tincu-Velia,* indice (diverse știri despre parohie la mijlocul sec. XIX) ; Borovszky, *Temes,* p. 63 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 237 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 371—372 ; Popiți, p. 46—47 (bis. 1807) ; „Unirea", 3 ianuarie 1903, p. 3 (reparare bis.) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 354 (amintit de la 1717).

LENAUHEIM (Cetad), jud. Timiș (M bis. catolică din 1767 ; capelă ortodoxă 1944 [3]), mărită la 1947 și M casa poetului Lenau, devenită Muzeu).

Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* II, Timișoara, 1924, p. 148—155 (despre sat) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 237 ; Popiți, p. 24—25 ; Krisch A., *Die Schwabengemeinde Csatad im Banat. Deutsche Erde,* Gotha, 1911 ; Milleker Felix, *Geschichte der Gemeinde Cetad (Csatád-Lenauheim) im Banat, 1415—1925,* Vîrșeț, 1925, 15 p. ;

https://biblioteca-digitala.ro/ https://www.iini.ro

Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 356 (amintit de la 1482); Szentkláray Jenő, *Csatád helytörténeti emlékei*, Temesvar, 1902, 17 p.;

Beck Karl, *Mit Nikolaus Lenau* [4]) (T.Z., 7. X., 14. X., 28. X., 4. XI., 11. XI. 1863); Hockl Nik. Hans, *Die Herkunft der Ansiedler der Gemeinde Lenauheim. Ein Beitr. zur Frage d. Abstammung d. Deutschen im Banat* („Deutsche Forschung im Südosten", II, 1943, H. 1, p. 1—78); Milleker F., *Lenau im Banat*, Vîrşeţ, 1939, 40 p.; Liebhardt Fr., *Die Familie Lenau im Banat* („Neue Banater Zeitung", sept. 1969).

LESCOVIŢA (Leskovica), jud. Caraş-Severin (bis. de la sfîrşitul sec. XVIII, c. 1780) [5]).

Cotoşman Gh., *Înscripţii şi însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 599) *nar*, I, p. 357 (amintit de la 1371—1372);

Constantin Traian, *Sîrbi în Lescoviţa*, Caransebeş, 1937, 92 p.; Idem, *Valea Nergăului. Note pe marginea lucrării: „Date şi documente bănăţene, 1728—1887 . . ."* („Dacia", 7 ian. 1940, p. 4 (despre satul Lescoviţa); Tr. C(onstantin), *Clişee din valea Nergăului. În Lescoviţa: şcoala* („Dacia", 3. III. 1940, p. 4) (despre vechimea ei).

LEUCUŞEŞTI (Leukosest), jud. Timiş (bis. ante 1810, reclădită 1880—1881) [6]).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 313—314; Lotreanu I., *Banatul*, p. 238—239; Popiţi, p. 24—25 (bis. 1810); Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 358 (amintit de la 1440).

LIEBLING (Brist), jud. Timiş (bis. evanghelică din 1823; capelă ortodoxă [7]).

Hetzel Samuel, *Kurzgefasste Localgeschichte des Marktfleckens Liebling im temeser Comitate auf Grundlage glaubwürdiger Documente verfast Liebling*, 1870, 18 p. (un scurt istoric al localităţii); Zvarinyi Emil, *Liebling in der Vergangenheit und Gegenwart. Aus Anlass des 100-jährigen Jubileums*, Ciacova, 1886, 102 p. (cu un desen color al bisericii la 1886; şi documente sec. XIX); Röhrich H. W., *Die Geschichte der deutsch-evangelischen Gemeinden des Banats*, Leipzig, 1940, p. 49—51; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, Timişoara, II, 1924, p. 83—91 (despre sat);

Blum Konrad, *Liebling*, 1786—1936, Sibiu, 1936, 128 p. (istoricul comunei începînd de la 1786; despre războiul din 1788, revoluţia din 1848; şi diverse evenimente mai recente, listă de locuitori, despre şcoală şi biserică); Glas Balthasar, *Geschichte der deutschen Kolonistengemeinde Liebling 1786—1936 zum 150-jährigen Gründungsjubiläums*, Timişoara, 1937, 165 p. (cuprins asemănător cu precedenta; despre numele satului, istoria sa, locuitorii, ocupaţiile etc. şi cîteva date despre istoria Banatului pînă la colonizarea satului); Lotreanu I., *Banatul*, p. 239; Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 237—242; L.O.H., *150-Jahrfeier der Gemeinde Liebling* (T.Z., 23. X. 1936; p. 6); Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 359 (amintit de la 1828);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Liebling, die erste protestantische Gemeinde im Banat („Donauschwäbische Rundschau", 5. VII. 1953, p. 5) ; *Meine Lieblinge aus Liebling* („Neuland", Salzburg, 21. X. 1951, p. 5) ; *Die Grossgemeinde Liebling* (*ibidem*, 7. X. 1951, p. 4).

LIGHET, vezi Pădureni.

LINDENFELD (Karánberek), jud. Caraș-Severin.

Pesty, *Szörény*, II, p. 296—297 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 239—240 ; Suciu C., *Dicționar*, p. 359 (amintit de la 1827).

LIUBCOVA (Dolnia Lubcova), jud. Caraș-Severin (bis. de la începutul sec. XIX ; bis. ortodoxă sîrbă ante 1794).

Pesty, *Szörény*, II, p. 297 ; Rumy, *Donau Ansichten* (bis. și satul la 1826) ; Bugariu V., *Vederi din Banatul de altă dată* (A.B., 1930, nr. 4, p. 86) ; Simu I., *Colonizarea*, p. 32 (colonizarea șvabilor) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 243—244 ; Popiți, p. 61 (bis. sîrbă) ; Moisi, *Clisura*, p. 273—275 (despre sat) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 360 (amintit de la 1689).

LIVEZILE (fost Tolvădia), jud. Timiș (bis. Sf. Arhangheli, 1811 ; bis. ortodoxă sîrbă, 1878 ; bis. catolică 1886).

Borovszky, *Torontal*, p. 124 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 422 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 582—583 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 361 (amintit de la 1333).

LOVRIN (Lowrin) [8]), jud. Timiș (bis. catolică ante 1777, reclădită 1838 ; școală de la începutul sec. XIX, ante 1811. Capelă ortodoxă).

Borovszky, *Torontal*, p. 71—72 ; *Die hundertfünfzigste Jahresfeier der Gemeinde Lovrin* (T.Z., nr. 198, 3. IX. 1929, p. 5) ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I, p. 14—17 ; Koch Nikolaus, *Monographie der Gemeinde Lovrin*, Periam, 1929, 144 p.+pl. ; Schuttack Franz, *Lovrin, eine Perle im Banat* („Donauschwäbische Rundschau", 18. I. 1953) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 244—246 (istoricul satului) ; Popiți, p. 24—25 ;

Petri Peter Hans, *Die rheinfränkische Mundart der Grossgemeinde Lowrin im rumänischen Banat*, München, 1956, 92 p. ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 363 (amintit de la 1466) ; Halbermann P. Otto, *Lovrin im Banat* („Neuland", Salzburg, 18. V. 1952, p. 5) ; vezi și 15. VI. 1952, p. 5 și „Donauschwäbische Rundschau", 12. V. 1953.

LUCAREȚ (Lukarec, Greifenthal), jud. Timiș (bis. ortodoxă sîrbă din 1735 ; capelă ortodoxă română din 1927) [9]).

Borovszky, *Temes*, p. 69 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 246—247 ; Popiți, p. 61 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 364 (amintit de la 1471).

LUGOJ (Lugosch), jud. Timiș.

Veress A., *Documente*, I, p. 251 (descriere, 1564) ; *Călători străini*, II, p. 317 (Gromo despre oraș, 1564) ; III, p. 78 (despre caracterul românesc al regiunii, 1584) ; vezi și p. 105, unde se spune că orașul era în „Valahia" ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Szuleiman pașa Kudarca Lugosnál [Insuccesul pașei Soliman la Lugoj] (H.K.. 1888, p. 489) [la 1598] ; Birăescu Traian, *Banatul sub turci*, Timișoara, 1936, anexe, p. X (doc. 1602, despre prădarea împrejurimilor Lugojului de către tătari) ; B.Ș. ,1905, p. 138 (descrierea întăriturilor orașului, Evlia Celebi) ; Boroș I., *Lugojul înainte cu 265 (1661), respectiv 141 (1785) ani* („Răsunetul", 1 august 1926) (descrierile lui Evlia Celebi și Lehman) ;

Sestini D., *Viaggio curioso*, p. 308 (despre oraș) ; „Arhiva Someșană", nr. 22, 1937, p. 196 (descriere 1793) ; N-y L., *Veterani's Tod bei Lugos. Historische Skizze* (T.Z, 13. III. 1868, p. 2) ;

Bóros Ioan, *Constituția. Societate secretă română în Lugoj 1830—1834* („Răsunetul", 16 decembrie 1928 și urm.) și Lugoj, 1928, 45 p. Prezentarea lui C. Rudnean, „Răsunetul", 28 iulie 1928, p. 2 ;

Burton Nathanael, *Narrative of a voyage from Liverpool to Alexandria... through Turkey, Wallachia, Hungary and Prussia to the town of Hamburgh in the years 1836—1837*, Dublin, 1938, p. 311 (descriere) ; *Souvenirs des Voyages du duc de Bourdeaux*, p. 85 (descriere, 1839) ; *Neue Reisen des Schneidergesellen Holthaus. Abenteuer und Beobachtungen*, Barmen, 1846, p. 121 (orașul ars în parte la 1843—1844) ; Dorner Joseph von, *Das Banat in topographisch-naturalhistorischer Beziehung*, 1839, p. 130—131) ;

Boroș Ioan, *Evenimente în Lugoj și jud. Caraș (vechiu) din ultima perioadă a revoluției anului 1849/49 de sub stăpînirea maghiară*, („Răsunetul", 15 septembrie 1929 și urm.) ; Idem, *Evenimentele revoluției de libertate din anii 1848—49 desfășurate în Lugoj. Însemnări cronologice notate în „ziarul domestic" al mănăstirii minoriților din Lugoj*, Lugoj, 1927 ; Idem, *Történeti feljegyzések Lugos városából és Udria Konstantin nevü birájáról az 1848/49-évi szabadságharccal kapcsolatban* [Însemnări istorice despre orașul Lugoj și primarul său, C. U., în legătură cu lupta pentru libertate din 1848—49], Lugoj, 1917, 107 p. ; Dragomir Silviu, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—49*, vol. V, Cluj, 1946, p. 356 și urm. (despre adunarea de la Lugoj) ; vezi și vol. III, p. 97—99, 215—216 passim ;

Cozma Aurel, *Eftimie Murgu și marea adunare națională de la Lugoj* (A.B., II, 1929, nr. 1, p. 91—93) ; Gașpar Mihail, *„Cîmpia Libertății" de la Lugoj, 15 iunie 1848* („Curierul Banatului", 28 aprilie 1929 și 23 iunie 1946, p. 3) ; Omega, *Cîmpul Libertății din Lugoj* („Drapelul", Lugoj, 7 decembrie 1907 ; Braniște V., *A doua adunare de la Lugoj la 1848* („Drapelul", 27 iunie 1901) ;

Déak Imre, *Adatok az 1848 év eseményeihez Krassó vármegyében* [Documente relative la evenimentele din 1848 în comitatul Caraș], Lugoj, 1931 ; Boroș I., *Az 1848-év eseményei Krassó vármegyében* [Evenimentele anului 1848 în comitatul Caraș], Lugoj, (f. a.) ; Păcățian T., *Cartea de aur*, I, ed. II-a, p. 350—354 ; Cotoșman Gh., *Eftimie Murgu și Banatul la 15/27 iunie 1848. Aniversarea a 99 ani de la istorica adunare națională din Lugoj* (F.D., 1947, nr. 28—29, p. 1—5) ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Suciu I., *Revoluția 1848—1849*, indice (despre evenimentele din timpul revoluției ; cu bibliografie) ; vezi și Idem, *Eftimie Murgu, Scrieri*, București, 1969, p. 36—38, 445—449 ; T.Z., 23.—24. VII. 1852 (despre vizita lui Franz Josef în oraș) ;

Ivanyi István, *Vidékünk története 1571—1658-ig különös tekintettel Lugos, Karánsebes és Lippa történetére* [Istoria regiunii noastre de la 1571 la 1658, cu specială privire la istoria Lugojului, Caransebeșului și Lipovei], Timișoara, 1875, 61 p. (extras din „Temesi Lapok", 1875) ;

Iványi István, *Lugos és Karánsebes története*, 1526—1658 [Istoria Lugojului și Caransebeșului] (T.R.E.K., 1876, p. 24—34, 78—91, 136—145) ; Idem, *Adatok Lugos és Karánsebes történetéhez 1658—1695 (ibidem*, 1877, p. 59—67) ; Idem, *Adatok Lugos és Karánsebes történetéhez, 1695—1718 (ibidem*, 1878, p. 22—29) ; Pesty, *Krassó*, II/1, p. 315—409 (evenimentele de seamă din istoria orașului, organizarea sa etc.) ; vezi și vol. III—IV, passim (documente) ;

Iványi István, *Lugos rendezett tanácsú város története. Adatok és vázlatok* [Istoria orașului Lugoj. Date și schițe], Szabadka, 1907, 189 p. (Prezintă istoria orașului pe epoci, ca și în articolele anterioare, folosind izvoare și lucrări maghiare) ; vezi recenzia lucrării în „Századok", 1908, p. 160 ; *Documente istorice. De la Lugoș* (F.M.I.L., XIV, 1851, nr. 21, p. 163—166) (diplome din sec. XV—XVII) ; *Observățiuni la documintele istorice din Lugos, privitoare la privilegiile districtelor Lugoș, Sebeș, Mehadia, Halmagiu, Crașova, Berzovia, Comeatul și Iladia (ibidem*, nr. 38, p. 294—296, nr. 39, p. 298—301) ;

Kurz Anton, *Des Grafen Veterani letzte Schlacht* („Sattellit", 14, 17 și 21, I, 1841, nr. 4—6, p. 13—15, 17—19, 21—22). (Lupta de la Lugoj, 1695) ; vezi și Hurmuzaki, V/2, p. 264—278 ; Radu Greceanu, *Viața lui Constantin Vodă Brîncoveanu*, ed. A. Ilieș, p. 109 (despre „risipirea" pălăngii de la Lugoj, 1695).

Drăgălina P., *Din istoria Banatului Severin*. Partea I-a, *Istoria Banatului Severin pînă la căderea Turnu Severinului în mîinile turcilor*, Caransebeș, 1899 ; partea II-a, *Severinul sub stăpînirea principilor ardeleni pînă la predarea cetăților Caransebeș și Lugoj în mîinile turcilor*, Caransebeș, 1900 ; partea III-a, *Războaiele între Austria și Turcia pentru eliberarea Banatului, pînă la înființarea regimentului valaho-iliric, 1658—1767*, Caransebeș, 1902, passim (diverse evenimente, despre fortificații, despre stăpînirea turcească etc.) ; Iorga N., *Neamul românesc*, II, p. 677 și urm. (despre oraș la 1902) ; *Potopul de la Lugoj* („Drapelul", Lugoj, 17/30 mai 1913) (despre inundațiile din oraș) ; Nemoianu P., *Orașele noastre : Lugojul* („Țara noastră", IV, 1923, p. 5?5—568) ; Jugănaru Nicolae, *Călăuza Lugojului. Carte de adrese și noua numire a străzilor din Lugoj*, Lugoj, 1923, 39 p. (și cîteva date istorice) ; Pop Ștefan, *Din trecutul Lugojului* („Calendarul românului" — Caransebeș, 1927, p. 130—135) (scurte note despre oraș în sec. XVIII—XIX și despre monumentele sale) ; Opincă I. V., *Ghidul (călăuza) orașului Lugoj*, Lugoj, 1929, 33 p. ;

Bileţchi-Albescu Ion, *Din vechea toponomastică a României* („Orpheus", IV, nr. 5, 1928, p. 278—280) (crede cu numele orașului este de

https://biblioteca-digitala.ro/ https://www.iini.ro

origine celtică) ; *Lugojul, altcum Lugas și Lugas își trage numele său de la latinul locus (locul),* Timișoara, (1859), 17 p. (cu litere chirilice) ;

Cotoșman Gh., *300 de ani de la căderea sub turci a Banatului, Caransebeșului și a Lugojului. Vlădica Ioanichie al Caransebeșului dezleagă pe cei ce vor să se refugieze de groaza turcilor. Raporturile cu mitropoliile Albei Iulii și Timișorii* (M.B., VIII, 1958, nr. 12, p. 7—16) ; Karger Emil, *Als Deutsch-Lugoj noch eine selbständige Gemeinde war* (T.Z., 15. VIII. 1934, p. 9) (1718—1783) ;

Bogdan-Duică Gh., *Din trecutul Lugojului* („Banatul", II, 1927, nr. 2, p. 1—4) (diverse aspecte din istoria culturii în sec. XIX) ; Mureșianu I. B., *Aspecte din trecutul bisericii bănățene* (M.B., 1969, nr. 7—9, p. 397 și urm.) (despre rolul cultural al orașului Lugoj în evul mediu, momente și personalități de seamă) ; Iancu Traian, *Lugojul a fost metropola politică a Banatului* („Soc. de mîine", 1943, p. 73, 96) ;

Tomiciu Nicolae, *Lugojul și Caransebeșul. Contribuții la istoria unei alianțe* („Tribuna graniței", 1 april 1937, p. 3—4) (despre relațiile dintre ele în sec. XVI—XVIII) ; Simu T., *Colonizarea,* p. 32 (colonizarea șvabilor), 1718—1719, 1725); Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország,* p. 279—282; Lotreanu I., *Banatul,* p. 246—262 (istoricul orașului) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 379—384 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 365 (amintit de la 1334, cînd este pomenit și un preot) ;

Lugos és Gavosdia régi határai [Vechile hotare ale Lugojului și Găvojdiei] (T.R.E.K., 1875, nr. 2, p. 149—150) ; *Az Lugosi és Karánsebesi bánok* [Banii de Lugoj și Caransebes] (T.R.E.K., 1875, nr. 2, p. 100—103) ; Vuia Iuliu, *Districtus Walachorum. Cercurile românești bănățene. Cele din Timiș reconstruite (!) pentru prima oară,* Timișoara, 1930, p. 28—31 (despre districtul Lugoj și conducătorii cetății) ; vezi și Pesty Frigyes, *A szörény vármegyei hajdani oláh Kerületek* [Vechile districte valahe din comitatul Severinului], Budapesta, 1876, 84 p. (cu documente) ;

Lugos város pecsétje 1717-ből [Pecetea orașului Lugoj din 1717] (T.R.E.K., 1875, p. 46) ; *Lugosi pecsétek (ibidem,* 1875, nr. 2, p. 148—149). [Pecetea orașului Lugoj din 1717] (T.R.E.K., 1875, p. 46) ; *Lugosi pecsétek (ibidem,* 1875, nr. 2, p. 148—149).

— CETATEA (existentă la 1376, reclădită de generalul Castaldo la 1552, fostă pe malul drept al Timișului ; ocupată de turci la 1658 și dărîmată la sfîrșitul sec. XVII ; pe ruinele cetății s-a clădit o parte a orașului) ;

Hurmuzaki, II/3, p. 2 (castrul dat de Gheorghe de Brandenburg nobilului român Dan din Săcel, 1510) ; Pesty, *Krassó,* IV, p. 61—62 și Hurmuzaki, II/4, p. 709—710 (la 1552 castrul restituit de regele Ferdinand unor nobili locali) ; Veress A., *Erdélyországi pápai Követek jelentései VIII Kelemen idejéből,* Budapesta, 1909, p. 54 (la 1595 S. Báthory locuia în castelul Lugoj) ; vezi și indice ; Guboglu Mihail, *Călătoria lui Evliya Celebi Efendi în Banat (1660),* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 48—49 (descrierea cetății Lugoj).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

— CAZARMA [11]).

Hietzinger C. B., Edlen von, *Statistik der Militärgrenze des österreichschen Kaiserthums*, 2 vol., Viena, 1817—1820 passim (diverse știri).

— CLĂDIREA COMITATULUI [12]).

— ȘCOLILE VECHI [13] (școală ridicată de obercnezul Gurean la 1769; gimnaziu de 4 clase după 1823).

Cotoșman Roman, *Contribuții la istoria școlilor românești confesionale din Banat. Protocolul ţercularelor școlare* (M.B., 1962, nr. 1—4, p. 125—126) (propunere din 1823 pentru înființarea a 4 „școli (clase) latine"); G.T., 1842, p. 75 (școală catolică);

Mureșianu I. B., *Aspecte din trecutul culturii bănățene* (M.B., 1969, nr. 7—9, p. 409) (despre școala ridicată lîngă bis. mare din Lugoj de obercnezul Gurean, 1769); Tîrziu Constantin, *Cultura bisericească în Banat. Școalele clericale* (F.D., 1939, nr. 6 și urm.) (și despre școala din Lugoj);

Testamentul Anei Alexandrovici din Lugoj. Răposată în anul 1865 (F.D., 1886, nr. 30, p. 4—6) (lasă casa sa pentru „școala creșterii fetelor ortodoxe"); vezi și nr. următoare.

— M BISERICA ADORMIREA (biserica mare, 1759—1766, construită de locuitori, în frunte cu epitropul obercneaz Gavrilă Gureanu, pictată 1818—1821, ars acoperișul și turlele 1842, restaurată 1843—1844, restaurat și refăcut turnurile 1936—1941, iar biserica restaurată 1944); str. Justiției Populare nr. 2.

F.D., 1945, nr. 9, p. 6 (însemnare sfințire clopot, 1825); A.B., 1930, nr. 3, p. 41 (însemnare despre zugrăvirea bisericii); Codru-Drăgușanu I., *Peregrinul transilvan*, București, 1956, p. 69 (despre bis. la 1838); *Arta bisericească* („Răsunetul", 22 ianuarie 1928) (despre pictura bisericii); *Cum s-a zidit biserica ortodoxă română din Lugoj*, ed. I, Lugoj, 1859; ed. II-a, Lugoj, 1936; Roșca T., *Sfințirea bisericii din Lugoj* (F.D., 1945, nr. 1, p. 8—9) (cu istoricul bis.); Sintescu Nicolae, *Catedrala ortodoxă română a Lugojului și Prea Sfințitul episcop Veniamin al Caransebeșului* (F.D., 1945, nr. 42—43, p. 2—3) (despre restaurarea exterioară a bisericii);

Turcan Virgil, *Un valoros monument istoric bănățean: biserica Adormirea Maicii Domnului din Lugoj* (M.B., XVI, 1966, nr. 4—6, p. 294—306) (istoricul bisericii, descrierea pe larg a arhitecturii și picturii; listă de cărți vechi); *Ștefan Atanasievici, protopopul Lugojului, candidat de episcop la Arad în 1815—1817* (F.D., 1923, nr. 8—9).

— BISERICA SF. NICOLAE (biserica mică, 1402 ?, arsă la 1634, refăcută 1658 și 1726 de Ioan Rat din Mehadia; demolată la 1879, cînd a rămas numai turnul din 1726, care se păstrează fiind M; restaurat de D.M.I., la 1957).

Schematismus Oradea Mare, 1844, p. 88; Boroș Ioan, *Biserica rom.* 1903, p. 217—220; Teodori Dim., *Biserica din Lugoj*, 1866; „Calendarul românilor", Caransebeș, 1923, p. 54; Olde P., *Biserica mică a Lugojului* (A.B., IV, 1931, nr. 2—4, p. 125—131) (istoricul bisericii); Meteș Șt., *Mă-*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

năstirile din Transilvania, p. 194—197 (istoric); Tîrziu Const., *Scurtă privire istorică asupra bisericii ortodoxe române din Banat* (F.D., 1938, nr. 52, p. 14—15) (despre m-rea Sf. Nicolae-Lugoj); Buracu Coriolan, *Ioan Raţi de Mehadia, ctitorul bisericii „mici" din Lugoj* („România de vest", 19. XI. 1938, p. 3) (şi inscripţia din 1726); M.B., 1958, nr. 1—3, p. 192 (despre restaurarea turnului bisericii); Turcan V., *Un monument istoric: biserica „Sf. Nicolae" din Lugoj* (M.B., XII, 1962, nr. 1—4, p. 122—124) (date sumare privind istoricul bisericii).

— REZIDENŢA FOSTEI EPISCOPII UNITE [14]).

— BISERICA COBORÎREA SF. DUH (începută 1845—1846, întrerupt zidirea în timpul revoluţiei de la 1848—1849, terminată 1851—1854) [15]).

Schematismus Oradea Mare, 1844, p. 88; Boroş Ioan, *Biserica rom. în Banat. Unirea în Lugoj, anii 1836—1860* („Sionul românesc", 15 octombrie 1922, p. 5—6, 15 decembrie 1922, p. 1—2 pasim); vezi şi idem *Biserica gr.-or. română a Sfîntului Nicolae din Lugoj şi Ion Raţiu de Mehadia* („Foaia oficioasă a diecezei Lugojului", nr. 1—5, 1915) (despre cedarea bis. ortodoxe);

Boroş Ioan, *Unirea românilor din Lugoj. Istoricul parohiei în anii 1836—1860*, Lugoj, 1926, 110 p. (face istoricul clădirii şi înzestrării bisericii); Albu Constantin, *Din istoricul unaţiei în Lugoj* (F.D., 1935, nr. 47, p. 3—5) (şi despre zidirea bisericii); Nicolescu Alexandru, *Pictura catedralei române unite din Lugoj*, Lugoj, 1935, 16 p.;

Naghiu Iosif, *Catalogul manuscriselor episcopiei Lugojului* („Hrisovul", VII, 1947, p. 207—212) (73 manuscrise româneşti, latineşti, germane etc.).

— M BISERICA CATOLICĂ (1721), str. Dimitrov nr. 4.

T.A., 1871, p. 553 (1766); Boroş Ioan, *Evenimentele revoluţiei de libertate din anii 1848/49 desfăşurate în Lugoj. Însemnări cronologice notate în „Ziarul domestic" al mănăstirii minoriţilor din Lugoj*, Lugoj, 1927; Popiţi, p. 24—25 (bis. 1721).

— BISERICA EVANGHELICĂ.

Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 243—248; Röhrich H. W., *Die Geschichte der deutsch-evangelischen Gemeinden des Banats*, Leipzig, 1940, p. 51—52.

— CRUCEA RIDICATĂ DE BREASLA COJOCARILOR.

G.T., 1844, p. 209 şi 1854, p. 269; „Banatul", II, 1927, nr. 2, p. 1.

LUGOJEL (Lugoshely), jud. Timiş (bis. Sf. Împăraţi, sec. XVIII, ante 1777) [16]).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 410; Lotreanu I., *Banatul*, p. 262—263; Cornean N., *Caransebeş*, p. 384—386; Popiţi, p. 24—25 (bis. 1794); Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 365 (amintit de la 1631).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

LUNCANI (Lunkany), jud. Timiș (bis. ante 1794, reclădită 1872).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 412—413 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 263—264 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 386—387 ; Popiți, p. 24—25 (bis. 1794) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 368 (amintit de la 1365).

LUNCAVIȚA (Lunkavica, Nagylankás), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Ilie, de lemn 1783, reclădită de zid 1824, zugrăvită 1828, reparată și repictată 1948).

Nicola Ion, *Culegere de însemnări din cărțile noastre vechi* (M.B., 1965, nr. 10—12, p. 769—770) ; Pesty, *Szörény,* II/1, p. 300—301 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 264 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 388—389 ; Popiți, p. 46—47 (bis. 1778) ; *Sfințirea bisericii din Luncavița* (F.D., 1948, nr. 3—4, p. 3) (din 1824, reparată și repictată) ; Cotoșman Gh., *Vechile antimise din bisericile arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului* (M.B., 1967, nr. 4—6, p. 265) (și al bis. din Luncavița, 1831) ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 368 (amintit de la 1440). Fenești Costin, *Circulația cărților românești din secolul al XVIII-lea în Banat* („Studia Univ. Babeș-Bolyai", 1972, fasc. 1, p. 25—26) (însemnare despre construirea bis. din Luncavița, 1829).

LUNGA (Constanța, Kunszöllös), jud. Timiș (bis. sec. XIX).

Borovszky, *Torontal,* p. 71 ; Cotoșman Gh., *Din trecutul Banatului. Comuna și bisericile din Comloșul Mare și Lunga,* Timișoara, 1934 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 265 ; Suciu C., *Dicționar,* I, p. 368 (amintit de la 1741).

NOTE

1) Despre zidirea bisericii din Lăpușnic vezi doc. din 1780 septembrie 2 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 41/13, f. 87—90). Vezi și cronica parohiei Lăpușnicel în arhiva Mitr. Banatului.

2) La 23 ianuarie 1858 satul Lățunaș cerea mutarea notarului din localul destinat pentru școală (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 104/1858); despre banii dați pentru repararea bis. revenite vezi *idem,* nr. 1098/1858. La 18 februarie 1860 se arăta că „edificiul scolastic e ruinatu și ar fi de a se repara" *(idem,* nr. 146/1860); despre repararea lui vezi nr. 933/1862. La 1865 martie 20 se cerea din nou repararea bisericii și școalei (*idem,* nr. 427/1865); la 2 iulie același an, preotul scria din nou despre „starea desolată a școalei și bisericei", cerînd iarăși repararea lor (*idem,* nr. 1015/1865). Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

3) Vezi și cronica parohiei noi ortodoxe în arhiva Mitr. Banatului.

4) Despre Lenau vezi și Anton Scherer, *Donauschwäbische Bibliographie, 1935—1955,* indice.

5) Despre zidirea bisericii din Lescovița vezi doc. din 1780 august 12 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 40/10, f. 75—78).

6) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului; în ea se reproduc și însemnări de pe cărți din sec. XIX.

7) Vezi și cronica parohiei noi ortodoxe în arhiva Mitr. Banatului; în ea se dau și unele datele despre colonizări, după monografii germane.

8) Despre sat vezi și Arh. St. Timișoara, primăria com. Lovrin, inv. nr. 740, cuprinzînd și o conscripție a locuitorilor din 1856, date despre învățămînt (modificarea clădirii școlii la 1811 etc.).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

9) Vezi şi cronica parohiei noi ortodoxe în arhiva Mitr. Banatului.

10) Vezi şi regulamentul de funcţionare a breslelor de meşteşugari din Lugoj din 1817 iunie 20 (Arh. St. Lugoj, Pref. jud. Severin, nr. 13/688). La 1818 septembrie 15 oraşul Lugoj cere să fie recunoscut ca oraş liber (*ibidem*, nr. 2645).

11) Despre transformarea cazărmii din Lugoj în spital vezi doc. din 1809 octombrie 30 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 112/145, f. 1336—1338). Vezi şi vol. I—II, indice.

12) Vezi planul centrului oraşului Lugoj din 1848, unde urma să se facă o nouă închisoare (Arh. St. Lugoj, Pref. jud. Severin, 599/1848). Despre clădirea nouă a comitatului vezi *ibidem*, anii 1840—1841.

13) La 11 mai 1847, Consiliul de locotenenţă regală anunţă că împăratul a aprobat ridicarea gimnaziului din Lugoj de la 4 la 6 clase (Arh. St. Lugoj, fondul 13/1856). La 4 iulie 1786 se dădea aprobare pentru înfiinţarea de şcoli mixte în Lugoj (*ibidem*, fondul 13, nr. 5). Despre repararea şcolii din Lugoj vezi Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 294/1859; comuna urma să suporte $^1/_2$ din cheltuieli „dempreună cu lucrul manuale" (*idem*, nr. 482/1859).

14) Despre localul în care trebuia să se mute reziденţa episcopiei unite din Lugoj vezi Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, 99/1859 şi nr. 334/1860. La 16 iunie 1860 se spune că s-au făcut demersuri „ca cît mai curînd să se înceapă adaptarea edificiului destinat pentru reşedinţă episcopească" (nr. 564/1860); vezi şi nr. 608/1860 passim. La 16 august 1860 se arată că „s-a ursit la locotenenţă compunerea planurilor pentru repararea şi adaptarea edificiului" (nr. 708/1860). La 13 martie 1861 se spunea însă că nu se putea folosi drept reziденţă casa comitatensă şi se cerea să se caute alt local (nr. 406/1861).

15) Despre lucrările făcute pentru biserica revenită s-au păstrat multe documente: Despre banii daţi pentru diverse reparaţii la bis. catedrală din Lugoj vezi Arhiva Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, 420/1857. La 8 iulie era recomandat aurarul Georg Wöber din Viena pentru a executa aurăria bisericii (*idem* nr. 720). În acelaşi an se spune că pictorul Moritz Brayer din Pesta cerea 600 de florini pentru pictură (nr. 914/1857); vezi şi nr. 1276/1857. La 20 mai 1858 se cerea ca vopsitorul să fie silit „a sta la lucru" (*idem*, nr. 582/1858); vezi şi nr. 619/1858, din care rezultă că i s-a „impus strîns" să lucreze.

Despre obligaţia negustorului Adolf Deutsch de a face doi prapori — unul în valoare de 50 fl., altul de 214 fl. — pentru biserica catedrală vezi Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 116/1859. Întrucît baldachinul şi lusterul făcute nu corespundeau, Prefectura nu le-a acceptat, iar Deutsch a fost obligat „să le esportese din baserică cu spesele sale" (*idem*, nr. 226/1859). Pînă la urmă, a lăsat lusterul cu scăzămînt de 50 florini (nr. 567/1859). Vezi şi nr. 814/1859.

Despre cele 3 icoane principale din „fruntariul" altarului ce urmau a fi făcute de Pokorny auritorul vezi *idem*, nr. 1080/1859; despre planul aşezării treptelor bisericii, *idem*, nr. 1125/1859. La 27 aprilie 1861 se aproba suma de 188 fr. pentru lucrul suplimentar făcut de sculptorul Adolf Nagy (*idem*, 259/1861); vezi şi passim.

16) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului ;ea cuprinde actul încheiat în 1882 cu prilejul acoperirii bisericii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

M

MACEDONIA, jud. Timiş (bis. Cuv. Paraschiva, sec. XVIII, reclădită 1813, arsă 1903, pictată 1904) [1]).

Lotreanu I., *Banatul,* p. 265—266; Cornean N., *Caransebeş,* p. 389—390 ; Popiţi, p. 24—25 (bis. 1779) ; Miloia I., *Patru icoane executate de zugravul Nedelcu* („Vestul", 1930, nr. 186) ; I. S. Udrea, *Zugravul Nedelcu* („Vestul", 1930, nr. 176) (icoane lucrate pentru bis. din Macedonia, 1769) ; vezi şi M.B., 1969, nr. 7—9, p. 424 ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 372 (amintit de la 1334) ;

Bizerea Mihai Marius, *Din trecutul comunei Macedonia* („Brazde bănăţene", III, 1940, p. 5—7) (Arhivă istorică).

MACIOVA, jud. Caraş-Severin (bis. Adormirea, 1819).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 8—14 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 266—267 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 390—391 ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 372 (amintit de la 1394).

MACOVIŞTE (Makovistye), jud. Caraş-Severin (bis. Sf. Arhangheli, ante 1778, reclădită 1894).

Cronica Banatului, indice ; Cotoşman Gh., *Syngheliile sau gramatele mitropoliei Banatului* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 334—336) (numire preot, 1832) ; Pesty, *Szörény,* II, p. 301 ; Simu T., *Colonizarea,* p. 32—33 (colonizarea şvabilor) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 267 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 391—392 ; Popiţi, p. 46—47 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 372 (amintit de la 1531).

MAL, jud. Caraş-Severin (bis. ante 1832, reclădită 1904).

Pesty, *Szörény,* II, p. 306—309 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 269 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 392—393 ; Popiţi, p. 46—47 (bis. 1832) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 377 (amintit de la 1433).

MARGA, jud. Caraş-Severin (M bis. Sf. Ilie, 1829, turnul refăcut 1878) [2]).

Cioloca Dim., *Din trecutul nostru* (F.D., 1932, nr. 43, p. 3—4 şi nr. 44, p. 3—4) (predică la sfinţirea bis., 1829) ; Marchescu A., *Intrarea în Banat a generalului Iosif Bem — 7 aprilie 1849* („Tribuna graniţei", 31 ian. 1936, p. 1—2) (şi despre arderea unor case din satul Marga) ; Suciu I., *Revoluţia 1848—1849,* indice (satul incendiat în parte); Pesty, *Szörény,* II, p. 301—304; Lotreanu I., *Banatul,* p. 270 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 395—396 ; Popiţi, p. 46—47 (bis. 1800) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 378 (amintit de la 1470 ; fosta localitate romană Pons Augusti).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

MARGINA (Márzsina), jud. Timiș (M bis. de lemn Cuv. Paraschiva, 1737, inscripție pe prestol, zugrăvită 1836, reparații 1966).

Mureșianu B. Ion, *Pe marginea bucoavnelor („Dacia"*, 6. XI. 1939, p. 8) (însemnare bis. din Margina, 1802) ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 23—32 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 270—271 (bis. din 1734); Cornean N., *Caransebeș*, p. 397—399; Popiți, p. 24—25 (bis. 1791) ; Oprișa L., *Biserici de lemn, monumente istorice* (M.B., 1965, nr. 1—3, p. 186—187) (inscripție, descriere sumară) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 421 (turnul din 1720) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 378 (amintit de la 1365, uneori drept castellum et oppidum) ;

Miloia I., *La marginea Banatului* („Luceafărul", IV, s. II, 1938, p. 1—11) (despre bis. de lemn din Margina, 1730 ; și însemnări) ; *Sfințirea bisericii din Margina* („România de vest", 6. XI. 1938) (și despre bis. de lemn din 1774 ?) ; M.B., 1966, p. 739 ;

Vuia Iuliu, *Districtus Walachorum. Cercurile românești bănățene*, Timișoara, 1930, p. 47—48 (despre cercul Margina și întinderea sa) ; vezi și Pesty Frigyes, *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek* [Vechile districte valahe din comitatul Severinului], Budapesta, 1876, 84 p. (cu documente).

MAȘLOC (Mășloc, Máslak. Blumenthal), jud. Timiș (bis. catolică din 1783).

Marki, II/2, p. 153 ; T.A., 1872, p. 23—29 ; Lotreanu, *Banatul*, p. 271—272 ; Popiți, p. 70—71 (bis. 1771) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 381 (amintit de la 1326).

MĂCEȘTI (Macsevics), jud. Caraș-Severin (bis. ortodoxă sîrbă din 1850).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 3 ; Moisi, *Clisura*, p. 167—171 (despre sat) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 272 ; Popiți, p. 61 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 382 (amintit de la 1723).

MĂGURA (fost **Crîjma, Chircima, Kröcsma),** jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Apostoli, 1823, reparată 1912, pictată 1931) [3]).

Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 594) (însemnări, sec. XVIII—XIX) ; Pesty, *Szörény, II*, p. 286—287 ; Fenyes, VI, p. 205 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 234—235 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 149 ; Popiți, p. 42—43 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 383 (amintit de la 1430).

MĂGURI (Magur), jud. Timiș (bis. Nașterea Maicii Domnului adusă de la Criciova, 1775 ; apoi bis. din 1876).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 16—17, 203 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 272—273 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 401—402 ; Drăganu N., *Toponimie și istorie*, Cluj, 1928, p. 123—125 ; Idem. *Din vechea noastră toponimie*, Cluj, 1920, p. 18—20 (extras din „Dacoromania", I) ; Idem, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și onomasticii*, Buc., 1933, p. 202—205 (despre originea numelui) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 384 (amintit de la 1448).

MĂIDAN (acum **Brădișorul de Jos**), jud. Caraș-Severin (bis. din 1750—1770, zugrăvită 1847, renovată 1911 — cînd a fost repictată — și 1934 ; turnul bisericii, trăznit în anul 1785, refăcut 1786, renovat 1871) [4]).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Molin Romulus, *Contribuțiuni la istoria românilor bănățeni, 1783—92. Două „circulare" din biserica ortodoxă din Măidan* (F.D., XXXVIII, 1923, nr. 30) ; T.A., 1871, p. 259—262 (despre sat) ; Miclea G., *Date privitoare la istoria satului Măidan, jud. Caraș* (A.B., 1930, nr. 3, p. 71—77) (ca răspuns la o anchetă a revistei) ; Nemoianu P., *Pe marginea istoriei satului Măidan* (*ibidem*, p. 137) (despre originea turcă a numelui) ;

Liuba Sofronie și Iana Aureliu, *Topografia satului și hotarului Măidan urmată de studii despre celți și numele de localități de dr. A. M. Marinescu*, Caransebeș, 1895, 324 p. (din F.D.) ; Bănescu Marcu, *Reflexii pe marginea unei cărți apărută acum 50 de ani* (F.D., 1941, nr. 20, p. 3—5) (Despre cartea lui Liuba Sofronie) ;

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 18 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 267—269 (și despre fosta cetate) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 402—403 ; Popiți, p. 46—47 (bis. 1773) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 103 (amintit de la 1690—1700) ;

Birou Virgil, *Cu apele Căraşului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 624—627) (despre crucile din cimitirul satului) ; vezi și idem, *Crucile de piatră de pe valea Căraşului*, Timișoara, 1941, p. 48—51 ;

Avram Mircea, *Biblioteca „Astra" Sibiu. Cartea românească manuscrisă*, Sibiu, 1970, p. 58 (însemnare învățătorul din Maidan, sec. XIX) ; vezi și Vuia Iuliu, *Școlile românești bănățene din sec. XVIII. Studiu istoric*, Orăștie, 1896.

MĂNĂSTIRE, jud. Timiș (M o fostă m-re a despotului Brancovici, reclădită 1803 ; bis. ortodoxă sîrbă ante 1786).

Lotreanu I., *Banatul*, p. 273 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 403—404 ; Popiți, p. 61 ; Mărgineanțu Tiberiu, *Triumful românilor ortodocși din comunele Berecuța și Mănăstire. Acte și documente privitoare la despărțirea românilor de către sîrbii din aceste comune*, Caransebeș, 1937, 70 p. (și despre m-rea Sf. Gheorghe).

MĂNĂȘTIUR (Bégamonostor), jud. Timiș (bis. de lemn sec. XVIII, reclădită 1902) [5]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 42—46 ; vezi și vol. III—IV (documente despre castrul M.) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 273—274 ; Popiți, p. 24—25 (bis. 1852) și 70—71 (bis. 1779) ; Pesty F., *Magyarország helynevei*, p. 216—217 (despre numele Mănăștiur) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 385 (amintit și ca oppidus și castellus de la 1427).

MĂRUL (Almafa) [6]), jud. Caraș-Severin (bis. Coborîrea Sf. Duh, 1792, reclădită 1934).

Cioloca D., *Din trecutul nostru* (F.D., 1932, nr. 15, p. 3) (predică din 1826 a preotului din Măru) ; *Retragerea generalului Bem, după luptele din 1849, peste comuna Mărul și Nedeia* (F.D., 1933, nr. 18, p. 5—6) ;

Pesty, *Szörény*, II, p. 3—7, 376 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 275—276 (bis. din 1812) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 405—407 ; Popiți, p. 46—47 (bis. 1800) ; Pavel C. G., *Mărul, un sat de munte din Banat*, în vol. *60 sate românești . . .*, IV, Buc. 1943, p. 119—130 (și unele date istorice după Pesty) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 387 (amintit de la 1387).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

MĂURENI (Moriţfeld), jud. Caraş-Severin (bis. catolică din 1819).

150 Jahre Moritzfeld (T.Z., 5. XI. 1936, p. 6) ; Kremmer Wilhelm-Ernst Friedrich, *Geschichte der Gemeinde Moriţfeld,* Timişoara, 1936, 104 p. ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 284 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 399—400 ; Popiţi, p. 46—47 ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 387 (amintit de la 1828) ; Borovszky, *Temes,* p. 76—77 ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* I, p. 55—60.

MEHADIA [7]) **(Myhald),** jud. Caraş-Severin. Vezi şi Băile Herculane.

„Apullum", II, 1943—1945, p. 155 (descriere, 1565) ; vezi şi *Călători străini,* I—III (indice) ; Cioloca D., *Din cele trecute veacuri. Însemnări de pe cărţile vechi* (F.D., 1945, nr. 8, p. 3) (despre intrarea turcilor în Mehadia la 1788) ; F.D., 1924, nr. 11, p. 4 (despre arderea Mehadiei de turci, 1788) ; vezi şi R.I.S.B.C., 1946, p. 45 ; (Vánosi Antonius P. S. J.), *Religio vindicata. Sive relatio belli Turcici inter Augustissimum Caesarem Carolum Sextum et Orientem gesti . . . ,* Viena, 1720 [la p. 69—72 despre luptele de la Mehadia] ;

Cronica Banatului, p. 168—169 (despre lucrările de refacere a băilor întreprinse din ordinul generalului Hamilton după 1736 ; şi despre zidirea unui fort lîngă „caserne") ; vezi şi p. 171 şi passim (despre luptele cu turcii) ; p. 178 („castelul" de la Mehadia „spart" după încheierea păcii din 1739) ; cronica conţine foarte multe ştiri despre Mehadia în sec. XVIII, împletite cu viaţa autorului cronicii, originar de aici ; p. 255—256 (despre arderea bisericii şi a satului în timpul războiului austro-turc, 1788) ; unele din aceste însemnări sînt reproduse şi de N. Iorga, *Probleme bănăţene,* p. 97 şi urm. ;

Zeyk János, *Utazási töredék. Vajda-Hunyadi bányászat. Várhely. Ruskicza. Batiz. Csertes. Hondor. Nagyág. Boicza. Abrudbánya. Vöröspatak. Zalathna. Ferdinandberg. Karánsebes. Mehádia. Jorgován. Ó-Orsova. Uj-Orsova. A Herkules fürdők története* [Note de călătorie. Hunedoara. Grădiştе. Ruschiţa. Batiz. Certege. Săcărîmb. Băiţa. Abrud. Roşia Montană. Zlatna. Caransebeş. Mehadia. Orşova veche şi nouă . . . Istoria Băilor Herculane] („Nemzeti Társalkodó", Cluj, 1836, nr. 161, 200, 213 ; 1837, nr. 225, 241 ; 1839, nr. 33, 41, 49) ;

Buracu Coriolan, *Muzeul General Nicolae Cena în Băile Herculane şi cronica Mehadiei,* T. Severin, 1924, 73 p. (publică, împreună cu o istorie a Mehadiei, însemnări de pe cărţi, îndeosebi din sec. XVIII şi protocoale ale bisericii) ;

Boleszny Anton, *Die Donau Katarakte, Veteranische Höhle und Festung Peth zwischen Bazias, Orsova und Turn-Severin,* Orşova, 1874 [diverse evenimente din timpul războiului) ; N . . . y L., *Die Schlacht bei Mehadia. Episode aus dem Feldzug 1789* (T.Z., nr. 66, 19. III.1868, p. 1—2) ; Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens,* I, p. 364—365 ; Salabery, *Voyage à Constantinople, en Italie et aux îles de l'Archipel par l'Allemagne et la Hongrie,* p. 92 (oraşul ruinat de război) ;

Neue Reisen des Schneidergesellen Holthaus. Abenteuer und Beobachtungen, Barmen, 1846, p. 123—125 (descriere oraş şi despre bis. romă-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

nească); Schmidt A., *Reisehandbuch durch das Königreich Ungarn*, p. 369—370 (descriere, două bis. la 1835); *Voyage du maréchal duc de Raguse en Hongrie, en Transylvanie...*, Paris, 1836, vol. I, p. 119—120 (descriere oraș); D'Haussez, baron, *Alpes et Danubes ou voyage en Suisse, Styrie, Hongrie et Transylvanie*, vol. II, Paris, 1837, p. 278 (descriere); Elliot C. B., *Travels in the Three Great Empires of Austria, Russia and Turkey*, I., Londra, 1838, p. 135—147 (decriere Mehadia—Băile Herculane); Ilie Ghenadie, *Un călător francez prin Banat la începutul sec. XIX* („Luceafărul", IV, 1938, nr. 3—4, p. 51—52 (Saint Marc Girardin despre Mehadia); *Souvenirs des Voyages du duc de Bourdeaux*, p. 98 (descriere 1839); Dorner Joseph von, *Das Banat in topographisch-historischer Beziehung*, 1839, p. 136 și urm.; Fodor Lugósi András, *Mehádia vagy a' Hercules fürdők és utazás Hunyádmegyén keresztül a Mehadiai fürdőkre, onnan Drenkovára; A Mehádiai fürdők tulajdonságai...* [Mehadia sau Băile Herculane și o călătorie prin jud. Hunedoara la băile din Mehadia și de aici la Drencova; însușirile băilor mehadiene...], Cluj, 1844, 8+193 p.; Brandes H. K., *Ausflug nach Mehadia, Konstantinopel und einem Auszug aus dem Koran...*, 1863, 142 p.; Prodanescu State, *O preumblare la baile din Mehadia și la baile din România noastra...*, Buc., 1865, 16 p.; Boner Ch., *Transylvania*, 1865, p. 21—37 (despre oraș); Wallace Sig., *Sur le Danube de Vienne à Constantinople et aux Dardanelles*, Viena, 1864, p. 95—96 (descriere);

Blumenbach W., *Der walachisch-banatische Regiments-Distrikt in der Militärgrenze*, Viena, 1840 (publică și vederi color ale Mehadiei și Băilor Herculane); Uhl Friedrich, *Aus dem Banate. Landschaften mit Staffagen*, Leipzig, 1848, p. 131 și urm. (despre Mehadia și B. Herculane); Tentásy, *Mosaik aus Mehadia* (T.Z., 31. VIII.—1. IX. 1875), (note de călătorie); Pesty, *Szörény*, II, p. 309—366 (despre oraș și cetate); vezi și vol. III (documente); Boleszny Antal, *Ad Mediam, Miháld és Mehádia története* [Istoria localității Ad Mediam-Mehadia] (T.R.E.K., 1884, p. 64—86);

Vuia Iuliu, *Districtus Walachorum. Cercurile românești bănățene. Cele din Timiș reconstruite (!) pentru prima oară*, Timișoara, 1930, p. 31—32 (despre districtul Mehadia și căpitanii săi); vezi și Pesty Frigyes, *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek* [Vechile districte valahe din comitatul Severinului], Budapesta, 1876, 84 p. (cu documente); *Documente istorice. De la Lugoș* (FMIL, XIV, 1851, nr. 21, p. 163—166) [diplome din sec. XV—XVII relativ la Banat]; *Observățiuni la documintele istorice din Lugoș, privitoare la privilegiile districtelor Lugoș, Sebeș, Mehadia, Halmagiu, Crașova, Bersavia, Comeatul și Iladia (ibidem*, nr. 38, p. 294—296, nr. 39, p. 298—301); Lotreanu I., *Banatul*, p. 277—278; Cornean N., *Caransebeș*, p. 411—412; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 389 (amintit de la 1323; fosta localitate romană Ad Mediam);

Numele localității: Xenopol A. D., *Teoria lui Roesler* („Rev. pt. istorie, arheol. și filologie", III, 1885, p. 292—293) (arată că Ad Mediam=Mehadia); Pesty, *A szörény bánság*, II. p. 325 (crede că vine de la cuvîntul maghiar Miháld); vezi și idem, *Magyarország helynevei*, p. 208—211; Dan

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Dimitrie, *Toponimia românească*, Buc., 1896, p. 19 și urm.) (numele de la dacicul Mede, devenit Meade); Bălan Iosif, *Numiri de localități*, Caransebeș, 1898, p. 36—54 (despre numele orașului); vezi și Drăganu N., *Românii în veacurile IX—XIV*, p. 251—252; Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 31—40; Iorga N., *Istoria românilor*, II, p. 15; Kisch Gustav, *Das Banat im Spiegel seiner Ortsnamen* („Banater Deutsche Kulturhefte", II, 1928, nr. 3, p. 1—43) (și despre numele Mehadia). Prezentare în „Ung. Jahrbuch", IX, 1929, p. 365—366.

— CETATEA MEDIEVALĂ (începutul sec. XIII [8]), a fost una din cele mai puternice cetăți de la Dunăre, întărită de Pippo Spano, Iancu de Hunedoara și Pavel Chinezul în sec. XV, consolidată de Petru Petrovici la 1554 și întărită din ordinul lui Eugeniu de Savoia la 1717, cînd s-au construit două forturi noi; disputată de turci și austrieci, a fost dărîmată la 1752 și în timpul războiului din 1788—1791; se mai păstrează un turn și ruine de ziduri cu cazemate subterane). Vezi și orașul.

Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăți medievale din Banat*, în vol. *Studii de istorie a Banatului*, Universitatea din Timișoara, 1969, p. 51—55.

— ȘCOALA VECHE [9]).

Vuia Iuliu, *Școlile românești din Banat în secolul XVIII. Studiu istoric*, Orăștie, 1898, passim; Buracu Coriolan, *O școală primară confesională înființată în Mehadia la 1780* (F.D., 1928, nr. 42, p. 1—3); *120 de ani de la înființarea primei școale românești* („Adevărul", 1928, nr. 13.169, p. 2) (despre școala din Mehadia); Feneșan Costin, *Contribuții la istoricul învățămîntului în granița militară bănățeană la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX*, în *Studii de istorie a Banatului*, II, p. 99 (școală la Mehadia, 1766).

— BISERICA ORTODOXĂ (sfințită la 1741; bis. Sf. Nicolae, 1776—1780, arsă în timpul războiului austro-turc la 1788, reclădită 1804—1805, dărîmată de apa Cernei, reclădită 1805—1808; zugrăvită la 1820 cu ajutorul unor boieri din Țara Românească).

Iorga N., *Însemnări preoțești din Banat* („Bul. Comisiei istorice", VI, 1927, p. 7) (însemnare 1741, despre sfințirea bisericii); *Cronica Banatului*, p. 222, 255—256, 296—297, 306 (despre clădirea, arderea, reclădirea și zugrăvirea bis.); Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 80—85 (foarte multe însemnări, unele relative la biserică, zidită 1730, sfințită 1781, zugrăvită 1786, arsă de turci 1788, acoperită 1794, iconostasul 1796); însemnările sînt reproduse și de Buracu Coriolan, *De pe marginea cărților bisericești. Reproduceri după însemnările vechi din diferitele cărți bisericești și protocoale ale bisericii din Mehadia* (F.D., 1924, nr. 6, p. 3, nr. 7, p .3—4, nr. 10, p. 4, nr. 11, p. 4—6);

Cioloca Dim., *Din trecutul nostru* (F.D., 1932, nr. 20, p. 4—5) (protopresbiter la Mehadia, 1853); Frunzetti I., *Pictorii bănățeni din sec. XIX*, Buc., 1957, p. 21—22 (despre pictarea bisericii, 1829, de către zugravul Dimitrie Turcu);

Micu Em., *Privire în istoria bisericească a românilor bănățeni. Despre episcopia Mehadiei și din ea născută a Caransebeșului și despre învecinata*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iihi.ro

ei episcopie a Rîmnicului („Dreptatea", Timișoara, 1896) ; Cotoșman Gh., *Istoria pe scurt a episcopiei Caransebeșului. I. Pînă la 1785*, Caransebeș, 1941, p. 5—7 (despre episcopia Mehadiei) ; Cotoșman Gh., *Episcopia Mehadiei. Ad Mediam — Ad Aquas — Aquae — Vodița. Ipoteză istorică* (R.I.S.B.C., XI, 1943, p. 1—28) și extras, Timișoara, 1943, 28 p. ; recenzia lui I. Suciu, R.I.R., 1944, f. III, p. 426, care arată netemeinicia afirmației ; Cotoșman Gh., *Vechimea organizației național-bisericești la românii bănățeni* („Rev. ist. bis.", I, 1943, p. 82—115) ; Idem, *Contribuții la istoria Banatului Timișan și al Severinului. I. Problema continuității. Episcopia Mehadiei*, Craiova, 1943, 39 p. (din „Rev. ist. bis.", 1943) ;

Combiescu M., *Psaltirea de la Mehadia* („Limba română", 1968, nr. 3, p. 259—270) (psaltire slavo-română din sec. XVI—XVII) ; vezi și M.B., 1969, nr. 7—9, p. 404—405.

— BISERICA CATOLICĂ (1273, reclădită 1758, scapă de incendiu la 1788, cînd a fost arsă localitatea) [10]).

Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 84—85 (însemnări).

— BISERICA CALVINĂ (clădită la mijlocul sec. XVII, ruinată în timpul războaielor din sec. XVIII, cunoscută — ca ruină — sub numele de „biserica spartă").

F.D., 1924, nr. 6, p. 3 (despre bis.).

MEHADICA (Medica, Kismihâld), jud. Caraș-Severin (bis. din 1769).

Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 85—86 (însemnări, sec. XVIII—XIX) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 366—369 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 279 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 413—414 ; Popiți, p. 48—49 (bis. 1783) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 389 (amintit de la 1440—1444).

MERCINA (Mercsina, Mercsény), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, 1762, zugrăvită 1882 ; capelă fostă unită).

Schematism Lugoj, 1871, p. 50, 1891, p. 54 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 33—334 ; Pesty, *Krassó, II/2*, p. 33—34 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 279—280 (bis. din 1780) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 407—408 ; Popiți, p. 48—49 (bis. 1794) ; Suciu I., *Nicolae Tincu Velia*, indice (știri și documente despre parohie) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 390 (amintit de la 1421) ;

Szentkláray Jenő, *Mercy Kormányzata a Temesi bánságban. Ujabb részletek délmagyarország XVIII századi történetéhez* [Guvernarea lui Mercy în Banat. Noi amănunte privitoare la istoria Ungariei de sud în sec. XVIII], Budapesta, 1909, 188 p. ; Lotz Friedrich, *Aus der deutschen Vergangenheit der Stadt Temesvar. Die Zeit Mercys, in der Reihe „Die Deutschen Ansiedler der Städte des Südostens", Schwäbisch-Deutscher-Kulturbund, Stelle für Heimat- und Volksforschung*, Neusatz, 1935 (despre contele Mercy, de la care vine numele satului) ; Bobik Gustav, *Rede zur Feier des 150-jährigen Bestehens der Gemeinde Mercyfalva*, Timișoara, (f.a.), 16 p.

MERCIȘOARA, vezi Carani.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

MILCOVENI (Mircovăț, Mirkovac), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Ilie, ante 1794, reclădită (?) prima jumătate a sec. XIX, zurgăvită 1837).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 36 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 280 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 416—417 (bis. din 1835) ; Cosma A., *Pictura românească*, p. 22 ; Popiți, p. 48—49 (bis. 1794) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 399 (amintit de la 1691).

MÎTNICUL MARE (Mutnic, Nagymutnik), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, sec. XVIII, renovată sau reclădită ? 1937) [11]).

Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 600) (însemnări, sec. XVIII—XIX) ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 51—60 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 276 (bis. din 1780) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 408—410 ; Popiți, p. 46—47 (bis. 1831) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 402—403 (amintit de la 1352) ; Popa T., *Familia Mutnic*, în vol. *Banatul de altădată. Studii istorice*, p. 526—538.

MÎTNICUL MIC (Kismutnok), jud. Timiș (bis. din 1912).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 51 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 278 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 410—411 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 403 (amintit de la 1364).

MOCERIȘ (Mocsáros), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Gheorghe, 1802) [12]).

Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 225 și urm.) (diverse date despre sat, sec. XVIII—XX) ; vezi și *ibidem*, 1941, p. 33—46, 176—185, 283—287 (date despre regiune, cronologic) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 374—376 ; Birăescu Traian, *Patru comune almăjene. Cercetări monografice în Borlovenii Noi, Bozovici, Moceriș și Bănia* (R.I.S.B.C., X, 1942, sept.-dec., p. 563—584) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 280 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 417—418 ; Popiți, p. 48—49 (bis. 1790) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 403 (amintit de la 1439).

MOLDOVA NOUĂ (Boșneag, Ujmoldova, Moldovabánya), jud. Caraș-Severin [13]) (bis. catolică din 1780, arsă 1788—1789, reclădită 1791 ; bis. ortodoxă Sf. Gheorghe, 1777). Vezi și Moldovița.

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 38—42 ; Rumy, *Donau Ansichten* (2 gravuri, 1826) ; Simu T., *Colonizarea*, p. 33 (aducerea șvabilor) ;

Konstantiny Johann, *Denkschrift über die banater Bergwerke Oravitza, Moldova, Saska, Dognacska, Bogschan, Resitza und ihre Filialen mit Rücksicht auf das Gemeindewesen als Beitrag zur Geschichte dieser Bergwerke*, Timișoara, 1857, VI+109 p. ; Esmark Jens von, *Kurze Beschreibung einer mineralogischen Reise durch Ungarn, Siebenbürgen und Banat*, Freyburg, 1798, p. 71—75 [despre minele de la Moldova] ; vezi și Wollmann Volker, *Dezvoltarea tehnicii miniere din munții Cărășeni în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea* („Banatica", 1971, p. 201—202 passim) ;

Birou Virgil, *Aspecte de cult de la începutul sec. XVIII în localitățile miniere cărășene* (M.B., 1964, nr. 4—6, p. 238) (istoricul bisericii) ; „Dacoromania", VIII, 1934—1935, p. 180 (despre numele localității) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 281—282; Cornean N., *Caransebeș*, p. 418—419; Popiți, p. 48—49

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

(bis. 1778) ; Moisi, *Clisura*, p. 182—216 (despre sat) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 405 (amintit de la 1717) ;

MOLDOVA VECHE (Omoldova), jud. Caraș-Severin (ruinele cetății Sf. Ladislau lîngă oraș, construită de Sigismund de Luxemburg, 1427—1428, distrusă de turci la începutul sec. XVI ; bis. din 1852 ; bis. ortodoxă sîrbă ante 1848) [14]).

Boleszny Antal, *Kézikönyv az al-Dunán Szerb-Oláh- és Bolgárországban utazók számára*, Orșova, 1870, p. 91—93 ; Dorner Joseph von, *Das Banat in topographisch-natur-historischer Beziehung . . .*, 1839, p. 106 ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 37—38 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 282 ; Moisi, *Clisura*, p. 171—182 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 419—420 ; Popiți, p. 61 ;

Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăți medievale din Banat*, în vol. *Studii de istorie a Banatului*, Universitatea din Timișoara, 1969, p. 49—51 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 405 (amintit de la 1588).

MOLDOVIȚA (Károlyfalva, Carlsdorf), înglobat în orașul Moldova Nouă. T.A., 1872, p. 435—441 ; *Jubiläum der Gemeinde Károlyfalva* (T.Z., nr. 207, 11. IX. 1907, p. 4—5) (A 100-a aniversare) ; Szmida Lajos, *Temes vármegyei Károlyfalva nagyközség története* [Istoria comunei Moldovița din comitatul Timișoara], Timișoara, 1902, 113 p. ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 283 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 420—421 ; Moisi, *Clisura*, p. 222—230 (despre sat) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 406 (amintit de la 1773).

MONIOM (Monió), jud. Caraș-Severin (bis. ante 1831, reclădită 1904). 1904).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 42 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 283 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 421—422 ; Popiți, p. 48—49 (bis. 1831) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 406 (amintit de la 1717).

MORAVIȚA (Moravica, Temesmóra, Morawitza), jud. Timiș (bis. ante 1780, reclădită ? 1911 ; bis. catolică ante 1785).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 36—47 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 283—284 ; Cotoșman Gh., *Episcopia Caransebeșului pînă în pragul sec. XIX-lea*, Caransebeș, 1941, p. 170—177 (inscripție bis. ante 1780) ; vezi și idem, *Istoria pe scurt a episcopiei Caransebeșului, I. Pînă la 1785*, Caransebeș, 1941, p. 15 ; Popiți, p. 24—25 ; Rîmneanțu Petre, *Semnificația inscripției de la vechea biserică din Moravița* (M.B., 1967, nr. 1—3, p. 78—84) (și despre vechimea satului) ; Molin R. S., *Contribuții la istoria bisericii în Banat* (F.D., 1923, nr. 43, p. 5—6) (preot din Moravița, 1792) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 407 (amintit de la 1333) ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I, p. 35—38.

MORITZFELD, vezi Măureni.

MOȘNIȚA (Mosnica), jud. Timiș (bis. de lemn, ante 1779, reclădită de zid 1912—1913) [15]).

Borovszky, *Temes*, p. 77 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 284—285 ; Popiți, p. 24—25 (bis. 1779) ; *Argeșul în lumina toponimiei* („Argeș", nov. 1966,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

p. 13) (despre numele satului Moşoaia) ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 409 (amintit de la 1333).

MURANI (Temesmurány), jud. Timiş (bis. reclădită 1835).

Csánki, II, p. 52 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 287—288 (şi despre fostul sat Aciad) ; Popiţi, p. 24—25 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicţionar*, I, p. 411 (amintit o dată cu preotul la 1318).

MUTNIC, vezi **Mîtnic.**

NOTE

1) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

2) Vezi şi sumara cronică a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

3) Despre construirea bisericii ortodoxe din Crîşma vezi doc. din 1818 febr. 24 şi 1820 oct. 19 (Arh. St. Timişoara. Actele arhivei militare, nr. 186/16, f. 280—284, 197/45, f. 542—545).

4) Vezi şi cronica parohiei — bine informată asupra bisericii — în arhiva Mitr. Banatului.

5) Vezi cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

6) Despre fabrica de cherestea din Mărul vezi doc. din 1811 april 14 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare nr. 84/1, f. 1—2). Vezi şi vol. I—II, indice. Despre preotul din sat, doc. din 1812 iunie 3 (*ibidem*, 137/70, f. 797—801).

7) Vezi şi gravura în oţel a lui Thomas Ender la Acad. R.S. România, Stampe, G.S. I Ender T. 20; gravura G.S. I Mon. Fru. Bx. 1; gravura Baths of Mehadia (G.S. I 91/498—38); litografia Promenade Plats (G.S. I/91 498—36), G.S. I, Hartleben C. A. — 1 etc. În total 13 gravuri şi desene, inclusiv un plan al cetăţii.

8) Amintită la 1324 iulie 26, cînd regele Carol Robert evocă vremea unei expediţii făcută „sub cetatea Mehadia" pe care o deţinea Ioan, fiul banului Teodor, răzvrătit împotriva regelui (*Documente*, veac. XIV, vol. II, p. 129). La 1368 cetatea a fost încredinţată de regele Ludovic lui Benedict Himfy (Hurmuzaki, I/2, p. 43).

9) Despre şcoala din Mehadia vezi doc. din 1774 sept. 3 şi 1808 oct. 11 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 28/22, f. 123—128 şi 108/56, f. 385—390); despre cazarmă doc. din 1779 sept. 28 (*ibidem*, nr. 38/110, f. 908—919), 1804 febr. 23 (93/44, f. 349—359); reparaţii la cazarmă, doc. din 1820 april. 14 (*ibidem*, 201/9, f. 51—52); vezi şi vol. I—II, indice.

10) Despre bis. catolică vezi şi doc. din 1804 aug. 17 şi 1811 oct. 25 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 89/91, f. 802—805 şi 134/56, f. 723—731.

11) Vezi şi cronica foarte sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

12) Despre clădirea bisericii de zid vezi doc. din 1801 mai 12 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 82/74, f. 558—564).

13) Despre exploatările miniere de aici vezi Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, I—II, indice.

14) Despre cazarma din Moldova Veche vezi doc. din 1772 sept. 17 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 22/13, f. 93—98). Despre un incendiu în localitate vezi doc. din 1811 nov. 4 (*ibidem*, 132/30, f. 339—352). Despre alte evenimente vezi indice la vol. I—II al catalogului acestui fond.

15) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

N

NADĂȘ (Nadaz, Mélynádaz), jud. Timiș (bis. catolică Sf. Martin, ante 1309 [1]) ; bis. ortodoxă, ante 1828, reclădită la 1901).

Borovszky, *Temes*, p. 72 ; Popiți, p. 24—25 (bis. 1828) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 144 (amintit de la 1717).

NAIDĂȘ (Nájdas), jud. Caraș-Severin (bis. ante 1778, reclădită 1909) [2]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 65—66 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 289 (bis. din sec. XVIII) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 423—424 ; Popiți, p. 48—49 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 419—420 (amintit de la 1378) ; Constantin Tr., *Valea Nergănului. Note pe marginea lucrării : „Date și documente bănățene 1728—1887"* ... („Dacia", 7 ian. 1940, p. 4) (despre satul Naidăș).

NĂDRAG [3]) (Nadrág), jud. Timiș (bis. din c. 1825, reclădită 1900, reparată 1929 [4]) ; reparată și înnoit pictura 1964 ; bis. catolică ante 1850).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 61—64 ; *Sfințirea bisericii din Nădragu* (F.D., 1929, nr. 46, p. 3) (după reparații) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 289—290 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 424—425 (bis. din 1900) ; Popiți, p. 48—49 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 421 (amintit de la 1364 ; reînființat la 1846) ; M.B., 1964, p. 799.

NEMEȘEȘTI (Nemesest), jud. Timiș (bis. Sf. Nichita Romanul, sec. XVIII, c. 1798).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 66—67 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 291 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 426 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 423 (amintit de la 1427).

NERĂU (Dugoszelló, Nerau), jud. Timiș (bis. de lemn veche, reclădită de zid, Coborîrea Sf. Duh, 1810—1811 ; capela catolică Sf. Iosif, 1817 ; biserică catolică ante 1837, reclădită 1870—1871).

Borovszky, *Torontal*, p. 74 ; Cotoșman Gh., *Din trecutul Bănatului. V. Comuna și bisericile din Nerău (Monografie istorică*, Timișoara, 1935, p. 496—568 (paginație în continuare) (Istoricul satului, descrirea bisericii, listă de preoți, însemnări de pe cărți) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 291—292 ; Popiți, p. 26—27 (bis. 1781 și 1837) ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 424 (amintit din sec. XVI).

NERMED, jud. Caraș-Severin.

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 67—68 ; Lotreanu, *Banatul*, p. 292 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 424 (amintit de la 1723).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

NEVRINCEA (Nörincse), jud. Timiş (bis. de lemn ante 1777, reclădită 1878 tot de lemn şi de zid la 1927) [5]).

Schematism Lugoj, 1871 p. 22, 1891, p. 20 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 224—225 ; Pesty, *Krassó,* II/2, p. 68—69 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 293 ; Popiţi, p. 26—27 (bis. 1777) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 425 (amintit de la 1371—1372).

NICOLINŢ (Nikolinc), jud. Caraş-Severin (bis. Adormirea, de lemn, sec. XVIII, reconstruită 1840—1842, pictată 1929).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 69—70; Boată Toma, *Monografia economică, statistică şi socială a comunei rurale române „Nicolinţi" din Banatul Temişanei,* Buc., 1907, 84 p. (extras din „Bul. Min. Agriculturei, Industriei, Comerciului şi Domenilor" pe anul 1907) (cîteva date despre istoricul satului ; restul despre ocupaţiile locuitorilor, şcoală, administraţie, port şi obiceiuri) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 294 (bis. din 1890) ; Cornean N., *Carasebeş,* p. 426—428 ; Popiţi, p. 48—49 (bis. 1824) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 426 (amintit de la 1389).

NIŢCHIDORF (Nichyfalva), jud. Timiş (bis. catolică din 1825).

Borovszky, *Temes,* p. 83 ; *Das hundertjährige Jubiläum der Gemeinde Nitzkydorf* (T.Z., 11. X. 1885, p. 2) ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* II, Timişoara, 1924, p. 129—133 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk* (despre vechimea satului) ; prezentarea lui C. Grofşoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 169 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 294 ; Popiţi, p. 26—27 (bis. 1775) ; Suciu C., *Dicţionar,* I, p. 427 (amintit de la 1370).

NOTE

1) Amintită la 1309 martie 28, cînd papa intervine pentru reglementarea raporturilor sale cu autorităţile eclesiastice din Transilvania (*Documente,* veac. XIV, vol. I, p. 161).

2) Despre biserica din Naidăş vezi şi doc. din 1804 mai 25 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 92/14, f. 87—90).

3) Despre exploatările miniere de la Nădrag vezi Arh. St. Caransebeş, Fondul Soc. industriei de fier din Nădrag, care cuprinde date începînd de la 1846.

4) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

5) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

O

OBAD, jud. Timiș (bis. ante 1779, reclădită 1893).

Borovszky, *Temes,* p. 83—84 ; Csánki, II, p. 54 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 294—295 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 429—430 ; Popiți, p. 26—27 (bis. 1779) ; M.B., 1952, nr. 5—6, p. 3 (reparații bis.) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 6 (amintit de la 1333).

OBREJA (Bisztranyires), jud. Caraș-Severin (M bis. Sf. Apostoli, ante 1780, pictată 1837, reparată și pictată 1937, cînd s-a făcut un iconostas nou din lemn ; pictura restaurată 1967).

Pesty, *Szörény,* II, p. 377—383 ; (Bălan I.), *Obreja, Obrezsa. (Din monografiile comunelor noastre)* („Lucrul", 1906, nr. 10—11, p. 18—22) (istoricul satului după Pesty, lista preoților) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 295—297 (bis. din 1645) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 430—432 ; Popiți, p. 48—49 (bis. 1791) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 6—7 (amintit de la 1547) ; M.B., 1968, p. 148.

OCNA DE FIER (Vaskó, Eisenstein), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea 1815 ; turnul din 1840, reclădită 1888).

Lotreanu I., *Banatul,* p. 297 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 432—434 ; Popiți, p. 48—49 (bis. 1817) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 7 (întemeiat la 1760).

OFSENIȚA [2]) **(Offszenicza),** jud. Timiș (bis. catolică ante 1808, reclădită 1882).

Nagy, I, p. 399 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 297—298 ; Popiți, p. 26—27 (bis. 1808) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 10 (amintit de la 1828).

OHABA-BISTRA [3]) **(Bisztere),** jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Gheorghe, ante 1831).

Pesty, *Szörény,* II, p. 385—387 ; Lotreanu, *Banatul,* p. 299—300 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 436—437 ; Popiți, p. 48—49 ; Drăganu N., *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticei,* Buc., 1933, p. 241—242 (despre originea numelui) ; Cotoșman Gh., *Din trecutul comunei Ohaba-Bistra. Originea cuvîntului Ohaba* (R.I.S.B.C., 1942, sept.—dec., p. 620—628) (originea și vechimea satului ; după Pesty) ; despre numele Ohaba vezi și Bogdan I., *Ohabă-Ohabnic* („Conv. lit.", 1906, p. 295—299) și Dragomir I., *Cîteva urme ale organizației de stat slavo-române* („Dacoromania", I, 1920, p. 149) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 10 (amintit de la 1397).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iiml.ro

OHABA-FORGACI (Oláhforgacs), jud. Timiș (bis. de lemn, ante 1794, reclădită 1853 și 1894—1896, zugrăvită 1913, turnul reclădit 1932—1933 [4]); școală de la mijlocul sec. XIX).

Borovszky, *Temes,* p. 100; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk,* p. 196—200 (despre numele slav ohaba=defrișare și vechimea satului); prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 174; Lotreanu I., *Banatul,* p. 298—299; Popiți, p. 26—27 (bis. 1794); Suciu C., *Dicționar,* II, p. 11 (amintit de la 1369).

OHABA LUNGĂ (Ohábaunga), jud. Timiș (bis. ante 1852 sau 1828 ?, reclădită 1884 și 1938, de lemn) [5]).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 72—74; Lotreanu I., *Banatul,* p. 300; Popiți, p. 26—27 (bis. 1852); Suciu C., *Dicționar,* II, p. 11 (amintit de la 1440).

OHABA-MÎTNIC (Ohábamutnik), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, sec. XVIII, arsă la 1791 în timpul războiului austro-turc, reclădită ? 1867, zugrăvită 1901—1902, refăcut acoperișul 1907) [6]).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 74—78; M.B., 1952, nr. 10—12, p. 5 (reparații); Suciu I., *Revoluția 1848—1849,* indice; Lotreanu I., *Banatul,* p. 300 (bis. din 1867); Cornean N., *Caransebeș,* p. 437—439 (bis. din 1767); Popiți, p. 48—49 (bis. 1831); Suciu C., *Dicționar,* II, p. 11 (amintit de la 1370).

OHABA ROMÂNĂ (Ohábaszerbaszka), jud. Timiș (bis. ante 1794, reclădită de lemn la 1842, restaurată 1922; în stare „deplorabilă", la 1949) [7]).

Lotreanu I., *Banatul,* p. 301; Popiți, p. 26—27; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 11 (amintit de la 1427); *Ohaba Rumunyaszka és Ohaba Szerbaska* [O. românească și O. sîrbească] (T.A., II, 1872, p. 377).

OHABIȚA (Kisszabadi), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn Sf. Gheorghe, sec. XVIII, c. 1800).

Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 600—602) (însemnări, sec. XIX) ;Oprișa Longin, *Biserici de lemn, monumente istorice din arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului* (M.B., 1967, nr. 7—9, p. 545—546) (descriere sumară, fără datare); Pesty, *Krassó,* II/2, p. 78—80; Lotreanu I., *Banatul,* p. 301; Cornean N., *Caransebeș,* p. 439; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 11 (amintit de la 1433).

OLOȘAG (Olloság), jud. Timiș (M bis. Adormirea, zugrăvită 1767, turnul adăugat la 1883, acoperișul din 1930) [8]).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 82; Lotreanu I., *Banatul,* p. 301—302; Cornean N., *Caransebeș,* p. 439—440; Popiți, p. 26—27 (bis. 1771); Suciu C., *Dicționar,* II, p. 15 (amintit de la 1437).

OPATIȚA (Magyarapáca), jud. Timiș (bis. Invierea, 1725, reclădită 1875).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 11—12; Mărgineanțu Tiberiu, preot, *Istoricul comunei Opatița,* Timișoara, 1927, 22 p. (fragment din lucrarea următoare);

https://biblioteca-digitală.ro / https://www.iini.ro

Mărgineanțu Tiberiu C., preot, *Monografia comunei Opatița, lucrată de ...*, Timișoara, 1929, 160 p. (istoricul satului, descriere fizică, despre locuitori și ocupațiile lor în vremurile mai noi, despre școală și biserică, listă de învățători și preoți) ; prezentare în „Semenicul", III, 1930, nr. 3—4, p. 46 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 303—305 (istoric) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 443—445 ; Popiți, p. 26—27 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 16 (amintit de la 1333 o dată cu preotul).

ORAVIȚA (Orawitza), jud. Caraș-Severin.

Cronica Banatului, indice (diverse evenimente) ; Schmidl A., *Reisehandbuch durch das Königreich Ungarn*, p. 384 (despre oraș, 1835) ; Suciu I., *Revoluția 1848—1849*, indice ; *Von Oravitza nach Anina* (T.Z., 22. VIII. 1869, p. 1—2) (impresii de călătorie) ; Cotoșman Gh., *Memoriul oraviților pentru strămutarea episcopiei Caransebeșului la Oravița* (F.D., 1938, nr. 29, p. 3—4) (din 1866) ;

Konstantiny Johann, *Denkschrift für die banater Bergwerke Oravitza, Moldova, Saska, Dognacska, Bogschan, Resitza und ihre Filialen mit Rücksicht auf das Gemeindewesen als Beitrag zur Geschichte dieser Bergwerke*, Timișoara, 1857, VI+109 p. ;

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 84—89 (istoric) ; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország*, p. 291—297 ; Milleker Felix, *Geschichte der Kön. Freistadt Werschetz*, 2 vol., Budapesta, 1886, indice (cuprinde și știri despre Oravița) ; Simu T., *Colonizarea*, p. 34—36 (aducerea șvabilor) ; Carius Robert, *Die Barackenleute im Welschwinkel. Ein Beitrag zur Siedlungsgeschichte der Deutschen in den Ortschaften um Reschitza und Orawitza* („Banater Monatshefte", I, 1933—1934, H. 1, p. 27—31) ;

Moldovan Sim. Sam., *Geschichte der Bergstadt Oravița. Verfasst auf Grund des neuen Schulprogramms für die deutsche Mittelschule*, Oravița, 1931, 19 p. ; Idem, *Județul Caraș și orașul Oravița. Scurtă monografie istorică de ...*, Oravița, 1933, 59 p. (istoricul orașului, îndeosebi despre dezvoltarea sa economică) ; Idem, *Oravița Montană*, 1935 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 305—307 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 445—447 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 17 (amintit de la 1690—1700) ;

Lichtfuss Tiberiu, *Altes und neues um einen Mozartbrief in Oravița-Banat* („Almanahul parohiei ortodoxe române", Viena, 1970).

— TEATRUL VECHI (1815—1817 ; este cea mai veche clădire de teatru din țară).

Molin R.S., *110 ani de la ridicarea teatrului din Oravița* („Banatul", II, 1927, nr. 6, p. 28—32 ; nr. 10, p. 29—30 și nr. 12, p. 15—17) (Istoricul clădirii realizate de un român și de un cehoslovac din contribuții în mare parte românești) ; Molin Romulus, *Cel mai vechi teatru din România (Oravița-Banat)* („Cele trei Crișuri", IX, 1928, nr. 3—4, p. 79—80). (Articol scris cu ocazia împlinirii a 110 ani de la înființarea teatrului) ;

Moldovan S. S., *Oravița de altădată și teatrul cel mai vechi din România*, Oravița, 1938, 347 p. (îndeosebi despre activitatea teatrului în sec.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

XIX—XX) ; Jaleş Const., *121 ani de la înfiinţarea celui mai vechi teatru bănăţean* („România de Vest", 6. X. 1938) ; Alterescu S., *Care este cea mai veche clădire de teatru din România ?* (S.C.I.A., VI, 1959, nr. 1, p. 242—244) (despre teatrul din Oraviţa, 1815—1817).

— ŞCOALA VECHE.

Oraviţeanu Dumitru Const., *Scurtă deducere a istoriei vest şi est romanilor, adecă a românilor apuseni şi răsăriteni de la popoarele cele mai vechi în Italia . . .*, Timişoara, 1856. (Autorul fost profesor la 1814—1817 la gimnaziul din Oraviţa Montană) ; prezentarea lui N. Iorga, R.I., IX, 1923, p. 161—162 ; Mureşianu Ion B., *Dimitrie Constantin Oraviţeanu, 1792—1865* („Dacia", 7. III. 1940, p. 2) (şi despre gimnaziul latin din Oraviţa).

— CAZARMA VECHE [9]).

— BISERICA DIN ORAVIŢA MONTANĂ (1784, zugrăvită 1808).

A.B., 1929, fasc. 3, p. 64 ; Popiţi, p. 48—49 ; Birou Virgil, *Cu apele Căraşului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 627—629) (despre crucile din cimitir, O. Montană şi O. Română) ; vezi şi idem, *Crucile de piatră de pe Valea Căraşului*, Timişoara, 1941, p. 51—53.

— BISERICA CATOLICĂ (1726—1727).

T.A., 1871, p. 552 (1766) ; Birou Virgil, *Aspecte de cult de la începutul sec. al XVIII-lea în localităţile miniere cărăşene* (M.B., 1954, nr. 4—6, p. 226—235) (istoricul bisericii) ; Popiţi, p. 48—49 (bis. 1740).

— BISERICA SF. ILIE din Oraviţa Română, (sec. XVIII, zugrăvită 1866) [10]).

Iorga N., *Probleme bănăţene*, p. 86—87 (inscripţie şi însemnare, bis. din Românești) ; Cotoşman Gh., *Inscripţii şi însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 603) (însemnări, sec. XVIII—XIX) ; A.B., II, 1929, fasc. 3, p. 64 ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 43, 1891, p. 46 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 308 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 447—448.

ORŢIŞOARA (Kakad, Ortzidorf), jud. Timiş (bis. Buna Vestire, sec. XVIII; bis. catolică ante 1785).

Schematismus Oradea Mare, 1829, p. 76, 1831, p. 77—78, 1833, p. 79, 1834, p. 81, 1836, p. 91, 1844, p. 148 ; Borovszky, *Temes*, p. 84 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 312—313 (bis. din 1809) ; Popiţi, p. 26—27 (bis. 1785) ; Möller Karl, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I, p. 98—103 (despre sat).

Dengl Johann, *Geschichte der Gemeinde Ortzidorf, 1785—1935*, Timişoara, 1935, 220 p. (Istoria comunei Orţişoara cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la înfiinţarea ei ; arată că satul e mai vechi, amintit cu numele Kokath la 1333) ; prezentarea lui C. Grofşoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 182—184 ; *150-jährige Jubiläumsfeier der Gemeinde Orţişoara* (T.Z., 1. X. 1935, p. 6) ; vezi şi 29. IX. 1935, p. 6 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 21 (amintit de la 1318).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

OTELEC (Otelek), jud. Timiș (bis. din 1885).

Lotreanu I., *Banatul,* p. 313—314 ; Popiți, p. 26—27 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 22 (amintit de la 1828).

OTVEȘTI (Eötvösfalva), jud. Timiș (bis. din 1900).

Wettel H., *Der Buziascher Bezirk,* p. 97—101 (Eötvösfalva) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 314 (amintit de la 1868) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 22.

OȚELUL ROȘU (Ferdinand), jud. Caraș-Severin, (bis. 1938 ; bis. evanghelică).

Kernuch A., *A bánáti evang.,* p. 206—211 ; Nagy, II, p. 205 ; Frauenhoffer Hans E., *Steierdorf und Ferdinandsberg* („Wir Donauschwaben", 1950, p. 306—308) ; Röhrich Hans Walter, *Die Geschichte der deutsch-evanghelischen Gemeinden des Banats unter bes. Berücks. des Verhältnisses von Kirche und Volkstum,* Leipzig, 1940, VIII+85 p. ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 22 (amintit ca Ferdinand la 1829).

NOTE

1) Despre zidirea bisericii din Obreja vezi doc. din 1801 mai 12 și 1821 febr. 17 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 82/67, f. 524—527, 82/83, f. 667—672, 211/12, f. 134—141. Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

2) Vezi și Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, I—II, indice (documente despre sat).

3) Despre mina de cărbuni din Ohaba Bistra vezi doc. din 1811 febr. 27 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 132/15, f. 175—229). Vezi și vol. I—II, indice.

4) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

5) Vezi cronica foarte sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

6) Vezi și cronica parohiei — care cuprinde și textul din Pesty — în arhiva Mitr. Banatului

7) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

8) Despre repararea bis. din Oloșag la 1963 vezi dosarul de la Mitr. Banatului, unde se face și o descriere a bisericii (pictură din 1767). Vezi și cronica parohiei în aceiași arhivă.

9) Vezi raportul comisarului G. Palacsik către comitat cu privire la repararea cazărmei din Oravița, din 11 aug. 1786 (Arh. St. Lugoj, Pref. jud. Severin, fond 13, nr. 47).

10) Vezi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului. Rezumatele de documente din registrele Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj. La 8 martie 1865, de pildă, se cer lemne pentru „scaunele de campane" (*idem,* nr. 396/1865).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

P

PADINA MATEI (Mátévölgye), jud. Caraş-Severin (bis. din 1877) [1]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 94—96 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 314—315 (satul fost Cărbunari) ; Moisi, *Clisura*, p. 217—221 (despre sat) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 24 (amintit de la 1804) ; Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 228—237 (bis. evang. la Padina din 1839).

PANIOVA (Panyóva), jud. Timiş (bis. ante 1828, reclădită 1932).

Borovszky, *Temes*, p. 88—89 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 315 ; Popiţi, p. 26—27 (bis. 1828) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 25 (amintit de la 1717) ; Cotoşman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 28 (despre numele satului).

PARTOŞ, jud. Timiş (m-rea Sf. Arhangheli, după tradiţie din sec. XV, putînd fi chiar mai veche de sec. XIV ; biserica de zid din 1653—1656, clădită de mitropolitul Iosif al Timişoarei lîngă una mai veche de lemn ; bis. din 1750—1753 clădită pe locul fostei m-ri de Marcu Muţiul, jude cezaro-crăiesc ; m-rea a fost desfiinţată de austrieci la 1778) [2]).

Tincu-Velea N., *Istorioară bisericească*, p. 185—187 ; Szentkláray J., *A szerb monostoregyházak*, p. 58—60 (istoricul m-rii) ; Popovici G., *Istoria românilor bănăţeni*, p. 317, 346 ; T.R.E.K., 1901, p. 31—35 ; A.B., 1929, fasc. 3, p. 70 (despre m-re) ; Meteş Şt., *Mănăstirile din Transilvania*, p. 225—228 (sec. XV—XVI) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 315—316 (m-re ruinată) ; Lupşa Ştefan, *Din istoria bisericii bănăţene. Legături vechi cu Bihorul* („Biserica bănăţeană", 14—28 sep. 1941) (despre desfiinţarea m-rii) ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 453—454 (despre m-re) ; M.B., VI, 1956, nr. 1—3, p. 72—73, 84 ;

Cotoşman Gh. *Izvoarele istoriei românilor bănăţeni. I. Viaţa sfîntului ierarh Iosif cel Nou, mitropolitul Timişorii, 1650—1656* (M.B., VI, 1956, nr. 7—9, p. 107—109 şi 118—132) (şi despre m-re, unde a fost îngropat mitropolitul) ; Vlăduceanu V., *Vechi urme de pictură bisericească în Banat* (M.B., 1958, p. 56—60) (istoricul m-rii din 1186, înzestrată de Vlaicu Vodă al Ţării Româneşti, refăcută la 1486 de Ioan Brancovici şi la 1600 de Mihai Viteazul ?!) ; M.B., 1958, nr. 1—3, p. 192 (restaurarea m-rii) ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 33, 1891, p. 33 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 263 (capelă catolică) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 27 (satul amintit de la 1333) ;

M.B., 1969, nr. 7—9, p. 421 (despre m-rea Isău, 1206, devenită apoi Partoş) ; I. B. Mureşianu, *Mănăstirea Partoş* (istoricul), Timişoara, 1971, Editura Mitropoliei Banatului ; Vuia Iuliu, *Şcolile bănăţene în sec. XVIII. Studiu istoric*, Orăştie, 1896, passim (despre vechea şcoală de la m-re).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

PARȚA (Parác), jud. Timiș (bis. ortodoxă, zugrăvită 1756 ; zugrăvită din nou 1828 ; altă biserică din 1847—1851, renovată 1905) [3]).

Suciu I., *Nicolae Tincu Velia,* indice (știri despre parohie la mijlocul sec. XIX) ; Borovszky, *Temes,* p. 89 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 316 ; Popiți, p. 26—27 (bis. 1804) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 27 (amintit de la 1334).

PĂDURANI (Maroserdöd), jud. Timiș (bis. de lemn din 1757, reclădită de zid 1837, pictată 1912).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 86—87; Lotreanu I., *Banatul,* p. 317—318 ; Popiți, p. 26—27 (bis. 1852) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 28 (amintit de la 1514—1516).

PĂDURENI (Lighet, Temesliget), jud. Timiș (bis. din 1895—1898 ; capelă din 1859) [4]).

Schematism Lugoj, 1871, p. 37, 1891, p. 37 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 285—286 (Lighet) ; Borovszky, *Temes,* p. 108 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 318 (bis. din 1837) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 454—457 ; Popiți, p. 26—27 (bis. 1855) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 28 (amintit de la 1761).

PĂLTINIȘUL (fost **Valea Boului),** jud. Caraș-Severin (bis. sec. XVIII, arsă la 1791 în timpul războiului austro-turc, reclădită 1825 sau 1811, zugrăvită 1906) [5]).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 192—194 ; Cioloca Dim., *Din trecutul nostru* (F.D., 1932, nr. 43, p. 3—4, nr. 44, p. 3—4) (Predică la sfințirea bis. din Valea Boului, 1825) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 432 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 598 (bis. din 1811) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 30 (amintit de la 1585, fostă localitate romană Caput Bubali).

PĂRUL (Bégakörtés), jud. Timiș (bis. de lemn, ante 1782, fostă pe locul „la morminți", reclădită 1927, pictată 1943 [6]) ; bis. Nașterea Maicii Domnului din 1875).

Schematism Lugoj, 1871, p. 22—23, 1891, p. 21 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 226 ; Pesty, *Krassó,* II/2, p. 103 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 318 ; Popiți, p. 26—27 (bis. 1782) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 30 (amintit de la 1723) ; M.B., 1970, p. 427.

PĂTAȘ (Nérapattas), jud. Caraș-Severin (bis. din 1807—1812 [7]), pictată 1901).

Popiți Gr., *Date și documente,* p. 75—76 (despre mutarea satului, 1780) și p. 101 (despre bis., 1808) ; Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 225 și urm.) (date despre sat, sec. XVIII—XX ; bis. din 1812) ; vezi și *ibidem,* 1941, p. 33—46, 176—185, 283—287 (date istorice despre regiune) ; Pesty, *Szörény,* II, p. 438—439 ;

Popovici Vasilie, *Monografia comunei Pătaș Nerapattas, Sol, grai, credințe și obiceiuri locale,* Caransebeș, 1914, 101 p.+2 foi ; prezentare în F.D., XXIX, 1914, nr. 19 ; F.D., 5 aug. 1913, p. 3 (repararea bisericii) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 317 (bis. din 1750) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 459 ; Popiți, p. 50—51 (bis. 1831) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 31 (amintit de la 1603).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

PECENIŞCA [8]) **(Pecenevca),** jud. Caraş-Severin (bis. din 1885).

Pesty, *Szörény,* II, p. 439—440 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 319—320 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 459—460 ; Popiţi, p. 50—51 ; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 32 (amintit de la 1540).

PECIUL NOU, jud. Timiş (cetate medievală de la mijlocul sec. XIII, 1242 întărită de Iancu de Hunedoara la 1439 ; incendiată de turci la 1513 şi refăcută după aceia ; atacată din nou de turci la 1519—1521, a fost încredinţată cnezului român Emeric Gîrlişteanu ; ameninţată de turci, a fost părăsită după mijlocul sec. XVI şi ruinată ; a mai fost folosită uneori în cursul războaielor austro-turce din sec. XVII—XVIII ; bis. catolică P. Nou, ante 1724) [9]).

Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* I, Timişoara, 1923, p. 81—84 (despre Peciul Nou, fostă aşezare romană Ulbech) ; Boleszny Anton, *Die Donaukatarakte, Veteranische Höhle und Festung Peth,* Orşova, 1874 ; Simu T., *Colonizarea,* p. 38—39 (aducerea şvabilor la P. Nou) ;

Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăţi medievale din Banat,* în vol. *Studii de istorie a Banatului,* Universitatea din Timişoara, 1969, p. 44—45 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 320 (bis. din 1774 ; Popiţi, p. 26—27 ; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 33 (P. Nou amintit de la 1333).

PERCOSOVA (Berkeszfalu), jud. Timiş (bis. de lemn Învierea, ante 1779, reclădită 1910, zugrăvită 1925 ; bis. catolică din 1611) [10]).

Pesty, *Krassó,* II/1, p. 38—39 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 320 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 461—462 ; Popiţi, p. 26—27 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 34 (amintit de la 1358).

PERIAM (Periamos, Peryámos), jud. Timiş (bis. catolică din sec. XIV, reclădită 1750 ; bis. ortodoxă 1926).

Borovszky, *Torontal,* p. 104 ; Idem, *Csanád,* II, p. 485 ; Pirkmayer Alois, *Die Geschichte von Periamos,* Periam, 1889 ; Baroti (Grün) Ludwig, *Geschichte von Perjamos. Seinen Landsleuten freundlichst gewidmet,* Periam, 1889, 199 p. (despre numele localităţii de la Priamus, istoric, biserică catolică din sec. XIV) ; şi ed. II-a (?) Budapesta, 1890 ; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország,* p. 272—273 ; *Die Zweijahrhundertfeier der deutschen Ansiedlung in Perjamos* (T.Z., 11. VI. 1922, p. 2) ; Simu T., *Colonizarea,* p. 37—38 (aducerea şvabilor) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 320—321 ; Popiţi, p. 28—29 ; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 34 (amintit de la 1333—1335) ;

In Perjamos wurde ein Klosterbau aus dem Mittelalter entdeckt (T.Z., 16. VI. 1932, p. 9) ; *Das Mehrstrassendorf Perjamosch an der Marosch* („Deutsche Arch. f. Landes- und Volksforsch.", III, 1938, H. 3—4) ; M.B., 1958, nr. 12, p. 36 (reparare bis.).

PESAC (Peszak), jud. Timiş (bis. din Sîn Petru Mare, veche, sec. XVIII ; bis. Înălţarea, 1806—1811, pictura din 1876—1877 şi 1927 ; bis. catolică, 1820 ; şcoală ante 1812) [11]).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Cotoșman Gh., *Viața iobagilor români bănățeni sub domnii de pământ* („Luceafărul", 1935, nr. 11, p. 502—504) (O jalbă din 1812 a iobagilor din Pesac); Márki, II/1, p. 212; Cotoșman Gh., *Din trecutul Banatului. Comuna și bisericile din Pesac. (Monografie istorică)*, Timișoara, 1936, p. 569—663 (paginația în continuare) (Istoricul localității, descrierea bisericii, liste de preoți, însemnări de pe cărți, documente); Lotreanu I., *Banatul*, p. 321—322; Popiți, p. 28—29 (bis. 1795); Suciu C., *Dicționar*, II, p. 35 (amintit de la 1399); *Serbarea aniversării de 100 de ani de la punerea temeliei sf. biserici din Pesac* (B.S., XXX, 1906, nr. 22, p. 4).

PESCARII (fost **Coronin, Lászlóvára),** jud. Caraș-Severin (bis. 1894, renovată 1969 și o cetate medievală). Vezi și Cuvin.

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 98; Lotreanu I., *Banatul*, p. 146; Moisi Alex., *Monografia comunei Coronin și ținutului Clisura, jud. Caraș de la anul 1784—1934*, Oravița, 1934, 23 p.; Idem, *Clisura*, p. 231—249; Cornean N., *Caransebeș*, p. 228; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 35 (satul amintit la 1850); Pascu Ștefan, *Voievodatul Transilvaniei*, Cluj, 1971, p. 44—45 (despre ruinele de întărituri din sec. IX—X descoperite pe locul satului Pescari, poate fosta cetate Cuvin sau Horom); M.B., 1969, p. 768.

PEȘTEREA (Pestyere), jud. Caraș-Severin (bis. Cuv. Paraschiva, sec. XVIII, arsă în timpul războiului austro-turc la 1791; reclădită 1791, reparată 1894, pictată 1929).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 102—105; Lotreanu I., *Banatul*, p. 322; Cornean N., *Caransebeș*, p. 462—463; *Sfințirea bisericii din Peșterea* (F.D., 1929, nr. 52, p. 3) (după reparare și pictare); Suciu C., *Dicționar*, II, p. 36 (amintit de la 1577).

PETNIC (Petnik), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Vasile, 1822—1823, zugrăvit tinda la 1828, renovată 1894 [12]; școală din 1834).

Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 90 (însemnări despre bis. și școală); Pesty, *Szörény*, II, p. 444—445; Lotreanu I., *Banatul*, p. 322—323; Cornean N., *Caransebeș*, p. 463—464; Popiți, p. 50—51 (bis. 1790); Suciu C., *Dicționar*, II, p. 38 (amintit de la 1603).

PETRILOVA (Petrila), jud. Caraș-Severin (bis. din 1794, dărîmată 1930).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 107; Simu T., *Colonizarea*, p. 38 (aducerea șvabilor); Lotreanu I., *Banatul*, p. 323 (bis. din 1881); Cornean N., *Caransebeș*, p. 464—465; Popiți, p. 50—51 (bis. 1778); Suciu C., *Dicționar*, II, p. 41 (amintit de la 1717); Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 28 (numele satului).

PETROMAN (Petromány), jud. Timiș (bis. din 1864; pictată 1963; bis. veche din sec. XVIII, Sf. Apostoli, zugrăvită 1753 de obercnezul Micu și la 1911, cînd biserica a fost reparată radical [13]); pictura refăcută 1968).

Schematism Lugoj, 1871, p. 37, 1891, p. 37; *Schematism istoric*, 1903, p. 286—287; Borovszky, *Temes*, p. 89; Lotreanu I., *Banatul*, p. 323—324; Cornean N., *Caransebeș*, p. 467—468; Popiți, p. 28—29 (bis. 1779); Su-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

ciu C., *Dicţionar*, II, p. 41 (amintit de la 1333) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 424. şi 1968, p. 347.

PETROŞNIŢA [14]) **(Petresfalva),** jud. Caraş-Severin (bis. ante 1781, reclădită 1834—1836).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 107—108 ; Idem, *Szörény*, II, p. 445—446 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 325—326 (bis. sec. XVIII) ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 469—470 ; Popiţi, p. 50—51 (bis. 1791) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 41 (amintit de la 1468) ;

Petrovici Emil, *Toponime slave în isk-ica pe teritoriul României* („Cerc. filologice", XIII, 1968, nr. 2, p. 193—199) şi în vol. *Studii de dialectologie şi toponimie*, Buc., 1970, p. 284—291 (şi despre numele Petroşniţa).

PETROVASELO [15]) **(Temes-Péterfalva),** jud. Timiş (bis. din 1808, reclădită 1859—1860 ; bis. ortodoxă sîrbă ante 1780).

Borovszky, *Temes*, p. 113 ; Pentia Nicolae, *Monografia comunei Román-Petre (Petrovosello), 1808—1908*, Oraviţa, 1911, 113 p. (date istorice despre situaţia comunei a începutul sec. XX : ocupaţii, şcoală, biserică etc.) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 324 (bis. din 1901) ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 470—471 ; Popiţi, p. 28—29 şi 61 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 41 (amintit de la 1359).

PIETROASA MARE (Petroasa, Vecseháza), jud. Timiş (bis. Adormirea, 1779 ; bis. catolică ante 1786).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 109, 277—279 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 324—325 (bis. din 1720) ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 466—467 ; Popiţi, p. 28—29 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 41 (amintit în sec. XVIII).

PIŞCHIA (Bruckenau), jud. Timiş (bis. catolică din 1776) [16]).

T.A., 1872, p. 313—323 ; Lotreanu, *Banatul*, p. 326 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 44 (amintit de la 1333) ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I.

PÎRVOVA (Pervova), jud. Caraş-Severin (bis. Sf. Ilie, 1824 sau 1842).

Pesty, *Szörény*, II, p. 450—452 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 319 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 458—459 ; Popiţi, p. 50—51 (bis. 1828) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 45 (amintit din sec. XV) ; Cotoşman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 29 (originea numelui).

PLUGOVA (Ekés), jud. Caraş-Severin (bis. Adormirea, de lemn, sec. XVIII, reclădită de zid 1843—1846, zugrăvită 1861) [17]).

Cronica Banatului, indice (despre bis. filială din Plugova) ; Iorga N., *Probleme bănăţene*, p. 91 (însemnare, 1808) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 466—467; Lotreanu I., *Banatul*, p. 227—228 (şi despre o cetate romană) ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 473—474 ; Popiţi, p. 50—51 (bis. 1831) ; M.B., 1952, nr. 5—6, p. 2 (renovarea bis.) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 47 (satul amintit de la 1439, fosta localitate romană Praetorium) ;

Cancel P., *Termenii slavi de plug în daco-romană*, Buc., 1921, 63 p. Recenzia negativă a lui Ilie Bărbulescu, „Arhiva", XXXVIII, 1921, nr. 1, p. 140—145 ; răspunsul lui Cancel, „Conv. lit.", 1922, p. 260—275 ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Feneșan Costin, *Contribuții la istoricul învățământului în granița militară bănățeană la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX*, în *Studii de istorie a Banatului*, II, p. 102 (lipsă de local pentru școală la Plugova, 1808).

POGĂNEȘTI (Pogányfalva), jud. Timiș (bis. din 1880).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 121—122 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 328 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 475—476 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 50 (amintit de la 1453).

POIANA (Sebesmező), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Apostoli, sec. XVIII, dispărută ; apoi bis. Adormirea, 1850, restaurată 1938) [18]).

Pesty, *Szörény*, II/2, p. 458—459 ; Idem, *Krassó*, II/2. p. 124—126 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 328—329 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 476—477 ; Popiți, p. 50—51 (bis. 1831) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 51 (amintit de la 1489).

POIENI (Ruszkató), jud. Timiș (bis. Cuv. Paraschiva, sfîrșitul sec. XVIII sau 1814 ? ; o altă bis. de lemn sec. XVIII, fostă în Valea Bisericii).

Cristache Panait Ioana, *Contribuții la cunoașterea picturii bănățene din bisericile de lemn de la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX* (SCIA, artă plastică, 1972, nr. 1, p. 127) (despre pictura bis. din Poieni, 1812).

Márki, II/1, p. 212 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 329 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 474—475 ; Popiți, p. 28—29 (bis. 1830) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 52 (amintit de la 1514—1516).

POJEJENA (P. Română de Jos, Románpozsezsena și P. Sîrbească sau de Sus, Szerbpozsezsena), jud. Caraș-Severin (bis. din 1859, P. de Sus).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 128—129 ; Rumy, *Donau Ansichten* (satul la 1826) ; Moisi, *Clisura*, p. 151—167 (despre P. de Jos și de Sus) ; Simu T., *Colonizarea*, p. 39 (aducerea șvabilor) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 329—330 ; Popiți, p. 50—51 și 61 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 53 (amintit de la 1690—1700).

PORDEANU (Porgani), jud. Timiș (bis. din 1899 ; bis. evanghelică).

Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 259—260 ; Borovszky, *Csanad*, II, p. 498 ; Idem, *Torontal*, p. 106 ; Juhasz K., *Tschanader Diözese*, p. 187—189 și 254 (despre bis. catolică din Pordan, 1429) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 331 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 56 (amintit de la 1247).

POTOC (Harámpatak), jud. Caraș-Severin (bis. din sec. XVIII, ante 1778, dărîmată 1874—1875, reclădită 1904—1906, pictată 1908) [19]).

Cronica Banatului, indice (diverse evenimente) ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 129—130 ; Simu T., *Colonizarea*, p. 39 (aducerea șvabilor) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 331 (bis. sec. XVIII) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 478—480 ; Popiți, p. 50—51 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 58 (amintit de la 1367).

POVERGINA (Poverzsina), jud. Timiș (M bis. de lemn Sf. Arhangheli, 1785, zugrăvită de pictorul George Diaconovici ; se păstrează portretul ctitorului Ioan Nedescu ; restaurată 1969).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Miloia I., *Biserica de lemn din Povîrgina* („Luceafărul", 1935, nr. 3, p. 125—128) (din 1785, pisanie, descriere) ; Frunzetti I., *Pictorii bănăţeni din sec. XIX*, Buc., 1957, p. 15—16 ; Cosma A., *Pictura românească*, p. 18 (pisania) ; Oprişa Longin, *Biserici de lemn, monumente istorice din arhiepiscopia Timişoarei şi Caransebeşului* (M.B., 1967, nr. 7—9, p. 548—549) (descriere, bis. din 1782) ; Cristache-Panait Ioana, *Cărţi vechi cu însemnări din bisericile mitropoliei Banatului* (M.B., 1969, nr. 4—6, p. 268—289) ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 130 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 332 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 480—481 ; Popiţi, p. 28—29 (bis. 1853) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 408—409 (planşe) şi 425 (planşe cu ctitorul) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 59 (satul amintit de la 1761)

Cristache-Panait Ioana, *Contribuţii la cunoaşterea picturii bănăţene din bisericile de lemn de la sfîrşitul sec. XVIII şi începutul sec. XIX* (SCIA, 1972, artă plastică, nr. 1, p. 122 şi urm.) (despre pictura bis. din Povîrgina) ; M.B., 1970, p. 204.

PRIGOR [20]), **(Nérahalmas),** jud. Caraş-Severin (bis. de lemn sec. XVIII, arsă de turci la 1788 ; reclădită 1802, zugrăvită 1807, reparată 1890, cînd se reface pictura şi se face iconostasul; turnul refăcut 1877).

Iorga N.. *Probleme bănăţene*, p. 90—91 (pisania şi diverse însemnări) ; Popiţi Gr., *Date şi documente*, p. 119—120 (despre refugiaţii veniţi în sat, 1811) ; Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 225 şi urm.) (date despre sat, sec. XVIII—XX) ; vezi şi *ibidem*, 1941, p. 33—46, 176—185, 283—287 (date despre regiune în ordine cronologică) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 452—453 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 332—333; Cornean, *Caransebeş*, p. 481—482 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 60 (amintit de la 1550).

PRILIPEŢI (Prilipec), jud. Caraş-Severin (bis. Adormirea, reclădită 1831, zurgăvită 1863) [21]).

Pesty, *Szörény*, II, p. 563—565 ; Popiţi Gr., *Date şi documente*, p. 75—76 (despre mutarea satului, 1780); Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1943, p. 225 şi urm.) (date despre sat, sec. XVIII—XX ; bis. din 1834) ; vezi şi *ibidem*, 1944, p. 33—46, 176—185, 283—287 (date despre regiune, cronologic) ; Cosma A., *Pictura românească*, p. 22 ; Puia Dănilă, *Biserici vechi din Almăj* (M.B., 1957, nr. 4—6, p. 93—101) (descriere, îndeosebi pictura) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 333 (bis. din 1718) ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 483—484 ; Popiţi, p. 50—51 (bis. 1824) ; Suciu C., *Dicţionar*, II. p. 61 (amintit de la 1484).

PRISACA [22]) **(Gyepesfalu),** jud. Caraş-Severin (bis. de lemn sec. XVIII, arsă la 1791, în timpul războiului austro-turc, reclădită 1863, turnul din 1902, bis. reparată 1906) [23]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 114—118 ; Idem, *Szörény*, II, p. 475 ; Idem, *Magyarország helynevei*, p. 269—272 (despre numele satului) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 333—334 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 484—485 ; Popiţi, p. 50—51 (bis. 1831) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 61 (amintit de la 1561).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

PRISIAN (Perestyen), jud. Caraş-Severin (bis. din 1850).

Pesty, *Szörény*, II, p. 455—457 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 334 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 485 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 61 (amintit de la 1447).

PUSTINIŞ (Öregfalu), jud. Timiş (bis. din 1925).

Borovszky, *Torontal*, p. 102 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 335 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 64 (înfiinţat la 1767).

PUTNA, jud. Caraş-Severin (bis. din 1892).

Pesty, *Szörény*, II, p. 465—466 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 334 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 485—486 ; Arbore Al., *Toponimie putneană* („Milcovia", I, 1930, p. 15—39) (şi despre numele Putna) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 64 (amintit de la 1577).

NOTE

1) Despre mutarea locuitorilor din Padina la Uzdin vezi doc. din 1774 iun. 28, 1775 mai 13 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 29/26, f. 147—152, 29/28, f. 165—168, 29/36, f. 204—206 etc., 31/28, f. 156—161).

2) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului

3) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

4) La 16 iulie 1859 se cere ca edificiul dominial din Lighet să fie adaptat pentru capelă (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 716/1859) ; vezi şi nr. 854/1859, nr. 925/1859 (proprietarul casei destinate pentru şcoală nu mai voia să dea casa) ; despre adaptarea edificiului desemnat „pentru scop bisericesc" vezi *idem*, nr. 311/1860, 381/1860, 471/1860, passim (multe scrisori). Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

5) Despre mutarea locuitorilor vezi doc. din 1798 dec. 19, 1799 ian. 26, febr. 13 etc. (Arh. St. Timişoara. Actele arhivei militare, nr. 73/108, f. 664—669, 77/70, f. 467—470, 77/73, f. 485—488, 77/71, f. 471—478). Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

6) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului şi Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, passim.

7) Despre biserica din Pătaş vezi doc. din 1808 dec. 9 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 108/28, f. 145—156).

8) Vezi şi plîngerea locuitorilor satului din 1818 mart. 13 contra abuzurilor la care erau supuşi, îndeosebi la construcţiile ce se făceau la Băile Herculane (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 189/46, f. 703—713).

9) Vezi şi cronica parohiei ortodoxe în arhiva Mitr. Banatului.

10) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

11) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului ; aici se reproduc şi însemnări de pe cărţi.

12) Vezi şi conscripţia satului la 1800 febr. 12 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 78/9, f. 49—52). Despre construirea bisericii vezi doc. din 1822 sept. 5 (*ibidem*, 221/79, f. 521—524). Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

13) Pentru ridicarea scaunului de „campane" al fostei biserici unite din Petromani vezi Arh. Mitr. Banatului Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 281/1864. Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

14) Despre mutarea locuitorilor comunei Petroşniţa vezi doc. din 1820 iulie 13 şi 1823 febr. 22 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 201/51, f. 301—315, 225/23, f. 94—95, 223/53, f. 308—321).

15) Despre colonizare la Petrovaselo vezi doc. din 1811 febr. 13 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 133/39, f. 469—474). Vezi şi pol. I—II, indice. Despre mutarea comunei pe prediul Mramorac, vezi doc. din 1815 aug. 17 (*ibidem*, 154/45, f. 224—226).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

16) Vezi şi cronica parohiei ortodoxe noi — care cuprinde şi unele date despr colonizări — în arhiva Mitr. Banatului.

17) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

18) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

19) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

20) Vezi şi conscripţia satului la 1800 febr. 12 (Arh. St. Timişoara. Actele arhive militare, 78/9, f. 49—52); despre biserică doc. din 1804 febr. 14 (*ibidem*, 92/26, f. 179/184 Vezi şi cronica parohiei — foarte bine informată, făcută de preotul D. Puia — în arhiva Mitr. Banatului.

21) Despre clopotul pentru biserica veche vezi doc. din 1817 iulie 8 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 172/15, f. 252—257).

22)Despre mutarea satului Prisaca vezi doc. din 1799 febr. 13 (Arh. St. Timişoara Actele arhivei militare, 77/71, f. 471—478).

23) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

R

RACOVIŢA (Rákovica), jud. Timiş (bis. ante 1800, reclădită 1876 sau 1862) [1]).

Borovszky, *Temes,* p. 90 ; *Schematism Lugoj,* 1871, p. 25, 1891, p. 24 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 236 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 335—336 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 486—487 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk,* p. 178—184 (despre numele satului de la rac şi vechimea sa) ; prezentarea lui C. Grofşoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 172 ; Popiţi, p. 28—29 (bis. 1800) ; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 67 (amintit de la 1447) ; Ghidiu A. şi Iosif Bălan, *Monografia oraşului Caransebeş,* 1909, p. 351—352 (doc. 1453, prediul Racoviţa dat oraşului Sebeş).

RADIMNA (Rádonya), jud. Caraş-Severin (bis. din prima jumătate a sec. XIX ; bis. ortodoxă sîrbă ante 1794).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 133 ; Simu T., *Colonizarea,* p. 39 (aducerea şvabilor) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 336 ; Moisi, *Clisura,* p. 148—150 ; Popiţi, p. 61 ; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 68 (amintit de la 1690—1700).

RAFNIC (Kengyeltó), jud. Caraş-Severin (bis. din 1828).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 137 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 336 ; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 68 (amintit de la 1690—1700).

RAMNA (Raffna), jud. Caraş-Severin (bis. veche, sec. XVIII, c. 1770, renovată total 1945 ; bis. Învierea Domnului din 1854) [2]).

F.D., 1909, nr. 9, p. 5 (fără bis. la 1755) ; *Schematism Lugoj,* 1871, p. 47, 1891, p. 50 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 321 ; Suciu I., *Nicolae Tincu Velia,* p. 426—428 şi indice (despre situaţia parohiei la 1866) ; Pesty, *Krassó,* II/2, p. 134—136 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 336—337 ; Cornean N., *Caransebeş,* p. 488—489 ; Popiţi, p. 50—51 (bis. 1784) ; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 69 (amintit de la 1364) ;

Sfinţirea bisericii din Ramna (F.D., 1945, nr. 23, p. 2—3)(din sec. XVIII, renovată total) ; Cotoşman Gh., *Cum s-a lăţit Unaţia în Banat. Cazul comunei Ramna* (F.D., 1938, nr. 28 şi urm.).

RAVENSCA (Almásróna), jud. Caraş-Severin (bis. din 1922).

Pesty, *Szörény,* II, p. 476 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 337 ; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 70 (amintit de la 1826) ; Schlögl Heinrich, *Bilder aus der tschechischen Ansiedlungsgeschichte in Rumänisch-Banat* (T.Z., 13. V., 26. V., 5. VI., 19. VI., 10. VII., 24. VII, 31. VII., 17. VIII. 1925) ; Alexandru-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Dobrițoiu Teodora, *Istoricul așezării cehilor în Banatul de Sud* („Romano-slavica", XII, 1965, p. 139—144) (și despre așezarea lor la Ravensca).

RĂCĂȘDIA (Rakasdia), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, 1770—1778 sau 1787, pictată 1903, repictată 1967).

Schematismus Oradea Mare, 1844, p. 90 (bis. din 1840) ; Pesty, *Krassó,* II/2, p. 137 ; Novacovici Emilian, *Monografia comunei Răcășdia, jud. Caraș-Severin de la anul 1777—1922, întocmită și editată de ...*, Oravița, 1923, 104 p. ; Nemoianu P., *Oglinda unei plase din Banat* („Țara Noastră", VI, 1925, p. 111—118) (despre Răcășdia) ; Novacoviciu Emilian, *Răcășdia în războiul mondial, revoluție și sub ocupațiunea sîrbească de la 1914—1920,* Oravița, 1923, 31 p. ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 337—338 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 489—491 ; Popiți, p. 50—51 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 70 (amintit de la 1690—1700) ; Ciulei Gheorghe, *Date istorice din registre și de pe vechi cărți bisericești* (M.B., XIII, 1963, nr. 11—12, p. 507—512) (Și despre parohia Răcășdia) ; M.B., 1968, p. 148.

RĂCHITA (Rakitta), jud. Timiș (bis. ante 1779, reclădită 1894, renovată 1952).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 137 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 338 ; Popiți, p. 28—29 (bis. 1779) ; M.B., 1952, nr. 5—6, p. 2 (renovarea bisericii) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 70 (amintit de la 1393).

RĂCHITOVA (Rakotova), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, 1783, pictată 1884—1885, renovată 1928) [3]).

Cioloca D., *Din cele trecute veacuri, Însemnări de pe cărțile vechi* (F.D., 1945, nr. 7, p. 6—7 și nr. 12, p. 5, nr. 13, p. 6—7) ; Pesty, *Krassó,* II/2, p. 138 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 491—493 ; Popiți, p. 50—51 (bis. 1768) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 70 (amintit de la 1690—1700).

RĂDMĂNEȘTI (Radmanóc), jud. Timiș (bis. ante 1850, reclădită 1931).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 133—134 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 338—339 ; Popiți, p. 28—29 (bis. 1850) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 71 (amintit de la 1437).

RECAȘ (Armag, Temesrékás), jud. Timiș (bis. ortodoxă, 1924—1927 ; bis. catolică ante 1740, reclădită 1914 ; școală din sec. XVIII) [4]).

Holban Maria, *Deposedări și judecăți în Banat în vremea Angevinilor și ilustrarea lor prin procesul Voya (1361—1378)* (S.M.I.M., V, 1962, p. 57 și urm.) (și despre moșia Recaș) ; Pesty, *Krassó,* IV, p. 61—63 și Hurmuzaki, II/4, p. 709—710 (la 1552 castrul Recaș restituit de regele Ferdinand unor nobili locali) ; Borovszky, *Temes,* p. 113—114 ; T.A., 1871, p. 552 ; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország,* p. 262—263 ; Simu T., *Colonizarea,* p. 40 (aducerea șvabilor) ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* II, Timișoara, 1924, p. 58—64 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 339—340 ; Popiți, p. 28—29 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 73 (amintit de la 1359, uneori ca oppidus) ;

Stizl Josef, *Aus der Vergangenheit und Gegenwart der Grossgemeinde Rekasch,* Timișoara, 1924, 99 p.+1 h. ; recenzia lui Cornel Grofșoreanu,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

R.I.S.B.C., 1943, p. 152—165, care arată „ignoranța istorică" a autorului și dovedește vechimea românilor în această parte a țării ; Schmidt Heinrich, *Rekasch. Herkunft der Siedler. Kt. nach J. Stitzl entworfen* („Deutsches Archiv. f. Landes- u. Volksforsch.", 1939, p. 143).

RECĂȘEL, vezi Altringen.

REMETEA, vezi Bucova.

REMETEA LUNCĂ (R. Lungă, Remetelunka), jud. Timiș (bis. sec. XVIII [5]) ; bis. de lemn a fost dată locuitorilor din Topla după 1807).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 139 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 344—345 ; Popiți, p. 28—29 (bis. 1801); Suciu C., *Dicționar,* II, p. 75 (amintit de la 1514—1516).

REMETEA MARE (R. Timișană, Temesremete), jud. Timiș (bis. ante 1790, reclădită 1911).

Borovszky, *Temes,* p. 114 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 345 ; Popiți, p. 28—29 (bis. 1790) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 75 (amintit de la 1333).

REMETEA MICĂ (R. Germană, Németremete), jud. Timiș (bis. catolică din 1932).

Lotreanu I., *Banatul,* p. 345—346 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 75 (amintit de la 1471).

REMETEA POGĂNICI (R. Pogănești, Remetepoganest), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, sec. XVIII, c. 1740—1760 [6]) ; școală din c. 1817).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 140—142 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 346 (bis. din 1780) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 498—499 ; Popiți, p .52—53 (bis. 1852) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 76 (amintit de la 1343).

REȘIȚA, jud. Caraș-Severin.

Dragomir Silviu, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—1849,* III, p. 237—238, 265—267 (despre atacul asupra Reșiței, dec. 1848) ; F.M., *Eisen und Kohlen im Banat* (T.Z., 2. IX, 5. IX., 13. IX., 15. IX. 1860) (despre fabrica din Reșița) ; Pesty, *Krassó,* II/2, p. 142—147 ;

Konstantiny Johann, *Denkschrift über die banater Bergwerke Oravitza, Moldova, Saska, Dognacska, Bogschan, Resitza und ihre Filialen mit Rücksicht auf das Gemeindewesen, als Beitrag zur Geschichte dieser Bergwerke,* Timișoara, 1857, VI+109 p. ;

Mihalik Sándor, *Resicza, jelene és multja* [Trecutul și prezentul Resiței], Reșița, 1896, 197 p. ; Conciatu I., *Reșița. Cu o hartă,* Buc., 1921 (îndeosebi despre uzine și domeniile Reșița ; date istorice lipsesc) ; Molin Gh., *Reșița. Monografia orașului, uzinelor și domeniilor Reșița,* Craiova, 1925, 50 p.+11 pl. ; Richter Alfred, *Mein Reschitza und Geschichte aus der guten alten Zeit,* Timișoara, 127 p. ; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország,* p. 288—291 ; Mihálik Sándor, *Resicza's Rolle im ungarischen Freiheitskampfe. (Vorgetragen anlässlich der Märzfeier 1896),* Resicza, 1896, 32 p. ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Molin Gheorghe, *Reciţa (cîteva date pentru excursionişti)* („Anuarul gimnaziului din Reşiţa, 1922—23, p. 3—6); Cimponeriu Gh.. *Din istoricul Reşiţei* („Buletinul UDR", I, 1930, nr. 2, p. 53—79); Carius Robert, *Die Barackenleute im Welschwinkel. Ein Beitrag zur Siedlungsgeschichte der Deutschen in den Ortschaften um Reschitza und Orawitza* („Banater Monatshefte", I, 1933—1934, H. 1, p. 27—31); Tielz Stella, *Reşiţa,* („Şcoala Carașului", XII, seria III, nr. 1—2, p. 26—27) (istoric şi bibliografie);

Kisseler Josef, *Das Eisenwerk Reschitza im Banat, 1770—1800,* Viena, 1940, 78 p. (dizertaţie); Lotreanu I., *Banatul,* p. 340—344; Cornean N., *Caransebeş,* p. 493—498 (R. Montană şi R. Română); Cocora Coriolan, *Biserica sau cetatea turcească de lîngă Reşiţa,* Reşiţa, 1939, 17 p.; Hockl Nikolaus Hans, *Reschitz* („Volk im Osten", 1944, nr. 1—2, p. 79—84) (istoricul oraşului pe scurt din epoca de bronz pînă la 1944); Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 77 (amintit de la 1673).

— BISERICA din 1777, reclădită 1847 şi 1936; bis. Adormirea — R. Montană, 1818 dărîmată; bis. Sf. Arhangheli din R. Română, 1872 [7]), pictată 1865; bis. catolică ante 1848; bis. evanghelică).

Schematism Lugoj, 1871, p. 47, 1891, p. 51; *Schematism istoric,* 1903, p. 322—323 (bis. Învierea); Popiţi, p. 52—53 (bis. 1809 şi 1848); M.B., 1964, nr. 4—6, p. 238 (date sumare despre biserică); Kernuch A., *A bánáti evang.,* p. 261—266; Röhrich Hans Walther, *Die Geschichte der deutsch-evangelischen Gemeinden des Banats unter bes. Berücks. des Verhältnisses von Kirche und Volkstum,* Leipzig, 1940, p. 52—54; *Temeluirea falnicei biserici din Reşiţa* (F.D., 1938, nr. 23, p. 5—6) (ridicată pe locul celei vechi); M.B., 1965, p. 638.

ROMÂNEŞTI (Rumuyest), jud. Timiş (M bis. de lemn Naşterea Sf. Ioan, sec. XVIII, restaurată 1969).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 149—150; Lotreanu I., *Banatul,* p. 348—349; Cornean N., *Caransebeş,* p. 501—502; Popiţi, p. 28—29 (bis. 1838); Oprişa Longin, *Biserici de lemn, monumente istorice din arhiepiscopia Timişoarei şi Caransebeşului* (M.B., 1967, nr. 7—9, p. 550) (descriere, fără datare); Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 83 (amintit de la 1464); M.B., 1970, p. 204.

ROVINIŢA (Omor), jud. Timiş (bis. din 1923).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 83—84; Cornean N., *Caransebeş,* p. 442—443; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 86 (amintit de la 1341).

RUDĂRIA (Gîrliște, Ogerlistye, acum **Eftimie Murgu),** jud. Caraș-Severin (bis. Înălţarea, 1802—1820, clădită de locuitori, zugrăvită 1840).

Pesty, *Szörény,* II, p. 72—78; Cotoşman Gh., *Syngheliile sau gramatele mitropoliei Banatului* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 327) (numire preot, 1787); Iorga N., *Probleme bănăţene,* p. 92—93 (însemnări sec. XIX); Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 225 şi urm.) (date despre sat, sec. XVIII—XX; bis. din 1807); vezi şi *ibidem,* 1941, p. 33—46, 176—185, 283—287; Cosma A., *Pictura românească,* p. 23;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Feneșan Costin, *Un copist bănățean din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea* („Banatica", 1971, p. 349—351) [Strașnic din 1784, scris de dascălul Simeon Murășanu din Rudăria] ;

Buracu Coriolan, *Din trecutul Almăjului și al Rudăriei cu biografiile familiilor banilor Gîrlești. Generalul turc Regep Pașa*, T. Severin, 1932, 32 p.+4 pl. ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 502—504 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 346—348 ; Dănilă Puia, *Biserici vechi din Almăj* (M.B., 1957, nr. 7—9, p. 59—78) (descriere îndeosebi a picturii) ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1790) ; Suciu I., *Eftimie Murgu. Scrieri*, Buc., 1969, p. 12 și urm. (despre fam. Murgu din Rudăria) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 86—87 (amintit de la 1410).

RUENI, vezi Turnu Rueni.

RUGI (Ruzs), jud. Caraș-Severin (bis. din 1901 ; o altă bis. veche din sec. XVIII a fost arsă la 1791 în cursul războiului austro-turc).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 151—152 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 349—350 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 505—506 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1793) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 87 (amintit de la 1585).

RUGINOSU (Ruzsinosz), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn Sf. Arhangheli, ante 1791, reclădită 1864 ; turnul adăugat 1897 [8]) ; școală din 1847) [9]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 152—154 ; Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 603—604) (însemnare, 1836) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 350 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 506—508 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1791) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 87 (amintit de la 1411).

RUSCA (Ruzska), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Apostoli, 1775, reclădită 1842—1845, zugrăvită și renovată 1947) [10]).

Pesty, *Szörény*, II, p. 477—478 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 350—351 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 508—509 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1791) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 89 (amintit de la 1430) ; *Sfințirea bisericii din Rusca* (F.D., 1947, nr. 1—2, p. 6—7) (din 1845, zugrăvită și renovată).

RUSCA MONTANĂ (Ruskberg, Ruszkabánya), jud. Caraș-Severin (bis. Coborîrea Sf. Duh, ante 1824, reclădită 1858—1865; bis. catolică ante 1807) [11]).

Pesty, *Szörény*, II, p. 478—481 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 351 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 509—511 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1824) ; Cioloca D., *Dintr-un jurnal vechi* (F.D., 1945, nr. 34—35, p. 5) (sfințirea bis. din Rusca Montană, 1865) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 89 (înființat la 1803) ;

Feneșan Costin, *Contribuții la istoricul învățămîntului în granița militară bănățeană la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX*, în *Studii de istorie a Banatului*, II, p. 102 (lipsea local pentru școală la Rusca la 1808).

RUSCHIȚA (Ruszica), jud. Caraș-Severin.

Pesty, *Szörény*, II, p. 481—482 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 511 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 89 (înființat la 1803).

RUSOVA NOUĂ (Újruszova), jud. Caraș-Severin (bis. Înălțarea, ante 1781, reclădită 1834—1843, pictată 1860).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 150—151 ; Simu T., *Colonizarea*, p. 40 (aducerea șvabilor) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 352; Cornean N., *Caransebeș*, p. 512—513; Popiți, p. 52—53 (bis. 1781) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 89 (amintit de la 1723).

RUSOVA VECHE (Óruszova), jud. Caraș-Severin (bis. Înălțarea ante 1798, reclădită 1832, zugrăvită 1860).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 150—151 ;Lotreanu I., *Banatul*, p. 352 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 513—514 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1798) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 89 (amintit de la 1421).

NOTE

1) Despre predarea bisericii ortodoxe uniților vezi doc. din 1865 mai 2 (Arh. Mitr. Banatului Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 621/1865); vezi și nr. 1125/1865. La 4 febr. 1866 uniții din Racovița cer școala de acolo „care e goală" (*idem*, nr. 158/1866).

2) La 31 dec. 1865, uniții din Ramna cereau să li se predea biserica din sat (Arh. Mitr. Banatului Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 15/1865).

3) Vezi și cronica parohiei, alcătuită după monografia lui Alexe Olariu, în arhiva Mitr. Banatului.

4) Vezi și cronica parohiei, cu date mai noi, în arhiva Mitr. Banatului.

5) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului ; se citează și o monografie a satului, alcătuită de Ștefan Stănescu, pe care nu am găsit-o.

6) Vezi și cronica parohiei — în care se reproduc și însemnări de pe cărți — în arhiva Mitr. Banatului.

7) Despre deschiderea unei capele unite la Reșița vezi Arh. fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 37/1859. La 1 ian. 1865, preotul se plînge „că biserica nu se repară prin astringerea patronatului" (*idem*, nr. 140/1865); vezi și passim.

8) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului ; în ea se reproduc și însemnări de pe cărți din sec. XIX.

9) La 1817 febr. 15, învățătorul Petre Corneanu cere voie să se mute de la Ruginoasa la Zorlențul Mic (Arh. St. Lugoj, Pref. jud. Severin, 198/1817).

10) Despre zidirea bisericii din Rusca vezi doc. din 1775 mai 31 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 32/21, f. 648—649).

11) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

S

SACOȘUL MARE (S. Unguresc, S. Românesc, Magyarszákos), jud. Timiș (bis. Adormirea, sec. XVIII, reclădită 1808 sau 1860, restaurată 1925).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 188 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 206—210 (numire slavă, secaș=loc defrișat) ; prezentarea lui C. Grofșorea, R.I.S.B.C., 1943, p. 167 ; F.D., 1925, nr. 43, p. 7 (despre restaurarea „temeinică" a bis. din S. Mare) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 353 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 514—515 ; Popiți, p. 28—29 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 92 (amintit de la 1369).

SACOȘUL TURCESC (Törökszákos), jud. Timiș (bis. de lemn, ante 1852, renovată 1925 ; bis. nouă din 1926—1927) [1]).

Borovszky, *Temes*, p. 119 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 90—96 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 352—353 ; Popiți, p. 28—29 (bis. 1852) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 92 (amintit de la 1321).

SACUL (Szákul), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Arhangheli, ante 1809, reclădită 1839).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 188—196 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 353—354 (bis. din 1879) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 517—518 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1809) ; Pesty, *Magyarország helynevei*, p. 340—343 (despre numele satului) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 92—93 (amintit de la 1548 ; fosta localitate daco-romană Agnavia).

SADOVA NOUĂ (Újszádova), jud. Caraș-Severin (bis. ante 1791, reclădită 1863—1866) [2]).

Pesty, *Szörény*, II, p. 487—490 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 354 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 518—519 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1791) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 93 (amintit de la 1467).

SADOVA VECHE (Ószádova), jud. Caraș-Severin (bis. din 1848).

Pesty, *Szörény*, II, p. 487—490 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 354 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 93 (amintit de la 1467) ; Schmidt Josef, *Die Deutschböhmen im Banate*. Timișoara, (f.a.) (despre sat).

SARAVALE (Sárafalva), jud. Timiș (bis. ortodoxă din 1857 ; bis. catolică din 1873 ; bis. ortodoxă sîrbă ante 1779).

Borovszky, *Csanád*, II, p. 539 ; Idem, *Torontál* p. 111 ; Csánki, I, p. 691, 702 ; „Controla" — Timișoara 3 mai 1896 (despre despărțirea ierar-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

hică de sîrbii din sat) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 355—356 ; Popiți, p. 28—29 și 61 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 96 (amintit de la 1333) ; Cotoșman Gh., *O altă mănăstire străveche în Banat* („Luceafărul", 1936, nr. 6, p. 297—300) (despre m-rea din Saravale, transformată în casă parohială).

SASCA MONTANĂ (Szászkabánya), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Apostoli, 1777, reparată 1832, după incendiu, zugrăvită 1851 ; reparată 1969 ; bis. catolică de la începutul sec. XIX) [3]).

Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 93 (însemnări) ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 198—200 ; Kadan Hedwig, *Deutscher Bergbau in Saska in Rumänien, 1747—1779*, Disertație, Viena, 1940 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 357—358 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 519—520 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1831) ; Frunzetti I., *Pictorii bănățeni din sec. XIX*, Buc., 1957, p. 23 ; Cosma A., *Pictura românească*, p. 23 ;

Konstantiny Johann, *Denkschrift über die banater Bergwerke Oravitza, Moldova, Saska, Dognacska, Bogschan, Resitza und ihre Filialen mit Rücksicht auf das Gemeindewesen, als Beitrag zur Geschichte dieser Bergwerke*, Timișoara, 1857, VI+109 p. ;

Moisi, *Clisura*, anexe, p. 53 (bis. din Sasca arsă, 1832) ; Molis R. S., *O pagină din istoria bisericii din Sasca Montană. Contribuții la istoria bisericii în Banat — anul 1832* (F.D., 1924, nr. 2, p. 3—4) (despre focul din acest an care a mistuit „cu totul" biserica „afară de ziduri" ; cerere de ajutor pentru refacerea bis.) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 97—98 (satul reînființat 1710—1740) ; M.B., 1969, p. 769.

SASCA ROMÂNĂ (Románszászka), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, 1771) [4]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 197—198 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 357 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 520—521 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 98 (amintit de la 1690—1700).

SATCHINEZ (Temeskenéz), jud. Timiș (bis. ortodoxă din 1804, pictată 1912—1913 [5]) ; bis. catolică din 1823).

Borovszky, *Temes*, p. 105—106 ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, Timișoara, 1923 (despre vechimea satului și legenda cu Paul Chinezul) ; recenzia lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 188 ; vezi și J.P.J., *Bătălia memorabilă din „Campulu Panei" la a. 1479 (După tradițiune)* („Observatorul", Sibiu, III, 1880, nr. 35) ; Pekár K., *Históriás ének a Kenyérmezei viadalról 1568-ból* [Cîntec istoric din 1568 despre lupta de la Cîmpul Pîinii], Budapesta, 1905, 19 p. (și despre rolul lui Paul Chinezul) ;

A.B., 1929, fasc. 3, p. 93—101 (istoricul și originea numelui satului ; despre biserici ; ca răspuns la un chestionar al revistei) ; Lintia Dionys-Nerva Dragan, *Sat-Chinez, das Banater Vogelparadies* (T.Z., 9. VIII. 1937, p. 9—10) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 357—358 ; Popiți, p. 30—31 (bis. 1774) și 61 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 98 (amintit de la 1230).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

SATU MIC, vezi Victor Vlad Delamarina.

SATUL NOU, vezi Uiheiu.

SĂCĂLAZ (Sackelhausen), jud. Timiș (bis. catolică din 1766).

M.B., XIV, 1964, nr. 4—6, p. 219—220 (însemnare despre mutarea locuitorilor la Torac) ;

Haupt Egidius, *Geschichte der Gemeinde Sackelhausen mit kurzem Rückblick auf die Vor- und Türkenzeit des Banats,* Timișoara, 1925, 216 p.+pl. ; Möller K., *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* I, p. 25—27 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 359—360 ; Popiți, p. 30—31 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 101 (amintit de la 1392) ; Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor,* p. 53—54 (originea numelui) ; *Sackelhausen* („Neuland", 13. I. 1952, p. 4).

SĂCENI (Szécseny), jud. Timiș (bis. din 1850).

Pesty, *Krassó,* II, p. 213—214 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 360 ; Popiți, p. 30—31 (bis. 1853) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 102 (amintit de la 1596).

SĂLBĂGEL (Szilváshely), jud. Timiș (bis. ante 1791, reclădită pe alt loc 1879—1880) [6]).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 223—224 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 360—361 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 525—526 ; Popiți, p. 30—31 (bis. 1791) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 104 (amintit de la 1411).

SĂLCIUA (Szelcsova), jud Timiș (bis. din 1790).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 201—202 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 361—362 ; Popiți, p. 70—71 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 104 (amintit de la 1455).

M-REA SĂRACĂ (Intrarea în biserică, Șumig, Șemliug, Șimluc, Șemlac, sec. XII—XIII ?, arată de turci, bis. zugrăvită 1730 ; m-rea fiind desființată la 1778, bis. a fost utilizată apoi de parohia Butin ; m-rea reînființată la 1934 ; reparații 1965—1969) ; com. Șemlacul Mic, jud. Timiș. Vezi și Șemlac.

„Bogoslovski glasnik", an 5, vol. 9, p. 99—101 (inventarul din 1771) ; „Srpski Sion", 1907, p. 166—167 (inventarul din 1775) ; Zeremski Ilarion, *Srpski monastiri u Banatu,* Karloviț, 1907, p. 82 ; Stoianović L., *Stari zapisi i natpisi,* vol. II, p. 175 (inscripție) ; *La m-rea Săracă* (F.D., 1922, nr. 51, p. 2—4, 1923, nr. 1, p. 3—5) ; A.B., 1929, fasc. 3, p. 68 (despre m-re) ; Tincu Velia N., *Istorioară bisericească,* p. 183—185 (despre m-rea Semliuc-Morava) ;

Miloia Ioachim, *M-rea Săracă centru de cultură și artă bănățeană,* Timișoar, 1930 ; și în AB.., IV, 1931, nr. 2—4, p. 85—114) (istoric, descriere, planuri, inscripții, inventar 1771, foto și bibliografie sîrbească) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 105 ; Meteș Șt., *Mănăstirile din Transilvania,* p. 215—223 (istoric) ; Vlăduceanu Victor, *M-rea Săracă* (B.B., 2 aug. 1942, p. 6—9) (despre vechimea m-rii și descriere sumară) ; *Mănăstirea Săracă proprietatea eparhiei noastre* (F.D., 1934, nr. 45, p. 1—2) (cu un istoric al m-rii

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

după Miloia) ; Tîrziu Const., *Scurtă privire istorică asupra bisericii ortodoxe române din Banat* (F.D., 1938, nr. 46, p. 6) (despre m-re) ;

Popa Atanasie, *M-rea Săracă*, Timişoara, 1943, 95 p. (prezentare iconografică) ; M.B., 1957, nr. 4—6, p. 163—164 (reparaţii) ; Vlăduceanu V., *Vechi urme de pictură bisericească în Banat* (M.B., 1958, nr. 4—6, p. 70—75) (istoricul m-rii, existentă din sec. XII—XIII) ; Oprişa Longin, *Un vechi monument de artă românească în Banat : m-rea Săracă* (M.B., 1966, nr. 10—12, p. 702—708) (date sumare şi descriere) ; Viorel Ţigu şi Oprişa Longin, *Mănăstirea Săracă*, Buc., Ed. Meridiane, 1971 (îndeosebi despre istoricul m-rii şi despre vechea pictură în stil bizantin).

SĂRĂZANI (Szarazány), jud. Timiş (bis. de lemn de la c. 1730, dispărută la începutul sec. XIX ; bis. nouă din 1877, zugrăvită 1899) [7]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 180—181 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 362 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 526—527 ; Popiţi, p. 30—31 (bis. 1844) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 106 (amintit de la 1514—1516).

SCĂIUŞ (Szkeus, Bajtorjános), jud. Caraş-Severin (capelă din 1876 ; bis. din sec. XVIII, ante 1792).

Schematism Lugoj, 1871, p. 28, 1891, p. 27 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 245—246 ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 212—213 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 371 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 533—534 ; Popiţi, p. 30—31 (bis. 1792) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 109 (amintit de la 1637).

SCULEA (Szkulya), jud. Timiş (bis. de lemn, sec. XVIII, ante 1758, pictată 1810, demolată ; apoi bis. de zid din 1862—1863, pictată 1869, renovată radical 1942—1943) [8]).

Csánki, II, p. 54 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 371—372 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 534—535 ; Popiţi, p. 30—31 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 111 (amintit de la 1333) ; Cotoşman Gh., *Vechile antimise din bisericile Arhiepiscopiei Timişoarei şi Caransebeşului* (M.B., 1967, nr. 4—6, p. 265) (al bis. din Sculea, 1758).

SECAŞ (Székas, Temesszékas), jud. Timiş (bis. Sf. Arhangheli, 1664, reparaţii 1838 şi 1846, mărit pronaosul 1926) [9]).

Holban Maria, *Deposedări şi judecăţi în Banat pe vremea Angevinilor şi ilustrarea lor prin procesul Voya (1361—1378)* (S.M.I.M., V, 1962, p. 57—130) (şi despre Secaş) ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 48, 1891, p. 51 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 323—324 ; Borovszky, *Temes*, p. 115—116 ; Cosma A., *Pictura românească*, p. 23 (bis. zugrăvită 1859) ; Suciu I., *Nicolae Tincu Velia*, indice (multe ştiri despre sat, legate şi de activitatea lui T. Velia) ; vezi şi Cotoşman Gh., *Synghelíile sau gramatele mitropoliei Banatului* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 336—337) (numirea lui N. T. Velia ca preot, 1845) ; Popiţi, p. 30—31 (bis. 1853) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 113 (satul amintit de la 1440) ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 206—210 (despre numele slav secaş = loc defrişat) ; Popa Traian, *Românii în Banatul medieval* (R.I.S.B.C., 1943, p. 126—130) (despre fam. Socol şi posesiunea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Zekaș) ; Puia Dănilă, *Biserici vechi de pe Valea Carașului* (M.B., 1958, nr. 4—6, p. 86—88) (descriere, istoric) ;

Birou Virgil, *Crucile de piatră de pe valea Cărașului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 454—458 și planșe) (descrie crucile din cimitir ; și despre vechimea satului) ; vezi și extrasul, Timișoara, 1941, p. 25—31.

SECĂȘENI (Secaș, Krassószékás), jud. Caraș-Severin (bis. din 1848 ; bis. veche din sec. XVIII fostă în Dealul Viilor) [10]).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 214—218 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 372—373 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1879) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 113 (amintit de la 1357).

SECEANI (Szécsény), jud. Timiș (bis. Adormirea, 1791). Vezi și Fibiș.

Borovszky, *Csanád,* II, p. 434 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 373 (bis. din 1875) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 537—538 ; Popiți, p. 70—71 (bis. 1746) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 113 (amintit de la 1256).

SFÎNTA ELENA (Sîntelena, Szentilona), jud. Caraș-Severin (bis. catolică din 1878).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 207 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 370 ; Moisi, *Clisura,* p. 250—256 (despre sat) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 117 (amintit de la 1823).

SICHEVIȚA (Szikesfalu), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Treime, ante 1780, reclădită 1835—1836) [11]).

Pesty, *Szörény,* II, p. 510—511 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 375 ; Moisi, *Clisura,* p. 260—270 (despre sat) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 540—542 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1780) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 119 (amintit de la 1690—1700).

SILAGIU (Szilas), jud. Timiș (bis. 1835, reparată 1922).

Borovszky, *Temes,* p. 97 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 375 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 542—543 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk,* p. 118—124 (despre originea numelui satului și vechimea sa) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 169 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 120 (amintit de la 1462) ; *Sfințirea bisericii din Silagi* (F.D., 1922, nr. 38, p. 4) (după renovare și repictare).

SINERSIG (Szinerszeg), jud. Timiș (bis. începutul sec. XIX, reclădită).

Borovszky, *Temes,* p. 98 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk,* p. 211—216 (despre vechimea și numele satului de la Sinica) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 175—176 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 376 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 545—548 ; Popiți, p. 30—31 (bis. 1789) ; Suciu I., *Nicolae Tincu Velia,* indice (diverse știri despre sat) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 122 (satul amintit de la 1631).

SINTEȘTI (Szintyest), jud. Timiș (bis. Nașterea Maicii Domnului, de lemn, 1737, reclădită de zid 1809—1811, bolta altarului pictată 1868, bis. pictată 1959) [12]).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 224—225 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 377 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 548—550 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1853) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 122 (amintit de la 1511) ; Mureșianu B. Ion. *Sate bănățene. Sinteşti* („Dacia", 21. X. 1939, p. 2) (și despre bis. din 1809—1811).

SÎLHA (Silha, Szilha), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn sec. XVIII, reclădită 1867) [13]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 221—223 ; Suciu I., *Nicolae Tincu Velia* p. 475—476 (doc. 1867 despre necesitatea zidirii bisericii în locul celei vechi de lemn „care la tragerea zvonurilor se mișcă și ea și turnul" ; comuna era „în mare sărăcie", deoarece „de mai multe ori a fost nimicită prin focuri mistuitoare") ; Drăganu N., *Românii în veacurile IX—XIV*, p. 209—210 (despre originea numelui Sihla) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 175—176 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 543—545 ; Popiți, p. 30—31 (bis. 1780) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 123 (amintit de la 1479).

SÎNANDREI (Szentandrás), jud. Timiș (bis. ortodoxă din 1834 ; bis. catolică din 1811).

Borovszky, *Temes*, p. 95 ; R.I.S.B.C., 1943, iulie-aug., p. 93 (Iosif al II-lea despre sat, 1773) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 363 ; Popiți, p. 30—31 (bis. 1838 și 1944) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 125 (amintit la 1333, cînd e pomenit și preotul) ; Stanglica Fr., *Klein-Betschkerek und St. Andrasch, zwei saarpfälzische Siedlungen im Banat*, Kaiserslautern, 1938 ; Möller Karl, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I, p. 42—45.

SÎNGEORGE (Kincstárszentgyörgy), jud. Timiș (m-rea Sf. Gheorghe, 1487, arsă de turci la 1716, refăcută la 1764—1794). Vezi și Mănăstire.

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 204—206 ; B.M.I., 1971, nr. 2, p. 69 (icoană de la m-rea Sf. Gheorghe) ; Radić Emilian, *Ein Kampf ums Recht*, Praga, 1879, p. 31—34 ; Idem, *Die Verfassung der Orthodox-serbischen und Orthodox-rumänischen Partikular-Kirchen in Österreich-Ungarn, Serbien und Rumänien*, Praga, 1880 (și despre m-rea Sf. Gheorghe) ; Meteș Șt., *Mănăstirile din Transilvania*, p. 207—212 (istoric) ; Tîrziu Const., *Scurtă privire istorică asupra bisericii ortodoxe române din Banat* (F.D., 1938, nr. 46, p. 4—5) (despre m-rea Sîngiorz, arsă de turci 1716, refăcută 1764—1794) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 363—364 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 528 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 126—127 (amintit de la 1319) ; Milleker, p. 48—49, 90—91.

SÎNMARTINUL MAGHIAR (Magyarszentmárton), jud. Timiș (bis. catolică sec. XIX, c. 1824).

Csánki, II, p. 64 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 364 ; Popiți, p. 30—31 (bis. 1824) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 129 (amintit de la 1333) ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, II, Timișoara, 1924, p. 64—68.

SÎNMARTINUL SÎRBESC (Szerbszentmárton), jud. Timiș (bis. din 1830).

Lotreanu I., *Banatul*, p. 364 ; Popiți, p. 30—31 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 129 (amintit de la 1333, o dată cu preotul satului).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

SÎNMIHAIUL GERMAN (Némethszertmihály), jud. Timiș (bis. catolică ante 1333).

Borovszky, *Temes*, p. 82 ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, II, Timișoara, 1924, p. 155—162 (despre sat) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 131 (satul amintit odată cu preotul la 1333).

SÎNMIHAIUL ROMÂN (Sînmiclăuș, Románszentmihály), jud. Timiș (bis. din 1774—1775) [14]).

Borovszky, *Temes*, p. 28 ; Iorga N., *Călătoria unui preot bănățean în Rusia la 1770—1771* („Tribuna Poporului", Arad, nr. 102, 1901) ; Gheorghiu N. A., *Un preot bănățean, Mihail Popovici, la Muntele Athos și locurile sfinte* („Cerc. literare", I, 1934, p. 118—119) ; Bugariu Aurel, *Însemnările unui preot bănățean prin Rusia în anii 1770 și 1771* (M.B., 1963, nr. 11—12, p. 539—550). (Se reproduc însemnările fostului preot din Sînmiclăuș) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 365—366 ; Popiți, p. 30—31 (bis. 1789) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 131 (amintit de la 1327) ; Dragomir Silviu, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—49*, I, p. 371 (despre arderea satului Sînmihai, 1848).

SÎNNICOLAUL MARE [15]) **(Miclăușul Mare, Szerbnagyszentmiklós, Grosssanktnikolaus),** jud. Timiș (bis. din sec. XIV, dărîmată, reclădită alta lîngă ea Adormirea, 1783—1787 ; bis. catolică din sec. XVIII ; bis. luterană din 1814—1815 ; sinagogă din 1794, reclădită 1911 ; crucea corporației cojocarilor, 1853, ridicată în centrul orașului).

Supka Géza, *A Nagyszentmiklosi Kincs reviziaja* („Archaeologiai Értesitő", XXXV, 1915, nr. 1—2, p. 50—64) ; Németh Gy., *Die Inschriften des Schatzes von Nagyszentmiklós . . .*, Budapest, 1932, 84 p. (și în limba maghiară) ; Idem, *Les inscriptions du trésor de Nagyszentmiklós*, („Revue des études hongroises", XII, 1934, nr. 1—2, p. 126—136+1 h) (crede că datează din 900—920) ; Prezentarea lui R. Vulpe, R.I.R., 1934, p. 365—366 ; Mavrodinov N., *Le trésor peotobulgare de Nagyszentmiklós*, Budapesta, 1943 (despre tezaurul de la sfîrșitul sec. IX sau începutul sec. X, amintind de jupanii Voila și Vataul, descoperit la Sînnicolaul Mare) ; Schiff Béla, *Berühmte Fürstenschätze auf Banater Boden* (T.Z., 19. VII. 1936, p. 11—12) (despre comoara descoperită la S. Nicolaul Mare) ; Cotoșman Gh., *Principele Budilă și comoara de la Sînnicolaul Mare. Contribuții la istoria Banatului și a bisericii bănățene în sec. XI-lea* (F.D., 1948, nr. 14—15 și urm.) ; Hampel Joszeph, *Der Goldfund von Nagy-Szent-Miklós, sogenannter „Schatz des Attila". Beitrag zur Kulturgeschichte und Völkerwanderungsepoche*, Budapesta, 1866, 190 p. ;

Sestini D., *Viaggio curioso*, p. 305 (despre sat) ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 40, 1891, p. 41 ; *Schematism istoric*, 1903, p .298—299 (bis. Coborîrea Sf. Duh) ; Borovszky, *Csanád*, II, p. 568 ; Idem, *Torontal*, p. 80 ;

Schreyer Victor, *Nagyszentmiklós tradicionális monográfiája* [Monografie tradițională a Sînnicolaului Mare], Sînnicolaul Mare, 1912, 126 p. ;

Cotoșman Gh., *Din trecutul Banatului. II. Comuna și bisericile din Sînnicolaul Mare. Monografie istorică*, Timișoara, 1934, p. 137—244 (pagi-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

naţie în continuare) (istoricul localităţii Sînnicolau+Cenad=Morisena, descrierea bisericii, listă preoţi ; însemnări de pe cărţi vechi) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 366—368 ; Popiţi, p. 30—31 (bis. 1846) ; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország*, p. 270—272 ;

Bucurescu Teodor, *Eminescu în Banat la Sînnicolaul Mare*, Periam, 1928, 174 p. ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 131 (amintit de la 1334) ; Molin Virgil, *„Popa Tunsul din Sad" paroh în Sînnicolaul Mare (1772—1782)* (M.B., 1967, nr. 7—9, p. 473—483).

— ŞCOALA VECHE.

Şcoala de agronomie din San Nicolaul Mare („Albina", I, 1866, nr. 59, p. 3) (înfiinţată de C. Nacu la 1799) ; *Die Ackerbauschule in Gr.-St. Miklos* (T.Z., 10. XI.—11. XI. 1870, p. 3).

SÎNPETRUL MARE (Szenpéter), jud. Timiş (bis. nouă, 1940 ; o bis. din sec. XVIII [16]). Vezi şi Pesac.

Borovszky, *Csanad*, II, p. 437 ; Idem, *Torontal*, p. 92 ; Cotoşman Gh., *Din trecutul Banatului. VI. Comuna şi biserica din Pesac*, Timişoara, 1936, p. 629—631 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 369 ; Popiţi, p. 30—31 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 132 (amintit de la 1333).

SÎNPETRU MIC (Kisszentpéter), jud. Timiş (bis. ortodoxă din 1900 ; bis. catolică 1862).

Lotreanu I., *Banatul*, p. 369 ; Popiţi, p. 30—31 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 132 (sat întemeiat la 1843).

SÎNPETRUL NOU, jud. Timiş (bis. din 1889)

Borovszky, *Torontal*, p. 134 ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, II, Timişoara, 1924, p. 155—162 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 370 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 133 (întemeiat la 1796).

SÎRBOVA (Szirbova), jud. Timiş (bis. din 1740 ; reînnoită 1968).

Borovszky, *Temes*, p. 98 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 51—56 ; recenzia lui C. Grofşoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 164—165.

Monografia comunei Sîrbova, jud. Timiş Torontal, Timişoara, 1939, 392 p.+33 pl. (anchetă monografică ; şi un „raport istoric" întocmit de prof. Ilie Ghenadie) ; Contrea Aurel, *Sîrbova, cadrul biologic al unui sat bănăţean*, Timişoara, 1939, 16 p. ; Oprişa Longin, *Aurel Contrea, Sîrbova. Cadrul biologic al unui sat bănăţean* („Dacia", 18 ian. 1940, p. 2) (despre broşura lui A. Contrea) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 370—371 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 531—533 ; Popiţi, p. 30—31 (bis. 1833) ; Suciu C., *Dicţionar*, II. p. 137 (amintit de la 1717) ; M.B., 1968, p. 732.

SLATINA-NERA (Szlatina), jud. Caraş-Severin (bis. Adormirea, sec. XVIII, mărită la 1771, zugrăvită 1874).

Cronica Banatului, p. 195 (pisania bisericii mărită la 1771) ; Iorga N., *Probleme bănăţene*, p. 93 (însemnări, sec. XIX) ; Popiţi, p. 52—53 (bis.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.ilni.ro

1831) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 378 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 550—551 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 137 (amintit de la 1829).

SLATINA TIMIȘ [17]) **(S. Mică, Temesszlatina)**, jud. Timiș (bis. ortodoxă din 1890 ; M bis. catolică din sec. XVIII) [18]).

Pesty, *Szörény*, II, p. 495—505 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 378—381 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 551—553 ; *Sfințirea bisericii din Slatina-Timiș* (F.D., 1947, nr. 44—45, p. 4—5) (după reparare și repictare) ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1831) ; T.A., 1871, p. 552 ; *Petru Vancea. Zidirea bisericii catolice din Slatina* (F.D., 1896, nr. 14, p. 3) (la 1740, capelă) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 137 (amintit de la 1433) ;

Schiff Béla, *Als Franz von Lothringen, der Gatte Maria Theresias, bei dem Ursprungsort der Timis herumirrte* (T.Z., 7. XI. 1937, p. 13—14) (Slatina Timiș) ; Vuia Iuliu, *Școlile românești bănățene în secolul XVIII. Studiu istoric*, Orăștie, 1896 ; Grozescu Vincențiu, *O istorie din suferințele românilor bănățeni* („Dreptatea" — Timișoara, 6/18. XI. 1894, p. 6) (diverse evenimente petrecute în sat).

SOCA (Szoka), jud. Timiș (bis. din 1909).

Lotreanu I., *Banatul*, p. 381—382 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 138 (amintit de la 1333).

SOCENI (Szocsán), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, sec. XVIII ; turnul din 1812 ; bis. renovată 1897).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 225—226 ; Bizerea P., preot, *Din trecutul comunei Soceni* (A.B., 1931, nr. 2—4, p. 195—202) și Timișoara, 1932 (istoricul bisericii și despre preoții satului) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 382 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 553—554 ; Popiți, p. 52—53 (bis. 1750) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 138 (amintit de la 1452).

SOCOL (Socolovăț, Szokolovác), jud. Caraș-Severin (bis. din 1830 ; bis. ortodoxă sîrbă ante 1778).

Lotreanu I., *Banatul*, p. 383 ; Popiți, p. 61 ; Moisi, *Clisura*, p. 122—127 (despre sat) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 138 (amintit de la 1472).

SOCOLARI (Szokolár), jud. Caraș-Severin (bis. ante 1794 sau prima jumătate a sec. XIX, renovată 1947). Vezi și Ilidia.

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 226—227 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 383 ; Popiți, p. 54—55 (bis. 1794) ; *Sfințirea bisericii din Socolari* (F.D., 1947, nr. 9—11, p. 5—6) (radical renovată) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 138 (amintit de la 1363).

SPATA (Spatta), jud. Timiș (bis. ante 1785, reclădită 1880).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 185—186 ; Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 604) (însemnare, 1885) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 384 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1785) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 142 (amintit de la 1444).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

STAMORA GERMANĂ (Németsztamora), jud. Timiș (bis. catolică, ante 1806, reclădită 1857).

Lotreanu, *Banatul,* p. 384 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1806) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 143 (amintit de la 1828).

STAMORA ROMÂNĂ (Románsztamora), jud. Timiș (bis. Învierea ante 1796, reclădită 1864—1862) [19]).

Borovszky, *Temes,* p. 41 ; Kernuch A., *A bánáti evang.,* p. 284—286 (Tot Stamora) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 385 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1796) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 143 (amintit de la 1407—1411).

STANCIOVA (Sztancsafalva), jud. Timiș (bis. ortodoxă sîrbă de lemn ante 1796, demolată, reclădită 1890—1894 ; capelă ortodoxă 1927) [20]).

Borovszky, *Temes,* p. 98 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 385 ; Popiți, p. 61 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 143 (amintit de la 1456).

STEIERDORF-ANINA, jud. Caraș-Severin (bis. catolică de la începutul sec. XIX) [21]). Vezi și Anina.

Schilde Constantin von, *Historischer und technischer Almanach der Gemeinde Steierdorf-Anina,* 1873 ; Kracher Iosif, *Geschichte von Steierdorf-Anina vom Jahre 1773—1873,* Timișoara, 1873, 34 p. ; *Ein Ausflug nach Anina-Steierdorf* (T.Z., 15. IX. 1874, p. 1—2) (note de călătorie) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 385—386; Kernuch A., *A bánáti evang.,* p. 278—282; Stanglica Franz, *Steierdorf im Banat* („Deutsche Arhiv f. Landes- u. Volksforsch.", 1939, p. 102—124) ;

Slovig Wilhelm, *Kurzer Umriss der Geschichte von Steierdorf-Anina,* Sibiu, 1940, 91 p.+1 h. (un scurt istoric al localității ; cele mai multe date privesc epoca mai nouă) ; Popiți, p. 54—55 (bis. 1774) ; Kontur Franz, *Steierdorf, ein Juwel des Banater Waldes* („Neuland" — Salzburg, 21. IX. 1952, p. 4).

STINĂPARI (Schipănar, Schempeldorf), jud. Caraș-Severin (bis. sec. XIX, reclădită 1964).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 22 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 386 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 145 (amintit de la 1755).

SUDRIAȘ (Szudriás), jud. Timiș (bis. ante 1779, reclădită 1803).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 230—232 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 387 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 560—561 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1778) ; M.B., 1954, nr. 8—10, p. 37 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 150 (amintit de la 1371—1372).

SURDUCUL MARE (Nagyszurduk), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, 1721, reclădită ? 1839) [22]).

Pesty, *Krassó,* II, p. 233 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 387 (bis. din 1624) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 561—562 ; Popiți, p. 54—55 (bis. 1794) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 152 (amintit de la 1406, fostă localitatea romană Centum Putei).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

SURDUCUL MIC (Kisszurduk), jud. Timiș (bis. ante 1779 ; dărîmată ; pe locul ei s-a ridicat o cruce de piatră ; bis. reclădită 1854—1859, revonată 1946) [23]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 233—234 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 388 (bis. din 1788) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 562—563 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 152 (amintit de la 1511) ; *Sfințirea bisericii din Surducul Mic și Bătești* (F.D., 1946, nr. 46—47, p. 5—6) din 1858, total renovată).

SUSANI (Bégaszuszány), jud. Timiș (bis. de lemn ante 1772, reclădită tot de lemn, 1831—1849 ; dărîmată la 1927 cînd parte din lemne s-au folosit la clădirea primăriei ; bis. reclădită 1913—1920) [24]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 235—236 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 388 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 563—564 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1772) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 152 (amintit de la 1596).

SUSANOVĂȚ, vezi Șanovița.

NOTE

1) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.
2) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.
3) Despre bis. catolică din Sasca vezi doc. din 1813 mai 10 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 143/46, f. 480—487).
4) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.
5) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului, care cuprinde date noi.
6) Vezi și cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.
7) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.
8) Vezi și cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.
9) La 9 aug. 1857 se propune ridicarea unei școli pentru pruncii uniți din Secaș (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 802/1857). La 18 dec. 1857 se spune că preotul din Secaș făcuse, fără aprobare, contract pentru școală și locuința preotului și învățătorului (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 1360/1857) ; vezi și nr. 223/1858. Despre turnarea clopotului vezi nr. 225/1859. Despre necesitatea reparării bisericii, *idem*, nr. 888/1860 ; la 28 nov. 1863 preotul arată „mai multe scăderi la edificiul bisericii" și cere repararea lor (nr. 1642/1863) ; la 13 nov. 1865 preotul cere „mijlocirea ușilor rituale la biserica de acolo, lăsate afară din plan" (nr. 1765/1865) ; vezi și passim.
10) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.
11) Despre construirea bisericii, vezi doc. din 1816 mart. 11 (Arh. St. Timișoara Actele arhivei militare, 167/61, f. 597—606.
12) Vezi și cronica parohiei — cu date luate după Partenie Gruescu — în arhiva Mitr. Banatului.
13) La 1857 se cere un clopot pentru capela din Sihla, care avea unul de împrumut. (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 869/1857). La 8 oct. 1859 parohul se ruga „pentru radicarea scolei de acolo", nr. 995/1859).
14) Despre biserica din Sînmihai vezi doc. din 1807 iul. 7 și 1811 iunie 26. (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 102/77, f. 882—885 și 130/58, f. 418—422). Vezi și vol. I—II, indice.
15) La 27 april. 1857 Locotenența din Timișoara anunță că a dat dispoziții pentru repararea casei din Szent Miklós care servește de capelă și școală (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 470/1857). Despre necesitatea reparării capelei vezi și nr. 601/1857, 825/1857 passim. La 22 sept. 1859 preotul din Sz. Miklos arată

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

„că a dobîndit reparatura edificielor solosiane" (nr. 958/1859); vezi şi passim; despre banii strînşi pentru ridicarea unei biserici, nr. 1614/1863; despre clopot nr. 44/1864 passim. La 2 ian. 1864 se cere „mijlocirea edificării unei biserici mai corespunzătoare" (*idem*, nr. 371/1864). Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

Despre capela din cazarma de la Sinnicolaul Mare vezi doc. din 1780 sept. 20. (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 41/24 f. 91—95).

16) Vezi şi cronica nouă a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

17) Despre mutarea locuitorilor ortodocşi din Slatina vezi doc. din 1775 febr. 4 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, n. 30/205, f. 1175—1179, 30/209, f. 1194—1205, 30/219, f. 217—220). Despe preot vezi doc. din 1775 febr. 17 (*ibidem*, 32/11, f. 62—69, 32/6, f. 41—44); despre biserica catolică doc. din 1804 aug. 12 (89/80, f. 784—801); despre mutarea satului Slatina Mică doc. din 1806 dec. 10 (99/8, f. 26—29). Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

18) Despre biserica catolică din Slatina vezi doc. din 1815 febr. 3 şi mai 11. (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 156/55, f. 680—684, 157/39, f. 457—459); repararea bisericii doc. din 1816 oct. 17 (*ibidem*, 162/5, f. 78—81). Despre preotul din Slatina-Timiş vezi doc. din 1810 dec. 5. (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 128/60, f. 598—603).

19) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

20) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

21) Vezi şi almanahul comunei Steierdorf-Anina, întocmit de Constantin von Schilde, care cuprinde date dintre 1773—1873. (Arh. St. Timişoara, col. Sim. Sam. Moldovan, nr. 31).

22) La 30 mai 1865 Înaltul Consiliu „intimează dispoziţiunea făcută în privinţa radicandei biserici" unite din Surduc. (Arh. Mitr. Banatului Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj nr. 843/1865). La 9 dec. 1839, cu ocazia începerii construirii bisericii din Surduc, locuitorii de aici sînt scutiţi de prestarea muncilor obligatorii. (Arh. St. Lugoj, 69/1839).

23) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

24) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Ș

ȘAG (Temesság), jud. Timiș (bis. din sec. XVIII, ante 1792 ; bis. catolică ante 1845).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 155 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 390 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1792 și 1845) ; B.Ș., 1912, nr. 36 (repararea bisericii) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 167 (amintit de la 1333).

ȘANDRA (Sándorháza), jud. Timiș (bis. catolică din 1833 ; capelă ortodoxă din 1946) [1]).

Borovszky, *Torontal,* p. 110 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 390 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 167 (amintit de la 1833) ; Hockl Nik. Hans, *Alexanderhausen, 1833—1933,* Arad, 1933.

ȘANOVIȚA (Șușanovăț, Sziklás), jud. Timiș (bis. din 1786).

Borovszky, *Temes,* p. 97 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 389 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1857) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 167 (amintit de la 1359).

ȘEMLACUL MARE (Murava, Nagysemlak), jud. Timiș (bis. reclădită la 1774, dărîmată).

Diacon Adrian, *Inscripțiuni de prin biserici dărîmate* (F.D., XIII, 1898, nr. 2, p. 5) (pisanie, 1774) ; Pesty, *Krassó,* II/2, p. 171—176 ; Pușcariu Ilarion, *Metropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania,* Sibiu, 1900, p. 342 (despre o m-re Semliac de fapt Săraca la 1865) ; Szentkláray J., *A szerb monostorokegyházak,* p. 60—63 (istoricul m-rii) ; vezi și „Calendarul românului", Caransebeș, 1923, p. 54 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 374 (bis. din 1750) ; Cornean N., *Caransebeș, p.* 564—565 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1790) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 170 (amintit de la 1270).

ȘEMLACUL MIC, vezi m-rea Săracă.

ȘEMLACUL MIC (Kissemlak), jud. Timiș (bis. evanghelică din 1858).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 176 ; Kernuch A., *A bánáti evang.,* p. 276—278 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 374—375 ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* Timișoara, 1924, p. 83—91 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 170 (amintit de la 1404) ; Röhrich H. W., *Die Geschichte der deutschen Gemeinden im Banat,* p. 48—49.

ȘIPET (Sipet), jud. Caraș-Severin (bis. din 1893).

Borovszky, *Temes,* p. 93 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 390—391 ; Cornean

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

N., *Caransebeș*, p. 566—567 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 174 (amintit de la 1462).

ȘOPOT (Buciava) [2]), jud. Caraș-Severin (bis. Înălțarea Sf. Cruci — Șopotul Vechi, 1828 sau 1816 ? ; bis. Sf. Toma — Șopotul Nou, 1850, pictată 1854).

Buracu Coriolan, *Cronica istorică a Almăjului* (R.I.S.B.C., X, 1942, p. 225 și urm.) (date diverse despre sat, sec. XVIII—XX) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 483—485 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 392 (Ș. Vechi și Nou) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 567—569 ; Popiți, p. 54—55 (bis. 1790 — Ș. Vechi și 1862 — Șopotul Nou) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 176—77 (Șopotul Vechi amintit de la 1607 ; Șopotul Nou întemeiat la 1828).

ȘTIUCA (Ebendorf), jud. Timiș (bis. catolică din 1810 ; bis. evanghelică din 1838—1840).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 141—142 ; Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 202—203 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 393—394 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1786) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 178 (amintit de la 1585) ; Möller Karl von, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I, p. 28—30.

ȘUMIȚA (Cseherdós), jud. Caraș-Severin.

Pesty, *Szörény*, II, p. 485 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 394 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 178 (amintit de la 1828) ; Schlögl Heinrich, *Bilder aus der tschechischen Ansiedlungsgeschichte in Rumänisch-Banat* (T.Z., 13. V., 26. V., 5. VI., 19. VI., 10. VII., 24. VII., 31. VII., 17. VIII. 1925) ; Alexandru-Dobrițoiu Teodora, *Istoricul așezării cehilor în Banatul de Sud* („Romano-slavica", XII, 1965, p. 139—144) (Și despre așezarea lor la Șumița).

ȘUȘCA (Suska), jud. Caraș-Severin (bis. ante 1800, reclădită 1914).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 236 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 394 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1800) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 179 (amintit de la 1717).

ȘUȘTRA (Sustra), jud. Timiș (bis. reclădită 1887—1889, renovată 1924).

Borovszky, *Temes*, p. 94 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 394—395 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 179 (amintit de la 1717) ; I.M., *Santirea bisericei gr.-ort. din Siustra* (B.Ș., 1889, p. 175) (clădită din nou).

NOTE

1) Vezi și cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

2) Despre mutarea satului Șopot vezi doc. din 1820 iulie 13 (Arh. St. Timișoara Actele arhivei militare, 201/51, f. 301—315).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

T

TAPIA, jud. Timiș (bis. din 1870—1873).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 237 ; Simu Traian, *Tapia* („Banatul", I, 1926, nr. 10—12, p. 12—14) ; Vuia Iuliu, *Tapia (Tapiae) plasa Timiș. Din monografia județului Caraș-Severin* („Semenicul", I, 1928, nr. 6, p. 19—21) ; Simu Traian, *Tapae și Tapia* („Luceafărul", s. II, anul VI, 1940, nr. 7, p. 12—16) (fost lîngă Marga) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 396—397 (și despre localitatea dacă-romană) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 572—573 ; Popiți, p. 32—33 ; Cotoșman Gh., *Mărturii toponimice despre vechimea românilor din Banat* („Alt. Ban.", III, 1946, nr. 1—6, p. 49—56) (despre localitatea Tapia) ; vezi și idem, *Autohtonia românilor,* p. 48—58 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 180 (amintit de la 1761, fostă localitate daco-romană).

TEMEREȘTI (Temerest), jud. Timiș (bis. Sf. Apostoli, 1803, zugrăvită 1839).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 239 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 398 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 575—576 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1784) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 187 (amintit de la 1514—1516).

TEREGOVA, jud. Caraș-Severin (M bis. din 1783—1786, arsă de turci la 1788, renovată 1798 și la 1898, pictată 1850) [1]).

R.I.S.B.C., 1946, p. 46 (despre arderea bisericii, 1788) ; *Cronica Banatului,* indice (diverse evenimente) ; Iorga N., *Probleme bănățene,* p. 92—93 (însemnări, sec. XIX) ; *O sărbare bisericească în comuna Teregova din protopresbiteratul Caransebeșului* (F.D., 1898, nr. 34, p. 4—5) (și date istorice despre biserică) ;

Pesty, *Szörény,* II, p. 545—551 ; Bodor Antal, *Temesvár és Délmagyarország,* p. 284—287 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 398—400 (istoricul satului) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 576—577 ; Popiți, p. 54—55 (bis. 1831) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p .188 (amintit de la 1447 ; fostă localitate romană Ad Pannonios).

TEREMIA MARE (Nagyteremia, Marienfeld), jud. Timiș (bis. catolică din sec. XVIII, reclădită 1867, renovată 1928 ; capelă ortodoxă din 1945) [2]).

Hunyar Johann, *Monographie der Orts-Gemeinde Nagy-Teremia (Marienfeld),* Chichinda Mare, 1902, 102 p. (și despre bis. din sec. XVIII ; documente) ; Borovszky, *Torontal,* p. 19, 121 ; Kelemen Lajos, *Nagyteremi Sükösd György végrendelete. 1631 márczius 20.* [Testamentul lui S. G. de Teremia Mare, 1631 martie 20]. (T.T., 1901, p. 299—305) ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Dörner Karl, *Herkunftsorte einiger Ansiedler der Gemeinde Marienfeld im Banat* („Die Sippe", Viena, I, 1937, p. 26 şi urm., 46—49, 64 şi urm.); *Marienfeld. Eine Gemeinde auf d. Banater Heide* („Neuland", 26. VIII. 1951, p. 4); *Marienfeld im rumänischen Banat (ibidem,* 6. 1. 1952, p. 4); Lotreanu I., *Banatul,* p. 400—401; Popiţi, p. 32—33; Kernuch A., *A bánáti evang.,* p. 248; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 188 (T. amintită la 1256, reîntemeiată la 1769); Möller K., *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind,* I, p. 46—49.

TEREMIA MICĂ (Kisteremi, Albrechtsflor), jud. Timiş (bis. catolică ante 1783, reclădită 1856).

Lotreanu I., *Banatu,* p. 401; Popiţi, p. 32—33 (bis. 1783); Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 188 (satul întemeiat la 1769).

TEŞ (Tésfalu), jud. Timiş (bis. ortodoxă din 1760, reclădită 1929—1932 [3]); bis. reformată din 1800).

Borovszky, *Temes,* p. 118; Kernuch A., *A bánáti evang.,* p. 286—287; Lotreanu I., *Banatul,* p. 401—402; Popiţi, p. 32—33 (bis. 1853); Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 189 (amintit de la 1247).

TICVANI (Tigvani, T. Mare=Nagytikvány; T. Mic=Kisstikvány), jud. Caraş-Severin (bis. din T. Mic, 1774—1776, zugrăvită 1835 şi 1912; bis. din T. Mare, 1772, uşile altarului din 1796, bis. zugrăvită 1847—1848 de locuitori [4]; şcoală de la mijlocul sec. XIX [5]).

Schematism Lugoj, 1871, p. 44, 1891, p. 46; *Schematism istoric,* 1903, p. 309—311 (T. Mare şi Mică); Suciu I., *Nicolae Tincu Velia,* indice (despre parohia T. Mare la mijlocul sec. XIX); Milovan G. A., *Răsfoind Cazaniile ... (Pe marginea Triodului din 1731)* (F.D., 1941, nr. 23, p. 5—6 (însemnare 1773, bis. Ticvaniul Mic);

Stoia-Udrea Ion, *Trei inscripţii din veacul al XVIII-lea,* în *Studii şi documente bănăţene,* vol. I, Timişoara, 1943, p. 29—30 (din 1730 de la Ticvanul Mare şi din 1761 din Ticvanul Mic); Hergan Ilie, *Ortodoxia în Ticvanul Mare,* Caransebeş, (f. a.), 52 p. (Biblioteca religioasă morală, nr. 16—17) (din F.D., 1932) (şi inscripţii); Cosma A., *Pictura românească,* p. 22; Pesty, *Krassó,* II/2, p. 241—242; Lotreanu I., *Banatul,* p. 402—403; Cornean N., *Caransebeş,* p. 577—580; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 192—193 (T. Mare amintit de la 1437; T. Mic de la 1799); Popiţi, p. 54—55 (bis. din 1778 şi 1785);

Birou Virgil, *Crucile de piatră din Ticvani* (R.I.S.B.C., VIII, 1940, nr. 31—32, p. 313—338+25 figuri); Idem, *Cu undele Caraşului (ibidem,* 1940, p. 617—621) (crucile din T. Mic); şi extras, Timişoara, 1941, p. 9—24; Idem, *Crucile de piatră din cimitirul comunei Ticvaniul Mare* (M.B., XV. 1965, nr. 1—3, p. 145—156+8 planşe) (se descriu; şi despre meşteşugul vechi al cioplitului pietrii);

Birou Virgil, *Aşa a fost întru'nceput ...* (R.I.S.B.C., 1940, p. 143—155) (despre şcoala veche din Ticvani).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

TIMIȘOARA (Temesvár), jud. Timiș.

Ortvay Tivadar, Pesty Frigyes, *Oklevelek Temesvár megye és Temesváros történetéhez* [Documente privind istoria orașului Timișoara și a comitatului Timiș], vol. I, 1183—1430, Bratislava, 1896, 640 p. ;

Juhász Kálman, *A Temesház felvirágzása a tatár járás után* [Înflorirea regiunii Timișoarei după năvălirea tătarilor], 9 p.+1 planșă (extras din „Erdélyi szemle") ;

Bracciolini Jacopo, *La vita di Messer Philippo Scholari, cittadino fiorentino, per soprannome chiamato Spano, composta e fatta da Jacopo di Messer Poggio e di latina in fiorentina tradotta da Bastiliano Fortini* („Archivio storico Italiano", IV/1, 1843, p. 185—213) ; Polidori Luigi Filippo, *La vitta di messer Philippo Scholari di un anonimo, scritta dopo il 1442 (ibidem,* 1843) ; (vezi îndeosebi p. 179, despre refacerea cetății Timișoara de către Pippo Spano) ; Wenzel Gusztáv, *Okmánytár Ozorai Pipo történetéhez* [Documente privitoare la istoria lui Pipo di Ozora] (T.T., 1884, p. 1—31, 220—247, 412—437, 612—627) (85 documente, 1398—1438, unele din ele amintind de Pipo de Ozora „comes Themesiensis") ; Wenzel Gustav, *Ozorai Pipó. Magyar történelmi jelemrajz Zsigmond Király Korából* [O. P. Caracterizare istorică maghiară din epoca regelui Sigismund], Pesta, 1836 ; Banfi Florio, *Filippo Scolari és Hunyádi János* („Hadtört. Közl.", 1930, p. 125—133) ;

Lendvai Nikolaus, *Hunyadi in Temesvar* (T.Z., nr. 248, 27. X. 1895, p. 2—4) (la 1441—1446, 1456) ;

Márki Sándor, *A temesvári parasztcsata* [Bătălia țărănească de la Timișoara] (T.R.E.K., 1883, p. 3—14) (despre luptele din 1514) ; Márki Sándor, *Dosa György és forradalma,* Budapesta, 1886, p. 166—181 (despre lupta de la Timișoara, terminată cu prinderea lui Gh. Doja) ; Callimachi Scarlat, *Răscoala țărănească din 1514, condusă de Gheorghe Doja, descrisă de Paolo Giovio* („Studii", 1949, nr. 4, p. 185—187) (despre asediul Timișoarei, „oraș bine întărit", și despre prinderea lui Doja) ;

Ortel Hieronymus, *Temesvár és a török háboruk, 1500—1603, Ortel Hieronymus Krónika adataiból* [Timișoara și războaiele turcești dintre 1500—1603 după datele cronicii lui O. H.] (T.R.E.K., 1888).

Károly Árpád, *Fráter György levelezése s egyébb őt illető iratok a Bécsi cs. és Kir. államleveltárból* [Corespondența fratelui George — Martinuzzi — și alte scrisori care îl privesc din arhiva imperială și regală din Viena] (T.T., 1878—1880 și extras) (documente din 1542—1551 cu știri și despre evenimentele petrecute la Timișoara) ; Károlyi Árpád, *Losonczy István Két magyar levele* [Două scrisori maghiare ale lui L. I.] (T.T., 1881, p. 378—381) [scrisoare din 1552 dată „ex destructo Temesvar"] ;

Postelnicu G., *Asediul Timișoarei în 1551—1552 și cucerirea ei de către turci* („Banatul", II, 1927, nr. 12, p. 26—31) (se povestesc evenimentele care au dus la ocuparea orașului de turci) ; Czimer Károly, *Temevás megyetele, 1551—1552,* Budapesta, 1893 (din „Hadtörténelmi közlemények", 1893, p. 15—71, 196—229, 308—376) ; Prezentarea lui Márki Sándor, „Szá-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

zadok", 1893, p. 804—805 ; Remellay Gusztáv, *Temesvár és a Bánság elvesztése, 1551—1552* [Pierderea Timişoarei şi a Banatului, 1551—52] („Delejtü, II, 1859, p. 163—165, 171—174) ;

Totoiu I., *Contribuţii la problema stăpînirii turceşti în Banat şi Crişana* („Studii", 1960, nr. 1, p. 5—35) (şi despre Timişoara sub ocupaţie turcă) ; vezi şi Juhász Kálmán, *Müveltségi állapotok a temeskösben a török világban*, Cluj, 1935, 19 p. (din „Erdélyi Muzeum") ; Baróti L., *Temesvára vonatkozó török oklevelek* [Documente turceşti privind Timişoara] (T.R.E.K., 1910) ; (Engelma)nn (Nikolaus), *Die Seelsorge des Banates während der Türkenherrschaft. Zur 400-jährigen Wiederkehr des Falles von Temeswar in türkische Hand* („Christ. Unterwegs", VI, 1952, nr. 12, p. 10—12) ;

Călători străini, I, p. 160 (cetate „foarte tare") ; despre luptele din 1595—1596 vezi vol. III, p. 403, 428 (prădăciunile făcute de tătari), 446—447, 487, 512, 517, 554—555, 557 (unde se spune că era un oraş mic „în afară de orice închipuire" şi se descrie cetatea), 573—574, 657 ; vezi şi indice, vol. I—III ;

Ponori Thewrewk József, *Temesvár tanácsának levele XIII. Gergély pápához, 1582* [Scrisoarea sfatului oraşului Timişoara către papa Grigore al XIII-lea din 1582] („Hirnök", 1843, p. 83) ;

Veress, *Documente*, V, p. 38—39 (asediul oraşului la 1596) ; Veress A., *Epistolae et acta generalis Giorgii Basta. György hadvezér levelezése és iratai*, 2 vol., Budapesta, 1909—1913, indice (diverse evenimente petrecute la Timişoara în această vreme) ; vezi şi idem, *Relationes nuntiorum apostolicum in Transsilvaniam missorum a Clemente VIII (1592—1600)*, Budapesta, 1909, indice ; *La rotta che ha data il Seremiss. Principe di Transilvania etc. ai Turchi e Tartari sotto Temesvar alli 17 di Giugno 1596 . . .*, Roma, 1596 ; „Diplomatarium italicum", I—IV, 1925—1939, indice (multe ştiri despre evenimentele petrecute la Timişoara la sfîrşitul sec. XVI—începutul sec. XVII : lupte, asedii etc.) ; Veress A., *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti*, îndeosebi, vol. I, indice (multe ştiri despre evenimentele din 1552 petrecute la Timişoara) şi vol. IV—V, indice (evenimentele din 1595—1596) ;

Spontoni Ciro, *Historia della Transilvania*, p. 36 (despre evenimentele din 1596 de la Timişoara „gran fortezza") ; Veress A., *Compania creştinilor contra lui Sinan paşa din 1595* („Analele Acad. Rom., Mem. Secţiei istorice", s. III, t. IV, 1925, p. 136) (descrierea Timişoarei la 1596 cînd era oraş mic, pe jumătate înconjurat de o întăritură de lemn şi pămînt, iar pe jumătate cu zid de cărămidă) ; *Neue Siebenbürgische Victorien mit Lippa Temeswar und anderen Orten. Beschreibung wie und gestalt die Türken und Tartaren in diesem gegenwertigen Monat Maio die Vestung Lippa belagert* (Nürnberg, 1596), 3 f. ;

Temesvár 1660-ban [Timişoara la 1660] (T.R.E.K., 1901, p. 60—63) (descrierea lui Evlya Celebi după Karácsony „Katholikus Szemle", 1901) ; B.Ş., Arad, 1905, p. 85—86 şi 94—95 (descriere oraş şi cetate, Evlya Celebi) ; Postelnicu G., *Descrierea Timişoarei de către un călător turc din veacul al XVII-lea* (A.B., I, 1928, nr. 1, p. 57—64) (Evlya Celebi) ; Egumenul Sera-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

fim. *Un călător turc prin Banat în veacul al XVII-lea* („Banatul", 1928, nr. 1 și 2—3, p. 6—10) (aceiași descriere) ;

L'origine del Danubio, con li nomi antichi e moderni di tutti i fiumi... et adornato con 40 figure in rame delle principali città e fortezze dell'Ungaria, Transilvania e Croatia..., Nürnberg-Bologna, 1684, p. 104 (vedere Timișoara) ; Bizozeri Simpliciano, *Notizia particolare dello stato passato e presente de'regni d'Ungheria, Croazia e principato di Transilvania,* Bologna, 1686 (vedere și descriere Timișoara, p. 52) ; *O carte necunoscută despre români* („Arh. Olteniei", 1941, p. 296—298) (descriere, 1685 și litografie) ; *Des Grafen Veterani, Kaiserlichen Feldmarschalls Feldzüge in Ungarn und den angränzenden Provinzien, vom Jahre 1683 bis 1694,* trad. din limba italiană, Drezda, 1788 (și despre Timișoara) ; Wettel Franz, *Die beabsichtigte Belagerung Temeschwars im Jahre 1696* („Banater Tagblatt", VII, 1924, nr. 28) ;

Voyages du Sr. A. de la Motraye en Europe, Asie et Afrique, vol. II, Haga, 1727, p. 202—203 (descriere, 1711) ; Postelnicu Gh., *Timișoara în sec. XVIII. Note și însemnări istorice* („Banatul", I, 1926, nr. 4, p. 36—41) (prezintă evenimentele ce s-au petrecut după ocuparea orașului de către austrieci, 1716) ;

Stitzl Josef, *Ein Beitrag zur Banater Geschichte des XVIII. Jahrhunderts. Die Reise eines rumänischen Mönches durch das Banat* („Banat. Deutsche Kulturhefte", IV, 1930, nr. 5, p. 25—26) ;

Distinta relatione delle Capitolazione di Temisvar del Eugenio di Savoya, Veneția-Bassano, 1716 ; *Capitulations puncta der türkischen Haupt-Festung Temesvár vermöge deren selbige den 12. October dieses 1716-ten Jahres an Ihro Kayserl. Majest. uebergangen,* Hamburg, 1716. 8 p. ; Petri Peter Hans, *Die hohen österreichischen Offiziere bei der Belagerung von Temeschburg. Eine Abschrift der Kapitulationskunde des Jahres 1716* („Donauschwäbische Lehrerblätter", 1966, nr. 3, p. 78—81) ; *Raccolta esatissima delli diarii dell' armi cesaree in Ungaria. Dedicato a Sua Eccellenza il Signor Gio. Battista Co. di Colloredo et Wahlsee etc....*, 2 volume, Veneția, 1716—1717 (cuprinde o colecție de diarii din perioada august 1716-martie 1717 cu numeroase știri despre asediul și ocuparea Timișoarei de către trupele imperiale) ; T.A., 1872, p. 37—38 (despre eliberarea orașului, 1716) ; *Die Eroberung von Temesvar im Jahre 1716* (T.Z., 8. I.—10. I. 1893) ; *Ein historisches Jubiläum unserer Stadt. 200 Jahre seit der Zurückeroberung von den Türken* (T.Z., nr. 107, 12. V. 1914, p. 1—2); vezi și 17. X. 1916;

Huberth Karl, *Ode ad lib. regiamque civitatem Temesvariensem, quam suae a potestate turcarum libertatis seculum compleret 13. Oct. 1816 a scholis piis in eadem civitate,* Temesvarini, 1816 (scrisă la împlinirea unui secol de la eliberarea orașului de sub turci) ; vezi și Magonyi József, *Temesvár visszafoglalásának százados emlékünnepe 1816. október 13-an* [Sărbătorirea împlinirii a 100 de ani de la eliberarea orașului Timișoara la 13 oct. 1816] (T.R.E.K., 1917, p. 6—18) ; Scherhaufer Albin Franz, *Temesvar zur Zeit der Wiedereroberung durch den Prinz Eugen 1716. Prinz Eugen. Donauschwäbische Gedenkschrift zum 300. Geburtstag des Prinzen*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Eugen, Viena, 1963, p. 44—69 ; Binder Franz, *Die Eroberung Temeschburgs durch Prinz Eugen von Savoyen am 12. Oktober 1716* („Südostdeutsche Landpost", 12. X. 1941) ;

Hoffmann Leo, *Die Wirtshäuser Temesvars von 1717—1755*, Timişoara, 1923, 16 p. ; Idem, *Streiflichter zur wirtschaftlichen Einrichtung des Temesvarer Banats durch die Kaiserliche Regierung, 1716—1718*, Timişoara, 1923 ; Radocsay Ladislaus, *Temesvar vor 200 Jahren* (T.Z., 24. I.—26. I. 1918) ; Schiff Béla, *Der Aufbau der Stadt Temesvar. Die ältesten Gebäude unserer Stadt* (T.Z., 1. I. 1932, p. 4—5) (sec. XVIII) ;

Ilieşiu N., *Din trecutul Timişoarei. Catastrum Civium* [6]) („Rev. Banatului", IX, 1943, nr. 1—3, p. 30—31, nr. 4—6, p. 34—35) (din 1718) ; reprodus şi în monografia aceluiaşi despre Timişoara la anexe) ;

(Vánosi Antonius P. S. J.), *Religio vindicata. Sive relatio belli Turcici inter Augustissimum Caesarem Carolum Sextum et Orientem gesti . . .*, Viena, 1720 (la p. 23—29, 93—102 etc. şi despre ocuparea Timişoarei ; în anexă o stampă de aramă cu situaţia topografică a cetăţii) ; Szerdahelyi Gabriel, *Celebriorum Hungariae urbium et oppidorum chorographia bipartita*, Cassovia, 1722, p. 297—301 [despre oraşul Timişoara] ; Meier-Höfler J., *1731 Grundsteinlegung des Temesvarer Stadthauses. Die erste Selbstverwaltung der Stadt von Kaiser Josef II. zur Freistadt erhoben.* („Der Donauschwabe", XV, 1965, nr. 51—52) ;

Prinz Eugen der edle Ritter. Zur 200. Wiederkehr des Todestages des Befreiers des Banates von der Türkenherrschaft (T.Z., 19. IV. 1936, p. 6—7) (eliberarea Timişoarei la 1736) ; vezi şi Arneth A., *Prinz Eugen von Savoyen*, 3 vol., Viena, 1853—1859 ;

Bellai József, *Márcziusi napok Temesvárott*, 1902 (despre înfăptuirile din timpul contelui Mercy) ; Szentkláray Jenő, *Mercy Kormányzata a Temesi bánságban. Ujabb részletek Délmagyarország XVIII. századi történetéhez* [Guvernarea lui Mercy în Banat. Noi amănunte privitoare la istoria Ungariei de sud în sec. XVIII], Budapesta, 1909, 188 p. Lotz Fr. *Aus der deutschen Vergangenheit der Stadt Temeswar. Die Zeit Mercy, in der Reihe : Die deutschen Ansiedler der Städte des Südostens, Schwäbisch-Deutscher-Kulturbund, Stelle für Heimat- und Volksforschung*, Neusatz, 1939, 52 p. ;

Lotz Friedrich, *Aus der deutschen Vergangenheit der Stadt Temeswar* („Volk und Heimat", I, 1938, nr. 1, p. 36—52, nr. 2—3, p. 53—65, nr. 4, p. 33—40 ; II, 1939, nr. 3—4, p. 173—260) ; Simu T., *Colonizarea*, p. 42—44 (aducerea şvabilor) ; Baróti Lajos, *Temesvári német és spanyol zsidók 1739-ben. Adalékok Délmagyarország történetéhez* (T.R.E.K., XIX, 1903, p. 99—102); Idem, *Temesvári rácok, görögök és arnautok 1739-ben. Adalékok Délmagyarország történetéhez (ibidem*, XX, 1904, p. 89—92) ; Hoffmann Leo, *Kurze Geschichte der Banater Deutschen, 1717—1848*, Timişoara, 1925, 124 p. ; Lotz Friedrich, *Die deutsche Kolonisation der Stadt Temeschburg. Die ersten Kolonisten, 1717—18* („Südostdeutsche Vierteljahresblätter", XV, 1966, nr 2, p. 68—72) ; Reiter Robert, *Die deutsche Kaiserflagge über Temeschburg. Belagerung und Erstürmung von Stadt*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

und Festung. Prinz Eugen und seine Soldaten öffneten den deutschen Kolonisten den Weg ins Banat („Südostdeutsche Tageszeitung", Ausgabe Banat", 12. X. 1941, p. 19—21).

Hammer Anton, *Geschichte der Pest, die von 1738 bis 1740 im Temeswarer Banate herrschte. Ein aus glaubwüdigen Quellen geschöpfter Beitrag zur Geschichte dieses Landes. Mit einer Planskizze und topographisch-historischen Beigabe,* Timișoara, 1839, 115 p. (se prezintă evoluția și urmările bolii, cu un plan al orașului și al principalelor sale monumente din acea vreme); *Die grosse Pest vor 200 Jahren* (T.Z., 9. I. 1938, p. 12); Valentin Anton, *Die Pestseuche im Banat* („Banater Monatshefte", V, 1938, nr. 1, p. 15—22, nr. 2, p. 55—59, nr. 3, p. 79—84, nr. 4, p. 118—123, nr. 6, p. 161—163);

Baróti Lajos, *Adattár délmagyarország XVIII. századi történetéhez* [Repertoriul documentelor relative la istoria Ungariei de sud în sec. XVIII], 4 vol., Timișoara, 1893—1896 (știri din sec. XVIII; multe relative la orașul și cetatea Timișoara); vezi și *Arh. St. Timișoara, Actele Arhivei Militare,* indice (multe doc. relative la oraș); Krischan Alexander, *Handschriftliche Quellen zur Geschichte des Banats im Kriegsarhiv Wien* („Südostdeutsches Archiv", II, 1969, H. 2, p. 186—190); Ardelean Georg, *Die Archive Temesvar's* („Neue Temesv. Zeitung", 1894, nr. 90, 91, 94 97, 99);

Schiff Béla, *Aus frommer Vorzeit unserer Väter. Begräbnisse im alten Temevar* (T.Z., 25. III. 1932, p. 4—5) (1747); Idem, *Der vergessene alte Stadtfriedhof* (T.Z., 1. XI. 1932, p. 5—6) (1749—1771); Idem, *Spaziergang in Alt-Temesvar, Als noch am Balazsplatz die Folterkammer stand* (T.Z., 18. XII. 1932, p. 14—16) (1756); Idem, *Temesvarer Uhren* (T.Z., 31. XII. 1933, p. 15) (1739); Hoffmann Leo, *Aus der Geschichte des Banates. Die Temesvarer Polizei vor 170 Jahren* („Deutsche Politische Hefte", IV, 1924, H. 5—6, p. 13—15);

Stoia-Udrea Ion, *Lista contribuabililor aparținînd magistratului iliric din Timișoara din anul 1754,* în vol. *Studii și documente bănățene,* Timișoara, 1943, p. 35—56; *Journal du voyage fait en Hongrie, au Banat et en Esclavonie en 1768* („Pester Lloyd", 12 dec. 1892) (și despre Timișoara).

Voyages de l'abbé de Feller, I, p. 301 (despre oraș și cetate, 1766—1769); Born Ignaz von, *Voyage minéralogique fait en Hongrie et en Transilvanie,* Paris, 1780 (despre oraș, 1770); *Banatul de altădată. Studii istorice,* I, Timișoara, 1944, p. 92—99 (jurnalul de călătorie al lui Iosif II, 1773);

Miloia Ioachim, *Timișoara văzută de Francisc Griselini la 1774* (A.B., I, 1928, nr. 1, p. 65—74) (descrierea cetății, numărul bisericilor, spitalelor etc.); vezi și Griselini Franz, *Versuch einer natürlichen und politischen Geschichte des Temesvarer Banats in Briefen an Standespersonen und Gelehrte,* Viena, 1780 (una din cele mai de seamă lucrări despre situația Banatului în această vreme); Despre Griselini vezi mai nou: F. Liebhard, *Griselini — der erste wissenschaftliche Erforscher des Banats* („Neuer Weg", 2. IX. 1967, p. 4 și 9. IX. 1967, p. 4) și A. Stoiacovici, *Die Volksheilkunde der Banater Rumänen im XVIII. Jahrh. nach der Beschreibung Griselinis* („Schriftenreihe für Geschichte der Naturwissenschaften, Technik

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

und Medizin", Heft 9, 1967, p. 84—93) ; Toma-Szászki, *Compendium Hungariae geographicum*, 1777, passim ;

Cronica Banatului, passim (foarte multe ştiri despre istoria Timişoarei în sec. XVIII : dezvoltarea economică, edilitară, creşterea populaţiei, crearea de noi cartiere, evenimente mai de seamă petrecute aici) ;

Bellai József, *Temesvár-Belváros épületeinek jegyzéke 1779-ben* [Tabloul construcţiilor din partea centrală a oraşului Timişoara la 1779] (T.R.E.K., 1901, p. 52—56) (cu listă de construcţii) ;

Nitzky Christof, *Rede bei Errichtung des Temesvárer Comitats den 22. Brachmonat 1779 in lateinischer Sprache gehalten*, Timişoara, 32 p. ; vezi şi idem, *Sermo quem occasione instaurat comitatus Temesiensis habuit die 22 Iunii 1779*, Pressburg, 1805 ; despre comitatul Timiş, vezi şi bibliografia de la Kosáry Domokos, *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába*, ed. II-a ,vol. I, Budapesta, 1970, p. 379—380 şi indice ; Windisch K. G., *Geographie von Ungarn*, Pojon, 1780, passim ;

Geml Josef, *Aus Temesvars Vergangenheit* (T.Z., 5. IV. şi 12. IV. 1896) (die 1782) ; *Historische Fahnen Temesvars* (T.Z., 29. III. 1896, p. 1—2) (din 1782) ; Roth Ferdinand, *Zu dem hundertjährigen Jubiläum der Stadt Temesvar (100 Jahre Kgl. Freistadt, 1782—1882)* [7]) (T.Z., nr. 194, 25. VIII. 1882, p. 2—3) ; Szentkláray Eugen, *Die Temesvarer russische Gräfin Romantisches Zeitbild aus den letzten Jahren des 18. Jhrds.* (T.Z., 5. II. 1926, p. 10—11) ; vezi şi 12. II. 1926, p. 10 ; Osztie Andor, *Kaiser und Könige in Temesvar. Als Temesvar noch ein Königssitz war. Kaiser Josef der Zweite und Maria Theresia in Temesvar* (T.Z., nr. 259, 18. XI. 1923, p. 2—3);

Sestini D., *Viaggio curioso*, p. 136—140 (descriere) ; *Lehmann's Reise durch Ungarn und Siebenbürgen*, Lipsca, 1785 passim (descriere) ; Spallanzani Lazzaro, *Viaggio in Oriente. Relazione ordinata e compilata di giornali del viaggio a Constantinopoli e di altri manoscritti inediti del grande naturalista*, ed. N. Campanini, Torino, 1888, p. 350 (descriere, 1786) ; Salabery, *Voyage a Constantinople, en Italie et aux îles de l'Archipel par l'Allemagne et la Hongrie*, p. 86—87 (descriere, 1791) ; Christoph Gottlob Jähne, *Reise des Grafen von Hofmansegg über Ungarn im Jahre 1793—1794*, p. 222 şi urm. (descriere) ; Tappe E. D., *John Sibthorp in the Danubian Lands 1794* („Revue des etudes sud-est européennes", V, 1967, nr. 3—4, p. 464) ; Clarke Ed., *Travels in various countries*, VIII, p. 318—320 (descriere, 1800) ; Korabinsky, *Geographisch-Historisches und Producten-Lexikon von Ungarn*, Pressburg, 1786 ;

Berkeszi István, *Múlt századi Külföldi utazok feljegyzései Temesvárról és Délmagyarországról* [Însemnări ale călătorilor străini din secolul trecut despre Timişoara şi Banat] („Történelmi és régészeti értesitő", VI, 1890, p. 116—123, 179—188, 218—228) (rezumă relaţiile lui Johann Lehman, 1785, a contelui Hoffmansegg din Rumenau, 1793—1794) ; relaţia lui Hoffmansegg a fost publicată de acelaşi şi separat, 1887, Budapesta ;

Temesvárnak a szabad Királyi városok közé történt felvételéről szóló 1790/91-iki L-ik törvényczikk és a város szabadalom-levele [Privilegiul din 1790/91 de recunoaştere a calităţii de oraş liber regesc a oraşului

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Timișoara și confirmarea ei de către dietă], Timișoara, 1893, 36 p. (publică text latin și maghiar doc. din 1790 și 1824) ;

Berkeszi István, *Soziale und kulturelle Verhältnisse in Temesvar zu Ende des 18. Jhdts.* (T.Z., 5. XII, 7. XII, 12. XII. 1900) ; Abafi Lajos, *Titkos társulatok Temesvárott a XVIII. században* [Societăți secrete în Timișoara în sec. XVIII] (T.T., 1884, p. 513—524, 730—739) ; Berkeszi István, *Társadalmi élet Temesváron 1801-ben* [Viața socială la Timișoara la 1801] (T.R.E.K., 1902, p. 103—111) ;

Klapka und Temesvar (T.Z., nr. 115, 19. V. 1892, p. 2—4) (Aus seinen Memoiren über seine Vaterstadt, 1825—1835) ; vezi și Klapka Georg, *Memoiren von Georg Klapka (April—Okt. 1849). Originalausgaben,* Leipzig, 1850, 422 p.+2 h. ; *Skizzen aus Klapkas Leben* (T.Z., 21. V.—22. V. 1892, p. 2—3) ; Schiff Béla, *Denkwürdige Tage der alten Bürger unserer* **Stadt.** *Das Vermächtnis des Bürgermeisters Josef Klapka* (T.Z., 29. XI. 1936, p. 17);

Minas Băjăskian, *Călătoria în Polonia și în alte părți locuite de armeni...* (în limba armeană), Veneția, 1830, p. 230 (descrierea orașului și a cetății la 1808) ; Chrismar F. S., *Skizzen einer Reise durch Ungarn in die Turkey,* Pesta, 1834, p. 52—56 (descriere) ; Schmidl A., *Reisehandbuch durch das Königreich Ungarn,* p. 294—296 (descriere, 1835 ; și despre cetate) ; Petri Peter Anton, *Temeschburg, eine „Grabstätte der Garnison, ein wahrer Friedhof der Armee". Major Hentzi schildert 1831 den Gesundheitszustand der Temeschburger Garnison* („Banater Post", 1964, nr. 10, p. 7) ;

Ludvigh's malerische Reise. Mit politisch-historisch-statistischen Bemerkungen und vorzüglicher Berücksichtigung der Bäder von Mehadia..., 2 vol., 1835, I. — *Von Pesth über Semlin, Belgrad, Mehadia nach Orsowa,* XII+120 p. ; II. — *Von Orsowa über Temesvar...,* 175 p. ;

Burton Nathanael, *Narrative of a voyage from Liverpool to Alexandria... through Turkey, Wallachia, Hungary and Prussia, to the town of Hamburgh in the years 1836—37,* Dublin, 1838, p. 312 (descriere) ; Armenca Ernest, *Peregrinările baronului d'Haussez prin Banat și Transilvania în 1831* („Gînd rom.", III, 1935, p. 235—242) ; D'Haussez, baron, *Alpes et Danube ou voyage en Suisse, Styrie, Hongrie et Transylvanie,* vol. II, Paris, 1837, p. 270—271 (descriere) ; *Souvenirs des voyages du duc de Bourdeaux,* I, p. 75 (descriere, 1839) ; Dorner Joseph von, *Das Banat in topographisch-naturhistorischer Beziehung...,* 1839, p. 126—130 (despre oraș) ; Berechet Ștefan, *Călătoria lui Ioachim Vuici prin Temișana, Muntenia, Moldova și Basarabia la 1840. Extrasă din sîrbește,* Buc., 1921, 43 p. ;

Neue Reisen des Schneidergesellen Holthaus. Abenteuer und Beobachtungen, Barmen, 1846, p. 121 (descriere oraș 1843—1844) [8] ; Uhl Friedrich, *Aus dem Banate. Landschaften mit Staffagen,* Leipzig, 1848 (și despre oraș);

Andronicus, *Temesvár — die schönste Stadt". Aus der Mitte des vorigen Jahrhunderts* (T.Z., nr. 14, 19. I. 1924, p. 6) (la 1847) ; Bárány Ágoston, *Temesvármegye emléke,* Becicherecul Mare, 1848, p. 93—96, 102—106 (despre oraș, cu date sumare despre satele din comitat) ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Schlacht bei Temesvar, 9. August 1849 (T.Z., 24. VI.—27. VI. 1873); Leitisch Anton, *Zur vierzigsten Jahreswende !* (T.Z., 9. VIII. 1889) (40 de ani de la asediul din 1849) ; *Ein historischer Gedenktag (50. Jahreswende der Schlacht bei Temesvar* (T.Z., nr. 182, 10. VIII. 1899, p. 3) ; Schiff Béla, *Eine Schandtat in Temesvar vor 97 Jahren ... 400 schutzlose Arbeiter als Kanonfutter vor die Stadtmauer gestossen* (T.Z., 26. XII. 1945, p. 7) (1848) ; Schiff Béla, *Ein interessantes Tagebuch über die Belagerung Temesvars im Jahre 1849. Was der Kaufmann Josef Schneider in der belagerten Festung miterlebte* (T.Z., nr. 139, 23. VI. 1929, p. 13—14) ;

Klapka Georg, *Der Nationalkrieg in Ungarn und Siebenbürgen in den Jahren 1848—1849,* 2 vol., Leipzig, 1851 ; *Feldzug in Ungarn und Siebenbürgen im Sommer des Jahres 1849,* Pesta, 1850, p. 372—385 ; Ambrosi Georg von, *Temeswar im Jahre 1849, während der Belagerung geschrieben,* Viena, 1850, 92 p. ; Broşteanu P., *Eroism românesc. Un episod din revoluţiunea din 1848 petrecut în oraşul Timişoara* („Gaz. Trans.", 1896, nr. 56, p. 1—3) ; Singer Jakab, *A temesvári vidék az 1848—49-iki szabadságharcban* [Regiunea Timişoarei în lupta pentru libertate din 1848—49], Timişoara, 1911, 24 p. ;

C. N., *Die Belagerung von Temesvar im Jahre 1849 (Tagebuch von 107 Tagen),* Timişoara, 1849, 64 p. (despre asediul din 1849) ; Hirschfeld Carl, *Die Belagerung von Temesvar im Jahre 1849,* Timişoara, 1850, 73 p. ; *Temesvar im Jahre 1849 während der Belagerung geschrieben,* Timişoara, 1850, 90 p. ; Lapinski Theophil, *Feldzug der ungarischen Hauptarmee im Jahre 1849,* Hamburg, 1850, 252 p. ; Grassel Johann, *Die Königliche Freistadt Temesvár und der Freiheitskampf 1848—49 ...,* Timişoara, 1903, 86 p. ; Rüstow W., *Geschichte des ungarischen Insurektionskrieges in den Jahren 1848—1849 mit Karten und Planen,* 2 vol., Zürich, 1860—1861 ;

Berkeszi István, *Bogma István naplójegyzetei Temesvár 1848-évi ostromáról* [Însemnările zilnice ale lui Stefan Bogma de la asediul Timişoarei în anul 1848] („Történelmi és Régészeti értésitő", 1904, caietul I—II, p. 67—87) ; Lapányi Alajos, *Temesvár város történetéhez. Naplójegyzetek 1849-iki január 24-töl egész 1849-iki junius 30-ig* [Istoria oraşului Timişoara. Însemnări zilnice de la 24 ian. 1849 pînă la sfîrşitul lunii iunie 1849] (*ibidem,* 1888, caietul IV, p. 178—192) ; Marchescu A., *Grănicerii bănăţeni şi comunitatea de avere,* Caransebeş, 1941, p. 241 şi urm. (despre luptele din 1848—1849) ; Suciu I., *Revoluţia 1848—1849,* indice (despre evenimentele din timpul revoluţiei ; şi bibliografie) ; Bellai József, *Az 1848-iki márcziusi napok Temesvárott* [Martie 1848 la Timişoara], Timişoara, 1898, 35 p. ; Gracza György, *Az 1848—49-iki magyar szabadságharc története* [Lupta poporului maghiar pentru libertate, 1848—1849], Budapesta, 4 vol.;

Potemkin Ödön, *Az 1849-iki évi magyar hadsereg feloszlásának okai az aradi s temesvári táborozással* [Cauzele desfiinţării armatei maghiare în 1849 cu ocazia aflării în taberele de la Arad şi Timişoara], Pesta, 1867, 186 p. ;

Kematmüller Heinrich, *Bilder aus Temesvars Vergangenheit. Vortrag gehalten am 12. Februar 1885 im militär-wissenschaftlichen Verein zu*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Temesvar, Timișoara, 1885, 26 p.+3 schițe (imagini din trecutul Timișoarei) [9]; Bodor Antal-Bellai József, *Temesvár és Délmagyarország*, p. 178 (Timișoara la 1596) și 180 (Timișoara la 1716);

Tabula Bannatus Temesiensis a Geometris S.S. M.M. I.I. și R.A. confecta quam in minorem formam reduxit, gradusque longitudinis et latitudinis adjecit Franciscus Griselini, Viena, 1776 [Hartă în aramă cu desenul orașului Timișoara]; Borovszky, *Temes*, II, passim (numeroase planuri și gravuri înfățișînd orașul, cetatea, asediul din 1849 etc.); *Das alte Temesvar. Eine Stadtkarte von 1785* (T.Z., nr. 56, 10. III. 1906, p. 3); Petri Peter Anton, *Die Festung Temeschwar im 18. Jahrhundert*, München, 1966, planșele de la sfîrșit (3 planuri al orașului, sec. XVIII); *Rückblicke auf Temesvar bei der Enthüllungsfeier des Monuments am 17. Januar 1853 für die tapfere Vertheidigung der Festung im Jahre 1849*, Timișoara, 1853, planșa finală (vedere a părții de nord a orașului, cu 4 biserici, la 1852);

Schiff Béla, *Stadt unter dem Fluch des Bauverbots... Blätter aus einem Alt-Temesvarer Bilderbuch* (T.Z., 24. XII. 1939, p. 33—35);

Laurian A., *Temișiana sau scurtă istorie a Banatului Temișianu*, Buc., 1848, 146 p.; *Rückblicke auf Temesvar bei der Enthüllungsfeier des Monuments am 17. Januar 1853 für die tapfere Vertheidigung der Festung im Jahre 1849*, Timișoara, (f. a.), 104 p. [Retrospectivă la Timișoara, solemnitatea dezvelirii monumentelor din 18. ian. 1853 pentru apărarea eroică a cetății în anul 1849]; T.Z., 14.—16. VI. 1852 (despre vizita împăratului Franz Iosef în oraș); *Franz Iosef I in Temesvar* (T.Z., 2. XII. 1888, p. 2) (la 1852);

Preyer Johann, *Monographie der Königlichen Freistadt Temesvar*, Temesvár, 1853, 186 p.+3 pl. (Prezintă istoria orașului pe trei epoci: 1000—1552, 1552—1716 — ocupația turcă — și 1716—1853; cele mai multe date privesc dezvoltarea orașului în sec. XVIII și în prima jumătate a sec. XIX; cu trei planuri ale orașului, din care unul din 1716 și 2 documente); Bodascher Otto, *Timișoara în anul 1853* („Urbanismul", XI, 1934, p. 53—56) (Din viața orașelor); Pesty Frigyes, *Temesvár multja* [Trecutul Timișoarei] („Magyar Sajtó", 1855, p. 148 și urm.); Schiff Béla, *Wirtshäuser als Taufpaten Temesvarer Strassen* (T.Z., 19. II. 1939, p. 7—8) (1859); *Jegyzetek Temesvárról és vidékéről* [Note despre Timișoara și împrejurimile ei] („Vasárnapi Ujság", 1860, nr. 27, p. 324—325); Barbu, *Temișoara și locuitorii ei* („Foaia pentru minte, inimă și literatură", 8 april. 1859, p. 99—101, 15 april., p. 105—108, 22 april., p. 111—114); Schwicker Joh. Heinr., *Geschichte des Temeser Banats. Historische Bilder und Skizzen*, Becicherecul Mare, 1861, passim (diverse știri despre Timișoara); Böhm Leonhard, *Geschichte des Temeser Banats*, 2 vol., Leipzig, 1861 (diverse știri privind orașul, îndeosebi în sec. XVIII și în prima jumătate a sec. XIX); *Missics Johann's Rede gehalten am 13-ten September 1861 zu Temesvár*, 1861, 29 p.; Pesty Frigyes, *Temesvár, mint kösrikplan fekvő fellegvár* [Timișoara ca o cetate așezată pe stîncă] („Századok", I, 1867, p. 169—199);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Böhm Lenart, *Délmagyarország vagy az ugynevezett Bánság külön története* [Istoria Ungariei de sud sau a așa-zisului Banat], partea II-a, Pesta, 1867, 489+VI p. (diverse știri despre Timișoara și regiunea din jur în sec. XVIII—XIX) ; Szentkláray J., *Észrevételek Temesvár physiognomiájának magyarositásához történelmi és régészeti alapon* [Observații istorice și arheologice cu privire la fizionomia maghiarizării Timișoarei], Timișoara, 1872, 16 p. ; Idem, *Zur Magyarisierung der Physiognomie Temesvars auf historischer und archäologischer Basis* (T.Z., 14. XI.—17. XI, 20—21 XI. 1872) (trad. din limba maghiară) ; Tentásy, *Von Arad nach Temesvar* (T.Z., 10—11. VIII. 1875) (note de călătorie) ;

Miletz János, *Chronologiai adatok a magyar királyok tartózkodásáról Temesvárott* [Date cronologice despre timpul petrecut de regii Ungariei la Timișoara] (T.R.E.K., 1875, p. 171—184 (sec. XIII — 1852) ; *Chronologiai adatok a magyar királyok tartózkodásáról Temesvárott* [Date cronologice despre timpul petrecut de regii Ungariei la Timișoara] („Történelmi adattár", III, 1873, p. 250—255, 309—317 (sec. XIII — 1852) ; același text de mai sus) ; vezi și „Temesi lapok", .7—12. XI 1873 (același titlu) ;

Ortvay T., *Temesvármegye és Temesvár város története* [Istoria comitatului Timiș și a orașului Timișoara], 1881 ; Schäffer Károly, *Temesvár sz. kir. város rövid helyrajza* [Scurtă descriere a orașului liber regesc Timișoara], Timișoara, 1882, 67 p. ; și în limba germană ;

Rosenfeld Mór, *Emléklap Temesvár szab. kir. város centenariumi ünnepélyére* [În amintirea sărbătoririi centenarului orașului liber regesc Timișoara]. *Erinnerungsblatt zur Centenarium-Feier der königl. Freistadt Temesvár*, Timișoara, 1882, 38 p.+XX p. (Cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la proclamarea orașului ca oraș liber regesc) ; Milleker Felix, *Geschichte der Kön. Freistadt Werschetz*, 2 vol., Budapesta, 1886, indice (cuprinde numeroase știri despre Timișoara) ; Tedeschi Johann, *Temesvar im Jahre 1888* (T.Z., 15. I. 1889, p. 6—7) ; Szentkláray Eugen, *Temesvár und seine Umgebung*, in *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild, Ungarn*, II, 1891, p. 511—538 ; Beran Oskar, *Temesvár und Umgebung*, Linz, 1892, 117 p. (despre Timișoara și împrejurimile sale) ; Beran Oszkar, *Temesvár és vidéke irásban és képben, valamint kalauz a Temesvárott 1891-ben tartandó kiállitáson* [Timișoara și împrejurimile în ilustrații și scris, totdeodată îndrumător al ținutului la 1891], Timișoara, 1891, 117 p. ;

Ortvay Tivadar, *Őskor a vidék földtani alakulalásától a kelta vaskor végéig. Megyei leletek és hazai általános ösművelődési allapatok alapján. Temesvármegye és Temesvár város története. A legrégibb időktől a jelenkorig Pesthy Frigyes irodalmi hagyatékának felhasználásával* [Epoca primitivă de la formarea geologică a regiunii pînă la sfîrșitul epocii de fier celtice. În baza obiectelor găsite în județ sau în țară și în baza stărilor generale a epocii primitive. Istoria județului Timiș și a orașului Timișoara din timpurile cele mai vechi pînă în epoca noastră, cu folosirea moștenirii literare a lui Pesty Frigyes], vol. I, Bratislava, 1896, 368 p. ; Belai I., *Temesvár szab. kir. város képviselete az országgyülésen* [Reprezentarea orașului liber regesc Timișoara în dietă], Timișoara, 1898, 164 p. ; Schiff

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Béla, *Altes Bilderbuch aus unserer Stadt ... Mit einer Ansichtskarte aufgegeben anno 1899* (T.Z., 13. IV. 1936, p. 21—23);

Berkeszi István, *Temesvár szabad királyi város kis monographiája* [Monografia mică a orașului liber regesc Timișoara], Timișoara, 1900, 202 p. (istoricul orașului și despre monumente); Telbisz Károly, *Temesvár története* [Istoria Timișoarei], Timișoara, 1902, 39 p.;

Iorga N., *Neamul românesc*, II, p. 659 și urm. (despre oraș la 1902); Kácser Romulus, *Temesvár im Jahre 1902*, Timișoara, 1902, 224 p.;

Barát Armin, *Die königliche Freistadt Temesvar, eine monographische Skizze*, Timișoara, 1902, 268+1 plan (un scurt istoric al orașului, insistînd asupra dezvoltării sale în vremea în care a fost scrisă cartea; cîteva date despre bisericile catolice etc.); Telbisz Károly, *Előd*ások *Temesvár történetéből*, Timișoara, 1902;

Berger Károly, *Temes vármegye gazd. viszonyai* [Situația economică a comitatului Timiș], 1907; Berkeszi István, *Temesvár nevezesebb látanivalói* [Obiectivele mai interesante din Timișoara], Timișoara, 1907, 15 p.; Geml József, *Városi közlöny (Temesvári)*, 1908; Bodor Antal-Bellai József, *Temesvár és Délmagyarország, multja, jelen közállapotai* [Timișoara și Ungaria de sud. Trecutul și stările publice actuale], Timișoara, (f. a.), VIII+328 p. (despre oraș și date sumare despre localitățile din jur);

Borovszky Samu, *Temesvár az országos monografia szerkesztő bizottságának felügyelete alatt és a Temesvári helyi munkatársak közremüködésével*, Budapesta, 1911, 294 p.+1 h., 168 il. [Istoria orașului și a cetății Timișoara; cu numeroase planuri, gravuri și foto monumente și cetate]; vezi și idem, *Temes vármegye*, vol. II, care cuprinde numeroase date despre istoria orașului, cetate, monumente, dezvoltarea orașului etc.;

Geml József, *Temesvár szabad királyi város közalapotai az 1910 évben* [Situația social-economică a orașului liber regesc Timișoara la 1910], Timișoara, 1910, 296 p.+1 h.; Telbisz Károly, *Beszédei 1885—1910* [Timișoara de la 1885 la 1910], Timișoara, 1910, 376 p. (despre dezvoltarea orașului în acest sfert de veac);

Szentkláray Jenő, *Temesvár sz. kir. város története a vár Keletkezésétől 1850-ig.* [Istoria orașului liber regesc Timișoara de la construirea cetății pînă la 1850], Budapesta, 1912; Márki Sándor, *Temesvár multja és jelene* [Trecutul și prezentul Timișoarei] („Temesvári Hirlap", 1912, p. 3 și urm.); Peisner Johann, *Die Temescher Gespanschaft und die Stadt Temesvar* („Ungarische Rundschau", 1913, p. 479—484); Bellai Josef, *Kleiner Führer für Temeswar und Umgebung*, Timișoara, 1914; Geml Josef, *Mackensen in Temesvar*, Timișoara, 1916, 83 p.;

Conciatu I., *Timișoara. O scurtă monografie cu deosebite considerațiuni asupra comerțului și industriei*, Timișoara, 1919, 64 p. (îndeosebi despre epoca mai nouă cu lista întreprinderilor industriale și cu cîteva date din sec. XIX privind dezvoltarea comerțului timișorean); Ciobanu Pompiliu, *Unirea Banatului și încorporarea Timișoarei la România Mare. Date istorice adunate de ...*, Timișoara, 1934, 85 p.; Iorga N., *La Roumanie pittoresque*, p. 23—25 (despre oraș); Molin Virgil, *Micul Cicerone pentru*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.lini.ro

orașul Timișoara, Timișoara, 1921, 80 p. ; Wettel F., *Temeschwar im Mittelalter. Historische Skizzen* (T.Z., 24. XII. 1922, 6. I., 11. III., 26. VII., 25. XII. 1923) și extras ; V. K., *Alt Temesvarer Skizzen* (T.Z., 6. III., 20. III., 3. IV., 17. IV., 8. V., 22. V., 29. V., 10. VI., 3. VII. 1924 și 25. III. 1925) ; Geml Josef, *Alt-Temesvar im letzten Halbjahrhundert. 1870—1920,* Timișoara, 1920 ;

Ungureanu E., *Originea și trecutul orașului Timișoara,* Timișoara, 1925 ; Molin Virgil, *Ghidul orașului Timișoara. Un Cicerone pentru vizitatori,* ed. II-a, Timișoara, 1926, 80 p.+1 hartă (cîteva date istorice și despre monumente ; în rest adrese utile din oraș la acea dată) ; Gabriel Josef, *Fünfzigjährige Geschichte der Banater Arbeiterbewegung. 1870 bis 1920,* Timișoara, 1928, 196 p. ; Geml Iosif, *Alt-Temesvar im letzten Halbjahrhundert 1870—1920,* Timișoara, 1927, V+446 p. (prezintă dezvoltarea orașului în cei 50 de ani din punct de vedere economic, demografic, edilitar, cultural etc. ; cu statistici și tabele ; și despre monumentele mai de seamă din istoria orașului în această epocă ; cu o scurtă bibliografie) ; Oschanitzky I., *Temeschwar. Eine monographische Skizze* („Banater deutsche Kulturhefte", 1928, nr. 2, p. 15—18) ;

Binder Franz, *Alt-Temesvar. Geschichtliche Entwicklung. Historische Bauwerke, Gebäude und Denkmäler. Das Volksschulwesen,* Timișoara, 1934, 141 p. (istoricul și dezvoltarea orașului, despre monumentele istorice și despre școlile elementare ; crede că Timișoara=Tibiscum). Recenzia lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 184—187 ; Kräuter Franz, *Aus Alt-Temesvar* („Schwäbischer Volkskalender", 1924, p. 62—64) ;

Wettel Fr., *Temesvar im Mittelalter. Historische Skizzen,* Timișoara, 1936, 48 p. ; Schiff Béla, *Unser „Alt Temesvar",* I, Timișoara, 1937, 202 p. (culegere de articole din T.Z.) ; Halmagyi Constantin, *Ghidul general al Timișoarei,* Timișoara, 1938 ;

Cosma Aurel, *Din trecutul românilor timișoreni,* Timișoara, 1938, 20 p. (din „Luceafărul") ; Lotz Friedrich, *Aus der deutschen Vergangenheit der Stadt Temeswar* („Volk und Heimat", I, 1938, H. 1, p. 36—52, H. 2—3, p. 53—65, H. 4, p. 33—40, II, 1939, H. 3—4, p. 173—206) ; Idem, *Aus der deutschen Vergangenheit der Stadt Temeswar. Die Zeit Mercys,* Novisad, 1939, 52 p. ;

Ivan Nicolae, *Timișoara. Mică istorie a orașului,* Timișoara, 1936, 59 p. ; ed. II-a, 1937, 64 p. ; Stoia-Udrea I., *Ghidul orașului Timișoara,* Timișoara, 1941, 134+39 p.+1 h. (istoricul, evoluția și descrierea orașului) ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 403 și urm. (istoricul orașului) ; Reiter Robert, *Stadt und Festung Temeschburg* („Volk im Osten", 1941, H. 13—14, 29—42) ;

Iliești Nicolae, *Timișoara. Monografie istorică,* vol. I, Timișoara, 1943, 446 p. (principala monografie românească a orașului ; istoricul său, despre biserici, școli și alte instituții și monumente ; în anexă diverse documente ; o vom cita Iliești, *Timișoara*) ; (recenzia lui Valeriu Șotropa în R.I.S.B.C., XII, 1943, p. 435—439 ; reprodusă și în *Banatul de altădată. Studii istorice,* Timișoara, 1944, p. 435—439 ; prezentarea lui Iosif Naghiu, R.I., 1945, p. 236—238 ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Temeswar. Zur Geschichte der Stadt („Schwabenpost", I, 1949, nr. 1—2, p. 8—11); vezi și Anton Scherer, *Donauschwäbische Bibliographie 1935—1955*, München, 1966, indice (lucrări relative la Timișoara);

Suciu C., *Dicționar*, II, p. 193 (castrul amintit la 1213); Petri Peter Anton, *Temeschburg seit 750 Jahren Stadt. Das deutsche Rathaus der Banater Hauptstadt* („Banater Post", 1962, nr. 12, p. 6); Idem, *Temeschburg seit 750 Jahren Stadt. Ein Obelisk als Erinnerung an die mittelalterliche Stadt (Ibidem*, nr. 10, p. 3—4);

Bleyer Georg, *Temesvar als Höhepunkt der Baukunst und des Städtebaus der schwäbischen Ansiedlung im 18. Jahrhundert* („Kultureller Wegweiser", VIII, 1956, nr. 1); Țintă A., M. Bizerea, Al. Rusu, C. Rudneanu, *Daten zur Entstehungsgeschichte Temesvars* („Forsch. für Volks- und Landeskunde", 1966, nr. 1, p. 111—118) (Despre condițiile în care a apărut orașul).

Jebeleanu Al., *Timișoara*, Buc., Ed. Meridiane, 1964, 48 p.; Șerbănescu M., *Timișoara*, Buc., Ed. Meridiane, 68 p.;

Pascu Ștefan, Ioan Zahiu, Aurel Țintă, *Timișoara 700. Pagini din trecut și de azi. Sub redacția lui...*, Timișoara, Consiliul popular al Municipiului Timișoara, 1969, 428 p. (un scurt istoric al orașului din cele mai vechi timpuri; se insistă asupra epocii mai noi din istoria sa, îndeosebi asupra dezvoltării sale contemporane); Fenești Costin, *Șapte veacuri de existență documentară a orașului Timișoara* („Rev. muzeelor", VII, 1970, nr. 1, p. 78—79) (generalități); Suciu I. D., *Session consacré au 700 e anniversaire de Timișoara* („Revue roumaine d'histoire", IX, 1970, nr. 2, p. 360—364);

Miletz János, *Temes- és Arad vármegyék történelmi és régészeti emlékei* [Monumentele istorice și arheologice din comitatele Timiș și Arad] (T.R.E.K., II, 1876, p. 128—136, 165—180); *Geschichte des Brunnenbaues am Domplatz in Temesvar. (Kézirat)*, Timișoara, 1887;

Grădinariu Emil, *Din problemele culturale ale Timișoarei. Monumentele existente și propuneri pentru viitor* („Luceafărul", 1935, nr. 6, p. 276—277); Bleyer Georg, *Die befestigte Barockstadt. Wie der Stadtplan Timișoara entstand. Das alte Timișoara eine der grössten Festungen Europas* (T.Z., 10. I. 1937, p. 11—12); Gomboșiu Șt., *Timișoara edilitară. Arhitectura în estetica urbanistică. Respect pentru stilurile istorice...* („Dacia", 27. VII. 1939, p. 2);

Originea numelui și orașului: Postelnicu G., *Originea orașului Timișoara* (A.B., 1931, nr. 2—4, p. 189—194) (crede că numele vine de la dacicul Zurobara); Binder F., *Alt-Temesvar*, 1934, p. 9—14 (crede că vine de la cuvîntul latin Tibiscus); W(ettel) F(ranz), *Der Stadtname „Temesvar". Historisch-onomatologische Skizze* (Der Sonntag. Beilage zum „Banater Tagblatt", IV, 1921, nr. 103, 115); Valjavec Fritz, *Zur Geschichte der Namensform Temeschburg im Mittelalter* („Südostdeutsches Archiv", III, 1960, nr. 1, p. 14—16); Schiff Béla, *A „Temeschburg" név a történelem*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

megvilágitásában [Numele de „Temeschburg" în lumina istorică], Lugoj, 1941, 8 p. ; Drăganu N., *Românii în veacurile IX—XIV*, p. 244—248 (despre originea numelui Timiș) ; Bizerea M., *Precizarea geografică a numelui orașului Timișoara* („Natura", nr. 1, seria geol.-geogr., 1962, p. 49—51) ; Bizerea Marius, *Temesvár város nevének eredete* [Originea numelui orașului Timișoara] („Szabad Szó", nr. 205, 1857) ;

Sz. K., *Temesvár város czimere és magyarázata* [Stema orașului Timișoara și interpretarea ei] (T.R.E.K., 1881, p. 34—35 (din 1781) ; Diplich Hans, *Ein Emblem des 18. Jahrhunderts in Temesvar* („Südostd. Vierteljahresblätter", XV, 1966, nr. 2, p. 73—76) ; *Temes vármegye czimeres pecsétje 1779. Temessiensis sigillum comitatus*, Budapesta, (f. a.), 32 p. ; vezi și Petri Peter Anton, *Die Festung Temesvár im 18. Jahrh.*, pl. VI (stema orașului, 1781) ;

Hladik Bernhard, *Dal, szabad királyi Temesvár érdemdús polgárjainak lobogójok felszentelésekor 1844* [Cîntec cu prilejul sfințirii steagului locuitorilor meritoși ai orașului liber regesc Timișoara la 1844], Timișoara ;

Berkeszi István, *Temesvár emlékémei és szükségpénzjegyei* [Medalii comemorative și monete de hîrtie emise la Timișoara] (T.R.E.K., XXIV, 1908, p. 103—123) și Timișoara, 1908, 29 p. (prezintă medaliile ce comemorează evenimente de seamă din istoria orașului, începînd cu luptele din 1596) ; Idem, *Temesvár szükségpénzjegyei 1849-ben* (T.R.E.K., 1908, p. 124—129) ;

Miletz János, *A temesvári czéhek* [Breslele timișorene] („A Délmagyarországi történelmi" ..., 1875) ; Schiff Béla, *Alte Temesvarer Zünfte* (T.Z., 25. XII. 1938, p. 20—22) ;

Milleker Felix, *Geschichte des Gewerbes im Banat 1716—1919*, Vîrșeț, *1940*, 28 p. ; K., *A temesvári Kereskedelmi társaság alapitólevelei 1723—25-ből.* (Actele de constituire ale Societății Comerciale din Timișoara din 1723—25) [„Magyar Gazdaság Szemle", 1897, p. 446—463]; Takáts Sándor, *A temesi Kereskedelmi társaság utlevele 1724-ből* [Pașaportul Societății comerciale din Timiș, din 1724] („Magyar Gazdaság. Szemle", 1902, p. 432 și urm.) ; Andronicus, *Der Handel und die Industrie Temesvars vor 200 Jahren* (T.Z., 10. X. 1923, p. 1) ; Schiff Béla *Die Temesvarer Bretzel — 192 Jahre alt. Meister Krauss und sein Werk* (T.Z., 3. XII. 1933, p. 7) (1741) ;

I. B. v. B., *Allgemeiner auf Erfahrung gegründeter Beschluss und Entwurf des Temeswarer Handelsstandes zur Belebung des inneren und auswärtigen Handels der Hungarischen Provinz Banat und der daraus entspringenden Industrie und eigener Produktfabriken*, Timișoara, 1791, 41 p. ;

Bardos Gertrude, *Despre viața meseriașilor timișoreni în secolul al XVIII-lea* (S.A.I., III, 1961, p. 101—118) (despre dezvoltarea meșteșugurilor, conflictele dintre meșteri și calfe etc.) [10] ;

Böjdös, *Gazdasági hirek Temesvárról* [Știri economice despre Timișoara] („Magyar Gazda", 1841, p. 16 și urm.) ; *Temesvár Takarékpénztári Egyesület alapszabályai Temeswarer Sparkassa Statuten*, Pesta, 1846, 43 p. ; Singer Jakab, *Adatok a bánáti zsidók történetéhez a XVIII. században* [Contribuții la istoricul evreilor în Banat în sec. XVIII], Budapesta, 1905,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

15 p. ; Idem, *Skizzen zur Geschichte der Juden in Temesvar bis zum Jahre 1865*, Seghed, 1890, 85 p. (și despre rolul lor în economia orașului) ;

Hoffmann Leo, *Banater Tabakrauchen vor 150 Jahren* (T.Z., 1924, p. 141) (despre manufactura de tutun) ;

Jahresbericht der Handels- und Gewerbekammer in Temeswar an das hohe K.K. Ministerium für Handel, Gewerbe und öffentliche Bauten über die Zustände der Industrie in den Jahren 1853 bis 1856, Timișoara, 1858 ;

Baróti Lajos, *Mibe került az élet a mult szazad első felében Temesvárott és a Temesi Bánságban?* [Prețurile în Timișoara și Banatul Timișoarei în prima jumătate a sec. trecut] („A Délmagyarországi történelmi és Régészeti Estesitő", 1891) ;

Schiff Béla, *„Fratschlerschiffe" wie vor 100 Jahren ... Wie der Bauer den Temeswarer Wochenmarkt erreicht* (T.Z., 4. XII. 1938, p. 6) ; Barat A.-Stolz M., *50-jährige Geschichte der I. Temesvárer Sparkasse*, Timișoara, 1896 (de la 1846—1895) ;

Temesi Győző, *A Bega-csatorna befejezése Temesvár és Nagybecskerek között, 1753—1754* [Terminarea lucrărilor canalului Bega dintre Timișoara și Becicherecul Mare la 1753—1754], în *A Bécsi Magyar történeti intézet évkönyvei*, II, 1932, p. 183—198 ;

Pascu Ștefan, *Știri în legătură cu navigabilitatea Oltului și a Timișului* („Observatorul social-economic", 1943, nr. 4, p. 375—381 (despre necesitatea canalizării Begăi) [11]) ; Bizerea M., *Asupra toponimicelor „Bega" și „Beghei"* („Lucrări științifice", Inst. pedagogic Timișoara, 1965, p. 211—214) ; despre Bega vezi și Hațieganu Alexandrina, *Canalul Bega*, Buc., 1947 ; Maurer Gyula, *Az Alsó Bega Csatornázása*, Budapesta, 1911 ;

Temesvár város tereinek és utczáinak uj elnevezése [Noile denumiri ale străzilor și piețelor din Timișoara] (T.R.E.K., I, 1875, p. 26—34) ;

Pesty Frigyes, *Adatok Temesvár müveltségi viszonyaihoz a XVIII. században* [Contribuții la relațiile culturale ale Timișoarei în sec. XVIII] („Századok", I, 1877, p. 49 și urm.) ; rezumat în T.R.E.K., III, 1877, p. 35—36 ; Becker Vendel, *Temesvár Kultúrgeographiai hatása a délvidékre* [Influența cultural-geografică a Timișoarei în regiunea de sud a Ungariei], Szeged, 1916, 76 p. ; Juhász Kálmán. *Müveltségi állapotok a Temes-közben a török világban* [Jurnalul stărilor culturale în jurul Timișului pe timpul lumii turcești], Cluj, 1935, 19 p. (din „Erdélyi Tudományos füzetek", 1935) ; *Adalékok Temesvár müveltségi viszonyaihoz a XIX. század legelején* [Contribuții la relațiile culturale ale Timișoarei la începutul sec. XIX] (T.R.E.K., 1915, p. 102—106) ; Milleker F., *Kuturgeschichte der Deutschen im Banat, 1716—1918*, Vîrșeț, 1930, 128 p.

Gabriel Josef-Alexander Mangold, *Geschichte des Temesvarer Buchdruckervereins (1851—1887). Nebst einigen Daten über die Sozialen Verhältnisse der Buchdrucker Temesvars*, Timișoara, 1890, 45 p. ; Berkeszi István, *A temesvári könyvnyodászat és hirlapirodalom története* [Istoria tipografiei și literaturii periodice în Timișoara] (T.R.E.K., 1899, p. 1—189) și Timișoara, 1900, XI+185 p.+6 planșe ; prezentarea lui V. J., „Századok", 1900, p. 457—458 ; Milleker Felix, *Geschichte des Buchdruckes und*

11 — Bibliografia localităților

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

des Zeitungswesens im Banat 1796—1926, Weisskirchen, 1926 ; Magyari Ludowig, *Fünfundzwanzig Jahre aus dem Leben der Temeswarer Buchdrucker*, Timișoara, 1926 ;

Loris Petru, *Dezvoltarea tipografiei timișorene de la 1716 pînă la 1895* („Banatul", III, 1928, nov.-dec., p. 44—49) ; Mureșianu I. B., *Din trecutul tiparniței timișorene* („Dacia", 22. X. 1939, p. 2) ; Rusu Alexandru, *Cîteva date din istoricul tipografiei din Banat (1591—1848)* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 239—246) (îndeosebi la Timișoara) ; Krischan Alexander, *Temeswarer Drucke 1769—1869. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte des Banats*, 1970 ;

Belai József, *Temesvár szab. kir. város közmüvelődési intézményei. Különös tekintettel a könyvtárakra és a tudományos gyüjteményekre* [Instituțiile culturale ale orașului liber regesc Timișoara. Cu privire specială la biblioteci și colecții științifice], Timișoara, 1904, 130 p. ; Despinits Peter, *Das Museum der südungarischen histor.-archäol. Gesellschaft in Temesvar* (T.Z., 13. III. 1873, p. 1—2) ; Schiff Béla, *Alt-Temesvar soll wieder zu Ehren gelangen. Aus dem Arbeitsheim ein Staatsarchiv ? Altertümer im Stiegenhaus des Museums* (T.Z., 25. IX. 1931, p. 4—5) ;

Egumenul Serafim, *Cîteva date despre începuturile ziaristicei românești din Timișoara* („Banatul", 1928, nr. 8—10, p. 57—58) (sec. XIX) ;

Schiff Béla, *Timișoara közkönyvtárai* [Bibliotecile publice din Timișoara] („Magyar kisebbség", 1941, p. 508—512, 526—535, 562—568) ; Bellai József, *A Temesvár szab. Kir. városi nyilvános könyvtár szak-csimjegyzéke* [Bibliografia bibliotecii publice din orașul liber regesc Timișoara], 3 vol., Timișoara, 1904—1910 (cuprinde multe lucrări relative la oraș și la Banat) ;

Krischan Alexander, *Die „Temesvarer Zeitung" als Banater Geschichtsquelle (1852—1949)*, München, 1969 (cu bibliografie despre tiparul și publicațiile timișorene) ;

(Geml Josef), *Die Temesvarer Apotheken* (T.Z., 5. IX.—7. IX. 1907, p. 2—3) (istoricul lor) ; Till Hans, *Über die Temeswarer Apotheker zweier Jahrhunderte. Mönche legen d. Grundstein f. d. erste Apotheke . . .* („Banater deutsche Zeitung", 19. II. 1939, p. 7 și urm.) ; Petri Anton Peter, *Die Apotheken im Kaiserlichen Banat (1726—1778)* („Donau-Schwaben Kalender", 1964, p. 47—51).

— CETATEA MEDIEVALĂ (amintită la 1212 [12]) ; reclădită de Carol Robert la începutul sec. XIV, cînd regele locuia uneori aici ; refăcută și mărită de Iancu de Hunedoara la 1443, care a făcut și un șanț de apărare ; asediată de Gheorghe Doja la 1514, cînd acesta a fost prins și executat aci ; asediată de turci la 1551 și cucerită la 1552 cînd a devenit centrul unui pașalîc ; fortificată de turci în sec. XVI—XVII, cucerită de austriaci la 1716 ; refăcută de austrieci prin munca țăranilor români, 1723—1765, cînd a fost înconjurată de o centură triplă de ziduri și șanțuri de apărare ; asediată de revoluționarii maghiari la 1849 ; zidurile au început a fi demolate la 1871 ; cele trei porți ale cetății demolate la 1891 ; se păstrează parte din zidurile din sec. XVIII, restaurate). Vezi și bibliografia privind orașul.

Cronici turcești, I, p. 189—190, 274—275, 283—286, 295—296, 414 passim (despre cucerirea cetății de turci, 1552 ; considerată cea mai puternică

https://biblioteca-digitală.ro / https://www.iini.ro

cetate) p. 274 (descriere 1552) ; M.B., 1956, nr. 7—9, p. 97—99 (despre un foc la Timișoara la 1652 la cetate și dughenile din jur) ;

Guboglu Mihail, *Călătoria lui Evliya Celebi Efendi în Banat (1660)*, în *Studii de istorie a Banatului*, II, p. 31—40 (despre ocuparea cetății Timișoara de către turci la 1552, descrierea ei și a orașului) ;

Handzić Adem, *Diploma Sultana Murad IV Erdelskom Knezu Dordu Rakociju* [Diploma sultanului M. IV dată principelui Ardealului G. R.] („Prilozi za orientalnu filologiju, istoriju jugoslavenskij noroda prod turskom vladavinom", VI—VII, 1958, p. 175—181+1 facsimil) (și despre situația cetății Timișoara).

Histoire de revolutions de Hongrie, ou l'on donne une idée juste de son legitime gouvernement, t. VI, Haga 1739, p. 147—148 [despre cetatea Timișoara] ;

Petri Peter Hans, *Dei Festung Temeschwar im 18. Jahrhundert. Beiträge zur Erinnerung an die Befreiung der Banater Hauptstadt von 250 Jahren*, München, 1966, 100 p.+7 pl. (cu o bogată bibliografie) ;

Cronica Banatului, p. 166 (cetatea întărită de generalul Mercy) și 167 (cetatea lărgită „mult în afară") ; Negru I., *Banatul de altădată. Studii istorice*, vol. I, p. 92—93, 97 și R.I.S.B.C., 1943, iulie-august, p. 97 (descriere făcută de viitorul împărat Iosif al II-lea la 1773) ; Griselini Fr., *Istoria Banatului Timișan*, Buc., 1926, p. 121 și urm. (despre terminarea fortificațiilor) ;

Voyage du maréchal duc de Raguse en Hongrie, en Transylvanie . . ., vol. I, Paris, 1837, p. 77 (descrierea cetății) ; Hammer A., *Geschichte der Pest die von 1738 bis 1740 . . .*, 1839, p. 85 și urm., 105 și urm. (despre cetate) ;

C. N., *Die Belagerung von Temesvar im Jahre 1849 (Tagebuch von 107 Tagen). Verbesserte Ausgabe*, Timișoara, 1850, 73 p. (Se descrie asediul de 107 zile la care a fost supusă cetatea de revoluționari la 1849) ; Marchescu Antoniu, *Grănicerii bănățeni și comunitatea de avere*, Caransebeș, 1941, p. 239—249 (descrierea aceluiași asediu) ; Petri Peter Hans, *Die belagerten Festungen Arad und Temeschwar in den Jahren 1848/49* („Südostdeutsches Archiv", VIII, 1965, p. 113—139) ; vezi și bibliografia privind orașul la 1848—1849 îndeosebi ;

Miletz János, *Temesvár hadászati jelentősége történelmünkben* [Importanța militară a orașului Timișoara în istoria noastră] („A Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Muzeum Társulat Értesitö", 1875) ; Miletz János, *Temesvár hadászati jelentősége a legrégibb Kortól kezdve — I. Mátyás Király halálaig* [Importanța militară a Timișoarei din cele mai vechi timpuri pînă la moartea regelui Matiaș I], Timișoara, 1877, 65 p. (îndeosebi despre importanța cetății) ;

Borovszki, *Temes*, II. p. 6 și urm. (cuprinde numeroase date despre cetate, planuri, desene de turnuri, istoricul cetății) ; Knezy Iosif, *Perla Banatului. Istoricul cetății Timișoara, cu diferite gravuri și 3 hărți*, Timișoara, 1921, 104 p. (este, de fapt, o trecere în revistă a momentelor mai importante din istoria orașului, inclusiv a cetății și a monumentelor din oraș) ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Cucu Adam, *Cetatea și harta cetății Timișoara. Studiu tehnic și istoric*, Lugoj, 1931, 95 p. (un sumar istoric al cetății cu descrierea întăriturilor și un plan al amplasării lor ; date sumare despre unele monumente din oraș, listă de comiți, despre viața culturală etc.) ; Maggiorotti L. A. e Banfi F., *Le fortezze di Temesvar e di Lippa in Transilvania*, extras din *Atti dell' Istituto di architettura militare ;* Binder F., *Alt-Temesvar*, p. 84—92 ; Iliești, *Timișoara*, p. 37—50 ;

Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăți medievale din Banat*, în vol. *Studii de istorie a Banatului*, Universitatea din Timișoara, 1969, p. 74—81 (istoricul cetății).

— CASTELUL HUNIADE (construit la 1316 de regele Carol Robert, care a locuit un timp aici ; dăruit la 1441 lui Iancu de Hunedoara care îl reface ; ajuns în stăpînirea turcilor la 1552, se ruinează ; renovat în sec. XVIII cînd capătă un aspect baroc ; distrus în timpul asediului orașului din 1848—1849 și refăcut după înăbușirea revoluției la 1856 de austrieci ; restaurant la 1902—1903, cînd temeliile și tavanele sînt refăcute din beton, devenit apoi sediul regimentului 7 pionieri ; actualmente localul Muzeului bănățean). Piața Huniade nr. 1.

Das Hunyadischloss in Temesvar (T.Z., 12. III. 1854, p. 1—2) ; *Ein historisches Baudenkmal. (Quaderstein-Mauern aus der Anjou-Periode im Fundament des Zeughauses* (T.Z., nr. 70, 27. III. 1903, p. 1) (palatul Huniade) ; *Das neue K.K.-Artillerie-Zeughaus in Temesvar* (T.Z., 1. XI. 1857, p. 1—2) (în casa Huniade) ;

Pór Antal, *Hunyady János* [Iancu de Hunedoara], 1873 ; Barat Armin, *Die königliche Freistadt Temesvar*, p. 101—102 ; Borovszky, *Temes*, II, p. 22 și urm. (despre castelul Huniade) ; Szentkláray Jenő, *A temesvári Király várpalota története* [Istoria caselor regale din Timișoara], Timișoara, 1903 (și despre castelul lui Iancu de Hunedoara, fost al regelui Carol Robert) ;

Wettel F., *Das Hunyadi-Schloss in Temesvar. Unsere Stadt im Mittelalter. Historische Skizzen* (T.Z., 3. VI. și 26. VII. 1923) ; Suciu Adrian, *Castelul Huniade* („Banatul", II, 1927, nr. 7—8, p. 46—48) (istoricul clădirii și descriere) ; *Hunyadi-Kastell für das Banater Museum zur Verfügung gestellt* (T.Z., nr. 176, 8. VIII. 1946, p. 3) ;

Tomiciu Nicolae, *În castelul Huniazilor* („Luceafărul", V, s. II, 1939, nr. 7—9, p. 45—59) (nuvelă istorică) ; Binder F., *Alt-Temesvar*, p. 93—95 (cu o vedere a clădirii la 1856) ; Iliești, *Timișoara*, p. 333 ; Berkeszi István, *Temesvár kis monographiaja*, p. 53—55 (cu două vederi mai vechi ale castelului) ;

Cotoșman Gh., *De la Iancu Huniade Corvinul la Sfîntul Iosif cel Nou* (M.B., 1956, nr. 7—9, p. 1 și urm.) (și despre castelul Huniazilor) ; și extras, Timișoara, 1957 ; Petri Peter Anton, *Die Festung Temeschwar . . .*, p. 52—54.

— CASE VECHI.

Osztie Andor, *Temesvar in der Türkenzeit. Das Haremhaus des Paschas in der Elisabethstadt* (T.Z., 25. XII. 1924, p. 25—28) ; Schiff Béla,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iim.ro

Ein uraltes Temesvarer Gebäude aus der Türkenzeit verschwindet ... Die „alte Kunstmühle" wird demoliert (T.Z., 26. X. 1929, p. 3—4) ; *Ende des alten Fabriker Kaffeehauses „Zum Türkischen Kaiser"* (T.Z., 13. IV. 1930, p. 4) ;

Schiff Béla, *Das Kaffeehaus „Patria" das einst „einzig in seiner Art" war* (T.Z., 8. VI. 1930, p. 5) în Timişoara-Fabrik, 1828) ; Idem, *Das Temesvarer Rathaus — 200 Jahre alt* (T.Z., 24. V. 1931, p. 6—7) ; Idem, *Das alte Café und Bad „Zum König von England"* (T.Z., 11. X. 1936, p. 12—13) ; Preissing Karl, *Das Temesvarer Krankenhaus. Sein Werdegang von der ehemaligen Residenz eines Türkischen Paschas ... bis zu einer modernen Heilanstalt* (T.Z., 25. XII. 1938, p. 35—36) ; Schiff Béla, *Das alte Jagdschloss des türkischen Statthalters* (T.Z., 6. III. 1938, p. 8) (despre o veche casă de vînătoare) ; Schiff Béla, *Zwinger und Stockhaus in der alten Zeit* (T.Z., 24. III. 1940, p. 19—20).

— CASA CONTELUI MERCY (1716—1733 ; devenită reşedinţa episcopilor catolici de Cenad-Timişoara, 1793—1750, apoi clădire a judecătoriei ; renovată 1960), str. G-ral Foch, nr. 2. Vezi şi bibliografia privind pe contele Mercy la oraş.

Binder F., *Alt-Temesvar,* p. 98 ; Barat A., *Die königliche Freistadt Temesvar,* p. 127.

— FOSTA CASĂ A COMITATULUI (clădită în stil baroc la 1754 pentru sediul guvernatorilor civili ai Banatului ; de la 1861 prefectura judeţului ; din 1955 Institut de agronomie), Piaţa Unirii nr. 1.

Binder F., *Alt-Temesvar,* p. 100—101 ; Ilieşiu, *Timişoara,* p. 336 ; *Die Restauration des Temeser Komitats* (T.Z., 7. V.—10. V. 1867) ; Klein Jaques, *Zur Restaurierung des Komitatshauses am Losonczyplatz* (T.Z., nr. 291, 20. XII. 1885, p. 5).

— PALATUL „DICASTERIAL" (1847, terminat 1859—1861, fost sediu al administraţiei Banatului ; a fost cel mai mare edificiu al Timişoarei la mijlocul sec. XIX ; construit după modelul palatului Strozzi).

Barat Armin, *Die königliche Freistadt Temesvar,* p. 111 ; Berkeszi István, *Temesvár kis monographiaja,* p. 63—64 (cu o vedere veche a palatului).

— PRIMĂRIA VECHE (zidită la 1731—1734 pe locul fostei băi turceşti din 1675, renovată radical la 1782, de arhitectul Iosif Aigner, refăcut faţada la 1935) [13]), Piaţa Libertăţii.

Schiff Béla, *Das Temesvarer Rathaus — 200 Jahre alt* (T.Z., nr. 113, 24. V. 1931, p. 6—7) ; Binder F., *Alt-Temesvar,* p. 98—100 (cu o vedere veche a primăriei) ; Ilieşiu, *Timişoara,* p. 334—336 şi p. 412 (baia veche cerută pentru primărie, 1717) ; Meier-Höfler J., *1731 Grundsteinlegung des Temesvarer Stadthauses. Die erste Selbstverwaltung der Stadt von Kaiser Josef II. zur Freistadt erhoben* („Der Donauschwabe", XV, 1965. nr. 51—52);

— CAZARMA VECHE (cazarma ardeleană [14]), clădită la începutul sec. XVIII, 1719—1723, pe locul vechilor şanţuri ale cetăţii în partea centrală

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

a orașului ; demolată în 1964 ; a avut o lungime de 483 m., fiind considerată cea mai lungă clădire din Europa). Vezi și cetatea.

Hammer A., *Geschichte der Pest die von 1738 bis 1740...*, 1839, p. 104—105 (despre cazarmă) ; Binder F., *Alt-Temesvar*, p. 34—35, 95—96 (despre cazarma Transilvaniei) ; Schiff Béla, *Ein alter Turm* (T.Z., nr. 62, 15. III. 1936, p. 11 (cazarma transilvană din Timișoara) ; Iliești, *Timișoara*, p. 333—334 și p. 419 (la 1717 nu era cazarmă) ; Berkeszi István, *Temesvár kis monographiaja*, p. 55 (despre cazarmă). Petri Peter Anton, *Temeschburg, eine „Grabstätte der Garnison, ein wahrer Friedhof der Armee". Major Hentui schildert 1831 den Gesundheitszustand der Temeschburger Garnison* („Banater Post", 1964, nr. 10, p. 7).

— SPITALELE VECHI (M *Spitalul clinic nr. 3*, din str. 1 Mai nr. 1, clădit la 1735—1737 [15]) pe locul fostei capele a călugărilor mizericordieni, la clădire adăugîndu-se ulterior nava unei biserici catolice ; avariat de incendiu la 1849 și refăcut 1851 ; *Spitalul clinic nr. 3* din str. Mărășești, construit la 1757 ; spitalul militar al garnizoanei Timișoara [16]).

Griselini Fr., *Istoria Banatului Timișan*, Buc., 1926, p. 130 (din 1742) ; Hammer A., *Geschichte der Pest die von 1738 bis 1740...*, 1839, p. 99—100 (despre spital) ; Schwicker Joh. Heinr., *Geschichte des Temeser Banats. Historische Bilder und Skizzen*, Becicherecul Mare, 1861, p. 348—353 ;

Schiff Béla, *Der 200-jährige Timișoaraer Barmherzige Orden. Zum Jubiläumsjahr des alten Klosters und Spitals* (T.Z., 3. I. 1937, p. 7—8) ; Binder F., *Alt Temesvar*, p. 109—110 (spitalul mizericordienilor) și 110—112 (spitalul orășenesc) ; Iliești, *Timișoara*, p. 316 și urm. ; Katscher Romulus, *Die humanitären Institutionen Temesvars*, Timișoara, 1906 ;

Petri Peter Hans, *Das Temeschburger Garnisonsspital im 18. und 19. Jahrhundert. Kurzbescrheibungen aus den Jahren 1768, 1788, 1831 und 1849* („Banater Post", 15. August 1964, p. 3, 5).

— ȘCOLILE VECHI [17]).

Wolf Hans, *Das Schulwesen des temesvarer Banats im 18. Jahrhundert. Gründung und Ausbau im Geiste des Aufgeklärten Absolutismus*, Viena, 1935, 195 p.+1 h. ; Wolf I., *Organizarea școlilor bănățene în anii 1770—1800 și activitatea pedagogului T. I. Iancovici*, în vol. *Din istoria pedagogiei românești*, Buc., 1957, p. 57—97 ;

Tîrziu Constantin, *Cultura bisericească în Banat* (F.D., 1939, nr. 7, p. 6) (despre o școală la Timișoara la 1779) [18]) ; Till Rudolf, *Die Ansiedlung spanischer Pensionisten im Banat im Jahre 1736—1737* („Wiener Geschichtsbl.", 1947, nr. 2—3) ; Milleker Felix, *Geschichte des Banater Schulwesens unter Maria Theresia, 1740—1774*, Vîrșeț, 1940, 32 p. [19]) ;

(Strasser A.), *Zur Errichtung einer Unterrealschule in Temesvar* (T.Z., 8. II., 12. III. 1865) ;

Hetzel S. M., *Geschichte und Statistik des Volksschulwesens der königlichen Freistadt Temesvar. Ein Beitrag zur Geschichte des vaterländischen Schulwesens*, Budapesta, 1873, 271 p. ; Idem, *Skizzen zur Geschichte der Volksschulen der königlichen Freistadt Temesvar (1873—1890)*, Timișoara,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

1890 ; *Ein hundertjähriges Gymnasium* (T.Z., nr. 95, 26. IV. 1891, p. 2—4) ; vezi și nr. 102, 5. V. 1891, p. 2—3 (din Timișoara) ; Gokler Anton, *Zur Geschichte der Volksschulen* (T.Z., nr. 33, 9. II. 1896, p. 1—2) (din Timișoara) ; Vuia Iuliu, *Școlile românești bănățene în sec. XVIII. Studiu istoric*, Orăștie, 1896 ; Farago Johann, *Zweihundertste Jahreswende der Eröffnung des Temesvarer Obergymnasiums* (T.Z., nr. 252, 6. XI. 1925, p. 4) ; Binder F., *Alt Temesvar*, p. 132—139 (școala germană, școala ilirică, școala română, maghiară, protestantă) ; Schäfer-Troszt-Gökler, *Temesvár sz. város községi elemi népiskolájának története* [Istoria școlilor primare populare comunale din orașul liber regesc Timișoara], Timișoara, 1896 ; *Temesvári róm. kath. főgymnasium szabályai* [Regulamentul gimnaziului romano-catolic din Timișoara], Timișoara, 1877, 35 p. ; despre școli vezi și Bellai József, *A Temesvár szab. kir. város*, vol. I. ; Berkeszi I., *Temesvár kis monográphiaja*, p. 121—153.

— IMOBILUL FOSTULUI LICEU PIARIST (1788). Vezi și biserica piariștilor.

Pfeiffer A., *A kegyes tanitórendiek temesvári társházának és a főgymnasiumnak története* [Istoria casei și a gimnaziului ordinului piariștilor din Timișoara], Timișoara, 1896, 121 p. (și în T.R.E.K., 1890, p. 22—55, 104—115, 1891, p. 18—51) ; Fináczy Ernst, *Historisches vom Piaristen-Gymnasium* (T.Z., nr. 95, 25. IV. 1901, p. 2—3) ; Fináczy Ernő, *Adalékok a Temesvári Kath. gymnasium történetéhez* [Contribuții la istoria gimnaziului catolic din Timișoara] („Századok", 1901, p. 354—356) (din sec. XVIII ; completări la lucrarea lui Pfeiffer) ;

Both Ferenc, *A temesvári kegyestanitórendi főgimnazium története és az uj intézet ismertetése* [Istoria liceului piariștilor și prezentarea noului institut din Timișoara], Timișoara, 1912, 117 p. ; V. K., *Zur Frage des Temesvarer Piaristengymnasiums* (T.Z., 28. VI. 1923, p. 4) ; *Im Laufe von 150 Jahren : 2026 Professoren und 56 732 Schüler im Piaristengymnasium zum Jubiläum des hiesigen Ordens* (T.Z., 19. III. 1938, p. 6).

— „ALUMNEUL" ROMÂN.

Statutele alumneului român din Timișoara („Albina", I, 1866, nr. 81, p. 3) ; vezi și *ibidem*, 1866, nr. 106, p. 3 passim (despre adunarea fondurilor) ; Luca George, *Icoană timișoreană din 1868* („Dacia", 20. XI. 1939, p. 5) (despre „alumneul român").

— TEATRUL VECHI (fost după 1761 în clădirea magistratului iliric [20]), ars la 1766, reparat după incendiu, deteriorat la 1849, renovat 1852, ars la 1880).

Fricke Heinrich, *Über die Nützlichkeit des neuen Theater- und Hotelbau-Unternehmens* (T.Z., nr. 72, 30. III. 1870, p. 2—3) ; *Die Eröffnungs-Festvorstellung im neuen Theater* (T.Z., 24. IX. 1875) ; *Der neue Theaterbau in Temesvar* (T.Z., 28. IX. 1875) ; *Aus den Erinnerungen eines alten Hauses* (T.Z., 23. VI. 1878, p. 1—) ;

Fekete Mihály, *A temesvári szinészet története* [Istoria teatrului timișorean], Timișoara, 1911, 209 p. ; Adele Rósza, *A temesvári német színé-*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

szet története 1920-ig [Istoria teatrului german din Timişoara pînă la 1920], Budapesta, 1920 ; Schütz Rosl Maria Josefa, *Geschichte des Temesvarer Theaters im 18. und 19. Jhdt.*, Viena, 1944, 144 p. (lucrările de bază pentru istoria teatrului din Timişoara) ; Milleker Felix, *Geschichte des deutschen Theaters im Banat*, Vîrşeţ, 1937 ;

Ilieşiu, *Timişoara*, p. 247 şi urm. ; Binder F., *Alt-Temesvar*, p. 112—115 (teatrul german şi teatrul nou) ; *Unser Stadttheater abgebrannt* (T.Z., 3. XI. 1920, p. 1—4) (şi istoric) ; Schiff Béla, *Ein Fest im Temesvarer Theater anno 1812* (T.Z., 19. VIII. 1939, p. 6—7) ; Schiff Béla, *Unser „Alt-Temesvar"*, p. 154 (gravură înfăţişînd primul teatru din magistratul iliric) ; Berkeszi István, *Temesvár színészete a XVIII. században és az első magyar szini előadások* [Teatrul din Timişoara în secolul al XVIII-lea şi primele spectacole maghiare] Timişoara, 1898, 22 p. (din T.R.E.K., XIV, 1898, p. 11—30).

— HANURILE VECHI [21]).

Binder F., *Alt-Temesvar*, p. 119 (despre hanul Trompeter) ; *Zum Theater-, Hotel- und Redoutenbau in Temesvar* (T.Z., 21. XII., 23. XII., 28. XII. 1870).

— BAIA PUBLICĂ [22]).

— BISERICI.

Popovici V., *Ortodoxia şi biserica naţională românească din Timişoara*, Timişoara, 1933, 237 p.

— CATEDRALA MITROPOLITANĂ ORTODOXĂ.

Acte oficioase privitoare la înfiinţarea metropoliei gr. resăritene a românilor din Transilvania, Ungaria şi Banatu, Sibiu, 1867 (cuprinde şi „recursul timişorenilor pentru reînfiinţarea episcopiei lor") ; *În causa înfiinţiarei episcopiei ortodoxe romane în Temisioara* (B.Ş., 1878, p. 305—306, 313—314) ; vezi şi p. 315—316, unde se publică petiţia din 1865) ; Botiş Teodor, *Monografia familiei Mocioni*, Buc., 1939, p. 395—397 (publică memoriul din 1865, privind înfiinţarea episcopiei de Timişoara) ;

Cotoşman Gh., *Restaurarea episcopiei Timişoara. Testamentul lui Şaguna. Visul bănăţenilor*, Timişoara, 1935, 96 p. ; Tîrziu Constantin, *Scurtă privire istorică asupra bisericii ortodoxe române din Banat* (F.D., 1937, nr. 49, 1938, nr. 1 şi urm.) şi extras (ştiri despre episcopia Timişoarei în sec. XIX) ;

Cotoşman Gh., *Mitropolia noastră* (B.B., VII, 1947, nr. 44—46) ; Idem, *Obişnuitul mitropolit românesc de la Timişoara (ibidem*, 1948, nr. 2—11) ; Idem, *Banatul şi biserica românească în epoca principilor naţionali* („Altarul Ban.", IV, 1947, nr. 7—12, p. 158—165) ;

Cotoşman Gh., *Contribuţii la trecutul mitropoliei Morisenei şi Timişorii* (M.B., 1958, nr. 7—9, p. 137—156) (Scurte note istorice, sec. XI—XVIII) ; Vlăduceanu Victor, *Aspecte din trecutul vechei mitropolii a Timişorii* („Dacia", 14. VII. 1940, p. 2) ; Cotoşman Gh., *Bănăţenii şi episcopia Timi-*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

șorii, Caransebeș, 1938, 388+34 p.; Kostici Slobodan, *Grobovi Episkopa i gradjana Temișvarkih un pravoslavnom srpskom hramu u Temișvara, 1757—1838*, Timișoara, 1938; Cotoșman Gh., *Din trecutul episcopiei Timișorii* (B.B., 10 ian.—7 febr. 1943) și Timișoara, 1943, 32 p. (istoric sumar al episcopiei).

Bizerea P., *Sfîntul Iosif cel Nou mitropolitul Timișorii* (B.O.R., LVIII, 1930, nr. 5); Cotoșman Gh., *Sfîntul Iosif cel Nou, mitropolitul Timișorii și a toată țara Banatului. Trei sute de ani de la moartea lui* (M.B., VI, 1956, nr. 1—3, p. 64—84) (date despre mitropolia Banatului în sec. XVII); Idem, *Izvoarele istoriei românilor bănățeni. I. Viața sfîntului ierarh Iosif cel Nou, mitropolitul Timișorii, 1650—1656* (M.B., VI, 1959, nr. 7—9, p. 118—132); *Viața și petrecerea sfîntului Iosif, mitropolitul Banatului* (M.B., VI, 1956, nr. 1—3, p. 84—89); Idem, *Viața Sfîntului Iosif cel Nou, mitropolitul Timișorii și a toată țara Banatului, 1650—1656*, Timișoara, 1956, 152 p.; prezentare în M.B., 1956, nr. 10—12, p. 200—202;

Lupșa Ștefan, *Suprimarea mitropoliei Banatului în urma războiului turco-austriac din 1683—99* (M.B., VIII, 1958, nr. 7—9, p. 183—200);

Mureșianu Ioan B., *Luptă și jertfă pentru mitropolia Banatului. Aspecte istorice* (M.B., 1957, nr. 10—12, p. 36—45);

Suciu I. D., *Un document în legătură cu mitropolitul Moise Petrovici al Timișoarei (1724)* (M.B., XVI, 1966, nr. 1—3, p. 117—120) (publică și comentează diploma împăratului Carol al VI-lea); vezi și Micu Emilian, *Priviri fugitive în istoria ierarhică greco-orientală a Bănatului. Metropolia greco-orientală a Timișoarei (1721—1726)* („Dreptatea", 22. XII. 1897, 3. I. 1898, p. 1—2).

— BISERICA DIN CARTIERUL TIMIȘOARA III („ELISABETIN") (fost Maerele românesc, sec. XVII, ante 1727, de lemn, reclădită 1784 [23]), turnul din 1836; reclădită 1894, renovată și pictată 1926—1927).

Barat A., *Die königliche Freistadt Temesvar*, p. 114; Ilieșiu, *Timișoara*, p. 151—152; Cosma Aurel, *Din trecutul românilor timișoreni. Apostolatul protopopului Vasile Georgevici (1764—1826)* („Luceafărul", IV, 1938, nr. 10—12, p. 1—21) (fost preot la bis. din cart. Maiere-Elisabetin); Avram Mircea, *Primul traducător al lui „Robinson Crusoe" în limba română: preotul bănățean Petru Teodorovici* (M.B., 1957, nr. 7—9, p. 555—557) (la 1818, preot în cartierul Elisabetin din Timișoara, fost Maerele Vechi).

— BISERICA NAȘTEREA MAICII DOMNULUI (din cartierul Timișoara II „Fabric", înființată la 1771; reclădită 1906).

Boroș I., *Monografia parohiei românești din Timișoara*, Timișoara, 1907, 80 p. (cu documente); „Răvașul", 1907, p. 729; Ilieșiu, *Timișoara*, p. 165—169; Iorga N., *Studii și documente*, XIII, p. 197; *Schematism Oradea Mare*, 1829, p. 52, 1831, p. 52, 1833, p. 51—52, 1834, p. 53, 1836, p. 54, 1844, p. 91—92; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 33, 1891, p. 33; *Schematism istoric*, 1903, p. 265—270;

Ardeleanu I., *Documente istorice referitoare la înființarea parohiilor din Temes-Fabrique și Zabrani în dieceza Lugojului* („Foaia bis. și scolas-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

tică", 1—15 nov. 1888, p. 38—40, 55—56) (din 1771); Cosma Aurel, *Un mic istoric al bisericii române din Timişoara-Fabric*, Timişoara, 1926, 12 p.

— BISERICA SF. APOSTOLI (de lemn, sec. XVII).

M.B., 1956, nr. 7—9, p. 97 (însemnare 1652 bis. Sf. Apostoli, de lemn, vlădicească, din maidanul Răduţilor — cetatea Timişoara).

— BISERICA SF. GHEORGHE din cartierul Timişoara II („Fabric", 1746, atribuită apoi sîrbilor; după aceea romani îi îşi ridică o nouă biserică la 1825—1826 cu hramul Sf. Ilie, pe dreapta Begăi, demolată 1913 şi reclădită pe stînga Begăi) [24]).

Bănăţeanul, *Un monument ... piere* („Drapelul", Lugoj, 31 oct./13 nov. 1913) (despre demolarea bis. Sf. Ilie); Ilieşiu, *Timişoara*, p. 152—154 (despre vechimea bis. ortodoxe din Fabric, sec. XIV—XV); Vlăduceanu Victor, *Monument de artă al ortodoxiei bănăţene: biserica din Timişoara Fabric* (M.B., 1961, nr. 1—4, p. 115—123); Cosma Aurel, *Sf. Ilie — patronul suburbiului Fabric* (M.B., 1969, nr. 10—12, p. 698—704) (despre bis. Sf. Ilie);

Cosma Aurel, *Din trecutul românilor timişoreni. Apostolatul protopopului Vasile Georgevici (1764—1826)* („Luceafărul", IV, 1938, nr. 10—12, p. 13—17) (despre construirea bis. din cart. Fabric, Sf. Ilie).

— BISERICA SF. NICOLAE DIN CARTIERUL MEHALA (clădită la 1786—1791 ca biserică româno-sîrbă, reclădită 1887 şi 1924 după despărţirea românilor de sîrbi) [25]).

Milleker Felix, *Mehala 1723—1910. Ortsgeschichte und Namensdeutung*, Vîrşeţ, 1928; Ilieşiu, *Timişoara*, p. 155—157; A.N., *Das Dorf Mehala. Nach authentischen Quellen und eigener Anschuung geschildert von ...* (T.Z., 12.—13. V. 1860).

— BISERICA ORTODOXĂ SÎRBEASCĂ (zidită la 1745—1748 de episcopul G. Popovici în stil baroc, fostă rezidenţă episcopală; restaurată la 1791, cînd i s-au făcut două turnuri; reparată 1906, restaurată 1962—1964; pictură a tîmplei din 1838—1843 de pictorul C. Daniel), str. Ungureanu.

— BISERICA SÎRBEASCĂ DIN TIMIŞOARA-CETATE (1718);

— BISERICA SÎRBEASCĂ SF. NICOLAE (1792—1796, pictura din 1820).

Popiţi, p. 61—62 (bis. sîrbeşti: Timişoara Cetate, 1718, Fabric, 1779 şi Mehala, 1795); Kostić Slobodan, *Sematizam pravoslavne srpske eparhije temişvarske u Kralyevini Rumuniji*, Timişoara, 1924 (arată că nu se ştie cînd a fost întemeiată episcopia); Idem, *Grobovi Episkopa i gradjana temişvarskih u pravoslavnom srpskom hramu u Temişvaru 1757—1838*, Timişoara, 1938; Binder F., *Alt-Temesvar*, p. 102—103 (catedrala episcopală);

Schiff Béla, *Als die serbische Kathedrale und beschöfliche Residenz eingeäschert wurde. Interessante historische Daten aus dem alten Temesvar und dem Leben der Serben* (T.Z., nr. 98, 30. IV. 1932, p. 9) (din 1741); vezi şi 8. I. 1933, p. 4.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Miloia I., *Constantin Daniel a fost sîrb sau român ?* („Luceafărul", 1935, nr. 1, p. 21 și urm.) (autorul iconostasului bis. sîrbești din Timișoara, 1838—1843 ; citează și o lucrare a lui Berkeszi) ; Flora Radu, *Nepoznati Konstantin Danil, Ulaznica* („Časopis za kultura umetnost i društvena pitanja", Zrenjanin, 1968, nr. 5 și 6) ; *Velikobečkerečki slikarski ateljei dvesto godina slikarstva u Zrenjaninu 1740—1940. Katalog izložbe,* Zrenjanin, 1969 (despre activitatea lui Const. Daniil ; și planșe) ; vezi și Frunzetti I., *Pictorii bănățeni din sec. XIX* ,Buc., 1957, p. 45 și urm. ; Țigu Viorel, *Zugravul Nedelcu Popovici* (B.M.I., 1971, nr. 2, p. 70) (icoanele de la vicariatul ortodox sîrb din Timișoara) ; Schiff Béla, *Wie die schönen Ikonen der Temesvarer serbischen Kathedrale entstanden sind, Konstantin Daniel, der serbische Tizian ?* (T.Z., 8. I. 1933, p. 4).

— DOMUL ROMANO-CATOLIC (1736—1754, construit în stil baroc, de arhitectul vienez Fischer von Erlach fiul, avariat la 1849 ; altarul sculptat de sculptorul vienez Iosef Resler, 1775), Piața Unirii nr. 12 ; și imobilul bisericesc romano-catolic, ante 1718, în 1780 devenit reședința episcopilor de Cenad ; renovat radical 1889), str. Voltaire 2. Vezi și episcopia catolică Cenad.

Buracu Coriolan, *De pe marginea cărților bisericești* (F.D., 1924, nr. 7, p. 4) (însemnare 1763 despre construirea bisericii catolice Timișoara) ; T.A., 1871, p. 551—552 ; *A temesvári püspöki székesegyház sirboltjának halottjai* [Despre cei înmormîntați în criptele catedralei catolice din Timișoara] (T.A., II, 1872, p. 43—45) ; Barat A., *Die königliche Freistadt Temesvar,* p. 119—120 ; Binder F., *Alt-Temesvar,* p. 103—105 (biserica și rezidența episcopală din sec. XVIII); Schiff Béla, *Unser „Alt-Temesvar",* p. 160—177);

Juhasz Koloman und Adam Schicht, *Das Bistum Timișoara-Temesvar. Vergangenheit und Gegenwart,* Timișoara, 1934, 147 p+indice (cu o listă a episcopilor, 1046—1930 și activitatea lor ; despre vechea biserică iezuită); Schiff Béla, *Vor 200 Jahren wurde der Grundstein der Domkirche niedergelegt* (T.Z., 5. IV. 1936, p. 14—15) ; Juhász Kálmán, *A temesvári székeskáptalan a középkorban* [Capitlul de Timișoara în evul Mediu, 1030—1550), Mako, 1941, 162 p. ; Ilieșiu, *Timișoara,* p. 170—171 ; Berkeszi István, *Temesvár kis monógraphiaja,* p. 61, 66—67) ; Peter Anton Petri, *Zur Geschichte unserer Heimatkirche : Die bischöflichen Residenzen in Temeschburg bis zum Jahre 1783* („Gerhardsbote", 1965, nr. 3, p. 3—4).

— BISERICA CATOLICĂ CARTIERUL TIMIȘOARA II „Fabric" (1896).

Kedacić Viktor, *Die Fabriker r.-k. Monumental Pfarrkirche. Die Geschichte ihrer Erbauung* (T.Z., 25. XII. 1924, p. 29—30) ; *Millenium-Kirche zu Temesvár Fabrik. Gedenkblatt zur feierlichen Consecration,* 1901, 32 p. ; *Die Milleniumskirche — ein Gnadenort* (T.Z., nr. 219, 26. IX. 1902, p. 2) (din Fabrik) ; *Die erste Kirchweihe (Doppelfest der Fabriker röm.-kath. Pfarrkiche)* (T.Z., nr. 234, 14. X. 1902, p. 2—3) ;

Andronicus, *Der 200-jährige Temesvarer Stadtteil Fabrik,* (T.Z., 1. I. 1926, p. 3).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

— BISERICA ROMANO-CATOLICĂ (clădită la 1725—1746 [26]), cu ajutorul contelui Mercy, după ce fosta moscheie fusese transformată după 1716 în bis. franciscană ; m-rea din 1761 ; avariată la 1849, reparată la 1855 ; închisă la 1901 fiind expusă demolării, dărîmată la 1911 ; fostă la intersecţia străzilor C. Brediceanu cu Em. Ungureanu.

Hammer A., *Geschichte der Pest die von 1738 bis 1740 ...*, 1839, p. 96—97 (bis. franciscană) ; Vătăşianu Virgil, *Icoana Maicii Domnului din Muzeul Institutului de studii clasice din Cluj*, în vol. *Omagiu fraţilor Lapedatu*, Buc., 1936, p. 863—868, (provine de la bis. m-rii franciscane din Timişoara) ; Schiff Béla, *Der 200-jährige Timişoaraer Barmherziger Orden. Zum Jubiläumsjahr des alten Klosters und Spitals* (T.Z., 3. I. 1937, p. 7—8) ; Iliesiu, *Timişoara*, p. 194 ; Petri Peter Hans, *Die temeschwarer Franziskanerkirche. Ein Beitrag zur Geschichte unserer Heimatkirchen* („Gerhardsbote", XIV, 7 iulie 1962, p. 8) ; Idem, *Die Festung Temeschwar ...*, p. 65 ; Juhász Koloman, *Die Franziskaner im Banat in den Jahren 1716—1806* („Südostdeutsches Archiv", IV, 1961, p. 30—47) ;

— BISERICA ROMANO-CATOLICĂ ZISĂ A „CĂLUGĂRILOR MIZERICORDIENI", vezi spitalul clinic (nr. 3).

— BISERICA ROMANO-CATOLICĂ FRANCISCANĂ SF. ECATERINA (reclădită ? 1717—1759, demolată cu prilejul ridicării cetăţii la 1757 ; pe locul ei s-a ridicat o statuie la 1763).

Barat A., *Die königliche Freistadt Temesvar*, p. 120 ; Berkeszi István, *Temesvár kis monographiaja*, p. 71—72 ; Urban Friedrich, *Historia seu compendiosa descriptio Provinciae Hungariae Ordinis Minorum S. P. Francisci ... continens ortum et progressum ejusdem, Conventuumque ac Residentorum in quibus hodie Fratres Altissimo famulantur ...*, Cassovia, 1759, p. 156—161 [despre conventul Sf. Ecaterina din Timşoara] ; Binder F., *Alt-Temesvar*, p. 101—102 ; Cucu A., *Cetatea Timişoara*, p. 30 ; Iványi István, *Adatok a temesvári szt. Katalinról czimet templom és zárda történetéhez, 1717—1759* [Contribuţii la istoria bisericii şi m-rii numită a Sf. Ecaterina din Timişoara, 1717—1759] (T.R.E.K., 1879, p. 71—78) ; Rosenfeld Moriz, *Zur Geschichte der innerstädtischen Pfarrkirche* (T.Z., 16. IV.—20. IV. 1882) ; Petri Peter Anton, *Die Festung Temeschwar ...*, p. 59—60 (despre bis. Sf. Ecaterina).

— BISERICA ROMANO-CATOLICĂ ZISĂ A „IEZUIŢILOR" (ridicată o dată cu şcoala la 1726 [27]). Vezi şi şcolile vechi.

Hammer A., *Geschichte der Pest die von 1738 bis. 1740 ...*, 1839, p. 94—95 (despre bis. iezuiţilor) ; Schiff Béla, *Jesuiten und Domherren. Ein kleiner geschichtlicher Rückblick auf die alte Stadtpfarre bei deren Neubesetzung* (T.Z., 31. VIII. 1938, p. 6—7) ; Petri Peter Hans, *Beiträge zur Geschichte unserer Heimatkirche. Die Temeschwarer Jesuitenkirchen* („Gerhardsbote", Mitteilungsblatt des Gerhardswerkes und der Gerhardsjugend", mai 1962, p. 3) ; Juhász Koloman, *Jesuiten im Banat (1718—1773). Ein Beitrag zur Kulturgeschichte des Temesvarer Banats* („Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchiv", II, 1958, p. 153—220) ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

— BISERICA ROMANO-CATOLICĂ DIN CARTIERUL TIMIȘOARA IV („JOSEFIN") (1775, renovată 1861 și 1889) [28]).

Zwei interessante Dokumente über die Geschichte der Josefstädter Kirche. Der Fund bei der Renovierung des Turmkreuzes (T.Z., 27. V. 1928, p. 2) (din 1861 și 1889) ; Barat A., *Die königliche Freistadt Temesvar*, p. 144—116 (despre cartierul Josefin) ;

Osztie Andor, *150-jähriges Jubiläum der Josefstadt. Temesvar nach der Türkenzeit* (T.Z., nr. 3, 4. I. 1925, p. 2—3) ; Schiff Béla, *Die 150-jährige Temesvarer-Josefstädter Pfarre* (T.Z., nr. 276, 4. XII. 1925) ; Idem, *Aus der 150-jährigen Vergangenheit der Josefstädter Kirche* (T.Z., nr. 277, 5. XII. 1925) ; vezi și 10. XII ; și extras, Timișoara, 1925, 35 p.

— CONVENTUL SF. IOAN NEPOMUC.

Ramus viridantis olivae, in arcam militantis ecclesiae relatus, seu paraphrastica, et topographica decriptio Provinciae nuper Bosnae Argentinae, jam vero S. Ioannis a Capistrano nuncupatae, Ordinis Minorum Regularis Observantiae. in ditione Suae Sacrae Ceasarae, et Regio Apostolicae Majestatis per Ungariam, Slavoniam, Syrmium et Banatum diffusae . . ., Buda, 1766, p. 253—265 [despre conventul Sf. Ioan Nepomuc din Timișoara].

— FOSTA CAPELĂ ROZALIA (construită lîngă cetate, 1740, în amintirea ciumei ; avariată 1849, refăcută 1850).

Cucu A., *Cetatea Timișoara*, p. 31 ; Schiff Béla, *Wo sind die alten Inschriften der Rosalienkapelle ? Ein verschwundenes Andenken Alt-Temesvars* (T.Z., 25. V. 1933, p. 9) ; Petri Anton Peter, *Aus der deutschen Vergangenheit von Temeschburg. Die Rosalienkapelle — ein Temeschburger Pestkirchlein* („Banater Post", VIII, 1963, H. 3, p. 2—4) ; Idem, *Zur Geschichte unserer Heimatkirche. Der „Schwarze Tod" im Banat* („Gerhardsbote", 1962, nr. 11, p. 3) ; Teleguț M., *Vestiges de la peste de 1738—1740 à Timișoara*, în vol. *Travaux médico-historiques roumains sur les thèmes du XXI Congrès international d'histoire de la Médicine. Sienne 22—28 sept. 1968*, Buc., 1968, p. 17—22 (despre capela Rozalia, ridicată lîngă poarta Belgradului, la 1739).

— BISERICA ROMANO-CATOLICĂ SF. GHEORGHE (începutul sec. XIV [29]), prima bis. din Timișoara amintită în documente, transformată de turci în moscheie în sec. XVI, folosită apoi ca magazie, redevenită bis. la 1718 ; refăcută la mijlocul sec. XVIII, demolată la 1913 ; fostă în Piața Sf. Gheorghe ; și seminarul romano-catolic).

Ilieșiu, *Timișoara*, p. 171—172 ; Petri Peter Anton, *Die Festung Temeschwar . . .*, p. 67—68 ; Berkeszi I., *Temesvár*, p. 65—66.

— BISERICA ROMANO-CATOLICĂ ZISĂ A „PIARIȘTILOR" (Sf. Ana, 1789).

Binder F., *Alt-Temesvar*, p. 106—107 ; Barat Armin, *Die königliche Freistadt Temesvar*, p. 104—105 (despre m-rea piariștilor) și 121 (despre o bis. piaristă mai veche) ; Iványi István, *Mikor jöttek a piáristák Temesvárra ?* [Cînd au venit piariștii la Timișoara ?] (T.R.E.K., II, 1876, p. 46—47) (despre bis. Sf. Ana, 1789) ; *Die Piaristen — 150 Jahre in unserer Stadt*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

(T.Z., 11. I. 1938, p. 8); *Wie das Piaristenordenshaus entstanden ist. Ein Rückblick anlässlich des 150-jährigen Jubiläums des Ordenshauses* (T.Z., 17. III. 1938, p. 8); *Festlichkeiten des 150-jährigen Jubiläums der Piaristen* (T.Z., 29. III. 1938, p. 4); vezi și 27. III., p. 4).

— BISERICA EVANGHELICĂ (1837—1839, turnul clădit la 1902; casa parohială din 1832—1839 aproape de palatul dicasterial).

Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 288—290; Röhrich Hans Walther, *Die Geschichte der deutsch-evangelischen Gemeinden des Banats unter besonderer Berücks. des Verhältnisses von Kirche und Volkstum*, Leipzig, 1940, VIII+85 p.; Binder F., *Alt-Temesvar*, p. 137—139 (bis. și școală protestantă); *Die 100-jährige evangelische Kirche* (T.Z., nr. 247, 29. X. 1939, p. 10); vezi și 31. X., p. 6; Ilieșiu, *Timișoara*, p. 172; Schemmel V., *Geschichte der evangelischen Kirchengemeinde zu Timișoara*, Timișoara, 1935.

— MOSCHEIA VECHE (fostă pe locul Palatului Băncii, transformată după 1716 în bis. catolică a franciscanilor).

Ilieșiu, *Timișoara*, p. 194; *Descoperirea unei moschei turcești la Timișoara* („Răsunetul", 28 iulie 1928, p. 4) (la fabrica de bere); Berkeszi István, *Török feliratos emlékek és sirkövek Temesváron és környékén* [Monumente și pietre de mormînt cu inscripții turcești la Timișoara] (T.R.E.K., XXV, 1909).

— SINAGOGA DIN CETATE (sec. XVIII [30]), reclădită 1863—1865).

Temesvar und die Juden. Ein Zeitbild vor 150 Jahren (Achivstudie) (T.Z., 18. II. 1925, p. 2); Barat A., *Die königliche Freistadt Temesvar*, p. 122; Löwy Moritz, *Skizzen zur Geschichte der Juden in Temesvar bis zum Jahre 1865*, Szeghed, 1890, 85 p.; Singer Jakab, *Adatok a bánátizsidók történetéhez a XVIII században* [Contribuții la istoricul evreilor din Banat în sec. XVIII], Budapesta, 1905, 14 p.; Wolf Hans, *Zur Geschichte der Juden im Banat. 1716—1867*, Timișoara, 1940, 23 p.;

Der neue israelitische Tempel in Temesvar (T.Z., nr. 214, 19. IX. 1865, p. 1); Singer Jakob, *Die Geschichte der Timisoaraer Synagogen* (T.Z., nr. 128, 12. VI. 1935, p. 4—5); Binder F., *Alt-Temesvar*, p. 120; *Juden-Ordnung der gesammt Banatischen Judenschaft*, Timișoara, 1776.

TINCOVA (Tinkova), jud. Caraș-Severin (bis. din 1741, arsă la 1791 în timpul războiului austro-turc; reclădită cu hramul Sf. Arhangheli, 1802—1819, pictată la 1852) [31]).

Iorga N., *Însemnări preoțești din Banat* („Bul. Com. istorice", VI, 1927, p. 6) (din 1741, despre sfințirea bisericii); Cosma A., *Pictura românească*, p. 23; Cioloca D., *Din cele trecute veacuri. Însemnări de pe cărțile vechi* (F.D., 1945, nr. 8, p. 3 și nr. 12, p. 4—5) (preoții din Tincova); Pesty, *Krassó*, II/2, p. 243—248; Lotreanu I., *Banatul*, p. 420—421 (bis. din 1878); Cornean N., *Caransebeș*, p. 580—581; Popiți, p. 54—55 (bis. 1791); Suciu C., *Dicționar*, II, p. 194 (amintit de la 1411); Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 29 (numele satului).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

TIROL (Chirol, Királykeyge), jud. Caraș-Severin (bis. catolică 1811, reclădită 1850).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 293—294 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 421 ; Popiți, p. 54—55 (bis. 1811) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 195 (sat întemeiat la 1811).

TÎRGOVIȘTE (Tergovest), jud. Timiș (bis. de lemn ante 1790, demolată, pe locul ei s-a ridicat o cruce de piatră ; reclădită de lemn 1866, demolată 1900 și reclădită [32]), dărîmată în același an, reclădită 1925 ; școală ante 1786) [33]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 240 ; Idem, *Szörény*, II, p. 551—552 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 395 ; Popiți, p. 32—33 (bis. 1800) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 196 (amintit de la 1690—1700) ; Constantinescu Em., *Cîteva date și păreri despre fondarea și numele orașului Tîrgoviște* („Tîrgoviștea", I, 1939, nr. 1, p. 10) (despre numele Tîrgoviște).

TÎRNOVA (Torno), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn Sf. Arhangheli, ante 1755).

F.D., 1909, nr. 10, p. 5 (cat. 1755) ; *Schematism Lugoj*, 1891, p. 52 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 325 (bis. nouă); Pesty, *Krassó*, II/2, p. 248—249; Cioloca D., *Din cele trecute veacuri. Însemnări de pe cărți vechi* (F.D., 1945, nr. 13, p. 6—7) (sec. XIX) ; Popiți, p. 54—55 (bis. 1831) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 395—396 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 574—575 (bis. veche) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 198 (amintit de la 1495) ; Tiriung Mircea și C. Durdun, *Tîrnava-Caraș, un sat de plugari, muncitori industriali*, în vol. *60 sate românești*, V, Buc., 1942, p. 206—218.

TOAGER (Togyer), jud. Timiș (bis. din 1770, reclădită 1905).

Borovszky, *Torontal*, p. 124 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 421—422 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 581—582 ; Popiți, p. 34—35 (bis. 1725) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 198 (amintit de la 1761).

TOLVĂDIA, vezi Livezile.

TOMEȘTI (Tomest), jud. Timiș (bis. Adormirea, 1796 ; bis. catolică 1882).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 249—251 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 422—423 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 583—584 ; Popiți, p. 34—35 (bis. 1793) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 199 (amintit de la 1597).

TOMNATIC (Nagyösz, Triebswetter), jud. Timiș (bis. catolică din 1796 ; capelă ortodoxă din 1942) [34]).

Borovszky, *Torontal*, p. 89 ; Idem, *Csanád*, II, p. 430 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 423 ; Popiți, p. 34—35 (bis. 1773) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 200 (amintit de la 1451).

TOPLA, jud. Timiș (M bis. de lemn din sec. XVIII, adusă de la Remetea Luncă la c. 1815, reparată 1942, cînd a fost acoperită [35]) ; restaurată 1969).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 251—252 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 423—424 ; Popiți, p. 34—35 (bis. 1845) ; Oprișa Longin, *Biserici de lemn, monumente*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

istorice din arhiepiscopia Timişoarei şi Caransebeşului (M.B., *1967*, nr. 7—9, p. 551—552) (despre bis. de lemn, sec. XVIII, adusă de la Remetea Luncă) ; Cristache-Panait Ioana, *Cărţi vechi cu însemnări din bisericile mitropoliei Banatului* (M.B., 1969, nr. 4—6, p. 270) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 421 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 201 (amintit de la 1514—1516) ; M.B., 1970, p. 204.

TOPLEŢ (Toplec), jud. Caraş-Severin (bis. amintită 1749, reclădită, Sf. Ştefan, 1814, pictată 1856, renovată la 1946).

Cronica Banatului, indice (diverse evenimente) ; Iorga N., *Probleme bănăţene*, p. 94—95 (însemnări, sec. XVIII—XIX) ; Popiţi Gr., *Date şi documente*, p. 116—118 (despre refugiaţii veniţi în sat, 1810) ; Pesty, *Szörény*, II, p. 553—554 ; Popiţi, p. 54—55 (bis. 1760) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 424 ; Cornean N., *Caransebeş*, p. 584—586 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 201 (amintit de la 1436) ;

Cosma A., *Pictura românească*, p. 23 ; *Sfinţirea bisericii din Topleţ* (F.D., 1946, nr. 21—22, p. 4—5) (după renovarea toală a bis. vechi) ; Ghibănescu Gh., *Surete şi izvoade*, I, p. 379—380 (despre numele Topliţa, întîlnit şi în Transilvania şi Moldova).

TOPOLOVĂŢUL MARE (Nagytopolovec), jud. Timiş (bis. ante 1832, reclădită 1870).

Borovszky, *Temes*, p. 81 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 424—425 ; Popiţi, p. 34—35 (bis. 1832) ; Suciu I., *Revoluţia 1848—1849*, indice (despre răscoala ţărănească) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 201 (amintit de la 1717) ;

Stoia-Udrea I., *Răscoala ţărănească din Banat de la 1738—39*, Timişoara, 1945, p. 39, 52 (despre preotul din Topolovăţ, ucis în timpul răscoalei) ; vezi şi M.B., 1969, nr. 7—9, p. 399 ; Grozescu Vincenţiu, *O istorie din suferinţele românilor bănăţeni* („Dreptatea", Timişoara, 6/18.XI. 1894, p. 6) (despre diverse evenimente petrecute la Topolovăţ).

TOPOLOVĂŢUL MIC (Kistopolovec), jud. Timiş.

Borovszky, *Temes*, p. 59 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 425 (fără bis.) ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 202 (amintit de la 1783).

TORMAC (Rittberg, Végvár), jud. Timiş (bis. din 1888 ; bis. evanghelică). M.B., XIV, 1964, nr. 4—6, p. 219—220 (însemnări despre bis. veche) ; Wettel H., *Der Buziascher Bezirk*, p. 152—172 (despre sat) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 425—426 ; Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 266—267 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 202 (amintit de la 1828) ;

Szmida Lajos, Nikolényi István, *Temesvármegyei Végvár (Rittberg) nagyközség multja és jelene* [Trecutul şi prezentul satului Tormac din comitatul Timiş], Timişoara, 1901, 12+72 p.

TRAIAN VUIA (Bujor, Bozsor), jud. Timiş (bis. din 1884—1886, ridicată pe locul uneia mai vechi).

Pesty, *Krassó*, II/1, p. 80—83 ; Cornean N., *Caranebeş*, p. 173—174 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 92 ; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 204 (satul amintit

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

de la 1364, uneori ca oppidus) ; *Sînțirea bisericii din Bujor, tractul Făgetului* (F.D., 1886, nr. 44, p. 6—7) (ridicată în locul celei de lemn).

CETATEA TREICULE (lîngă Svinița Veche ; trei turnuri ridicate în a doua jumătate a sec. XVI de banul Petru Petrovici).

Trîpcea Teodor, *Despre unele cetăți medievale din Banat,* în vol. *Studii de istorie a Banatului,* Universitatea din Timișoara, 1969, p. 45—47 ; Antonescu Teohari, *Culele sînt sau nu naționale ?* („Conv. lit.", 1907, p. 495—506, 578—596) (despre originea numelui culă).

TURNU RUENI (Turnu, Sebestorony), jud. Caraș Severin (bis. Sf. Toma-Rueni, veche, ante 1832) [36]).

Pesty. *Szörény,* II, p. 459—461, 556—557 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 349 (bis. din 1883) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 504—505 ; Popiți, p. 54—55 (bis. 1832) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 87 (R. amintit de la 1458 ; Turnu de la 1467) ;

Cornean Nicolae, *Protopopul Ioan Tomici. La 130 de ani de la moartea lui* (M.B., 1969, nr. 7—9, p. 506—507) (despre școala din Turnu și Rueni, 1829).

NOTE

1) Vezi și cronica sumară a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

2) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

3) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

4) La 15 mart. 1859 se cerea repararea bisericii unite din Ticvaniul Mare (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 314/1859). La 7 iulie Prefectura de Lugoj arăta că repararea edificiului și lărgirea școlii urmau să se facă cu mijloacele comunei (*idem,* nr. 690/1859).

5) La 12 mai 1858 prefectura din Lugoj anunță că nu se poate da nimic pentru școala din Ticvaniul Mare din „fundul religiunei", urmînd ca satul să ridice școala și să repare biserica. (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 557/1858).

6) Vezi și recensămîntele populației orașului Timișoara la 1783—1784 (Arh. St. Timișoara, primăria Timișoara, nr. 4/1784).

7) Patenta imperială din 1781 pentru ridicarea Timișoarei la rangul de oraș liber regesc se află la Arh. St. Timișoara, primăria Timișoara nr. 2/1781. Vezi tot acolo și documentele relative la delegația trimisă la Viena în acest scop, ca și documentele despre noua organizare a orașului și sarcinile sale, clădirile predate de Administrația comunală etc. Vezi și decretul de organizare a magistratului orașului, *ibidem,* 6/1790.

8) Despre dezvoltarea orașului în această epocă vezi îndeosebi ziarul „Temeswarer Wochenblatt", 1839—1862, care publică numeroase știri și anunțuri despre viața economică socială și culturală locală ; vezi, de asemenea, „Temeswarer Anzeiger", 1849—1852, „Banater Courier", 1851 ; „Banater Telegraph", 1851—1852 etc. și Al. Krischan, *Die „Temeswarer Zeitung"* ...

9) Vezi și gravurile vechi înfățișînd orașul, aflate la Muzeul Bănățean. Vezi — de asemenea — numeroasele gravuri și desene vechi de la Acad. R.S. România din : 1596 (G.S., I/91, 439, 2—2), 1716 (G.S., I Bodenehr 5), G.S., I, Bouttats — 18 ; litografia din 1596 din *Türkische und Ungarische Chronica* 1663 (G.S., I, 91—498—4) ; din 1688 (G.S., I/91—498—3) din Wagner J. Christoph *Delineationis Provinciarum Pannoniae et imperii Turcici in Oriente* gravura înfățișînd cetatea (G.S., I/91—498—2) ; gravura din „Illustrirte Zeitung", 1849 (G.S., I—91—498—9), o altă gravură (G.S., I—91—498—10) ; două litografii înfățișînd castelul Huniade (G.S. I Bach — 2 și Vederi B XIV/37) ; o

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

alta înfățișînd Piața Unirii (G.S., I—91—498—8) etc. Vezi de asemenea, planul orașului din c. 1714 la Acad. R.S. România, Hărți.

10) Pentru începutul sec. XIX vezi și „Banater Zeitschrift für Landwirtschaft, Handel, Künste und Gewerbe", Timișoara, 1828.

11) La 1785 se face devizul pentru umplerea cu pămînt a șanțului vechi al Begheiului (Arh. St. Timișoara, nr. 6/1785). Despre canalizarea Begheiului vezi și idem, Actele arhivei militare, nr. 2/58, f. 275—282 (1728); nr. 7/11, f. 42—43 (1731), 17/29, f. 120—127 (1753). Despre regularea canalului Bega vezi doc. din 1820 iulie 24 (*ibidem*, nr. 199/53, f. 348—351).

12) Cetatea Timiș e amintită la 1212 (*Documente*, veac XI—XIII p. 155).

Despre cetatea Timișoara există numeroase documente la Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare: — 1728 febr. 21 (2/44, f. 219—226); — 1728 mart. 31 (2/10, f. 65—68); — 1728 dec. 24 (2/60, f. 285—293); — 1730 mart. 31 (5/1, f. 1—8); — 1732 april. 21 (9/4, f. 15—22); — 1733 aug. 26 (10/13, f. 33—38); — 1753 febr. 23 (17/10, f. 39—44 17/1, f. 1—2); — 1771 nov. 19 (21/83, f. 553—558); — 1773 mart. 23 (27—26, f. 468—470) etc. — 1808 — astuparea șanțurilor (108/45, f. 279—280); — 1808 oct. 16 — efective (114/69, f. 369—372); — 1809 iul. 3 — situația cetății (114/9, f. 84—87); — 1809 dec. 30 — reparare locuințe (122/16, f. 181—199); — 1813 ian. 24 — reparare cazemate (140/11, f. 284—298); — 1814 april. 21 — reparare cazemate (147/12, f. 198—202); — 1816 febr. 25 — demolarea porții lui Eugen de Savoia (167/62, f. 607—614) etc.

Tot despre cetatea Timișoarei se găsesc numeroase documente în fondul Direcția districtului de fortificații Timișoara dintre anii 1754—1853: despre cele două poduri din fața porții vieneze și a porții Peterwardein (1755 mart. 1), material lemnos pentru palisade (1755 mart. 8), mărirea numărului de zidari care lucrau la construcții (1755 april. 9) trimiterea banilor pentru lucrările de fortificație (1755 april. 22), remiterea sumei restante de 200 000 fl. pe anul 1755 (1755 oct. 1) etc.

Tot în același fond există și numeroase planuri ale cetății: unul din 1772 cu descrierea clădirilor din jur, din 1808 cu situația în incinta esplanadei, 1831 cu interiorul cetății, apeductele, canalele de scurgere, fîntînile și casele, 1835, interiorul cetății; altul privind proiectul de reconstrucție a cetății, un plan de situație din 1838, alte 5 planuri din 1772 1777, 1815, 1827 și nedatat, un extras din planul din 1753, planul și profilul cetății recent reconstruite din 1757, proiecte din 1845 pentru reconstrucția părților arse ale cazărmii Transilvania, planul pentru un arsenal propus a fi construit în bastionul 5 etc. Vezi și planul din 1805 privind „regularea" zidurilor de apărare ale cetății (idem, Actele arhivei militare, 97/246, f. 2178).

13) Vezi și devizul de cheltuieli pentru aripa dreaptă a primăriei urbane germane din 1782 (Arh. St. Timișoara, primăria Timișoara, nr. 2/1782). Exista și o primărie sîrbească a cărei construcție începuse la 1760; vezi actele construirii, *ibidem*, nr. 11/1784, Despre pavarea cu cărămidă în primăria rasciană, *ibidem*, nr. 4/1785; această primărie sîrbească a devenit la 1794 localul teatrului.

14) La 1754 este amintită cazarma nouă de lîngă poarta vieneză (Arh. St. Timișoara, Prim. Timișoara, nr. 6/1754). La 1755 iul. 23 feldmareșalul Bohn aprobă devizul pentru repararea clădirii vechii cazarme din Timișoara (Arh. St. Timișoara, Dir. districtului de fortificații Timișoara, nr. 27); la 1755 oct. 1 se dă ordinul de executare (nr. 36). La 1755 oct. 15 se ceruse predarea cazărmii Comisariatului general de război (nr. 38). În același fond se găsesc și planurile cazărmii de infanterie de lîngă poarta vieneză a cetății, construită la 1753, care urma să fie mărită la 1813.

La 1752 existau la Timișoara următoarele instituții militare: ‚Das Neue Generalat", „Das alte Schloss", unde era „Artillerie-Zeughaus", „Die neue Haubt Wacht, „Die Kriegs Canzley" „Die Proviant Caserne", „Das alte Generalat Haus", „Casamarte Infanterie Caserne", o „Kleine Infanterie Caserne" etc. (Petri Peter Anton, *Die Festung Temeschwar im 18. Jahrhundert*, p. 23—24); vezi și p. 38.

Despre repararea cazărmilor din Timișoara la 1753 vezi și Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 17/31, f. 132—137, 17/38 f. 179—182, 17/40, f. 189—198; despre predarea unei cazărmi la 1754, *ibidem*, nr. 17/17, f. 25—34; despre repararea ceasului din turnul cazărmii Transilvania, doc. din 1806 mai 9 (*ibidem*, 98/38, f. 326—327). Despe cazarma Transilvania vezi doc. din 1817 ian. 30 (Arh. St. Timișoara Actele arhivei militare, nr. 177/25, f. 210—213).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

15) La 1728 se organizau chete la Timişoara pentru construirea unui spital (Arh. St. Timişoara, primăria Timişoara, nr. 1/1728). La 1782 spitalul a trecut în grija oraşului (*ibidem*, nr. 18/1782).

16) La 1755 iulie 23 feldmareşalul Bohn aprobă proiectul pentru construirea unui nou spital militar la Timişoara (Arh. St. Timişoara, fondul Dir. districtului de fortificaţii Timişoara, nr. 27). În acelaşi fond se găseşte şi un plan din 1776 al spitalului militar din Timişoara şi un plan şi o vedere din 1781—1782 a spitalului de garnizoană din Timişoara. Vezi şi *idem*, Actele arhivei militare, 17/25, f. 107—112 (zidire spital 1753). Despre spitalul militar din Timişoara vezi şi documentele din Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare: — 1800 dec. 4 — despre capelă la spital (80/25, f. 326—335); — 1801 mart. 14 (84/40, f. 213—216).

Despre construcţia spitalului de garnizoană vezi doc. din 1819 iunie 1 1820 mart. 29 etc. (*ibidem*, 195/67, f. 707—765 201/33, f. 184—187, 205/118, f. 770—773).

17) După desfiinţarea ordinului iezuiţilor, la 1773 au continuat să funcţioneze „6 şcoli sau clase latine" la Timişoara (Arh. St. Timişoara, primăria Timişoara, nr. 20/1773).

18) Despre construirea şcoalei ortodoxe din Timişoara, vezi Arh. St. Timişoara, primăria Timişoara nr. 3/1756.

19) La 1785 Consiliul locotenenţial regal maghiar cere să i se aprobe achiziţionarea unui local erarial din Fabric pentru şcoală; la acea dată existau şcoli normale în cetate şi în Josefin.

Vezi şi planul şcolii germane din Fabric, alcătuit cu prilejul întocmirii unui deviz de reparaţii capitale la 1859 (Arh. St. Timişoara, primăria Timişoara, nr. 96/1859).

20) La 1771—1784 teatrul din Timişoara funcţiona în clădirea primăriei rasciene (Arh. St. Timişoara, primăria Timişoara, nr. 8/1771). La 1787 Magistratul închiriază localul pe doi ani lui Francisc Schiller şi Filip Berndt (*ibidem*, nr. 7/1787. Despre construirea unui local al Soc. teatrale ungare vezi *ibidem*, 9/1795. Despre repararea clădirii teatrului, *ibidem*, 11/1796. Despre construirea unei noi săli de teatru, *ibidem*, nr. 9/1808. Vezi şi passim (multe documente).

21) La 1755 mai 28 cel mai bun han din Timişoara era considerat hanul Trompeter, unde urma să fie cazat feldmareşalul Bohn (Arh. St. Timişoara, Direcţia districtului de fortificaţii Timişoara, nr. 24). Despre hanurile din sec. XVIII vezi şi următoarele:

— La 1750 hanul „La boul roşu" din Fabric a fost închiriat de proprietarul său, Iosif Schiller, crîşmarului Ioan Ştefan Hann (Arh. St. Timişoara primăria Timişoara, nr. 1/1750).

— La 1764 se construia un han nou la Mehala (*ibidem*, nr. 4/1764).

— La 1782 e amintit hanul turcesc (nr. 12/1782) închiriat lui Nicola Popa Ilia (nr. 35/1782).

— La 1797 se spune că hanul „La 7 electori" fusese arendat lui A. Klein (*ibidem*, nr. 8/1797) etc.

22) Despre baia publică din Timişoara vezi doc. şi planul din 1816 iunie 7 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, 147/18, f. 257—277).

23) Despre zidirea bisericii din Maieri vezi documentul din 1771 oct. 31 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare nr. 21/82, f. 547—552). Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

24) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

25) Vezi şi cronica — bine informată — a parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

26) Despre biserica romano-catolică (mănăstire) a franciscanilor din Timişoara vezi şi Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 17/19, f. 70—73, 17/23, f. 87—104 (din 1753).

27) Vezi şi descrierea casei parohiale din Timişoara Cetate la 1782, cînd făcea parte din clădirea rezidenţei iezuiţilor. (Arh. St. Timişoara, primăria Timişoara, nr. 6/1782).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

28) Vezi şi dosarul privind construirea casei parohiale din suburbia Iosefin la Arh. St. Timişoara primăria Timişoara, nr. 25/1787. Vezi, de asemenea, devizul pentru repararea bisericii din Josefin (*ibidem*, nr. 83/1861) şi verificarea lucrărilor de restaurare (*ibidem*, nr. 83/1862).

29) Amintită la 1323 ian. 16 (*Documente*, veac. XIV, vol. II, p. 64.

30) Despre vechea sinagogă din Timişoara vezi şi actele din 1754 relative la mutarea sinagogii din poarta lui Eugen de Savoia, care urma să fie demolată (Arh. St. Timişoara, primăria Timişoara, nr. 3/1754).

31) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

32) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

33) La 26 aprilie 1786 notarul din Balint face raport în chestiunea reparării şcolii din Tîrgovişte (Arh. St. Lugoj,, Pref. jud. Severin, fond 13, nr. 25).

34) Vezi şi cronica parohiei noi ortodoxe în arhiva Mitr. Banatului.

35) Vezi şi cronica parohiei — unde se reproduc şi inscripţii — în arhiva Mitr. Banatului.

36) Despre zidirea bisericii ortodoxe din Rueni vezi doc. din 1775 mai 31 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, nr. 32/21, f. 648—649).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Ţ

ŢEROVA (Cerova), jud. Caraş-Severin (bis. ante 1794, reclădită 1877).

Cotoşman Gh., *Inscripţii şi însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 604) (însemnare, 1912); Pesty, *Krassó*, II/2, p. 117—118; Lotreanu I., *Banatul*, p. 427; Cornean N., *Caransebeş*, p. 589—590; Popiţi, p. 54—55 (bis. 1794); Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 212 (amintit de la 1433); Cotoşman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 29 (numele satului).

ŢIPARI (Szapáryfalva), jud. Timiş (bis. din 1909).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 197; Lotreanu I., *Banatul*, p. 428; Suciu C., *Dicţionar*, II, p. 213 (sat întemeiat la 1881); *Emlékirat a Krassó-Szörény vármegyébe kebelezett Szapáryfalva magyar református telepközség jelen viszonyairól*. [Memoriu despre stările de azi ale comunei colonie reformată maghiară Ţipari încorporată în judeţul Caraş-Severin], Arad, 1889, 28 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

U

UIHEIU (Satul Nou, Ujhely), jud. Timiş.

T.A., 1871, p. 264—265 (despre sat); Borovszky, *Torontal,* p. 133; Lotreanu I., *Banatul,* p. 428; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 215 (sat întemeiat la 1843); Schiff Béla, *Wie Erzherzog Maria Anna Ferdinanda in die Banater Gemeinde Neudorf kam ... und ... heute ihren ewigen Schlaf in der Domkirche schläft* (T.Z., 17. VII. 1935, p. 4) (1809).

UISENTEŞ, vezi Dumbrăviţa.

UIVAR, jud. Timiş.

Ban Joseph, *Monographie der römisch-katholischen Gemeinde Uivar,* Timişoara, 1925, 22 p. (din 1811).

ULIUC (Uljak), jud. Timiş (bis. de lemn, sec. XIX, arsă 1873, reclădită 1922—1923) [1]).

Borovszky, *Temes,* p. 116; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk* (crede că numele e slav ulijanik=apicultori); prezentarea lui C. Grofşoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 166—167; Lotreanu I., *Banatul,* p. 429; Cornean N., *Caransebeş,* p. 590—592; Popiţi, p. 34—35; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 217 (amintit de la 1723—1725).

UNIP (Temesujnép), jud. Timiş (bis. ante 1796, reclădită 1912) [2]).

Borovszky, *Temes,* p. 116; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk,* p. 78—84; Lotreanu I., *Banatul,* p. 429—430; Cornean N., *Caransebeş,* p. 592—594; Popiţi, p. 34—35 (bis. 1796); Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 219 (amintit de la 1334).

UTVIN (Ötvény), jud. Timiş (bis. din 1714; renovată 1964; şcoală din 1844) [3]).

Lotreanu, *Banatul,* p. 431; Popiţi, p. 34—35 (bis. 1779); Molin V., *Copişti moldoveni în Banat la începutul sec. XVIII* (M.B., 1964, nr. 4—6, p. 21) (V. Sturza la Utvin la 1705); vezi şi M.B., 1969, nr. 7—9, p. 408—409; Suciu C., *Dicţionar,* II, p. 221 (amintit de la 1333); M.B., 1964, p. 801—802.

NOTE

1) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.
2) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.
3) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

V

VALCANI (Valkány), jud. Timiș (bis. de lemn, ante 1789, distrusă de inundație, reclădită 1789—1799 [1]) ; reparată 1910 și 1969, cînd a fost pictată ; școală din c. 1750).

Borovszky, *Csanád,* II, p. 616—617 ; T.A., 1871, p. 626—627 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 437—438 ; Popiți, p. 34—35 (bis. 1768) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 239 (amintit de la 1256) ; M.B., 1969, p. 767.

VALEA (dispărută, fostă în fața satului Vărădia) (bis. din lemn și piatră existentă la 1378).

Hurmuzaki, I/2, p. 261 (doc. 1378) ; *Istoria artelor plastice,* I, p. 127 ; Popa Traian, *Românii în Banatul medieval* (R.I.S.B.C., 1943, iul.-aug., p. 130 și urm.) (despre comuna Valea, după Pesty) ;

Popa Tr., *Familia lui Petru de Valea în Banatul de altădată. Studii istorice,* vol. I, p. 130—145 ; Motogna V., *Familia nobilă a românilor din Valea (ibidem,* p. 280—294) ; Holban Maria, *Deposedări și judecăți în Banat pe vremea angevinilor și ilustrarea lor prin procesul Voya (1361—1378)* (S.M.I.M., V, 1962, p. 57—131) ; Drăguț Vasile, *Vechi monumente hunedorene,* Buc., 1968, p. 20 (despre bis. de lemn și piatră de la Valea, amintită la 1370) ; vezi și M.B., 1969, nr. 7—9, p. 440.

VALEA BISTREI (V. Mare), jud. Caraș-Severin [2]).

Pesty, *Szörény,* II, p. 559—561 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 431 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 596 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 225 (amintit de la 1501).

VALEA BOLVAȘNIȚA, jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Gheorghe, 1835) [3]).

Pesty, *Szörény,* II, p. 29—30 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 432 (bis. din 1872) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 596—598 ; Popiți, p. 54—55 (bis. 1824) ; Suciu C., *Dicționar.* II, p. 225 (amintit de la 1436).

VALEA BOULUI, vezi Păltinișul.

M-REA VALEA CĂLUGĂRULUI, jud. Caraș (1859).

Nafir Alexie, *Istoria sfintei mănăstiri Valea Călugărului, 1859, compuă după acte,* Oravița Montană, 1912, 27 p. ; Idem, *Istoria sfintei mănăstiri Valea Călugărului, 1859, compusă după acte,* I, Buc., 1936.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

M-REA VALEA GODINOVEI (începutul sec. XX).

Bănescu Marcu, *Începuturile mănăstirii din Valea Godinovei și viața ctitorului ei, Protos. Macarie Gușcă*, Caransebeș, 1947, 90 p. (și în F.D., 1947).

VALEA LUNGĂ (V. Lungă, V. Lungă Română), jud. Timiș (bis. ante 1776, reclădită 1900) [4]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 268—269 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 432—433 ; Popiți, p. 34—35 (bi. 1776) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 229 (amintit de la 1510).

VALEA MARE, vezi Valea Bistrei.

VALEA MARE, jud. Caraș-Severin (bis. 1800, reclădită 1893) [5]).

Pesty, *Krasó*, II/2, p. 269 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 433 ; Cornean, *Caransebeș*, p. 599—601 (bis. din 1800—1804 — V. Mare Pogonici) ; Popiți, p. 54—55 (bis. 1800) și 70—71 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 230 (amintit de la 1717).

VALEA TIMIȘULUI (fost **Cîrpa, Körpa),** jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Ilie, 1836, zugrăvită 1937).

Pesty, *Szörény*, II, p. 285—286 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 119 (bis. sec. XVIII) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 199—200 ; Suciu C., *Dicționar*, I, p. 233 (amintit de la 1690—1700).

VALEADENI (Valeadány), jud. Caraș-Severin (bis. din prima jumătate a sec. sec. XIX, reclădită 1909) [6]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 271—272 ; Velescu Oliver, *Documente privind viața spirituală a țăranului bănățean de la sfîrșitul sec. XIX. Contribuții la monografia satului Valeadieni* (M.B., 1966, nr. 10—12, p. 688—701) ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 434 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1800) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 234 (amintit de la 1548).

VALEAPAI (Valeapály), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, 1834).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 270—271 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 434 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 601—602 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1804) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 235 (amintit de la 1597).

VAR, jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Dimitrie, 1824, pictată și renovată 1910).

Pesty, *Szörény*, II, p. 369—372 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 435 ; Cornean, *Caransebeș*, p. 503—504 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1794) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 236 (amintit de la 1411) ;

Bistreanu Sinesiu, preot, *Notițe despre o comună românească* (F.D., 1911, nr. 22, p. 3—4, nr. 25, p. 3—4) (despre satul Var și bis. lui din 1824—1830, renovată 1910).

VARIAȘ (Dănciulești, Varjas), jud. Timiș (bis. catolică din 1821 ; bis. ortodoxă din 1828) [7]).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Borovszky, *Temes*, p. 124; Borovszky, *Csanád*, II, p. 618; Heim J., *Geschichte der Ortsgemeinde Varias* (ms.), citat de Emil Botiș, *Recherches*; Lotreanu I., *Banatul*, p. 435—436; Popiți, p. 34—35 (bis. catolică 1788) și 62 (bis. sîrbă 1779); Suciu C., *Dicționar*, II, p. 237 (amintit de la 1333); Möller Karl, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden* sind, I, p. 20—21.

VASIOVA (Vasziova), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn Adormirea, ante 1755, arsă la 1788, reclădită; renovată 1887, cînd s-au lungit și ridicat zidurile, s-a refăcut acoperișul și tîmpla).

F.D., 1909, nr. 9, p. 5 (bis. de lemn veche, la 1766); Cioloca D., *Din cele trecute veacuri. Însemnări de pe cărțile vechi* (F.D., 1945, nr. 8, p. 3) (despre intrarea turcilor în Vasiova, 1788); Pesty, *Krassó*, II/2, p. 273—274; *Sînțirea bisericii renovate din Vasiova* (F.D., II, 1887, nr. 39, p. 3—4); Lotreanu I., *Banatul*, p. 436—437; Cornean N., *Caransebeș*, p. 606—607 (bis. din 1775); *Tîrnosirea bisericii din Vasiova* (F.D., 1946, nr. 48—49, p. 4—5) (după renovare; cu un istoric al parohiei și bis.); Suciu C., *Dicționar*, II, p. 238 (amintit de la 1544); Cotoșman G., *Autohtonia românilor*, p. 29 (numele satului); M.B., 1964, p. 460.

VĂLIȘOARA (Valisora, Temesvölgye), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn, sec. XVIII, reclădită 1832 pe alt loc, reclădită de zid 1882—1884 [8]).

Iorga N., *Probleme bănățene*, p. 95—96 (însemnări, sec. XIX); Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 604—605) (însemnări, sec. XVIII—XIX); Pesty, *Szörény*, II, p. 561; Lotreanu, *Banatul*, p. 438; Cornean N., *Caransebeș*, p. 607—609; Popiți, p. 56—57 (bis. 1804); Suciu C., *Dicționar*, II, p. 241 (amintit de la 1468).

VĂLIUG (Franțdorf), jud. Caraș-Severin (bis. din sec. XVIII, reclădită 1887) [9]).

Cotoșman Gh., *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 596) (însemnări, sec. XVIII—XIX); Lotreanu I., *Banatul*, p. 438; Cornean, *Caransebeș*, p. 609—610; Popiți, p. 56—57 (bis. 1832); *Sînțirea bisericii gr.-ort. edificată din nou din Văliug* (F.D., 1888, nr. 39, p. 5—6); Pr. R., *Sfințirea bisericii din Văliug* (F.D., 1926, nr. 41, p. 2—4) (și despre biserica mai veche); *Sfințirea bisericii din Văliug* (F.D., 1939, nr. 39, p. 7) (după repictare); Suciu C., *Dicționar*, II, p. 241 (amintit de la 1808); Mihálik Sándor: *Ferencfalva története*. [Istoria Văliugului], Timișoara, 1900.

VĂRĂDIA (Váradia), jud. Caraș-Severin (bis. Coborîrea Sf. Duh, 1754 și o altă bis. de la Chilii, sec. XVIII, fostă m-re, veche după tradiție, ruinată de turci, restaurată la 1773 cu hramul Adormirea, reparată 1836—1839, devenită apoi proprietatea unui anume Baici [10]).

Tincu-Velia N., *Istorioară bisericească*, p. 179—183 (despre m-rea Vărădia); vezi și „Calendarul românului", Caransebeș, 1923, p. 54 (după Tincu-Velia); Pușcariu Ilarion, *Metropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania*, Sibiu, 1900, p. 342 (o fostă m-re pe dealul satului); Cornean N., *Caransebeș*, p. 107 (fosta m-re, la Chilii); Suciu Dimitrie, *Noi*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.fiinl.ro

dovezi privitoare la românitatea m-rilor Mesiciu și Dela Chilii (R.I.R., XI—XII, 1941—1942, p. 383—384) (însemnare 1770, bis. Coborîrea Sf. Duh — Vărădia ; și despre biserica De la Chilii din hotarul com. Vărădia) ; Cotoșman Gh., *Syngheliile sau gramatele mitropoliei Banatului* (M.B., 1966, nr. 4—6, p. 337—338) (numire preot, 1847) ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 272—273; Borovszky, *Temes*, p. 123—124 ; Milleker Felix, *Geschichte der Kön. Freistadt Werschetz*, 2. vol., Budapesta, 1886, indice (cuprinde și știri despre Vărădia) ;

Milleker Bodog, *Varadia története* [Istoria Vărădiei], Timișoara, 1889, 31 p. ; Bălan Iosif, *Numiri de localități*, Caransebeș, 1898, p. 29—30 (despre numirea satului) ; vezi și Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 41 ; Nică Paul, *Răspuns la chestionarul istorico-arheologic al Muzeului bănățean* (A.B., I, 1928, nr. 1, p. 147—154) (istoricul localității).

Schematism Lugoș, 1871, p. 50, 1891, p. 55 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 336—337 (bis. din 1890) ; Meteș Șt., *Mănăstirile din Transilvania*, p. 223—224 ; Tîrziu Const., *Privire istorică asupra bisericii ortodoxe române din Banat* (F.D., 1938, nr. 38, p. 6) (despre m-re) ; Birou Virgil, *Cu apele Cărașului* (R.I.S.B.C., 1940, p. 623—624) (despre fosta m-re) ; vezi și idem, *Crucile de piatră de pe valea Cărașului*, Timișoara, 1941, p. 45—48 ;

Lotreanu I., *Banatul*, p. 439—441 (și despre o cetate) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 604—606 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 241 (amintit de la 1390 ; fostă localitate romană Arcidava) ;

Liuba Sofroniu, *Documente istorice. Decorarea preoților Iorgovici din Varadia* („Transilvania", XXXI, 1900, p. 99—100) (doc. din 1791, despre împrejurările din 1788) ; Vuia Iuliu, *Școlile bănățene în sec. XVIII. Studiu istoric*, Orăștie, 1896 (despre Paul Iorgovici) ;

Primii gramatici români bănățeni (F.D., 1922, nr. 28 și urm.) (despre fam. Iorgovici din Vărădia) ; vezi și : Topliceanu Traian, *Un scriitor bănățean : Paul Iorgovici (1764—1808)* („Semenicul", I, 1928, nr. 7—8, p. 1—16) ; Idem, *Paul Iorgovici. Viața și opera lui (1764—1808)*, Timișoara, 1931 (din A.B., IV, 1931, nr. 2—4, p. 132—148) ; Mureșianu I. B., *Despre Paul Iorgovici* (R.I.S.B.C., VIII, 1940, p. 231—237) ; Suciu I. D., *Știri privitoare la părinții lui Paul Iorgovici (1764—1808)* (R.I.R., XI—XII, 1941—1942, p. 380—381).

VERENDIN (Verend), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Nicolae, ante 1791, reclădită 1841, reparată radical 1948).

Pesty, *Szörény*, II, p. 568—569 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 441 (bis. sec. XVIII) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 614—615 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1791) ; *Sfințirea bisericii din Verendin* (F.D., 1948, nr. 32—33, p. 4—5) (reparată radical) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 244 (amintit de la 1439).

VERMEȘ (Krassóvermes), jud. Caraș-Severin (bis. Înălțarea, ante 1786, reclădită 1853, renovată 1946) [11]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 282 ; *Schematism Lugoj*, 1871, p. 28, 1891, p. 27 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 247 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 442 ; Cornean N.,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Caransebeș, p. 615—616 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1786) ; *Tîrnosirea bisericii din Vermeș* (F.D., 1946, nr. 32—33, p. 4—5) (total renovată) ; Pesty, *Magyarország helynevei*, p. 415 (despre numele satului) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 244 (amintit de la 1369).

VICTOR VLAD DELAMARINA (Satu mic), jud. Timiș (bis. ante 1790, reclădită 1898—1899).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 182—183 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 359 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 524—525 ; Popiți, p. 30—31 (bis. 1790) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 99 (amintit de la 1717).

VISAG (Krassóviszák), jud. Timiș (bis. Nașterea Maicii Domnului ; bis. veche din 1756 [12]) ; școală din 1823).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 283—284 ; *Schematism Lugoj*, 1871 ,p. 28—29, 1891, p. 28 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 248 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 445 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 616—617 (bis. din 1930) ; Popiți, p. 34—35 (bis. 1824) ; Cotoșman Roman, *Contribuții la istoria școalelor românești din Banat* (M.B., 1958, nr. 1—3, p. 129—130) (din 1823) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 251 (amintit de la 1371—1372).

VIZEJDIA (Kisvizesda), jud. Timiș (bis. catolică ante 1773, reclădită 1893).

Borovszky, *Torontal*, p. 136 ; Idem, *Csanád*, II, p. 628—629 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 445—446 ; Popiți, p. 34—35 (bis. 1773) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 253 (amintit de la 1424) ; Möller Karl, *Wie die schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, I, p. 85—86.

VIZMA, jud. Timiș (bis. de lemn 1780, dispărută, reclădită de zid 1929) [13]).

Borovszky, *Temes*, p. 126 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 446—447 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 253 (amintit de la 1440).

VÎRCIOROVA (Vercserova), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, 1790, pictată 1897).

Pesty, *Szörény*, II, p. 565—568 ; Boleszny Antal, *Kézikönyv az al-Dunán Szerb-Oláh- és Bolgárországban utazók számára*, Orșova, 1870, p. 144—146 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 441 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 610—611 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 254 (amintit de la 1433) ;

Drăganu N., *Românii în veacurile IX—XIV*, p. 253—254 (despre originea numelui) ; Petrovici E., *Etymologie du toponyme Vîrciorova* („Studia Universitatis Babeș-Bolyai", s. IV, fasc. 2, 1961, Philologia, p. 7—12) (de origine sud-slavă) ; reprodus și în vol. *Studii de dialectologie și toponimie*, Buc., 1970, p. 220—224.

VODNIC (Vodnik), jud. Caraș-Severin.

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 285 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 446—447 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 255 (amintit de la 1723).

VOISLOVA (Voiszlova), jud. Caraș-Severin (bis. de la începutul sec. XIX, renovată 1926) [14]).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Pesty, *Szörény*, II, p. 558—559 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 447 (bis. sec. XVIII) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 618—621 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1831) ; I. Dg., *Sfințire de biserică în Voislava* (F.D., 1926, nr. 47, p. 5—6) (despre repararea radicală a bis. vechi) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 256 (amintit de la 1397, fostă localitate romană Pons Augusti).

VOITEG (Vojtek), jud. Timiș (bis. ante 1852, reclădită 1902).

Lotreanu I., *Banatul*, p. 447—448; Cornean N., *Caransebeș*, p. 621—622; Popiți, p. 34—35 (bis. 1852) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 256 (amintit de la 1322) ;

Szmida Lajos, *Temesvármegyei Vojtek nagyközsék története* [Istoria satului Voiteg din comitatul Timiș], Timișoara, ed. I, 1883 ; ed. II-a, 1902, 61 p. ; Idem, *Geschichte der Grossgemeinde Vojtek*, Timișoara, 1902, 62 p. ; Bizerea P., *Din trecutul comunei Voiteg*. („Brazde bănățene", 1939, p. 3—4).

VRANI (Vrány), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Apostoli, 1804—1808, pictată 1928) [15]).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 274—275 ; T.A., 1871, p. 358—362 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 448 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 624—627 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1778) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 258 (amintit de la 1402) ; Cotoșman Gh., *Autohtonia românilor*, p. 29 (numele satului).

VRĂNIUȚ (Vranyuc), jud. Caraș-Severin (bis. Nașterea Maicii Domnului, 1794, zugrăvită 1809 și 1894 ; reparată 1915 cînd se pun contraforți la absidele altarului ; acoperișul refăcut 1884 [16]) ; iconostasul din sec. XVIII, acum în colecția Mitropoliei Banatului).

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 276 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 448 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 627—629 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1778) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 424 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 258 (amintit de la 1690—1700) ; M.B., 1969, p. 765.

VUCOVA (Temesvukovár), jud. Timiș (bis. de lemn ante 1779, reclădită de zid 1887—1888, pictată 1901, pictura renovată 1929) [17]).

Borovszky, *Temes*, p. 118 ; Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 296—299 ; Wettel Hellmuth, *Der Buziascher Bezirk*, p. 112—117 (despre originea slavă a numelui satului și vechimea sa) ; prezentarea lui C. Grofșoreanu, R.I.S.B.C., 1943, p. 168—169 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 449 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 629—630 ; Popiți, p. 34—35 (bis. 1779) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 258 (amintit de la 1717).

NOTE

1) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

2) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

3) Despre mutarea comunei Valea Bolvașniței vezi doc. din 1804 mai 14 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, nr. 97/110, f. 1009—1012). Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

4) Despre predarea bisericii și școalei din Valea Lungă pe seama uniților vezi Mitr. Banatului Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 790/1857, nr. 1046/1857. La 27 febr. 1865 Înaltul Consiliu aprobă contractul pentru ridicarea casei parohiale, în valoare de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

1940 fr. (*ibidem*, nr. 334/1865); vezi și passim. Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

5) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

6) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

7) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

8) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului. Despre mutarea satului vezi doc. din 1820 iulie 13 și 1823 febr. 22 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, 201/51, f. 301—315, 225/23, f. 94—95 223/53, f. 308—321).

9) Despre construirea de biserică la Franțfeld (fost în Timiș) vezi doc. din 1816 ian. 27 (Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare. nr. 167/20, f. 222—225). Despre bis. evang. din aceiași localitatte, vezi Kernuch A., *A bánáti evang.*, p. 211—216.

10) La 21 iunie 1859 se supune planul pentru lărgirea capelei unite din Vărădia de către Direcțiunea Edilă din Timișoara (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 648/1859). Despre „campana" împrumutată de la biserica din Ilidia, *idem*, nr. 403/1859; vezi și nr. 892/1859 despre fundarea parohiei și școalei. La 23 sept. 1859 Min. Cultelor arată că dădea 2 000 de florini pentru „repararea și adaptarea edificiului întrebuințat pînă acum de școală spre scopul cultului dumnezeesc", dar și comuna să „concurgă" cu ceva (*idem*, nr. 974/1859). Vezi și *idem*, nr. 4/1860. La 30 mai 1860 protopopul I. Barcianu expune un plan pentru biserică (nr. 520/1860). La 4 aug. 1860 se cere sfințirea capelei (nr. 681/1860); vezi și nr. 726/1860. La 15 aug. capela reparată s-a sfințit, deși „încă nu e predat edificiu" (*idem*, nr. 788/1860). La 31 dec. 1862 se dăduseră 300 fr. pentru „instruirea capelei" (nr. 11/1863); vezi și nr. 32/1863 passim; la 25 dec. 1863 parohii de acolo cer „mijlocirea edificării unei biserici" (nr. 1774/1863) etc.

11) La 24 mai 1857 grajdurile ispanale din Vermeș se predaseră pentru școală și locuință dascălului, care urma să înceapă „cursul scolastic" în toamna acelui an (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 525/1857). La 8 aug. 1858 se arăta că școala și biserica urmau a fi clădite din „fundul religiunii" din Kovereș (*idem*, nr. 866/1858); vezi și nr. 966/1858.

La 28 sept. se spune că planurile pentru „restaurarea" bisericii și casei parohiale fuseseră înaintate Min. de Finanțe (*idem*, nr. 1030/1858). Despre banii aprobați pentru construirea casei parohiale și a școlii vezi *idem*, nr. 1181/1858. Min. Finanțelor dispune: casa ispanală să se transforme în casă parohială și ospătăria în școală; biserica ortodoxă urma a fi predată uniților (nr. 1364/1858). Despre suma necesară pentru „materialele aplicate la redicarea basericei neunite" vezi *idem*, nr. 708/1859; vezi și nr. 894/1859, 935/1859 (Min. de Finanțe a „aplacidat" ridicarea bisericii unite). La 12 iulie 1860 comuna cere „a se mijloci continuarea edificării" bisericii (nr. 624/1860); vezi și nr. 652/1860 passim. La 31 dec. 1863 se anunță că „edificiul parohial se va repara la primăvară" (*idem*, nr. 21/1864), iar la 4 mart. 1865 se arată că s-a aprobat proiectul „pentru edificanda noua biserică gr.-cat. din Vermesiu"(*idem*; nr. 350/1865); vezi și passim (diverse doc. despre biserică).

12) Despre predarea bisericii ortodoxe uniților vezi doc. din 24 iunie 1865 (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 931/1865); vezi și passim (rezumate de documente); vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

13) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

14) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului. Despre minele de argint și cupru de aici vezi Arh. St. Timișoara, Actele arhivei militare, I—II indice.

15) Vezi și cronica bine informată a parohiei în arhiva Mitr. Banatului. Menționez că, la 1819 april 24 locuitorii din Vrani cereau să fie scutiți de impozite pe 3 ani din cauza unui incendiu ce mistuise o parte de sat (Arh. St. Lugoj Pref. jud. Severin, nr. 13/1114).

16) Vezi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

17) Vezi și cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.lini.ro

Z

ZĂGUJENI [1]) **(Zaguszén),** jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Gheorghe, ante 1789, reclădită 1853).

Pesty, *Krassó,* II/2, p. 288—291 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 450 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 630—631 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1789) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 271 (amintit de la 1532).

ZĂVOI (Zavoj), jud. Caraș-Severin (bis. de la începutul sec. XIX [2]), reclădită 1932).

Pesty, *Szörény,* II, p. 491—493 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 450 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 631—632 ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 272 (amintit de la 1430).

ZERVEȘTI (Szervestye), jud. Caraș-Severin (bis. Sf. Apostoli, 1808, reclădită ? 1853 [3]) ; școală ante 1808).

Pesty, *Szörény,* II, p. 509—510 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 451 (bis. din 1884) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 632—34 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1791) ; Cornean Nicolae, *Protopopul Ioan Tomici. La 130 de ani de la moartea lui* (M.B., 1969, nr. 7—9, p. 507) (învățător la Zervești, 1829) ; Cioloca Dim., *Din trecutul nostru* (F.D., 1933, nr. 6, p. 5—6) (predică din 1808 la sfințirea bis. din Zărvești) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 278 (amintit de la 1591) ;

Fenești Costin, *Contribuții la istoricul învățămîntului în granița militară bănățeană la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX,* în *Studii de istorie a Banatului,* II, p. 102 (situația școlii din Zervești, 1808).

ZGRIBEȘTI (Zgribest, Krassógombás), jud. Timiș (capelă sec. XIX ; bis. din 1848) [4]).

Schematism Lugoj, 1871, p. 29, 1891, p. 28 ; *Schematism istoric,* 1903, p. 249 ; *Schematismus Oradea Mare,* 1844, p. 94 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 451—452 ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 634—635 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1842) ; Suciu C., *Dicționar,* II, p. 279.

ZLAGNA (Szlagna), jud. Caraș-Severin (bis. de lemn c. 1796 [5]), reclădită tot de lemn 1834 cu materialul bisericii vechi din Delinești, demolată 1906 cînd cu lemnul ei s-a construit o casă ; reclădită de zid 1906—1907, pictura refăcută 1946).

Pesty, *Szörény,* II, p. 493—495 ; Lotreanu I., *Banatul,* p. 452 (bis. începutul sec. XIX) ; Cornean N., *Caransebeș,* p. 635—636 ; Popiți, p. 56—57

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

(bis. 1820) ; *Sfințirea bisericii din Zlagna* (F.D., 1948, nr. 7—8, p. 4) (după reparații) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 452 (amintit de la 1503).

M-REA ZLATIȚA (Sf. Sava, sec. XVI sau XVII, dărîmată de turci, restaurată ante 1738, cînd a fost ruinată, reclădită 1760—1770, reparată 1791 [6]), după ce fusese stricată din nou în timpul războiului austro-turc, la 1788 ; incendiată la 1848 după care a rămas în părăsire un timp), jud. Caraș-Severin).

Szentkláray J., *A szerb monostoregyházak*, p. 53 (despre m-re) ; Meteș Șt., *Mănăstirile din Transilvania*, p. 224—225 (istoricul m-rii) ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 292 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 452 ; Moisi, *Clisura*, p. 117—120 (istoricul m-rii) ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 637—638 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 280 (satul amintit de la 1799).

ZOLT, jud. Timiș (M bis. de lemn Sf. Apostoli, de la sfîrșitul sec. XVIII, zugrăvită 1781 ; păstrează portretul ctitorului, cnezul Obiadă, considerat primul portret de țăran ctitor ce se conservă în bisericile din Banat ; bis. restaurată 1969).

Oprișa Longin, *Biserici de lemn, monumente istorice din arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului* (M.B., 1967, nr. 7—9, p. 552—553) (descriere) ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 295—296 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 452—453 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 638—639 ; Popiți, p. 34—35 (bis. 1825) ; M.B., 1969, nr. 7—9, p. 408—409 (planșe) și 425 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 281 (amintit de la 1453—1454) ; M.B., 1970, p. 204, 627, 788.

Cristache Panait Ioana, *Contribuții la cunoașterea picturii bănățene din bisericile de lemn de la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX* (SCIA artă plastică, 1972, nr. 1, p. 124 și urm.) (despre pictura bis. din Zolt, 1781)

ZORANI (Zorány), jud. Timiș.

Pesty, *Krassó*, II/2, p. 296—297 ; Lotreanu, *Banatul*, p. 453 (fără bis.) ; Popiți, p. 34—35 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 281 (amintit de la 1597).

ZORLENȚUL MARE (Nagyzorlenc), jud. Caraș-Severin (bis. Adormirea, sec. XVIII, arsă la 1791 în timpul războiului austro-turc, reclădită 1793—1795, pictată 1797, ctitor fiind Martin Țiapu, al cărui portret se păstrează ; bis. refăcută 1970—1971, cînd a rămas numai turnul vechi).

Schematism Lugoj, 1871, p. 29, 1891, p. 29 ; *Schematism istoric*, 1903, p. 250 ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 298—300 ; Lotreanu I., *Banatul*, p. 454—455 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 641—642 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1783) ; M.B., 1971, p. 503—504 ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 282 (amintit de la 1499).

ZORLENCIOR (Zorlențul Mic, Kisszorlenc), jud. Caraș-Severin (bis. sec. XVIII, reclădită 1826—1833, pictată 1904) [7]).

Cotoșman Gh. *Inscripții și însemnări* (M.B., 1964, nr. 9—10, p. 605—606) (însemnări, sec. XVIII—XIX) ; Pesty, *Krassó*, II/2, p. 297—298 ; Cornean N., *Caransebeș*, p. 640—641 ; Popiți, p. 56—57 (bis. 1786) ; Suciu C., *Dicționar*, II, p. 282 (amintit de la 1603).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

NOTE

1) Despre mutarea satului vezi doc. din 1799 febr. 13 (Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare 77/71, f. 471—478).

2) Despre construirea bisericii vezi doc. din 1821 febr. 13 (Arh. St. Timişoara, actele arhivei militare, nr. 211/23, f. 176—179).

3) Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

4) La 14 oct. 1857 învăţătorul din Zgribeşti cerea înfiinţarea unei şcoli în sat (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 1064/1857 ; vezi şi nr. 1143/1857). La 21 dec. 1857 se spunea că „s-au pus acest obiect în lucrare" (*idem*, nr. 1370/1857).

5) Despre zidirea bisericii din Zlagna vezi doc. din 1796 mart. 23 (Arh. St. Timişoara Actele arhivei militare, 66/19, f. 675—678). Vezi şi cronica parohiei în arhiva Mitr. Banatului.

6) La 1791 mai 14 episcopul Gherasim Adamovici arată protopopului de Braşov că, prin rezoluţia curţii imperiale din Viena, s-a aprobat strîngerea de fonduri pentru repararea m-rii Zlatiţa, stricată de „vrăjmaşi" la 1788 (*Catalog Braşov*, nr. 2411 şi Stinghe Sterie, *Documente privitoare la trecutul românilor din Schei*, II p. 43). Despre m-rea Zlatiţa vezi şi documentele de la Arh. St. Timişoara, Actele arhivei militare, vol. I—II, indice multe documente). Despre şcoala din m-re vezi doc. din 1818 dec. 23 (*ibidem*, nr. 196/25, f. 182—187). Despre unificarea m-rilor Baziaş, Cusici şi Zlatiţa vezi doc. din 1820 febr. 12 (*ibidem*, 197/25, f. 243—276).

7) La 26 febr. 1860 urma să se deschidă capela unită din Zorlenţul Mic (Arh. Mitr. Banatului, Fondul fostei Ep. gr.-cat. Lugoj, nr. 148/1860). La 22 dec. 1863 credincioşii din Zorlenţ cereau zidirea unei biserici (*idem*, nr. 1802/1863). Cererea lor a fost transmisă apoi Societăţii căilor ferate (*idem*, nr. 351/1864).

MUZEUL DE ISTORIE AL R. S. R. BIBLIOTECA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro